

McGill University Library

3 102 792 293 6

+ ISLAM OCTAVO 409

Reca' yade

Mahmud Ekrem

Talim - i' edebiyat

~~MC7~~ ~~R29/t~~

3/60

INSTITUTE
OF
ISLAMIC
STUDIES

30679 ★

McGILL
UNIVERSITY

2603397

K 321

1750

3.10.77

MCT
R 294E

et

Reza'ozade Mahmud Ekrem
Tatlimi edebiyat

تَعْلِيمِ ادَبِيَّاتِ

قسم اول ————— برنجی سنه

اثر

محمود اکرم { رجائی زاده }

عن اعضای شورای دولت

مکتب ملکیه شاهانه نامه ۱۲۹۶ سنه مجریه سنده تألیف اوله رق
مکرراً طاش باصمه سیله طبع اولمشیدی. بو کره بعض تصحیحات دخی اجرا
اوله رق معارف نظارت جلیله سنک رخصت رسمیه سی اوزرینه حروف ایله
دفعه اول اولتی اوزره طبع اولمشدر

« سوزك احوال وجدانیه بی تحویله اولان تأثیر
بلیغنه مبنی بر بیوک فائده سی دخی ملتک حسن
تربیتنه خدمتیدر که حقیقت حالده لفظاً ادبیاتک
مأخذ اشتقاقی ادب ایسه معنا ادبک مصدر انتشاری
ادبیاتدر دینله بیلیر
برده اتحاد مدنیت هر ملتک بر مشخص مثال ذی
خیاتیدر که لسانی ادبیاتدر . او جهت ادبیاتسز
ملت دیلسز انسان قییلندن اولور »

کمال

استانبول

۱۳۳۰

ایکی سنهده تدریس اولتیق ایچون ایکی قسم اوزرینه مرتب اولان
تعلیم ادبیاتک بو برنجی قسمی درستیجه افاده صرامه مقتدر اولنه جق قدر
اصول کتابته آشنا بولنان طلبه یه بر سنه ظرفنده اسالیب مقبولة
عثمانیه نك قواعد اساسیه و فوائد مهمه سنی اوکرتک - اوزان مشهوره یه
موافق هر بولده اشعار عثمانیه یی موزون او قومغه الفت حاصل ایتدیرمک -
منشور و علی الخصوص منظوم برجوق منتخب پارچه لرا از بر لیمک - اثر لرندن
باشلیجه مثال الشمس اولان مشاهیر ادبانی، مختصر ترجمه جالریله یله برابر
یکدیگرینه اولان رجحان فضیلتلرنی دخی بیلمک شرطیله، طائقی و الحاصل
ادبیات و ادبای عثمانیه حقنده صورت عمومیه ده بر خیلی معلومات مفیده یی
قازاندا یرمق مقاصدینه کوره یازلمشدر

معارف نظارت جلیله سنه تقدیم اولنان استدعانا مه نك

صورتیدر

عطوفتلو افندم حضرتلری

مكتب ملكيه شاهانه ده من غير حد ادبيات عثمانيه معلمی بولنديغمدن اعطا ايتكده اولدينم درسلدن متشکل اولق اوزره (تعليم ادبيات) نای ویریلان کتابك سنه بسنه شاگردان طرفندن برر نسخه سی تدارك اولنق لازم کلوب بونك هر بیل مکتبجه طاش باصمه سیله طبع و تمثیل صعوبت و تکلیفی و باصیلان نسخه لرك اکثریا یا کلشلی چقمسنی و شکل و هیئتجه مطلوب اولان انتظام و مطبوعیتك حصوله کله مامسنی موجب اولدقندن بشقه درسدن اول طلبه یه توزیعی اقتضایدن جز لرك بعضاً کونلرجه کروقالسی محذوقوینسی دخی مستلترم اولدیغندن و بویله بر اثری از هر جهت نقصانی و بالوجوه دکر سز لکی ایله برابر خارچندن ده آلوب او قومق ایستیانلر بولنه بیله جکندن حروف ایله طبیی ارزو اولنه رق قسم اولندن شمعدی به قدر طبع اولنه بیلانلرك تصحیحلی بر نسخه سی حضور عالی جناب نظارتینا هیلرینه تقدیم قلندی . بوقسم اولك مابعدی دخی قریباً عرض ایله مساعدۀ رسمیه سی بشقه جه استحضال اولنه جفندن شمديلك تقدیم اولنانلرك طبعنه مباشرت اولنق اوزره رخصت لازمه نك اعطاسی خصوصنه مساعدۀ عالیۀ جناب نظارتینا هیلری شایان بیورلق بابنده امر و فرمان حضرت من له الامر کدر .

فی ۲۸ صفر سنه ۱۲۹۹

رجائی زاده

۱۰۴ اکرم

بسم الله الرحمن الرحيم

اوج سنه دنبری تألیف و اصلاحیه اوغراشدیغ اثر حقیرانه نك
برنجی قسمی کسوه طباعته کیره دك حالنده اولدجه انتظام حصوله
کلدیکندن عمومک انظار مطالعه سنه کندی کندیسی عرض
ایدیور .

برچوق مساعی مقدمانه نك محصولی اولان بو اثر ناچیزك
مؤلفنه نسبت نه قدر قیمتی اولسه ترقیات عصریه نك نوبتو تزید
وتشدید ایتدیکی احتیاجاته نسبت هیچ بر اهمیتی اولدیغنی اعتراف
ایدرم : (تعلیم ادبیات) اونوع مؤلفاته مخصوص اولان احتیاجی
ایضا ایچون دكل ایما ایچون میدانہ چیقارلدی .

مؤلفی بونك ترتیب و تحریرنده دها اول یازلمش اولان آثاره
مراجعتدن مستفید اولدیغنی کبی اربابنك بعدما دها مکمل اوله رق
وجوده کتیره جگکری بویولده مؤلفات ایچون بونك دخی ایشه
یارایه بیلمسی احتمالدن بعید دکلدر مادامک هر شیده حصول
ترقی تلاحق افکاره محتاجدر .

اثر حقیرانه مده مشهود اوله جق تقایص و نواقصدن کلیسی
مؤلفك بضاعه سز لکنه ، عدم اقتدارینه راجع ایسه ده بر طاقیده
اثرک یکیلکنه هاند اولمق اقتضا ایدر . ایلریده تکرار
طبعی نصیب ومیسر اولورسه او زمانه قدر تدریسات متمادیه
ایله حاصل اوله جق تجاربه کوره علی قدر الطاقه بدرجه دها
اصلاح واکالی مؤلفنجه ممکندر .

مع مافیہ اثر حقیرانہم شو حالیلہ - محب وطن و طرفدار
ترقی اولان - ارباب علم و ادبک نظر نقادانہ لرینہ مصادف
اولوبده مواخذہ ویا بیان مطالعہ یہ شایان کوریلورسه افتخار
ایدرم .

البته او تنزلی ایده جک ، او همتی بیدریغ طوته جق ذوات
معارفسمات مؤلف عاجزک بونی ترتیب ونشره جراتنده کی حسن
نیتی و برده (مواخذہ آسان ایسه ده صنعت قولای دکلددر)
حقیقتی نظر انصاف و مروتنن بعید بواندیره منزلر .

رجائی زاده

محمود اکرم

فی ۶ ذی الحجہ سنہ ۱۲۹۸

وفی ۱۷ تشرین اول سنہ ۱۲۹۷

تحدیث نعمت و عرض محمدت

اثر حقیرانه می زیر حمایت معارف پیرایه حضرت ملوکانه ده
بولنقله مشرف و فیضیاب اولان مکتب ملکیه شاهانه دده من
غیر حد معلم ادبیات اولدینم جهتمله او سایه ده وجوده
کتیردم . وطنه آز چوق فائده لی آثار دن عد اولندیغی
حاله بو موفقیت دخی مکتبی آن بان نائل مساعدات
وترقیات و معلمین و شاگردانی دمبدم مظهر تشویقات
و تلطیفات بیوران ذات خلافتسمات حضرت پادشاهینک
سائر مآثر موفقیات مجددانه لرینه لاحق و بواساقله اثرک
مؤلف حقیری نه درجه مفتخر اولسه لایقدر.

معارفک نشر و تعمیمی شدت التزامده اسلاف عظامک
مسابقی و ارباب علم و ادبک الکیوک حامیسی الکی برنجی
مشوقی اولان پادشاه دل آگاه و شهریار مرحم پناه افند منرک
سایه سعادتوایه ظل الاله لرینک تمادیمی ایله ان شالله ملک

و ملت دها زياده واصل معموريت و نائل رفاهيت اولور،
بزم ذمت صداقتمزہ بورج اولان ايسه دعوات خيريه حضرت
پادشاهي ني دائما تکرار ايله وظيفه شکر کداري يه چالشمقدر.
جناب حق ولي نعمت بيمتتمز سلطان غازي (عبدالمجيد خان
ثاني) افندمز حضرت تلري ني کمال عافيت و سعادتله تحت عاليبخت
سلطنت سنيه لرنده برقرار بيورسون .

ظل حق پادشاه ذیشانک
ملکنه لطيفدر مفيض حيات
بونجه آثار ، بونجه تاسيسات
محض احسانيدر او سلطانک
يراشير دينسه عهد اجلاالی
ملتک دور فيض و اقبالی
متواضع ، کریم ، بنده نواز
متورع ، رحيم ، داد آور
قدردان ، ملتفت ، ستوده اثر

اهل پرور، ذکی، سخن پرداز
نامور، کامین، هایون بخت
تاجدار وقور دارا تخت
نامی (عبد الحمید ثانی) در
ذیل عنوان شوکتی غازی
اولمده دولتک مهمسازی
جد و اقدای بی مدانیدر
ایلسون چوق زمان جناب خدا
تخت عالینہ شرفبخشا

محمود اکرم

متن نسخه ذاتی شروح صنوف کلمات ایله محشی ،
مؤلفات علمیه و ادبیه سی دارالکتب معارف شرقیه به بحق
رونق بخشانحریریکانه زمان دولتو جودت پاشا حاضر تلری
اثر حقیرانه می بوندن اول شرفیاب نظاره معارف پروریلری
بیورمشلرایدی . بودفعه ده مجرد مؤلف حقیریلر تلطیف
وتشویق مقصد عالی قدر دانسیله بر مقاله مقبوله ادیبانه
اسطارواحسن بیوردقلرندن زیورسروحه مفخرت فلندی .

ذوق بلاغت ایله حلاوتیاب حقیقت اولان ادبیه واضح
وعیاندرکه اصل اسان عثمانی ترکیه اولدینی حالدیه عربی وفارسی
ایله مخلوط و ممزوج بر لسان لطافت رساندر .

گویا درزخانه معانیده طرز عرب اوزره بیچلمش و اصول
فارسی اوزره دیکلمش اولان دیبای زیبای ترکی به بورنمش بر
شاهد شیرین ادای بدیع اییانددر .

ذاتاً صیغ تصریفیه جه اک مکمل بر لسان اولدینی حالدیه
السنة سائرهدن اخذ و انتباس ایلدیکی الفاظ ایله خیلدن خیلی
زنکینددر . و عربی وفارسیهک نیجه خواص و مزایاسی محتوی
اولق حسینه ادبیاتجه دخی غایت نازک و رنگینددر .

لکن ادبیاتی بالسهوله تحصیلہ وسیلہ اولہ جق اصول مطردہ
وضع اولنماش اولدینی جہتلہ همان خلف سلفک اثرینہ اقتفا
ایلہ اکتفا ایده کلشدر .

حالبوکه یوز سنہ انسان ایچون بر عصر ولسان ایچون
بر دور در . و مرور اعصار وکروور ادوار ایلہ کرک ہیئت
اجتماعیہ انسان وکرک لهجه وشیوہ لسان نیجه تبدلات وتغیراتہ
دوچار اولور .

ابکار افکار سانکہ ہر موسمدہ بر کونہ قبای لطافت نمایہ
بورینور وھر جمعیتدہ بر نوع حلی نکت ومزایا ایلہ کورینور .
بناء علیہ ہر لسانک اصول تعلیم ادبیاتی مزاج دورہ توفیق
اولتمق لازم کلور .

اشبو عصر معارف حصر حمیدی آثار حمیدہ سندن اولمق
اوزرہ بوکرہ ادبای عصرک ممتاز و سر بلندی محمود اکرم بک
افندی اثار اسلاف و اخلافی تتبع ایلہ استنباط ایلدیکی قواعد
وضوابطی جمع ایدرک ادبیات عثمانیہ نک تعلیمی حقدہ بوکتاب
مستطابی تألیف ایتمش ولسانمکزک ترتیب اصول ادبیاتہ راغب
وطریق ادب عثمانی یہ سالک اولنلرہ شاہراہ دلالت اولہ جق
برکوزل چغر آچمشدر . جعل الله سعیه مشکور او هذا الاثر مبرور
منا التفریض والذکر الجمیل ومن المولی التعویض والاجر الجزیل .
کتبه التفقیر

احمد جودت

قبل الشروع

(ادبیات) تعیری خصوصیه بش اون سنه دبری ارباب قلم
اره سنده الك چوق زبازد اولمش تعیرلردندر. بودرجه مأنوس
بودرجه کثیر الاستعمال بر تعیرك شبهه سز مدلولی دخی قوللانا نلرجه
معلوم اولمق ایجاب ایدر. مع مافیہ بونک قبول ادبایه
شایان اوله جق صورتده بر تعریف تحمل ومنقحنه شمدی یه قدر
تصادف اولنه مامشدر. بوجهته اولیه بر تعریفك برنجی اوله رق
طرف احقرانه مدن ایرادی بیوجك جسارتلردن معدود اولدیغنی
بیلیدیکم حالده وظیفه تدریس ایله بوکا مجبور اولمش وطلبه یه شو
صورتله اکلتمش ایدم:

[پک واسع یعنی عمومی بر نظرله باقیلیرسه (ادبیات) تعیری
محصولات افکارك کافه سنه شامل طوتمق اقتضا ایدر. چونکه
هرنوع محصولات فکریه نی بر ضابطه و رابطه تحتنه اله جق
شی فن کتابتدر. بو حالده فن کتابت دخی اصل الاصول
ادبیات اعتبار اولمش اولور و بوکا تعلق ایدن هرشی بالطبع
ادبیاتدن معدود بولنور. حال بوکه ادبیاتیك زیاده ذوق وحس
وخیالدن متولد ورد و قبولی ینه الك چوق بونلره عائد بر صنعت
ناز که اولمق اوزره تلقی و حیثیت و مزینتی اوصورتله تقدیر ایلمان
ارباب تدقیق بونک تعریفده (الك مشهور ارباب قلمك الك منتخب

اك مقبول اثر لرندن استتباط واخذ اولانان اصول وامثالك
معرفيتدر (ديرلر .

في الحقيقه ادبياتك مدلول عموميسنه كوره مثلا بر اصناف
تذكره سنى وياخود بر خانه اعلاني ده اثار ادبيه دن بر شى عد
ايتماض لازم كله جك . حالبوكه بونى عمومه قبول ايتدير مك
دكلدر . اوله اولدينى حالده هر كسجه ملايم عقل ووجدان
اولمى لازم كلان تعريف ، ادبياتى بالنسبه محدود بر دائره
حصر و مستثنا بر موقعه ارجاع ايدن تعريف ثايندر .

حوزه ادبياته داخل اولان اثار و مؤلفات ايسه ايكي شكلده
عرض وجود ايدر كه بريسي نثره و تعبير ديكرله انشا - ديكرى
نظم و تعبير اخرله شعر درر .

اثار منشور تابع اولدينى شيلر لسائمزك قواعد عموميه ميله
علم منطقك مقتضيات احكامندن و ذوق وجدانى و آهنگ سلاست
تعبير ايتديكمز ايكي مهمه ادبيه نك اصول عموميه سندن عبارتدر .
منظوماتده فضله اوله رق اوزان و قوافى به دنخى رعايت اولنمق
الجاب ايدر .)

ادبيات عثمانيه ده ذوق وجدانندن منبعث اوله رق جارى
اولان اصول و قواعد اوقاعده لر درر كه جمع و تدوين و مثالدريله
توضيح و تبين اوله جق اولورسه انندن بديعى دنخى حاوى اوله رق

(عثمانلیجهیه مخصوص بر علم بیان) و تعیر دیگرله بر (بلاغت عثمانیه) کتابی میدانه کلیر [*]

(تعلیم ادبیات) ک بوقسم اولی انار ادیبهجه اک اول اعتنایه شایان اولان افکار و حسیاتک مزیات و طبایعندن ، اسالیب کلامک شرائط عمومیه سندن و بلاغت عثمانیه نک ذاتاً بک چونغی عریجه دن النمش ودهاۀ ادبامزک انار بدیعه سنه کرحکدن مدار زینت بولنمش اولان قواعدندن یعنی انواع مجاز ایله سائر تزینات اسلوبیدن باحث و مبحثلرک اکثرینه استطراد صورتده ذیل اولنان بر چوق مطالعات مخصوصه بی و تأیید و تنویر اصول ایچون مشاهیر ادبا و شعرا مزدن النان بر خینی انار منتخبه بی حاویدر .

اثرک ترتیبده فرانسزجه بعض اناره مراجعتدن چکنمدیکم کبی و نلرک تدقیقات و تعریفات ادیبه سندن بزجه ده فائده سنه قائل اولدیغ شیلرک نقلنده دخی تعصب ایتمدم .

ادبیاتک اذهان و وجدان اوزرینه تأثیرات کلیه سی و بوجهته تربیه افکار و تهذیب اخلاق خصوصنجه فوائد عظیمه سی ، اهمیتی ، مزیتی ، قیمتی هر کسجه معلوم و مصدق برشی اولدیغندن بومسئله دن بحثه حاجت کورلدی .

بوقسم اولک نهایتنه ادبی برطاقم ملاحظات و امثال و فقرات

[*] ایسته اویولده بر (بلاغت عثمانیه) نک تألیفنه جودت پاشا حضر تلری طرفندن همت بیورلنده اوله رق ختام بولان بر پارچه سی دخی کچنده طبع و نشر اولنمشیدی .

وبعض منتخبات علاوہ سیلہ برابر اناز بلیغانہ لرنڈن الدیغی مثالہر (تعلیم ادبیات) ک زینت بخش صحافی اولان مشاہیردن بر حیات اولیانلرک مقصدہ یارایہ جق صورتده برر مختصر ترجمہ حالی دخی درج وتحریر ایتم .

(تعلیم ادبیات) مکتب ملکئہ شاہانہ مستعدان طلبہ سنہ تقریر اولنان درس لردن تشکل ایتمش اولدیغندن بونده کندیلرینه خطاب یولنده بولنان افادات حالیه ابقا اولمشدر .

❖ قسم اول ❖

معنی یاخود فکر - لفظ یاخود اسلوب

کړک شفاهاً وکړک تحریراً افاده مرآمده ذهنه اک اول لایح
اولان شی معنی و تعبير ديکرله فکدر. صورت و تعبير ديکرله
اسلوب افاده درجه ثانبه ده دوشونیلور. بناء علیه افکارک درجات
و طبقاتی و خواص و کیفیاتی تقدیماً تعریف ایده جکز که بصورت
هرشیده رعایتی واجب اولان ترتیب طبیعی به دخی موافقت ایدر.

برنجی فصل

قوای ذهنیه نك ادبیآده فعلی

بوفصلك مندجانی: ذهن - (۱) افكاره - افكارك مزینات عمومیه سی: حقیقت. سلامت. وضوح. انتظام. - افكارك مزینات خصوصیه سی ساده لك. ساده دلانه لك. اینجه لك. شدت. پارلاقلق. علویت. مبحث. (۲) حسیات. - حسیات حقیقیه. حسیات طبیعیه. (استطراد: حقیقی اولان برحس مطلق طبیعی دخی اولق لازم کتز) حسیاتك طبایع مختلفه سی: ساده دلانه لك. رقت. مهیجلك. علویت. مبحث (۳) حسن طبیعت یاخود ذوق وجدانی. مبحث (۴) قوه خیالیه. مبحث (۵) ظرافت. مبحث (۶) قوه حافظه. - (استطراد: توارد نه دیمکدر. - دهاء وهنروری. - صنایعه کوزلك نهدن عبارتدر؟)

ذهن

ذهن اوقوتدرکه مادی ومجرد کافه اشیا آنکله فهم وادراك وتفریق اولنور. خدمتی خارجاً وساطت حواس ایله داخلا وجدان ومحاکمه عقلیه ایله اکتساب حقیقت ایتمکدر. ذهن خدمتنی ایفایه باشلادینی زمان برده بر طاقم افکار وملاحظات حاصل ایدرکه آنلره کرک معنویاتدن اولسون وکرک مادیاتدن بولنسون اشیا نك عکوس داخلیه سی دنیله بیلیر. هر بر اثر ادب نك روحی افکاردر. اسالیب ایسه اشکال خارجیه دن عبارت قالیر.

برنجی مبحث

— افکار —

افكارك عموميت و خصوصيت اوزره بر طاقم مزياته مالك
اولسى ايجاب ايدر .

عمومى يعنى هر فكرده وجودى لا بد اولان مزيات شونلردر:
۱ — حقيقت، ۲ — سلامت، ۳ — وضوح، ۴ — انتظام.
خصوصى يعنى افكارك بعضيلرنده بولنه جق اولان مزيتلر
دخى شونلردر :

۱ — ساده لك ۲ — ساده دلانه لك ۳ — اينجه اك ۴ — شدت
۵ — پارلاقلق ۶ — علويت .

— افكارك مزيات عموميه سى —

۱ — فكر طوغريدر — اكر عرض ايتديكى شى موافق
نفس الامر اولورسه . سلطان سايمان قانونيك بردستور حقيقت
توصيفنه شايمان اولان :

اوليه دوات جهانده بر نفس صحت كبي

مصراع مشهورى عين حقيقت افاده ايدر . زيرا دين و دنياجه
وظائف انسانيه نك اقدمى اولان معبوده عبادت فريضة سنك
ايفاسى دخى صحت بدنيه متوقف اولديغنه باقيليرسه عايفت

وجودك عالمده اك برنجی دولت ، اك برنجی سعادت اولدیغی
قطعا شبهه كوتورمز.

حال بوكه شاعر مشهور نایینك :

غرور جنبش بقرا طیانه سی طورسون
فقط لقابی حکیمك مریضه ثقلتدر

فکرنده حقیقت بوله میز . چونکه بعض مریضه کوره اطبانك
خوشه کیتیمه جك اوضاعی بولنسه بیه ا کثرت اوزره خسته لرك
طیپلرینی کوردکلی زمان حس ایده جکلری حال ثقلت دکل
بالعکس تسلیت اولق براصر طبیعیدر .

قدمای ادبامزك ائارنده و خصوصیه منظوماتنده بوقیلدن
حقیقته مغایر فکرلر چوق بولتور . بونك نظمه بر سببی ده
(ارسال مثل) یولنده سوز سولمکه اولان مراقلریدر . از جمله
ینه نایینك :

اولور فیض تواضعله درخت بست بار آور
قومشدر میوه دن محروم سروری سرفراز اولق

فکرنده ایکی جهتله حقیقته مابینت کورینور . بر کره میوه دار
اولق ایچون اغاجلرك بست اولسی طبیعتجه برقانون عداولته جق
قدر عمومی دکل . زیرا هر یرده هم میوه ویرر هم ده چنار قدر
بیور اغاجلر کوریلور . نانیاً سرو اغاجنك ده - هر نه قدر
ما کول دکسه ده - میوه سی واردر .

۲ فکر سالدرکه - اکر حاوی اولدیغی شیئه - هر هانکی

جهتدن باقيليرسه باقيلسون - موافقت تامه سی بولنورسه. بوحاله
 كوره فكرده سلامت حقيقتدن دهامفيد ديمك اولور وسالم
 اوليان برفكر ك موافق حقيقت اولمسيده ممكندر
 سلامت فكر ايچون شناسينك :

حق يول آرامق واجبه در عقل سليمه
 توفيقی اینترسه خدا راهبر ايلر

يقي بر مثال موافقدر. چونكه برصاحب عقل سليمك كنديسنه
 تعين ايده چكي مسلك صحيح - موفق اولوب اوليه جغني ده
 دوشونمكسزين - دائماً تحري حقايق اشيا ايله مشغول و مقيد
 اولمقدن عبارت بولمق لازم كله چكني ينه عقل سليم تسليم ايدر.

فكرده عدم سلامته مثال ايسه نفعينك :

بردوش كيدر حق بوكه معنیده بوعالم
 كيم كوز يوموب آچنيه زمانی كدر ايلر
 بر يرده كه آرامه بومقدار اوله مهلت
 اربابی نيجه كسب كمال و هنر ايلر

يتلريدركه بونلرده مندرج اولان فكر نوعما حقيقة مطابق
 ايسه ده سالم دكلدر. زيرا حاوی اولديني شينه ازهرجهت ملايم
 دوشمنز: مدت عمر بشر، زمان دينيلان بعد غيرمتاهی به نسبة
 واقعا هيچ حكمنده ايسه ده ا كتساب فضيلته تنوير انسانيت ايده چك
 قدر تحصيل علم و عرفان ايمكه كفايتي مصدقدر. شاعرجه
 مقصود اولان كليت، شوعا جز انسان ايچون ازلده مقدور اوليان، كليت

مطلقاً ایسه آنک اکتسابی بیک سنهده یاشانسه ینه قابل اوله مز. ایشته بونقطه دن نظر اولنورسه فکرده سلامت اولمدینی کوریلور .

۳ — فکر واضحدر — اکر موضوعنی معین ومصرح اوله رق مفید اولورسه. بومقوله افکار واضحینی — کافه نکات ودقایقه برابر قوه مدرکه نك بالسهوله ادراك ایتمی اقتضا ایدر.

فکرده وضوحه مثال :

ضیای نقل ایله تفریق حسن وقیح اولنور
که نور مهردر الوانی ایلیمان تشبیر
شناسی

عدم وضوحه مثال :

قابل ژنک اولیمان اولمز بزیرای جلا
اغبراز خاطر اکسیر مسرتدر بکا
راغب پاشا

۴ — افکارک انتظامنه کانیجه بوده حقیقت و طبیعتک وآره لرنده کی روابط و مناسباتک تعیین ایتدیکی ترتیب آلتنده بولنمسیله حاصلدر.

افکارک مزیات خصوصیه سی

— ساده لك —

ساده لك دیدیکمز مزیت ذهنده بالسهوله وبلا اشکال حاصل

اولان و آچیق و سهل الادراك حقیقتلری افاده ایدن افکاره
مخصوصدر . فضولینک :

البتہ کیدر کلان جهانہ

مصراعنک متضمن اولدینی حقیقت کبی .

واقعا بوفکر ساده اولدینی کبی تعییراتیده سادهدر . لکن
دیگر براسلوب مزین ایلهده افاده اولنسه مزیت اصلیهسی اولان
ساده لکی ضایع اولمز .

مثال :

دست جلاد اجلدن نه جوان قوی خلاص اولور نه پیر زبون (اناالله
وانا الیه راجعون)

کمال

دیگر مثال :

عاقبت جمله مزک منزلی خاک اولسه کړک
کیمه ایتمش بوفلک کام وصرام اوزره وفا
رئیس الکتاب عارف

بومقوله ساده فکرلری اسلوب رنگین ایله شعشعه دارزینت
ایتمک مقتدر مؤلفله مخصوصدر . معافیله هر برفکر سادهنی
حد ذاتنده دکرسنز ظن ایتملیدر . خصوصیه بعض ساده
ملاحظه لر واردرکه هر نه قدر تأملسز وطیبی اولهرق ایراد
اولتورسده ماهیه طبقه عالیده حائر موقعدرلر .

مثال :

هپ کوردیکمز کبی یازمقده نه ترقی اوله بیلیر؟ برازده دوشوندیکمز
کبی یازملی یز . انسان هان کورمکه دکلی کوسترمکه ده مستعددر .
عبدالحق حامد

— ساده دلانه لک —

ساده دلانه لک ، ظاهرده منشأی صافدرونلقدن عبارت
اولدینی حالده حقیقتده ، بر تعریضی ، بر مقصدخفی بی متضمن اولان
ومخصوصی اولوبوده تصادفی کبی کورینان فکرلرده بولتور .
فضولینک شکایتنامه مشهورندن نقل ایتدیکمز شو پارچه هان
سراپا ساده دلانه برطاقم فکرلری شاملدر .

« جمعیتلری دام حیل ، حضار مجلسلری (اولک کالانعام بلهم اضل)
حرکات ناهموارلری مثابه سوهان روح و کلمات بر آزارلری مشابه امواج
طوفان نوح . سلام ویردم رشوت دکلدردیه آلمدیلر . حکم کوستردم .
فائده سزدر دیه ملتفت اولمدیلر . اکرچه ظاهرده صورت اطاعت کوستردیلر
امازبان حال ایله جمیع سؤاله جواب ویردیلر . دیدم : یالها الاصحاب !
بونه فعل خطا وچین ابرودر ؟ دیدیلر : - « بزم عادتمز متصل بودر »
- دیدم ؟ - نم رعایتی واجب کورمشلر و بکارات تقاعد ویرمشلر که
اواقافدن همیشه بهره مند اولم و پادشاهه فراغتله دعا قیلهم - دیدیلر :
- « ای مسکین ! سنک مظالمکه کیرمشلر و سرمایه تردد ویرمشلر که مدام
فائده سزجدال ایده سک ونا مبارک یوزلر کوروب ناملام سوزلرلر ایشیده سک »
- دیدم : - بر اتمک مضمونی نه ایچون صورت بولمز ؟ دیدیلر :

(زوائد حصولی ممکن اولز .) - دیدم : بویله اوقاف زوائدسز اولورمی ؟ - دیدیلر : (ضروریات آستانه دن زیاده قالسه بز دن قالورمی ؟) - دیدم : وقف مالنی زیاده تصرف ایتمک وبالدر . - دیدیلر : (اچمه منزله صاتون المشیز . بزه حلالدر) . - دیدم : حساب آلسه لر بوسلو ککنزک فسادی بولنور . - دیدیلر : (بو حساب قیامتده صوریلور .) دیدم : دنیاده دخی حساب اولنور . - دیدیلر : (یالکیز خبرینی ایستمشیز . اندن دخی پاکیز یوقدر . کاتبلی راضی ایلمشیز دره .)

کوردم که سؤاله جوابدن بشقه بر نسنه ویرمنلر . و بو برات ایله حاجتم روا قیامنی روا کورمنلر . ناچار ترک مجادله قیلدم و مأیوس و محروم کوشه عزیمته چککدم . بن برآمدن اهانت چکدیکم ایچون منفعل ، براتم بدن فائدهسز عذاب کوردیکه چون خجل . اول شاهد مجروح کبی تقریردن پشیمان ، بن مدعی کاذب کبی تشیعدن پریشان . اول آیه منسوخ کبی ممنوع العمل بن امت مسوخ کبی مقطوع الامل .

بن اکا فتنه اول بکا آفت

منتفر بن اندن اول بدن

بن اکا غصه اول بکا محنت

متکدر بن اندن اول بدن

— ایتمه لک —

ایجه لک ظواهرندن زیاده معناری محتوی اولان افکاره عائد مزیتدر . بومقوله افکارک نکته لرینی آ کلامق انسانه باعث ذوق اولور .

مثلاً « اوراق پریشان » ده یازلدیغی وجهه حضرت فاتحک،
بر کون شکارده کنز رکن اخوت اسلامیہ اوزرینہ تأسیس مدعا
ایدرك ملك و مالک نصفی طلب ایدن، درویشہ - هله شو
براقچی آل کیت اوتہ کی قرداشن مرطوبارسه حصہ کہ اوقدرده
اصابت ایتمز - یولنده کی جوابی غایت دقیق ونکتہ لی برفنکری
شامل وبونکتہ بی الکلامق ایسہ صحیحاً ذوقی موجبدر. عبدالحق
حامد بکک بر اثرندہ مندرج

حقارت رد اولنور بخیردر

مصراعندہ کی فکر دخی افکار دقیقہ نک ال کوزلر ننددر.
افکار دقیقہ ذکا و ظرافت مخصوصاتندن دکلدر. قلبه دخی
سایخ اولور. حتی یوقیلدن اولانلر دیکر لرینده مر جحدر.
انجق کرک مخصوصات ذکائیہ ده و کرک سنوحات قلبیه ده دقیقک
قابل تعلیم وتعلم دکلدر. زیرا ایکسیسیده طبیعتہ وحسہ عاڈ
شیلر در.

مشهور در کہ فؤاد پاشا مرحوم کندیسک بعض اجرا آتی
علینہ اعتراضات شدیدہ سردیلہ آثار قابلیتینی دائماً افکار حریت
ایچندہ کوسترمکدن مصرانہ خالی اولیان، بر صاحب قلم ایچون
لطیفہ یولنده « فلانی اصمه لیده صکرده آلتہ کیدوب اغلامه لی،
دیہرک نکتہ بردازلق ایتمشیدی.

- شدت -

افکارده شدت - محتویاتی عظمتلی کوسترمک وحسیات قلبیه بی
محرك وانسانده بر طاقم ملاحظات اصیلانہ به باعث اولمغله تحقیق ایدر.

حضرت سلیم اولك خریطه عالمه نظر ایتدیكى ائاده « دنیا
برپادشاهه کفایت ایده جك قدر واسع دکمش! » یولنده کی کلامی
بر فکر شدیدى حاویدر .

کذلك وطن یاخود سلستره او یوننده امرادن صدق
بکک کوکلی ضابطی اسلام بکه واقع اولان: « دشمنک جبخانه سنی
اتشله یه بیلیر میسک! » سؤالی اوزرینه بریکنک . « آتشله یه
بیلیرم حتی اقتضای ادرسه اوزرینه او طور درده اوله آتشلرم » یولو
مقابله سی دخی علوه همتله فدا کار لقدن منبعث بر شدت فکری کو ستره .
شدت افکار قول واملده مبالغه و افراط اتمکله علی لاطلاق
اظهار تجلددن عبارت ظن اولنسون . مبالغه ادیبانه یالان
سویلك دیمک اوله رق شدت افکار ایسه دائما امکان عادى تحتنده
کورینان احواله مخصوص اولمقله برابر علو جناب کبی حماسه
کبی جلادت کبی انتقام کبی تولعات و احتراصاتک سوقبله غیر
اختیاری بر صورتده اظهار اولنان فکر لدر .
ادبیات جدیده مز شدت افکارک اکثر انواعنه عرض امثال
ایدر از جمله نشیده آتیه داعیه انتقامدن ایلری کلان شدت
افکاره مثالدر .

هله بولمده ایم تسلیمی
سنی بن مطلق ایلرم اهلاک
قائده کورسه م بتون شواقلیبی
آتسه یانسه سرتسر افلاک
ینه بن سندن اخذثار ایدرم
خوم اولسه ک سنن نثار ایدرم

- عبدالحق حامد - تزرندن

— پارلاقلق —

پارلاقلق خاصه سی ، لطافت و علویتلریله برابر غریب خیالاتی، پارلاق پارلاق تصوراتی دخی متضمن اولان فکرلرده بولنور . بومقوله افکاری شامل افاداتک قیمت و مقبولیتلری یالکیز معانییه منحصر دکل الفاظه دخی مقتدر در . بناءعلیه اویولده افکار اسلوب رنگین افاده دن هیچ بروقتده آریله مز آشاغیده کی مثاللرده اولدینی کبی :

کویا بر صحراده ایشم . کونش هنوز اوفقدن چیقمه باشلادی . فقط ضیاسی بزم بیلدیکمز کبی دکل مایع حالنه کلشیدی . اوغرادینی یرلری شعه سنه غرق ایدردی . الوان بزم کوردیکمز کبی دکل کویا که برجوه سیال اولشدی . برجسمه تعلق ایتسه ده ینه میدانده کورینوردی . بر حالده که ایکی اوچ دقیقه کچر کچمز آغا جلردن ، چیچکلردن طاغلردن ، طا شاردن ، یرلردن ، کوکلردن نور آقغه رنگ یاغمغه باشلادی . یاپراقلرتلونده برر ابر سحر دن ، میوه لر التاعده برر نجم منوردن نشان ویرردی .

کمال

دیگر مثال

خوشا نزهت آباد جنت سرشت
 که خاکنده مدغم مزاج بهشت
 زمینده کسترده دیبای هور
 فضا سنده جاروب کیسوی حور

دیزلمش نهالان کل سو بسو
 قطاریلہ گلش مکر رنگ و بو
 لب حوضی ماه نوک پاره سی
 ثریا فشان آب فورده سی
 رخامنده وار اول قدر فروتاب
 که یاننده چون شمع روز آفتاب
 ایدر طبی فورده سی در کمنده
 اورر موجی عمرک ایاغنه بند
 ندیم

— علویت —

مزایات خصوصیه نك بشنجیسی اولان علویت اك بلند اك
 عظمتلی اك صفا بحش وجدان اولان فكرلر خصوصاتنددر .
 بویه فكرلر ك محتویاتی الهیات كبی حسیات دینیه كبی محبت
 وطنیه كبی مقدس و روحانی شیئر اولدیغنه كوره قدر جلیلی
 اعلاء سماوی لفظیه دخی توصیف ایده بیلورز ایشته اشاعده كی
 مثاللر افكارده علویتی شاملدرلر .

مثاللر :

تضرعات

برمبد عسك كه عدم خزانة ابداعكدر . بر موجودسك كه یوقلق
 وسیله اختراعكدر . عقل دور بین افق ذروه كمالی كوره من . وهم نیز بر
 دامن سرادق جلالكه ایره من .
 نسر طائر خاطر انسانی كه هروقت موجودات علوی و سفلی شكار

مخواب و منقادرد، بر نفس ربوبیتك هواسنده پر آچوب اوچه من. و طاوس
عقل و فکرت آدمی، که روز و شب فضای ملکوت و صحرای جبروتده جلوه
سازدر؛ بر قدم الوهیتك ^۱ساحه سنده سیاحت ابده من .

بر علم سک، که علمکه غایت یوق. بر قدیر سک، که قدرتکه نهایت یوق.
قدیم سک، عقول متقدمین و متأخرین دائره قدمکه قدم باصه من حکیم سک.
حکمای اولین و آخرین حکمت و معرفتکدن دم اوره من .

سنان پاشا

دیگر مثال

حق تعالی عظمت عالینک پادشهی
لامکاندر اوله من دولتک تختکهی
خاصدر ذات الهیسنه ملک ازلی
بی حدود آنده اولان کوکبه لم یزلی
اثر حکمتیدر یرله کوکک بنیادی
طولی بوش جمله ید قدرتنک ایجادی
عزت و شانی تقدیس قیلار جمله ملک
ایلیز سجده ایدر پیش جلالنده فلک
امری وجه اوزره بر ایلر کیچه کوندوز حرکت
دکیشور تازه نور موسم فیض و برکت
پرتو رحمتک لمعه سیدر آیله کونش
تاب خشمند آلور آله جهنم آتش
شناسی

دیگر مثال

برک درختان سبزدر نظر هوشیار [*]
هرورقی دفتر بست معرفت کردکار

صفحات کاشانده مرموز اولان آثار قدرت الهیته نک استقصای حقایقه
توغل اولنسه کافه عناصر و مولداتک ماه الحیات حیاتی بر بحر بی پایان

[*] بوبیت، عجم شعرای مشهوره سندن، شیخ سعدی مرحومکدره

معنی فیضانیه مستمر الجریان اولدینی تعقل اولنور. آنجق ماجرای حالات
روحانیه دن مکنوز اولان اسرار ربوبیتک کیفیت استطلاعی طاقت حواس
بشریه دن بیرون اولوب نفس ناطقه نك انجلا والتماعنه متوقف ومنحصردر.
سابرین معناً اختیار مشاق ریاضت و آستینار متاعب عبادتله کسوف
کشفات جسمانیه دن صبرلغه همت و کرمی محبتله تصفیة درونه عزیزت
ایدنلرک مصباح صباح استمداد لری ظهور تجلیات پیاپله انجلایه آغاز
ایدیحک چشم حقیقت بدیلرینه بو عالم حس و شهود برهستی بود و نابود
کورینوب لنادید طلیات فانیه سندن پرهیز و تزهد متاع و بضاعه دنیه سندن
تعری و تجردله نیجه عوالم باقی و نورانی استکشافنه راه ظفر بولدیلر.
سامی پاشا

دیگر مثال :

خواب پر اضطر ایدر بو حیات
طوغمشز اولمک اوزره واحیفا!
وار ایسه ذره قدر ذوقیاب
آئیده قهر دهر ایدر افنا

کیدرز بوبله جهل و غفلت ایله
قعر کرداب موته حسرت ایله
درلو محنتله بیک مشقت ایله

محو و کتنام ایدر بزی دنیا
بزسه سیر ایلیوب بو بنیادی
آراز طرحنه نه در بادی
خالق ، خلق ، سر ایجادی
جهانی بیلیمک ایسترز حالا !

ایک بو سر مهمک حلی
عقله تیسیر اولنماش بللی
آدمه نیجیز و غفلت و جهلی

ایتدیرر لر خطا ایچننده خطا
صیریلوب روح ظلمت تندن
سوزیلوب ایله کده عزم وطن
اوزمان حل اولور بوشبه وطن
بیلتور حاصلی نه در معنی!

ژان ژاق روسو [*] - ترجمه پرتو پاشا»

ذهنه لایح اوله بیله جک افکارک اره لرنده کی فرقلر تعداد
ایتدکلمز دن عبارتدر دینه مز .

انجق بز افکارک باشلیجه خواصنی بیان ایله اکتفا ایتدک
دیگرلری فروعدرکه اصلره تابع وانلرک هپسنده از جوق
موجوددر . مثلا شدت افکار ایچون ایراد اولنان مثاللردن

[*] حکمای ادب دن (ژان ژاق روسو) آثار قلمیه سیله فرانسه نك شمديکی
حالی انتاج ایدن ترقیات کلیه نك مسیبلر ننددر . (جنوه) ده طوغمش (ارمنو
نویل) ده وفات ایتددر . میلاد (۱۷۱۰-۱۷۷۸)
اک مشهور آثاری (امیل ، نوول الوئیز ، نو نظر اسوسیال ، قونفسیون) دن
عبارتدر .

(امیل) ی مرحوم ضیا پاشا کاملاً لسانزه نقل ایتمش و (نوول
الوئیز) دن برقاچ مکتوب بعض ارباب قلم طرفلردن ترجمه ایدلش اولدینی
کی حکیم مشهورک اک اولکی اثر قلمی اولوب (دیژون) اقادده یسنجه مظهر
تقدیر و مکافات اولش اولان مقاله مشهوره سی دخی بو دفعه سعید بک
افندی جانبدن بک کوزل صورتده ترجمه اولنه رق بر قسیمی کچنده طبع و نشر
اولتمشدر .

حضرت سلیمک : « دنیا بریادشاهه کافی اوله جق قدر و اساع دکش ! » کلام جهانگیرانه سیله کوکلی ضابطنک « جبخانہ یی آتشلہ یه بیلیرم حتی اقتضایدرسه اوزرینه اوتوررده اویله آتشلرم » یولنده کی تهکم جلادت پرورانہ سی ارسنده ماهیة بر مملکتی یرک دینه کچیرمک ایله برقلعه یی برهوا ایتک بینده کی قدر فرق واردر . فقط ایکینسندهده اساساً موجود اولان مزیت شدت افکاردرر . افکار کرک شدید و جانلی اولسون کرک لین و نازکانه بولسون موضوعک طبیعتنه موافق اولمزه هیچ قیمتی اوله مز . زیرا موقعنده اولیان افکار حدذاتنده نه قدر قیمتدار اولورسه اولسون هیچدر .

افکاری حسن انتخاب و ترتیب ایچون ایسه اک ای رهبر ذوق وجدانی ایله ذکادر .

ایکنجی مبحث

— حسابات —

افکاردن صکره و اسالیبدن اول ماهیت و مزیتنه اطلاعی لازم اولان برشی واردرکه اوده حساباتدر . زیرا ادیبانه برشی یازمق ایچون یالکتر لفظ و معنی یوللرینی ملاحظه ایلک یعنی افکار و اسالیبه حصر نظر ایتک کافی دکادر . ذهنمه چاربان شیلردن قلباً متأثر اولماز و دوشوندیکمز شیلری حس ایتماز دخی اقتضا ایدر .

حیات دیدیکمز شیلر اشخاص و اشیا نك قلوبمزدده حاصل
ایتدیکی میل ویا خصومت ، مسرت ویا محزونیت، مرحمت ویا
نفرت کی تأثرات متخالفه دن عبارتدر .

حسیات مفرط ، شدید و دائمی اولور واربابی مغلوب
ایدرك افکار واملالری نك مدار منفردی بولنورسه احتراصات
نامنی آلیر . ادبیاتده حس و احتراصه برر لسان ویرمك لازمكسه
رینك كنده اعتدال و حلاوت - دیکرینك كنده شدت و حرارت
کوریلور . مثلاً بری لمعه درکه قلبی نوره غرق ایدر . دیکری
علودرکه مفکره یی یا قار . بو حاله کوره (ایلی نامه فضولی) ایله
(زواللی چوجق) برر تألیف حسی اوله جنی کی (حسن و عشق)
ایله (وطن یا خود سلستره) دخی برر تألیف احتراصی صایلیر .
کافه حسیات و احتراصاتمز ایکی منبع اصلیدن جریان ایدرکه
بری محبت دیکری عداوتدر . آرزولریمزه موافق اولان ، طیب
خاطریمزی ایجاب ایدن ، مقتونیتیمزی جلب ایلیان و الحاصل
بزجه حسن تأثیری موجب اولان اشیا و اشخاص و افعاله محبت ایدرز
بو محبتده دخی آنلرك لطافتنه فضیلتنه عالیتنه کوره رغبت کی
مقتونیت کی اعتبار و حرمت کی اسملر طاقارز . کذلک مشرب
و مذاقنه اویمیان آرزولریمزه توافق ایتمیان وجدانمزه طوقونان
و الحاصل بزجه سؤ تأثیری ایجاب ایدن اشیا و اشخاص و افعاله
خصومت ایدرز . بو خصومته دخی آنلرك غلظتنه رداثته
سفلیتته کوره استکراه کی تأسف کی تحقیر کی ناملر ویریرز .

حسیات قلبیه افعال و معاملات حیاتیہ داخل اولدینی کبی مؤلفات ادیبیہ دخی کیرر . قلبک هیچ بروجھله مداخله ایتمدیکی برتالیف فنونه منسوب اوله بیلیرسهده ادیباتدن معدود اوله من . برحقیقتی بیان ایتمک اعلا اولدینی کبی آنی جالب نظر بر صورتده کوسترمک علی الاعلادر . فقط یالکزایی فانی طاتمق کفایت ایتمز . ای بی سودرمک فادنده نفرت ایتمدرمک لازمدرکه بوده حسه عاند بروظیفه در .

حسیات قلبیه بلاغتک معلم اولی عداولنسه شایاندره اکثریا قوه اقعاعیه نک عاجز قالدینی یرده حسیات غلبه سنی تأمین ایدر . طبیعیدرکه هر بر مؤلف قارئینک قلوبنی تسخیرایتمک ایستر . بو خصوصده مظفریتی حاضر لیان فکر و صورت حکمیدر . انجق او مظفریتی قازاندران حسیاتیدر . تحریک قلب اقعادن دها امیندر . وبعض وقت برطامله کوز یاشی بر برهاندن دها قوتلیدر . ایشته درجه اهمیت ادیبی شوتعریفاتدن ا کلاشیلان و براز اشاعیده انواع و طبایمندن بحث اولنه جق اولان حسیات — حقیقی وطیبی اولدقجه — جائز قیمت و اعتبار اوله من . بناء علیه هر بر حسده اساساً وجودی لابد اولان حقیقت و طبیعیتدر .

— حسیات حقیقه —

حسیات حقیقیدر . اگر جعلی بر کوسترش ایچون اولنر سه زیر ا

او مقوله حسیات خود بخود قلبدن طوغار. وتأمل واراده نك آنده
هیچ دخلی بولماز . ابوالسعود مرحومك اولادویا احفادنن
برسی حقننده مرثیه یولو سویلش اولدینی نشیده آتیه
حسیات حقیقیه بی شاملدر .

كل ای خجسته خصال و ملك جام كل
دو كندی حسرت ابله طاقت و مجالم كل
سنی بقاده قویوب بن فنا بوله م دیردم
وجود بولدی اندیشه مجالم كل
سنكله ملك وجودم تمام عامر ایدی
یتلدی جمله اولدی خراب عالم كل
بوروز كار ایشه ای ابر ایدن یاشك سیلاب
بنیده اعلا دان اولدر كل اغلا شالم كل
نیاز و دعوت ایشه ایلدك تمام ای دل
او یار كلدی كل باری بزواره لم كل

شایان دقت حقایق ادبیه دندر که بر مؤلف نه قدر ماهر
اولورسه اولسون کندی قلبنده حس ایتدیکی خلجانی بشقه سنك
قلبنده - صوله کتیرمکه مقتدر اوله مز .

--- حسیات طبیعیه ---

حسیات طبیعیدر ، اکر عقل و حکمتك تجویز ایتدیکی درجه بی
بجاوز ایتمز و کندیلرینی تحریك ایدن شیلرله متناسب و مبالغه دن

بری اولورسه. فضولینک حضرت حسین مظلوم (رضی الله عنه)
حقنده کی بر مرثیه سندن قطعه آتیه حسیات طبعیه ایچون بر میزان
صحت اعتبار اولمغه شایاندر .

تدبیر قتل آل عبا قیلدک ای فلک
فکر غلط خیال خطا قیلدک ای فلک
برق سحاب حادثه دن تیغله چکوب
بر بر حوائه شیدا قیلدک ای فلک
عصمت حر مسرا سنه حرمت روا ایکن
پامال خصم بی سر و با قیلدک ای فلک
مخفیف قدر شرعدن اندیشه قیلدک
اولاد مصطفایه جفا قیلدک ای فلک
بر رحم قیلدک جگری قان اولانلره
غریبده روزکاری پریشان اولانلره

— استطراد —

(حسیات حقیقی ایسه طبعی دخی اولمق اقتضا ایدر. بناء علیه
اکا عقل و حکمتک و طبع سلیمک درجه جواب تعیین ایتمسه لزوم
قالنر) کبی کورینور. انجق بعض حسیات حقیقیه اولورکه عقلاً
مقبول اولان درجه بی متجاوز و اسباب تحریکیه سیله غیر متناسب

اولدیغیچون هیچ بر تأثیری، هیچ بر لطافتی اولمز. مثلاً بر مؤلف اثر نده،
چو جوغی و فات ایتمش، بر والدۀ متألمه یه جزع و فزع ای تدریدیکی
صره ده « آه یا ورو جفم ! سن اوله جکنه کاشکی دنیا یقلهیدی !...
فلک هر کسک اوچر بشر اولادینی کور میدیده نم بردانه جک اولادی
المدن آلدی ! .. » یوللویان تأثرات ای تدریره بیلیر. لکن بودر جه سی
حقیقی ده اولسه معقول اولدیغندن مؤثر و مقبول دخی اوله مز .
ادبیاتدن غایه مقصود ایسه هر فکری ، هر حسی قارئین و سامعینه
تأثیر ای تدریر مکدن عبارت اولدیغیچون حقیق اولان بر حسی
معقول بر راده ده کو ستر مک لازمدر که بوده حسیات طبیعییه حقنده کی
شرائطه رعایتله حاصل اولور .

فضلی نامنده بر شاعر ک بر مرثیه سندن آلتان شور قاج بیت - که
صاحبنک ترجمان تأثراتی اوله جق - حسیات حقیقیه و طبیعیه نک
ایکی سندن ده محرومدر .

بیقل ای طارم سپهر برین
سویوک ای شمع قبه زرین
بوزول ای امتزاج عصر چار
اوزل ای عقد عقده پروین
طاغر ای جند بی شمار نجوم
طولوک ای ماه سرعتله همین
آغله ای ابر قیل یاشک باران
ایکله ای رعده ایدوب فغان وانین
ای سحر چاک قیل کریبانک

ای شفق ایله بغریکی خونین
 بورون ای شب لباس ماتمکی
 قراروب ایله خاطرک غمکین

— حسیاتک انواع مختلفه سی —

علی العموم حسیاتک طبایعی تحقیق و تدقیق اولنجه کیمنک
 طفلانه، کیمنک نازکانه، بعضیسنک شدید و بعضیسنک دخی علوی
 واصلانه واقع اولدیغی کوریلور. ایشته بوندن طولانی حسیات
 دخی افکارکی بر طاقم انواعه آیرلق لازم کلسدرکه باشلیجه سی
 درتدر . ۱- حسیات ساده دلانه ۲- حسیات رقیقه ۳- حسیات
 مهیجه ۴- حسیات عالیه .

— حسیات ساده دلانه —

حسیات ساده دلانه اولور ، اکر ایچنده چوجوقجه حاللر
 و صاف درونلق ، لا ابالیانه کبی شیلر بولنورسه .
 (زوالی چوجوق) تیاتروسندن نقل ایتدی کمز محاوره آتیه
 حسیات ساده لانیهی شامل اولان تماشالرک اک نازکانه سی ، اک
 لطیفدر .

— شقیقه —

صیقله نی دیکله ، بن اوکوندنیری سنی بتون بتون بشقه درلو کور ییورم .

نه وقت یوزکه باقسه؛ کوزلرک صانکه بتم عکسی غائب ایدوبده روح
تسلم ایدجه قدر محزون طورییور. هانجی طورکه دقت ایتسهم بکا
حال دلیله؛ «سندن آیریلیرسه اولورم» دیور... بی سویورسک او یله می؟

— عطا —

براق الله عشقنه بی براق!

شقیقه

دیگه! دها بیتیرمدم. او کوندزبری کوزلرکه باقدقجه خیالمله برابر یورکک
محزونلی عکس ایدیورده آنک ایچون بو قدر باغین طورییور صانیورم.
حالکی هوشوندیجه: (عطادن آیریلیرسه یشامم) دیه یمن ایتکدن بشقه
یرشی گلیور. سنی سویورم دکلی؛

عبدالحق حامد بکک «نسترن» نده خسروک

ملکسک بوراسی سنک اوچاغک

سوزینه نسترنک،

ملکسهم حتم سنک قوچاغک

یولنده کی جوابی دخی حسیات ساده دلانه بی حاوی سوزلرک اک
کوزلر ننددر.

— حسیات رقیقه —

حسیات رقیق اولور، اکر خفی و دلپذیر بر لطافتله قلوبه
تأثیر ایلرسه.

مثال :

فنگ رنگی عکس ایدوب تنه
 یکی آچمش که مثال اولمش
 انعطاف ایله باقی نه آل اولمش
 سروسپین صفالی کردنه
 بولعافتله اول نهال روان
 کیریور کوز یومنجه رؤیامه
 بکزیور عینی کندی خویلامه
 بوتصور طوقندی سودامه
 آه بویله زری هیچ جانان؟
 کل دکل ارقه سنده قانلی کفن
 سنهیک سنهیک غریت وطن!
 کمال

حسیات رقیقه نك، رگمزده حصوله کتیره حکمی تأثرات
 — تحریک نسیم ایله آغاج یا پراقلرینک اوفاق اوفاق اهترازه
 کلیشی قیلندن — حقیف و لطیف بر صورت اولمق اقتضایدر.
 بو حالده شو ایکی نشیده دخی حسیات رقیقه بی شامل اولان
 آناردن صاییلیر :

سورم بعض بن شب ناری
 ویربرم صبح نوبهاری آکا
 دوش نازنده زلف زرتاری
 کورینور یارمک خیالی بکا
 یتشوب حال اضطراریمده
 یوزمه نور حسنی سریر

صانیرم بر پری ژرین پر

طولاشیر کلبه خرابده

- بدالحق حامد - تزدن

دیگر مثال :

عجبا بلبله نه حال اولمش ؟

درد حسرتله بی مجال اولمش

اغلامش جسم زاری نال اولمش

یوقسه حالا بهار کلبدی می

مژده وصل یار کلبدی می !

رفیق بك مرحوم

-- حسیات مهیجه --

حسیات مهیج اولور، اگر قلوبم زده شدتلی خلعجانلر حصوله
کتیررواشکریز تائراوله جق مرتبه درقت و مزحتمزی تحریک
ایلرسه. بو حاله کوره حسیات مهیجه بهارک اکثریا یا غمور کتیرن نا کھانی
فورطنه لرینه بکنزه دلسه بجادر. پدری لسانندن اوله رق برکنج قزک
مزاری طاشنده کوردیکم شونشیده نک حاوی اولدیغی حسلر حسیات
مهیجه دندر :

آه مدوحهم سنکچرن دیده لر قان اغلسون
دیده لر دللر دکل جان اغلسون جان اغلسون
کل بوزک، نرکس کوزک، غنچه فک یاد ایلوب
کیسوی دجلولر کچون سنبلستان اغلسون

بولدم برچاره روحانی و جسمانی سکا
 درد کی اكدجه بن عالمه درمان اغلسون
 سن جگر پارهم جنان باغنده كز كللر كبی
 درد حسرتله باباك بچاره هر آن اغلسون

تبصره صاحبي عاكف پاشانك حفيده سي حقنده سويلديكي
 شو اوفاق مرثيه دخی حسيات مهيجه يه مثال اوله جق آثار
 نادره دندر .

طفل نازينم ونوتمه م سنی
 آيلر كونلر دكل كجسه ده ييللر
 تلخكام ايلدی فراقك بی
 چيقاری خاطر دن او طاتلی ديللر!
 قیيله من ايکن او يمکه تنك
 شمدی نه حالده در نازلد بدنك
 اكدجه كلشنده غنچه دهنك
 يانسون آهم ايله كل اولسون كللر!
 تغيرلر كلوب جسم - مينه
 دوكلدیمی سیاه برو جبینه
 صبرمه صاچلر ياييلدیمی زمینه
 طاغلبدیمی قوقلادیتم سنبللر
 فلنك كینه سی برین بولدیمی
 كل يناغك رنگ رويی صولدیمی
 عجباً چوریدی طوپراق اولدیمی
 اوپوب او قشادیتم او پاموق اللر

« طارق - یاخود - اندلس فتحی » تیا ترو سنده زهرانك رقیه
جانفداسی اولان صاحب بن ایوبك خبر ارنحالی الدینی زمان، موسی
بن نصیرایله باباقز وقوع بولان محاوره لری یورك صاحبی اولان
هر پر انسانی بای حال اغلاده جق صورتده حسیات عالیه مهیجه
ایله مشحون اولدیغندن نقل اولندی .

زهره

الله عشقنه سویله یكز ؟ نره یه کومدیلر ؟

موسی

نه ییاجسك ؟ - بلوطه کومشك . او قدر اعتلا ایده بیلیر . یسك ؟

زهره

زیارت ایده جکم ، مکتوبنه مقابله ایده جکم . سویله یكز .

موسی

بر مرحومك مزاری خیانتك طولاشدینی بر در ، وجودینك کومله یکی
بر مقبر دکل مهددر . عالم بقایه طوغور دیمك . . . مکتوبنه نعل مقابله
ایده جکسك ؟ او مولود اخروی به فاتحه دن بشقه شی کوندر لیز چونکه
دنیا ده فاتحه دن بشقه ایستدیکي . ق ی . سکا کوندر دیکي مکتابی نره یه
ایسترسك اورایه قوی . مزارینك طاشنه یازدیرمش ولورسك . او حانده
ایسه بلکه مطالعه سندن عبرت الهجق بر نظره تصادف ایدر .

باق بوکون ایقلر الله آلتان یارین اوستنده طوتیلور . سن شمدی
حیاتده میسك ؟ بن شمدی سنك نظر کده موجودیم ؟ هیات !

زهره ! بوندن ییک سنه صکره سنکله سویلشه بیلیریمیز؟ ایشته او زمان
رحیات اولوروز . بن بویله بر امیده مظهر اولسهم یا جهنم طوپراق دوشکی
رودریقك التون سریرینه ترجیح ایدردم . بوکونکی فتوحاتك افواه

ناسه دو ن مدایحی ایلمیده اڭ عاجز مؤلف قلمنك (موسی) دیه جك
ص یرینه بیک کره دا اولسون!.. صلحایه آجیمه زهرا!.. غبطه ایت غبطه!

زهرا

آه! انسان نه باتسز علق ایتمس.. هر شیله برابر عادت و طبیعتی ده دکی شیور.
پوکون کوریرسك، جهان برویرانه حالته کلسه قیدنده اولمز. یازین باقارسك،
بربنانك ایکی طاشنی دوشمش کوریرده اغلر!
طاغلر طیانه میان کدرلره تحمل ایدن انساندر. ینه انساندرکه درده ده
برحزنلی عکس خطاب ایشیدیرده متأثر اولور...

شاشقین.. صاحبین اوغریب حیوانك فریاد بیلانه سی کلخنده صفایله
دیکیوردی. کیجه یازیمی برقیقه قوشنك صدای جانغراشنی ایشتمش ده
اغلیور!.. کوریریورمیسك بابا!.. زهرا بنت موساه اغلیور...

موسی

باق بنده اغلیورم!.. زمان دها بیوکلرمزی.. دها قویلمزینده
اغلادیر.. انسان کنیدنك نه اولدیغنی بیلمك بر معرفتدرکه اولنجه یه قدر
تخصیص اوانسه ینه اكمال ایدلز. عبدالحق حامد

حسیات عالیه

حسیات عالی اولور، اگر بزى مافوقزده بر مرتبه یه رفع
واعلا ایدر و کولکزی اعجاز وحیرت وغرام ایله مشحون ایلرسه
مثال:

مرحبا ای تمها خرابه زارلر! ای مقدس مزارلر! ایصسز دیوارلر! بن
سزدن استمداد ایدر و سلام و مناجاتی سزه عرض ایلم. اوت. منتظره کز
انظار عامیه بردهشت خفیه ایراث ایدرسه ده نیم قلم سزك تماشا کزدن

احساسات (*) عمیق و افکار عالیه اکتساب ایله انشراح بولور . سزك احوالکزی ملاحظه یه مقتدر اولان بر قلب حاصل ایده جکی تأثرات شدید دن آله جنی عبرتله مستفید اولمزی ؟

بنون دنیا ایادی طلمه ده محکوم ایکن حضور لر نده سز سکو ت ایدر دیکز . شمدیده انلرک استحقار ایتدکلری حقایق اعلان ایتدیکز و جسد لری زیر تحمل رنده بولنان تراب ایله آلوده ایدوب احکام مقدسه مساواته شهادت ایلدیکز .

ایشته حریتک بر محب غریبی سزك ایچکزه کلشدره او حریتکه انک روحی پدش نظر مده تمثیل (**) ایتکده لکن سبک مغزان عوامک تصور ایتدکلری کبی سیف و خنجر له مسلح دکل انجیق عدل و حقایق صفتیله . النده بر میزان مقدسه که فانیلرک اعمالی ابدیت قپولر نده انکله طاریتور .
وولنه ی - ترجمه آیه الله

«اشبر» تیا تروسنده اسکندرک ، محاربه یه پادر رکاب عزیمت ایکن ، یولنه ممانعت ایتدیکه چون آتیه چکنه یوب اتلاف ایتدیکه منحکوحه سی (روکزان) آلوده خون اوله رق یاتدینی زمان حکیم (ارسطو) کندی کندینه بر طاقم سوزلر سویلر که حسیات عالیه ایچون شعره بولنه جق مثاللرک اک کوزلر ندر :
یارب بونه شورش قیامت
هنکامه حشره می علامت ؟

(*) بو (احساسات) شمدی متروک اوله رق انک یرینه عموماً استعمال اولنان ایسه (حسیات) در .
(**) (تمثیل) کله می برشی معینه نسبتله قوللانیله جفیچون براده مطابق سزدر . مطابق اولان ایسه مقصده کوره (تجسم) و یا خود (تشخیص) کله لر دن بری سیدر .

اول نقش حریص پر لثامت
 ایتمزی بوفعلنه ندامت ؟
 برنام الهجق اوشاه ظالم
 دنیالری قاپلیور مظالم
 آلمز بونی حوصله م خیالم
 انسانده نه در بوجهل مظلم ؟

هم جنسنی مقبره دلالت
 ایراث مضرت وسفالت
 یارب بونه وحشیانه خصلت
 آیا بومی بزده کی عدالت ؟

قان آقمده رایت ظفردن
 معدود اولیور بوزیب وفردن
 آزاده اوله دیدیلر سفردن
 براردو چیقردی برنفردن

ایشته بوده یادکار ظلمی
 نقش غضب ونکار ظلمی
 اول داهیه نك شکار ظلمی
 عالم کبی دلفکار ظلمی

ای جسم لطیف خوابه رام اول!
 آسوده ظلمت غرام اول
 روحک کبی مائل خزام اول
 زیب آور منزل صرام اول

بومظلمه بی کتبرده یاده
 کز شوق ایله عالم ضیاده
 آج چشمکی نزد کبریاده

نورك اوله دمبدم زياده
 برسايله در اختتام دنيا ؟
 توقيف اولنورمى سايله آ؟
 لشكرلى محوه شه ميبيا
 يا برنفرى ايدرمى احيا!

عبدالحق حامد

حسیاتك دها بعض دقیق و خفی جهتلى بولنه بیلیرسه ده
 ایریجه بحثه حاجت یوقدر. شوراسی دائما خاطر نشان اولمیدرکه
 افکار و حسیات انار ادبیهنك ایکی اهمیتی اساسیدر. انسان
 یازمدن اول اینی دوشونملى و حسیاتنده دخی حقیقت و طبیعت
 دائره سنی تجاوز ایتمالی در. بو حاصل اولدقدن صکره افکار
 و حسیاتی شایان تقدیر ایتمکه واسطه اولان اسلوب افاده به عطف
 نظر اولنمق ایجاب ایدر.

ایشته افکار و حسیاته دائر سو بایه جکمز شیر ختام بولندیغندن
 ارتق اسلوبك اصول و شرائطنه کچمه من طبیعی ایسه ده اندن
 اول ترکیباتده بزه رهبر فکر و نظر اولان حسن طبیعت و نام
 دیگر ذوق سلیم ایله انلری شعشعه لندیرن قوه خیالیه نك ظرافتک،
 قوه حافظه نك، دهاء و هنروری اطلاق اولان ایکی خاصه
 جلیله نك ماهیات و افعال و خدماتنه متعلق اولان خلاصه تحقیقات
 و تدقیقاتی بیلده من دخی مهم و نافع کورندیکندن شمیدیه اکا
 شروع ایدیوروز.

— اوچنجی مبحث —

حسن طبیعت

عقل وحسك ايکسندن ده درجه متساويه ده مایه دار فیض اولان حسن طبیعت - کوزلی چیرکندن، باطنی ظاهر دن؛ حقیقی باطلدن تفریق دلالت ایتدیکی چون - صنعتک وجدانی حکمنده در: برشئک علویسی سفلیشدیرمکه، ساده سنی عادلندیرمکه سبب اولان غایت دقیق فرقلری بزه اوکوسترر . تدریفنده بعضیلری «تقایص» ایچنده بر فضیلتک و یاخود محاسن اره سنده بر تقیصه نك حسن سریعیدر» دیرلر. اشیایی نظر دفته آلمق، اره لرنده کی مناسبانی تدقیق ایتک اوصاف و مزایات مختلفه سنی میدانه چیقارمق صورتیه حاصل ایده جکمز خاصه تمیز - که حسن طبیعته عائد اولور - کرک اثار بدیعه نك، کرک اثار متوسطه نك اسرار و غوامضه بزی مطلع ایلر. حسن طبیعت افکار عامیانه نك. تصلفک، تکلفات لفظیه نك، مبالغه مردوده نك دشمنیدر. حسیاتی مقبول و معقول اولان حدود داخلنده تخیلاتی حقیقت و یا شبه حقیقت دائره سنده، صنعتی ایسه طبیعتک حالده بولندیرر. بر مشعله در که اشعه سی اثار فکریه نك اک خفی گوشه لرینه قدر نفوذایه اک دقیق لطافت لرینی، اک خفی، اک حسن اولنمز قصور لرینی میدان وضوحه چیقارر. مادامکه حسن طبیعت دیدبکمز خاصه نفیسه شو مزیا نه

مالکدر کوزل یازمق آرزو سنده بولنانلرده وجودی اهددر. کندسی هر نه قدر طبیعی بر حاصه ایسه ده سعی ایله ده بر درجه یه قدر اکتساب اولنه بیلیر که چاره سی اثار نفیسه نک تعمیق فکر صورتیله مطالعه سی و افکار و حسیاته دایما بر محاکمه شدیدنه دن صکره قرار ویرلمسی ماده لریدر

— در دنجی مبحث —

قوة خیالیه

حسن طبیعتیه بر حکم ویا بر میز نامی ویرلسه متخیله یه ده بر صانع بدایع دیمک یاقیشیر . بری حس ایدر ، تمیز ایدر ، تصحیح ایدر سه دیکری ده ایجاد ایدر ، تنویر ایدر ، تزین ایدر ، ادبیاتده قوه خیالیه صنعت ترسیمده الوان حکمنده در .

بو پارلاق ویا رادیجی قوته اشیا نك انعطافی غایت سریع و بدیع اولور . بو قوتدر که اشیا یه اصالت علویت ویرر . ایستدیکی شکل و صورته قور . اشیا ی حقیقیه بوله مدینی زمان کندی عالمنده ایجاد ایدر . جسم ویرر ، جان ویرر ، انلری حقیقت کسوه سنده کوسترر .

مثال :

بردشت سیهده اولدی کمره
یلدای شتا بلای ناکاه

بردشت بوکیم نعوذ بالله !
 جنلر جرید اوینار انده هرگاه
 بربرینه یأس و خوف لاحق
 که قاز یاغار ایدی که قراکلق
 دیجور ابله برف ایدنجه الفت
 برقاله کیردی نور وظلمت
 سرمادن اولوب فسرده مهتاب
 شبنم یرینه دوکولدی سیما
 آهوی سفیده دوندی دیجور
 صحرا طولو مشک ایچنده کافور
 برباقه برف ایچنده دیجور
 مانند سواد دیده محصور
 بوزدن قیریلوب سپهر مینا
 دوشدی یره ریزه ریزه کویا

شیخ غالب

قوه خیالیه یره هر یره تبعیت ایده بیلیرز . انجق حصافت
 وحسن طبیعت مقتضیات احکامنی مرعی طوتمق شرطیه .
 متخیله نك تشکیل ایتدیکی الواح دائما حقیقته مطابق ویا
 شیه اولمق اقتضا ایتمز . شو قدرکه بونلر هیچ اولمزه قبول
 اولنور . وا کلاشیلیر صورتده اولمیلیدر .
 الحاصل عالم غرائبده کشت وکنذار ایچون قوه خیالیه نك
 رفاقتندن ممنون اولورز . شو شرطله که هر حالده بزى اووادبلره

سوق ایدن شی مناسبتمز لکدن، زوز کلکدن عبارت اولما لیدر.
 وخصافت اورالرده کندیسنی محافظه ایده بیلملیدر. مثلا مشاهیر
 شعرا دن عزت ملا - (کلشن عشق) نده - فرهاد ایله برلکده
 کیتدکلری یولک خطر ودهشتنی، فرهادک قورقودن وفاتی،
 کندیسنک مغره ظنیه بر اژدرک اغزیننه کیردکنی، اژدرک
 دفع مضراتی ایچون کوکه چکیلوبده اتشه یاقیله جفی زمان
 بوورطه دن خلاص اوله رق ینه زمینه اینشنی شوغرب یولده
 تخیل و تعریف ایدر :

ایکی یول آره سنده مارستان
 اک کوچوک حیه برقالین اورغان
 نه ری کویا جهنمک دره سی
 بو ایش وادی غمک دره سی
 قالدی حیرتده ایکی یار شفیق

 خوف ایدر ب اوردی تیشه سن خاکه
 روح فرهاد چیقدی افلاکه
 قالدی بیکس رفیق غمخواری

 قورقوسندن صیغدی برغاره
 مکر اول برده ان اژدر ایش
 بو مصیبت دخی مقدر ایش

.

نفس الدجّه حیه بدبو
ایجری درد وغم ایردی غلو
قلبی قطران ایله طولو قزغان
ویل دوزخ قالیر یاننده جنان

.

ظلم ییحد ابدنجیه اول بیداد
مرحمت قیلدی ارضه رب عباد

.

ایندی کوکدن سلاسل واغلال
چکدیلر آنی کوکه دلو مثال

.

کلهلم حال عزت زاره
اولدن قبره کیردی بیچاره
گاه کریان اولوب کهی سوزان
بومناجاتی ایتدی ورد زبان
یا الهی قصورمه باقه !

.

خالقی رنجیده ایلدیهده مار
اره یرده بنم جرمم وار ؟

سکا شایان دکدر ای مولا
 بی آنکه آتسه الفا

.

ای خدای جلیل همچو خلیل
 بی کلزار عشقه قیل تزیل

.

مستجاب ایلی دعاسنی حق

.

اژدهایی براقدیلر ناره
 یانمدن عزت ایندی کلزاره

ایشته بو بر خیالدر، فقط نه حصافته نه ده ذوق سلیمه
 موافق اولمدیغیچون رد اولتور. شاید رد اولنسه بیله خنده
 استخفاف ایله تلقی ایدیلیلر.

خیال، اوطنه سنده حبس اولنمش، بردلی حکم و اعتبارنده اولدیغی
 حالده بونک کندی عالنده قوشوب کز مسنه، کولوب اغلامسنه،
 باغروب چاغرمسنه برشی دینلمز. لکن همشیره لرینک حضورینی
 سلبه یعنی دیگر قوتلرک اداره سنی اخلال و تشویشه و خصوصیه

حصافتی بر اراق پجرحه دن اشغی اتمغه قالقیشه جق اولورسه
ممانعت اولنمی ایجاب ایدر .

- بشنجی مبحث -

- ظرافت - یاخود - نکسته دانلق -

ظرافت - که اغتجه معناسنی زیرک و ذکی القلب اولوق و عند
البعض « کلامی وجه بلاغت و لطافت اوزره خوش آینده و نازک »
سویلیکدر - دقت نظریه دن، حسدن، فراستدن، محاکمه عقلیه دن
متولد بر قوتدر . نظر معاینه یه الدینی شیلرده یکی یکی نکته لر،
تحف تحف مناسبتر کشف ایدر. رموزو کنایاتک سرعت فهمی
والغاز و معمایاتک درک وحلی بوقوته مقتدردر .

خاصه ظرافته مالک اولانلر صنایع معنویه دن استعارات
و تشبیهاتده حسن موقیتلرنی تأمین ایدرلر . یکدیگرینه ضد
و مخالف کورینان اشیا آرسنده بر موافقت دقیقه بولوب
چیقارمق و یاخود متشابه و متحد ظن اولنان مواد بیننده بر مخالفت
و ضدیت تعیین ایتک و بر شیئک وهله نظرده ادراکی متعسر
اولان احوالی درحال ا کلامق ظرافته وابسته در .

ظرافت دیدیکمز قوت موهبه حقددر . تعلم وسی ایله ،
تبع اثارویا اختلاط ارباب ذکا ایله اکتساب ظرافت قابل دکادر .

حافظه ، خیال ، حس ، حسن طبیعت و حتی فکر بیه ، سعی ایله
بیوک مؤلفلرک مطالعه ائاریله ، قابل تحصیل و توسعیدر . حالبوکه
ظرافتدن محروم اوله رق یرادلش اولانلر او خاصه یه مالک اولملرینه
امکان یوقدر .

انجق شو وارکه ادبیاتک عموم انواعنده صاحب نصاب اولق
خاصه ظرافتک وجودینه وابسته دکدر . فکری ، حسی ، حقیقی
و طبیعی - قوه خیالیه سی پارلاق اولان و کندنده حسن طبیعت
بولنان بر صاحب قلم ، صاحب ظرافت اولسه ده ائار قلمیه سی
خالقه بکندیره رک ، ادبا ایچنده کندیسیچون بر موقع مستثنا تأمین
ایده بیلیر .

- التنجی مبحث -

قوه حافظه

حافظه او قیمتدار قوتدرکه بیلدیکمز او کندیکمز شیلری
ذهنده او واسطه ایله صاقلیه بیلیرز . قوه حافظ محسوسات
وجدانیه مزى دخی جوهر نفس ناطقه یه حک و نقش ایله هر درلو
تأثرات و انفعالاتمزى ، اسبابی بر طرف اولمش اولسه بیه ، ابقا
وادامه ایلر . معلومدرکه قوه حافظه افکار و خیالات و حسیاتک

منشأی دکل محفظه سیدر . بونکه برابر فضیلتی یالکز حفظ
 افکار وحسیاته منحصرده دکدر . مستدرکات ماضیه وحالیه مزی
 هر نه وقت ایسترسهك بزه صادقانه ارانه ایله قوای سائره
 ذهنیه مزك توسیعنه، تقویه سنه دخی بالواسطه خیلی خدمت ایدر،
 ذهن انسانی بوقوتدن محروم اولمق لازم کسه ایدی معلومات
 ومکتسبات بشریه برطرفدن طوغه رق دیگر طرفدن محو
 اولمق ، علوم وقنون اوهام وخیالاتدن عبارت قالمق وبناء علیه
 هر درلو ترقیات مدنیه دائره امکاندن خارج بولمق اقتضا
 ایدردی .

چونکه احواله حقایق اشیا به کسب وقوف ایچون ذهنک
 عملیات شاقه سنی دائما تجدید ایتمک ایجاب ایدردی .

قوه حافظه مزه مودوع اولان شیلر ایکی صورتله کندیسنی
 کوسترر : بری تخطر ، دیگری (توارد) در . تخطر صورتیه
 پیش نظر ادرا کمزه کلان شیلر صحیح ، صادق ومکمل اوله رق
 کلیر . توارد صورتیه کلان شیلرده ایسه دائما برقاریشلق ،
 بر مبهمک ، برا کسکک کورنمک مقرر در مأخذ ومنشائی
 تاریخی بیلیمک ایستسهك قابل اوله من . نخطر ارادهیه ، تأمله
 تابعدر ، توارد ایسه غیر اختیاری بر کیفیتدر ، یعنی اونودلش
 بر شئیک کندی کندینه وبلا ترقب توارد ایدیورمسیدر ، مثلا
 تخطر بر شاعرک بعض اشعارخی بزه روایت ایتدیرر ، توارد ایسه
 یازدیغمز ویا سویلدیکمز شیلرده بشقه لرینک افکار و عباراتی
 کندیمزک دخی جبر من اولمقسزین بزه استعمال ایتدیرر .

- استیضاح -

(توارد ديه اصطلاح شعرا ده ايکي ويا دها زياده ذواتک،
یکدیگر لرندن خبری اولمقسزین، سويلدکلری سوزلر بر برينک عینی
ظهور ایتکه دینورکه بوده تاریخی متضمن اوله رق سويلسان،
بر مصراع ويا اک چوق بر بته منحصر کيدر . افکارده
بر برينک عینی ظهور ایتکه ایسه کثیر الوقوعدر . لکن تخطرک
صورت اجراسی اولمق ارزده بیان ایتدی کمز توارد بوقیلدن
دکلدر . اولجه بشقه لرندن ایشیدلمش ويا بر ارده کورلمش اولان
افکار و عباراتک ، برشی سويلر ويا خود یا زارکن بلا اراده
ویلمیه رک کندی کندینه لسانه ويا قلمک اوچنه کایو بر مسیدر .
بو حال پک بیوک ادباده بیله واقع اولور . شو قدرکه وقوعی پک
نادر اولدیعی ایچون معذور عد اولسور . یوقسه زمانمزده بعضاً
کورلدیکی کبی کثرت وقوعی حالده او عاداتا بیله رک ارتکاب
اولمش دیمک اوله جغدن نامنه توارد دکل سرقت و اتحال
دیمک اقتضا ایدر . انسان بالفرض کثرت توارده مبتلا
ایسه او حالده ارتق تالیفدن ويا تعیر احمیله استساختدن فارغ
اولمق ويا خود یازدیعی شیلری قبل النشر امنیت ایتدیکی برذاته
ارائه ایله توارد ایدن یلرینی تبدیل ایلمک زلام کلیر . انتهى)
قوه حافظه اشخاص اسنانه کوره متفاوتدر . هر کس ایچون
اک جودتلی زمانی ایسه فکر ونظرک جولانی هنکامیدر .

برشی لایقیه ا کلاشلمزسه لایقیه بلنه مز . مأل ومزایاسی
ا کلاشلمیان شیلری از برلمک ایسه حافظه یه بریوک بار تحمیل
ایلمکدر بویولده استخدام اولنان قوه حافظه لر از زمان ایچنده
دیگر قوتلره برابر عادتا سونر محو اولور .

حالبوکه جدی تحصیل ایله خدمت ایدیلان و تفکرات
وملاحظات ایله فیضلندیریلان بر قوه حافظه ایستدیکی کبی
ایجاد وخیالات وحسیات ایله تغدیه اولنمش اولان افکاری توسیعه
قادر بر قوه فعاله حانه کلیر .

دولاب حافظه سائر لرینه عأد اولان افکار و عبارات و صور
معانی ایله طولدینی وقت آندن آخرک مالی غضب و تصرفه دکل
بشقه لرینه عأد افکار واقوالی کندینک کیلره موازنه و تطبیق
وانتقاد ایدرک او وجهه یکی یکی فکر لر، تازه تازه خیال لر، رنگین
رنگین تعبیر لر بولمق صورتیه استفاده اولمیلدر .

- دهاء و هنروری -

قوای ذهنیه سنده حدت و قریحه سنده جودت اولان هر بر
مؤلف افکار موجدانه سنی کمال فصاحت و بلاغته افاده یه مقتدر
اولور که ایشه ا کا صاحب دهاء (*) و یا خود هنرور دینیلیر .

[*] « الدهاء باوزنده غایه الغایه زیرکک وجوت رأی وحسن فکر
ودقت تدبیر معناسنه در . یقال به دهی ودهاء ای نکر وجوده رأی وارپ .
ودهی ودهاء ودهاءه مصدر اولور لر . برکیمسه پک زیرک وجودت
رأی وحسن فکر و تدبیر صاحبی اولمق معناسنه که جن فکر نو اولمق
تعبیر اولنور »
قاموس

دهاء خزینة فطرته بك آذواته احسان اولتور برقوت
مبتدعه دركه احبابی انكه مجهول كشف وغير موجودی ایجاد
ایدر لر .

هنرورك ایسه ندرتده دهاییه نسبة درجه ثانیه ده ایسه ده
خلاق عقول اولان فیاض مطلق حضر تلی بونیده قولرینه
اوقدر مبذول ایتمامشدر . انسانك بشقه لرندن اخذ وتعلم ایتدیکی
شیلری اصلاح وتنظیم اكمالیه برطرز جدید وجیدده اوله رق
میدانه قومیسی هنرورك سایه سنده در .

دهاة الك چوق اس واصل ایله اوغرا شیر ارباب هنرشکل
و فرع ایله مقید اولور . مثلاً بری قماشنی نسج ایدرسه دیکری ده
پرداخت ایلر .

— صنایعه کوزللك نه دن عبارتدر —

دهاء ویا هنر احبابنك اعز مقاصد بیلدکاری شی صنایع
نقیسه نك (*) وعلی الخصوص ادبیاتك مابه التیزی اولان کوزللكی
استحصال و اظهار ایتکدر . افلاطونك تعریفجه — « حقیقتك

[] صنایع نقیسه — که صنایع ناز که دینسه ده مناسب اولوز —
رسم — حک — فن — معمارق — موسیقی دن عبارت ایسه ده بعضیلری شعری ودها
عمومی برتعبیر ایله بلاغتی ده بوجه ایله ادخال ایدیور لر .

شعشعہ لطافتدن عبارت « اولان کوزللك طبعتهده، افکارده،
حسیاتده، افعالده اولسون حیرت و مفتونیتیزی جلب ایدن
وقلوبیزی شوق و غرام ایله مشحون ایلان شیدر .

صناعیعه لطافت حواس ظاهره واسطه سیله، ادبیاتده ایسه
ذهن ایله تقدیر اولور. امور صناعیعه ده الوان و اشکال و اصواتک
آهنک امتزاجدن وجوده کلان کوزلک آثار ادیبه ده افکار
و تعبیراتک تناسب و توافق تامندن حاصل اولور .

بوافکار و تعبیرات دخی حد ذاتنده حقیقت و طبیعته
و روح انسانینک یعنی نفس ناطقه نک آمال اصلانه سنه موافق
اولمیدر .

ایشته نشیده آیه بو تعریفی یالکنز ایضاح دکل تأیید دخی
ایلیه جک بدایع نادره دندر .

قصر تعریفده

ای عالم مثالك سیاح هوشیاری
هیچ قصر صورتنده کوردکی نوبهاری !
کل کورمدکسه سیرایت اما صاقین غلظدن
تابنده غره صاعه اول چفت زرنکاری
ابرو لرین زرانود ایتمش عروس فیضک
مشاطه کالاک کلک خجسته کاری
باقی اول زمین خوب و دلجوی مشکوبه
سیرایت اوسقف پاک برنقش و پرنگاری

کویا ایدوب طبیعت کوی زمینی تسطیح
 تبت (*) اشاغی دوشمش چین وختن یوقارک (**)
 اول دکلو ساحه سنده فیض و نشاط وارکیم
 اولسه ایدی کر زمانک آسایش وقاری
 دیردم که کلش آنده طرح اقامت ایش
 چشید کامکارک ایام خوشکواری
 دیوار تابدار بن خلق ایلش منمش
 دوشمش بهشتک آکا عکس شکوفه زاری
 اولدی عجب عجب کیم ترکیب خلده قابل
 بز بویه بیلمز ایدک بو عنصر چهاری
 بریا که لانه زاری کشت پیاله جم
 بریا که کستانی کانک خزینه داری

ندیم

اشیاده کوزلکک ماهیت و حقیقته کانجه بحق تعریفه
 شمدی یه قدر موفق اولته مامش فقط هر کس وجودینی تصدیق
 ایدر وطبع سلیم اربابی ایسه انی مطمح نظر و مقصد اعلا
 بیلیرلر .

(*) تبت، تشدید بایله سکر و زنده مشرقده نیجه بلادی مشتمل بر
 علت آدیدر . مسک ازفر اورایه نسبت اولنور قاموس

(**) نکارجین ایسه مشهوردر .

- فصل ثانی -

اسلوب

بوفصلك من رجائی: اسلوب (استطراد: هر كسك اسلوبی كند یسنة مخصوص اولق لازم كلبر.) قوانین اسلوب. مبحث ۱ - فصاحت: (غلط تحكیمی. ضعف تألیف [استطراد: [نه] اداتك صورت استعمالی] تعقید. غرابت. [استطراد: ادبیاتك سابقا و حالیا غرابتدن قورتیله مامسنی موجب شیلر] تابع اضافات. كثرت تكرار. تنافر. شیوه یه مغایرت. املا سزاق - مطابقت الفاظ. - مشكل بسنداك. مبحث ۲ - وضوح. مبحث ۳ - طبیعت. مبحث ۴ - منقحیت [ایجاز اطناب حسن ایجاز قصر. ایجاز حذف. اكثر. - منقحیت اكثر دن دهها كوچ ودها زیاده سی وزمانه محتاجدر. مبحث ۵ - آهنگ سلاست. [آهنگ عمومی. انتخاب و تنظیم كلمات. - حسن تألیف عبارات. آهنگ تقلیدی: الفاظ صوتیه. آهنگ عمومی ایله آهنگ تقلیدی ازه سنده کی فرق. مبحث ۶ - موافقت - [انواع اسالیب: اسلوب ساده. اسلوب مزین. اسلوب عالی] - علویت صرفه. علویت فكر. علویت حس. علویت خیال.

- اسلوب -

اسلوب دیدیکمز شی هر شخصك افکار و ملاحظاتی تمییرده کی طرز مخصوصیدر. هر كسك اسلوب افاده سی ایسه افکار و ملاحظاتك قالبیدر: سوبلدیکی، یازدیقی شیلر اوقالبه

گیرد که صاحبی تشخیص ایده جک قدر بشقه بر صورت و شکل
اکتساب ایلر .

فرانسه ادبای حکما سندن (بوفون) ك (*) « اسلوب بیان
عینله اناسندر » سوزی صحیحاً بر بدیعہ حقیقت دینمکه شایاندر .
زیرا دقت اولنسه هر شخصک اسلوب بیانی مزاجنک ،
اخلاقنک ، اطوارینک ، اوضاعنک مرآت انعطافیدر .

فکر صاحبه اولورسه اسلوبک هیچ اهمیتی قلمز . حالبوکه
فکرک مقبولیتی دخی اسلوبک کوزلکنندن استغنا بخش اوله مز
بونک ده بشقه جه بر مزیقی ، بشقه بر لطافتی وارددر . بلکه افکارک
قیمتی صورت افاده سنده تعیین ایدر . بوفکرکی اکلایمق ایچوندر
وزیر ادیب قوجه راغب پاشا :

حسنى بالآثر ایدر جامه دوشنجه جسیان
نوعروس سخنه رونقی تعبیر ویرر

دیدیکی کبی شاعر مشهور ناجی دخی :

[*] قونت دو بوفونک بوسوزی اقادهمی به قبول اولنذینی کون رسماً
ایراد ایتدیکی نطقنده مندرج بولتمشدر . مشارالیه ملل متمدنه بیننده مشهور
ومقبول اولان [تاریخ طبیعی] آنک مؤلفی اوله رقی سکسان برسنه دن عبارت اولان
مدت عمرینک نصفندن زیاده سنی کاملاً او اترک تصور و تحریر و تسجیحنه
حصر ایتمشدر . میلادی ۱۷۰۷ — ۱۷۸۸

حسن تعبیر و برر معنی نه حسن دیگر
شوکت حسنه چوق امدادی اولور اسلوبك (*)

دیہ یلمشدر .

کوزل یازمق ای دوشونمک ، ای حس ایتک ، ای افاده ایتمکن عبارتدر . ای دوشونمک موضوع فکری جهات مختلفه سنجه مجهول و مبهم بر نقطه بر اقیه جق صورتده احاطه ایلمکدر . چونکه افکارمز وضوح ویا مبهمیتجه نه مرتبه واقع اولور ایسه تعبیراتمرده اکا تابع اولور . یعنی برشی نه قدر ای اکلاشیلیر ایسه او قدر واضح افاده اولور و لغات و تعبیرات ایسه ذهنه بالسهوله توارد ایدر .

اسلوب افاده فکردن ایری ؛ بتون بتون مستقادر . بوقضیه شونکه ده اکلاشیلیر که دائماً سولنیلان بر طاقم اهمیتسز شیلر برارالق اسلوب افاده نک دیکشیویرمسیله جالب نظر دقت اولور . انسانلرک اکثر امور عادیه ده افکار و تصوراتی متحد در . اره لرنده کی فرق تعبیر لرنده یعنی اسلوب افاده لرنده کورینور .

(*) بو بیده «شوکت حسن» دینه جکنه (شوکت فکر) و یاخود (قوت فکر) دیشه ایدی - موقعه ده ماناسب دوشه جکی چون دکل - اول (حسن) کله سی اوچنچی مرتبه ده اوغرادینی لطافتسز تکرردن محافظه اولمش و ثانیاً (اسلوب) ایله (حسن) اره سنده کی موافقسنرک محذورینه محل بر اقل نامش اولقله افاده تعیین ایتدیکی قاعده ادبیه نک هم تعریفی عمده بر مثالی اولمش اولتی ایچون البته ده کوزل اولوردی .

اسلوب افاده افكارك الكيياغيلرينه الك، عموميلرينه خصوصيتك
ساده لرينه، الك اهميتسز لرينه عطف وعلويت ويرير.

مشهور براديمز اسلوب افاده نك (*) اهميتني كنديسنه مخصوص
اسلوب بليغ ايله بوندن برچوق زمان اول شوييله افاده ايتمش
ايدى :

« ايشته كلام مداوله تصور خدمته، قدرته مؤكل بر جسم
لطيفدر كه بيكلرجه سنه لر كچسه طراوت نوجوانيسنه
زوال ايرشمز . اما حيثيت كالى اعتبارنده بولنان صحت مآليه
تتلسب اندامى حكمنده اولان ترتيب انتظامى يرنده اولمليدر كه
هر كس عننده محبوب قلوب واو حال ايله هر زمانده ممدوح
ومرغوب اوله بيلسون .

اگرچه سيرت ظريف اولنجه صورت لطيف اولسه ده
نقايصدن معدود اولماق لازم كلير . فقط اثار ادبيه ي بلاغت
مؤدا فصاحت ادا احتياجندن وارسته ايدهمز . زيرا برتأليف كه
حسن افاده دن محروم اولور . حاوى اولديغى حقايق چيره دستى

(*) هر بر ادبيك كنديسنه مخصوص اولسى لازم كلان طرز بيانى
افاده ايدمجهك بر كله لسائزده اولسه اولسه (اسلوب) كله سى اوله جفندن
اومعاده بونى اختيار ايتدك* انجق كله نك اومقامده منفرداً استعمالى
تعمم ايتامش اولديغيچون - بعض ذواته كورم - بتون بتون وحشى كورنمكدن
محافظة اكثر يا (بيان) كجى (افاده) كجى الفاظه اضافته استعمالنه يعنى
(اسلوب بيان) وياخود (اسلوب افاده) ديمكه مجبور اولدق .

انتقال ایله مهارت قلمیه اصحابنك ملك يمينى صره سنه پك قولای
انتقال ایده بیله جکچیون محفظه سز جوهر حکمنده در .
کال

— استطراد —

صانع حکیم قدرت فاطره سیله چهره انسانی کبی او قدر
محدود بر قطعه ده کوستردیکی بدایع اختلافات و تغیراتی حکمت
بالغه سیله ساحه بیان کبی او درجه واسع بر برده دخی اظهار
ایلشدر . « سبحان من تحیر فی صنعه العقول ! »
هر کسک سیماسنی تشکیل ایدن اعضا بر ، هپسند
وضعیت و تناسب بشقه ! هر کسک اکثر احوالده ماهیت فکر
و نظری متحد ، صورت تبلیغ و بیانلری مختلف ! ایشته عمر و
زیده شخصاً اصل بکزه مزسه اسلوب افاده لری ده شکلاً یکدیگریته
اولیه جه بکزه مزه بر برینی آندیران اسالیب بیانده کی مشابته ایسه
ایکی برادرک مشابته شخصی لری قدردر .

اشخاصی کوزله تفریق ایتدی کمز کبی اثار ادبییه بی ده ذهنمزله
تمیز ایدرز . فقط سیماسنک بعض اعضاسی کیزلنمش و یا خود
صنعی اوله رق و یا بعض عارضه لره تبدل ایتمش اولان اشخاصی
طایمده کوجک چکدی کمز و یا هیچ طایه مدیغمز کبی تمامیتی
اولیان و یا بعض تبدیلات و تغیراته اوغرایان سوزلرده هانکی

محرره منسوب اولدیغنی تمیزده دخی زحمت چکرز ویا هیچ تمیز ایده میز .

ایشته بو حالدن کوچک عقلی مؤلفردائما استفاده ایله شونک بونک یالکنز فکر لرینی، مطالعه لرینی دکل عباره لرینی، افاده لرینی بیله چالوب صاتمقدمه مهارت کوستر لر . اکثریتی الدادیر لر . لیکن خواصک ارباب انتقادینی الداته مز لر . زمانمزده دخی بویله ساخته محرر لر موجوددر .

تقلید ایسه اثار ادیبه ده بر درجه یه قدر ممکن اوله بیلیرکه اودرجه سی اثر تقلیدی مقلدن آیره میه جق صورته ذهنلری ترده دوشوره مز .

بیان ایتدی کمز مهارت دزدانه ایله کچینان کوچک عقلی محرر لر الک بیوک ادیب لری مفصلاته تقلید داعیه سیله طفره فروش ایکن ایکنجی اوچنجی درجه ده یازی یازان منشی لری مجملاته بیله بالایحاج تقلید ایده مامش لر در .

الحاصل اسالیب بیان اشخاص قدر متغایر الاشکال، امرجه قدر متخالف الاحوالدر . طبیعتده استعداد ادب اولانلر اعظم ادبیاتک آثارینی دقتله او قومی . تصورده، تصویرده انلری تقلیده چالملی فقط ادبیاتدن نصیبی نه ایسه اکا قناعت ایتلی . بشقه لرینک اثر لرینی چالملی . مقاله لرینی، رساله لرینی دوش دلاله بکنز تساملی . شعرادن سنبلزاده وهی زماننک دزدسختلرندن عاجز قاله رق :

سرقه شعر ایدنه قطع زبان لازمدر
 بوبله در شرع بلاغته فتاواى سخن

دیمش ایدی . زمانمزمك ادبیات خرسزلی ایچون جزای کافی قطع
 زبان دکل ، کسر قلمده دکل ، اولسه اولسه تشهیردر !

اتمی

- قوانین اسلوب -

اسالیب نہ قدر متنوع اولور ایسه اولسون - قوانین
اسلوب - نامیله برطاقم شرائطه تابعدرکه مجموعی الی عدده ابلاغ
اولنور : ۱ - فصاحت ۲ - وضوح ۳ - طبیعت ۴ - منقحیت
۵ - آهنگ سلاست ۶ - موافقت .

- برنجی مبحث -

فصاحت

فصاحت اسلوب صحت افاده ومطابقت الفاظایله تحقیق ایدر .
صحت افاده

افاده صحیح اولور : اکر غلط تحکیمدن ، ضعف تألیفدن ،
تعقیددن ، غرابتدن ، تنابع اضافاتدن ، کثرت تکراردن ، تنافر دن ،
شیوهیه مغایرتدن ، وعلی العموم املا سزلقدن بری بولنور ایسه .
غلط تحکمی . - جمهور ادبا طرفدن جواز ارامقسنزین
وضعه ویا قاعدهیه مغایر اوله رق مفرداتده : اولاً کلماتک حروفی
تزیید ویا تنقیص ویا تبدیل ایلمکدر .

تزییده مثال : جبلیت - جبلت یرینه ، ضعفیت - ضعف
 یرینه یر - بر یرینه . یر - یرمقامنده . اکرچه - اکر موقعنده .
 انکچون پنجه خورشید ایله ال (یر) ایدر مهتاب

حای

(دشمنانه) سیفی زهر بار میر حسین مراد فرید
 سامی پاشا

یوز سوردی زمین پای پیره
 مانند سایه دوشدی (پیره)
 عزت

(اکرچه) برادم ایچون کندی استفاده سندن اخوان و ابناى وطنی
 دخی مستفید ایتسی دفتر حمیتده مقید بر بورج ایسه نم ایچون بو
 بورجی احمد مدحت افندی - کائئات

ادات شرط اولان (اکر) و یاخود الفک ترکیله (کر)
 اداتی قدمای ادبادن بمضیلری (اکرچه) موقعنده استعمال
 ایتمشلر سده برکت و یرسون بوضورت استعمالی ، خلقه برسؤ مثال
 اوله جق قدر ، چوغا تمامشله . او جهتله بو کونکی کونده (اکر
 یکن هفته ظرفنده مکتبده بولنه مدده سده اومده ینه درس لرمله
 مشغول اولدم) یولنده افاداته قائل اوله جق - حتی عوام
 ایچنده بیله - برکیمسه بولنه مز دینه بیلیر .

(ا کرچه) ویاخود الفک ترکیله (کرچه) نك ادات شرط اولق اوزره استعمالنی ایسه، هله بش اونسه دنبری، علی العمیا تقلید ایدنلر پك چوق کوریلوب ایشیدلدیکندن و حال بوکه (شرطیه) اوله رق استعمالنده بونلرک یکدیگر نندن تفریق اولنماسی فصاحه جاژ اوله میه جغدن بوندن آز بحق بحثه لزوم کورندی :

(ا کرچه) اداتی (هرنه قدر) تقدیرنده اولدیغی ایچون دخل بولندیغی عبارات و افادته بر (ایسه ده) ویا الف ویا نك ترکیله بر (سه ده) لفظی ویاخود دیگر بر شیوهیه کوره (اما - انجق - لکن - فقط) کله لرندن بریسی ایراد اولنمق اقتضا ایدر .

(ا کرچه) مکتبه کله مدم ایسه ده [یاخود کله مدمسه ده] اومده ینه درس لرمله مشغول اولدم (ویاخود) (ا کرچه) مکتبه کله مدم ، اما اومده ینه درس لرمله مشغول اولدم (کبی . صورت ثانیه ده) (اما) یرینه (انجق - لکن - فقط) لفظ لرندن هر هانکیسی قوللانسه مساویدر .

منشورات و منظوماتک ایکی سنده دخی جاری اولان قاعده عمومیه بودر . یالکز شعرده شاذ اوله رق (ا کرچه) ویاخود (کرچه) دیگر ادواتک استعمالندن مجرد و منفرد صورته ایراد اولنه بیلیر . او حالده دقت اوانه جق شی افاده نك شیوهیه مغایرته یاقیشقسز بولنماسیدر .

مثال :

دشمنلرمه سیر ایدم بن
بوینده (اگرچه) یوقدی زنجیر

کمال

(اگرچه) بیلیرم انی که خطدر

یلمن که صحیح یاغلطدر

فضولی

تقیصه مثال : تمیز - تمیز یرینه . ستغنا - استغنا یرینه .

سالار - سالار مقامنده . بغچه - باغچه یرینه .

[تمیز] نیک و بدعین ضرر در حرده بینانه

بودقت جسمنی سوراخ یت ی غربالک

سای

بوخوب و زشت جهانی [تمیز] ایدرمی اولان

مثال آینه یکسان درون و بیرونی

نابی

حاصلی سرتابیا نازو [ستغنا] دراوشوخ

پرتو

دیمه قویون کبی مظلومدر مرایی به

باشن [سالارسه] ده ماننده بز اخفش

نابی

تبدیله مثال : دنیه - دنیا یرینه . طولاب - دولاب یرینه .

سنظیر - سنطور مقامنده .

هرکیم اول جنت ایچون [دنیه ده] اچکدیکمی امکی

نجاتی

چشم رغبت رخس استعدادمه [مهموزدر]

حشمت

مانند چشم ترد و کرعین [طولاب] آب

سامی پاشا

یکدل اولوب اهل بزمه [سنطیر]

درد دانی ایدردی تقریر

عزت

ثانیاً حرکات حروفی تبدیل ایتمکدرشجع و قافیه خاطری
ایچون اختیار اولتور .

مثال :

می عشقکله بر پیاله^۴ پر

صونوب افتاده کی [ایاقلندر]

ثابت

غنچه^۴ ترایدی کلبن ایچره

چرخ انی قویدی [فلاخن] ایچره

فاضل

سنسک اول کارکه آرای خرد کیم رایک

قومدی دهرده برامر عسیر و معضل [*]

سامی

یوزک کلدیر صاچک سنبل دیشکدر

ولیکن عاشق اولدیرمک ایشک [در]

فغانی

بن خسته^۴ هجر لعل [یارم]

صهبادر اکا علاج همدم

عزت

ثالثاً ساکنی متحرک ویا متحرکی ساکن - مشددی مخفف
ویا مخففی مشدد قیلمقدر .

[*] امل - بدل غزل لفظلرینه قافیه در

تحریر کے مثال :

بولیم لب (بخرده) بواب خوشکوارى
 حشمت
 حقہ تفویض (امر) پیشہ افکارمدر
 ولہ
 (بزمده) قلقلی مینا ملک کیفیتین سویلر
 راغب
 دربانلری وارکوز قیوده ال (دکنکده)
 روحی بغدادی
 برمصنع (ختم) ایدوب پیدا
 ناسه ایلر ثوابلر اهدا
 ثابت
 ازاده بیله اولسه (و) سایه سز اولز
 پرتو

تسکینه مثال :

دمیدر خامه کرطی ایلسه وادی^۲ (هدیاتی)
 نفی « سهام قضا » سندن

مخفیفه مثال :

کیسه نك فورجاله عیبی مانند خلال
 بلکه ستر ایتمده هم (خاصیت) مسواک اول
 ثابت
 اندوه ودرده کوکلی صاحب تحمل ایت
 درده تحمل ایلیان اهل (رضا حق)
 فضولی

چنده صنع (حتی) کرچه هرورق سویلر
 سنک بلیغدر اما بیانک ای بلبل
 منیف پاشا
 نه فائده خزف بدکهر دیرایسه اکر
 اجم زمره اخضر (جدم) زبرجد در
 حامی امدی

تشدیده مثال :

لاجرم یرده بری حدت ایدر
 امدیک قانه سنی (دیت) ایدر
 شناسی
 هرقطره ناچیزی ایدر بردریکتا
 (تربیه) اکا یرده کرک اولهیم اسا
 حامی

رابعاً مقصوری مدویا ممدودی قصر ایلکدر ،

مده مثال:

صبح تابان کبی (اصول اصول)
 عبدالحق حامد
 کل کل ای خال رخک ایکی (کوزمک) بیکی
 نجاتی
 حقیقه نظر (اولنسه) (یوزی) قاره سیدر
 باقی

قصره مثال :

یعنی خوینکرده ایکن ابر (نیساندرکیسو)
 حضر اغازاده سعید

خلقه خلقه یا بکه کوردم طولاشمش (کیسولر)

علی رشاد پاشا

کورنجه رخلرک کلر (اتشناک) اولدی رشکندن

سامی پاشا

خامساً جمع الجمع یا مقدر : لوازمات - غرائب - لواحقات

اشعار تلر کبی .

مثال .

سمت استاده اکر پیرو اولورسهک حامی

کیوب اثواب کمال طاقک (آدابلرک)

حوادثات قدمدن خیر بیلور عاشق

خضر اغازاده سعید

سادساً ترکجه دن ویا فارسیدن ویا لسان اجنیدن عربی

قاعده سنجه مصدر یا پیغمه قالمش مقدر : واریت ، پریش - نیت ،

بندکیت ، قرالیت کبی .

مثال : « اخذ ایتدکلری اسیرلری دوکمه رک وانجتمیه رک

سربستیت اوزره استخدام ایدوب ... »

جودت پاشا - تاریخدن

حال بوکه رفاهک طوغریسی رفاهیت ، تراکت کله سی بتون

بتون یا ککش ، کر میت دخینه او قیلدن اولدیغی حالده جمهور

ادبا طرفندن استعمال ایدیه کلدیکندن بونلری وسائر امثالی

قوللانمده بز دخی تردد ایتیز .

غلط تحکمینک مرکباتده ایسه باشلیجه اون درت درلوسی کوریلور :

برنجیسی اسم مکن اولان و یاخود کندیلرنده مکانیت
بولان کله لره تکرار کانیت ویرمکدر .

بو قسه (ملاذکاه) درکده بنم فلک

درکاهم آنسابی ایله افتخار ایدر

عزت ملا

کویا که ویروب حدت بیجا

(کلشنکه) رخسارکه بخران

عبدالحق حامد

ایکنجیسی فارسی قاعده سنجه یاپیلان ترکیب وصفیلرده
موصوف جمع اولدینی حالده صفتک اخرینه (لر) ادات جمعنی
الحاق ایلمکدر .

حل قیدی ایله مسئله مشکل زلفک

شانه عجب (افکار مشوشلره) دوشمش

نای

اوچنجیسی صفت موصوف مطابقتنه رعایت ایتمکدر .
(ادعای واقعه ووقوف کامله - افکار عادی دلائل قاطع) کبی .
ویا فارسی برلفظ ایچون عربی برکله یی و عربی برلفظ ایچون
فارسی برکله یی تأیث ایتمکدر . (چاره مؤثره - سامان موجوده -
حیات جاویدانیه - محبت درونیه - بهره علمیه) کبی .
مثال :

قالدی که ذکر اولنان وکلای معدوده [وسرکاران معهوده] یکه تاز
عرصه .. « — عاصم — تاریخدن

ویاخود منفصلاً یعنی اضافت فارسیه صورتنده اولیه رق بشقه
بشقه ایراد اولنان ویاخود ارسنه ادوات والفاظ فارسیه تداخل

ایدن صفت موصوفلر بیننده مطابقت ارامقدر (مدتی منقضیه
اولدی - حرکات نالایقه) کبی ،

مثال :

مأئده فائده سی کرسنکن علم وادب ملته [شامله وعائده]
علی پاشا

بوصفت موصوف مطابقتی شعرده اوقدر مرعی دکلدر .

برقاچ مثال :

فیلسوف دقیقه بیماکم
عقلی بر [حکمت الهیدر]
نقی

دلی کنج کور [معرفت ربانی]
سوزی مفتاح در مخزن سر توحید
وله

کنایه در غزلندن [دراری منظوم]
نمونه در سخنندن [لالی منشور]
عزت

[حقوق سابقه] حقارعايت ایتدی سلطام
سنی دستور ذیشان ایلدی مُردان همته
حای امدی

مثال [ادعیه مستجاب] او جسم لطیف
ته آسمانی کچوب لامکانه ایتدی صعود
سامی

ادبانك اسكيلرندن اكثرىسى و يكيلرندن بعضيلرى
 و خصوصيله سامى پاشا مرحوم سجع و ترصيع كى صنايع لفظيه
 التزاميله نژده دخى (صفت موصوف مطابقى) شريطه سننه
 بعضاً رعایت ایتماشلردر .

بر قایچ مثال :

كاه حله تازی [وشقه جازى] ايله عرض جمال ایلردی . اما بالای
 والاسی هنوز دیبای ترکی ايله ارایش بولامش ایدی . اکرچه که جمال
 با کمالی حذیه انواع السنه ايله خالی ایدی . اما پیرایه خال و خطی
 [الفاظ ترکیدن] خالی ایدی . اول سبیدن [مدت مدید] وعهد بعد ایدیکه
 خاطره بو خاطر و سویدایه بوسودا دوشمش ایدیکه . . .
 هایوننامه

[آثار بحرینک] کوهر شناس غواصی ، [اجبارنهرینک] نسیم التباس
 شناور خاصی . . .
 وناسک خیر دعا لرینی مشتمل [بر تحفه غریب] و بر نسخه دلفریب
 اولورکه . . . - عالی - کنه الاخبارندن

خواجکیان بسیار مایه بندر کاه علوم اداله [جزئیات منشور و منظوم ايله . . .]
 - ترکی -

ویا خود چار جهت ساهره وزمین مقم [نعم الهی] وطر اوتیا فته
 نامتاه ایکن . . . - ویسی خوابنامه سندن

ابواب مخازن معانی و اسباب [میامن روحانی] اماده اولوب . . .
 - نابی - ذیل سپردن

مترصدان (اخبارنوی) و متعهدان (آثار مصطفوی) بوجه اوزر...
- وله - ذیل سیرندن

لابد (نسبت فطریدن) متسلب و انس قدیمدن مجتنب اوله مزانکچون
تازہ کشمکش جاذبہ حقیقتله بندافکن قیدحیات و قوادم جینان اوجگاه
معاد اولسی استبعاد اولمز. انجق بوانخاب روحانی وارستہ (کشفات
جسمانی برلطیفہ ربانیدرکه ...

- سامی پاشا - رموزالحکمنندن

حالبوکه نثردهده نهسجج ملتزم نهدہ ترصیع مطلوب اولدیغنه
وهیچ اولمزه او درلو صنعتلر قوانین اسلوبی و علی الخصوص
فصاحت و طبیعتی اخلال ایتمامک شرطیله مقید بولندیغنه نظراً
ادبامزک بو خصوصده کی مبالا تسزلی هیچ جائز اوله میوب اولسه
بیله « هر طورینه اقتفانہ لازم » تنبیهنجه نمونه امثال عد اولتاملیدر
ظن ایدرم (۵)

دردنجیسی آخرینه (اق - - لک - - سز - - لر) کبی
ادوات ترکیه لاحق اولمش اولان عربی و فارسی کله لری دیگر
عربی و فارسی الفاظه اضافت فارسیه ایله اضافه ایلکدر .

(طور کستاخنی) ایتدیردی بکا یأس آم

اسیرک اولدی اما باقمه تقصیراته شاهم

اشرف پاشا

کوکل سلطاندر هیچ (طرز خدمتکاراق) بیلمز

برنو

(*) پوسته خانہ عامره - محررات تلغرافیہ - کبی غلطات رسمیہ
ادبیات دائره سنه کیررشیلر اولدیغندن انلردن بحث اولتمه لزوم کورلمدی

سینه می دلدی بوکون بر (آفت چار پاره لی)

ندیم

(کمال بنده پرورک و افندیلکک) اعلاهی درجه سنده اوله رق شمده یه
مظهر اولدیغم لطف واحسان . . .

مغنی الکتاب

حالبوکه سامینک

روشن اولمز دل خیال چشم خون آشامسز

شعله ریز اولمز چر اغم ر و غن بادامسز

بیتنده مصراع اولک - سز - ادات نفی - اشام - لفظنه
دکل - خیال لفظنه راجع اوله رق ارده ده کی لفظلردن بری
مضاف الیه و دیکری بونک صفتی اوله رق ارده ده کی لفظلردن بری
نفیک مرجعی دخی - بادام - لفظی دکل - روغن - لفظی
اولدیغندن بویت یوقارده کی مثالله غیر مقیس و بناء علیه بو
یولده کی ترکیلر جائزدر . مثلا - (محبت وطنیه و غیرت ملیه سز
نه یاییله بیلور؟) - دیرز . چونکه عبارده ده کی - سز - ادات نفی
محبت و غیرت کله لرینه ارجاع اولئیور . حالبوکه (سعی بی قصور
ایتدم) یرینه - سعی قصورسز ایتدم - دیه میز چونکه بو
جمله ده کی - سز - اداتی قصور کله سنی تجاوز ایتیمور .

بشجیسی بر وجودک اعضاسندن و یا خود برکک اجزاسندن
اولان اشیانک تعددینه باقهرق کندیلرینه اسناد اولتان احوال
وافعالی دخی صیغه جمع ایله ادا ایلکدر . (اللری تریورلر -
کینک یلکنلری اچلمشدر - کوزلرم اغریورلر) کبی .

بویله چتره قیل عباره لر حائث مطبوعاته بش اون سنه دن بری
 کورلمکه باشلادی . بویلی شیدن نشأت ایتک کر کدرکه بری
 فرانسز جه دن ویاسائر برلساندن لسانززه برشی نقل اولنورکن
 ترکجه شیوه سنک نظر دن بعید طوتلمسی، سیکری ایسه ولایاته
 تربیه اولمش اولان شیوه تکلملری استانبولک کنه مغایر بولنان
 بعض ذواتک نشریاتنده کی او یوله لقر دیلر طوغری ویا کوزل
 ظن اولنوب تقلیدینه هوس اولتمسیدر .

معلومدرکه مردولت و حکومتده خلقک لسان فصیحی پایتختده
 ویامر کز اداره حکومت اولان محله جاری اولان لساندر . بو حالده
 عثمانلیجه نیک معیار فصاحتی دخی استانبول شیوه تکلمی اولمق لازم کلیر .
 استانبولده تربیه اولمش ترک ایسه هیچ بروقتده (کوزلرم اغریورکه
 بکادیکیلیدک شمدی نادم اولیه جقدک) یولنده بچمسز سوزلر
 سویله مز . بناء علیه بوقیلدن اولان افادات هانکی صاحب قلم
 طرفندن یازیلیرسه یازلسون مطابق فصاحت و شایان قبول
 و امتثال عد اولنه مز .

(التنجیسی) عددی معین اولان شیلرک آخیرینه - لر -
 ادات جمعنی کتیر مکدر - درت کتابلر - اون نفرلر - کبی .
 مثال :

ا کلامیان مالنی مجموعه کلمک
 عارف دکلدراوقوسه (یوز بیک کتابلر)
 نجاتی

(یدنجیسی) مفرد مقامنده جمع ویاخود جمع مقامنده
مفرد قوللائمقدر . (بوچوجوق مکتبه دوام ایتمزله) ویاخود
(افدیلهر نیچون مکتبه کیتمیورسک) کی .

برنجیسنه مثال :

عطایه بویه روشن فکر (عطایای) آلهیدر
مشابهدر ضمیر پاکی پرتو مهر پرتابه
پرتو

ایکنجیسنه مثال :

داد و فریاد (الکندن ای افلاک)

یرینی ایلهک اوماهک حاک

فضلی

(اولاد - اساس - عجائب) کی جمع ایکن مفرد مقامنده
استعمال اولنان کله لر مستنادر .

سکنزنجیسی فارسی کله لره حرف تعریف علاوه ایلیکدر .
لاجل الفروخت - بالکرفت - کی .

پرتو ذکا نوع بشرک باشنه قوتمش بر نورانی هادرکه سایه
سعادتنی لزومی قدر تعمیم ایده جک واسطه بولمز . الا که شهبال
(مطبوع الاندای) حکمنده اولان صحایف مطبوعه نك وسعت انتشاریدر .
کال

طقوزنجیسی هر لفظدن صکره جمع قوللائمقدر - هر ملل -
هر انسانلر - کی .

مثال :

شاهنشہ ہر پادشاہہ فرمانروای (ہردول)

عزت

دیگر مثال :

در اولور (ہر قطنی) فم افتعاده بیلہ

فیضیاب گرمی اولسہ سحاب نپسان

شناسی

اوننجیسی اسملرک، صقتلرک، وصف ترکیلرک احرینہ

کلہ بیلان (آنہ) اداتی مصدرلرہ دخی الحاق ایلمکدر .

تفاخرانہ . تشکرانہ . تجاھلانہ . کبی .

مثال :

(تعریضانہ) ایدوب خطابی

ویردم اوکروہہ بوجوابی

شیخ غالب

اون برنجیسی : الفاظ ترکیبی عطف فارسی ایلہ یکدیگرینہ

ویا خود فارسی و عربی کلہ لره عطف ایتمکدر .

مثال :

جهانده دولت سرشار عمر کوتهدن

مفیددر بزه (صاغ واسنلیجکلرمن)

نابی

آمدورفت خیال وصلتک ای سروقده

(کورفز و دریا) کبی سینہ مده ایلر جذر و مد

علی رضا پاشا

(اون ایکنجیسی) ایکی ترکیبہ لفظ آره سنہ - بآ الصاق -

وضع ایتمکدر .

مثال :

سوز تمام اولدی دعا ایت که ظهور ایتده در
 (کون بکون) فیض خدا ایله اجابتدن اثر
 عزت ملا

ایشته بووجهله (کون بکون) جسد فرسوده و صحت مختل اولور ..
 منیف پاشا

اون اوچنجیسی تراکیب وصفیه ده موصوفک احوالی
 بیان ایدن الفاظ متتابعه اضافت فارسیه ویا عطف فارسی
 ایله یکدیگرینه مربوط اولما مقدر .

مثال :

بودر آنجق کناهم راستکوم یوق سوزم اصلا
 حسود کیج خیال و کیج سخن ! - کیج فهم نادانه
 فهم

اون دردنجیسی الفاظ ترکیه واجنیه ایله عربی و فارسی
 گله لری اضافت فارسیه قاعده مسنجه یکدیگرینه الصاق و اتباع
 ایلمکدر . برچوق مثال :

عدنیا (مرغ کوکل) کز مزدی نالان هر طرف
 عدنی

اکر اویسه مشربی زندان عالمه ساق
 بو ردی (رونق بیرای) جمعه ایشامی
 نفی

بو دستگاهك اورمه ده (كمر كچی * قضا)
تمغای لا ثبات الك اعلا متاعنه
نابی

سخنم ایتمزم آمیخته (لوٹ یالان)
حشمت

(امضائی * بلاغتہ) کلکک سکرلیدر
ندیم

او سمتہ شدی بن نارفته (بر راه صیا) بولدم
پرتو

صوبینه قومشدی بو خرات فناده
(فسقیه جمشیدی) ترازوی محبت

ثابت
دیکلدی (سنجق زرین) نسخه خاور
خیالی

دردی چیمش [سوزکی * مهدن] آلتمش افتاب
حای

انقاضنی [اوجاغ کله] قیلدی خار وخنس
عزت ملا

[پایه آلتمش بره] باصدی قدم [*]

کاظم پاشا

یاقیشور (عد قرال) ایتسه انی مغیچکان

شناسی

زهی والا (اوتاع دلکشا) کیم کورمدی مثلن

راغب پاشا

[*] کاظم پاشا ، مصر اعلیٰ نیک «پایه سی آلتمش بره باصدی قدم» بولنده
تصحیح اولنسنی بالمناصبه تکلیف ایله ترک تحکم و اظهار انصاف بیورمشلر دره.

ایلر جهانی (صدمه و اقاتله) لرزه ناک
ضیا پاشا

(جمع کوکک) دور جورندن پریشان اولسون
قضولی

اولورسه کسور حسنکده [کر یساغ نکاه*]
خیال دیدیه کلزینه فراغ نکاه
سامی

مرهم اور سینهده کی یاره لره یار یتش
یارسز قویمه بی [یاره جانگاه] مدد
عزت

بو نه احکام بد نه (بخت یمان)
عبدالحق حامد

لوئی فیلیپک (ایام قرالیتیده) بو حال اوزره کیتدی
جووت پاشا — تاریخندن

میانه لرنده مصلحت وقت معناسنده اولان [پولتیقای افرنجی] اصل الاعمال
و دستور الافعال اولوب عاصم — تاریخندن

سرموزونی قامت ممتاز ، [قدان ارغوانی] بیک کی عشوہ ساز
حالت بک مرحوم

انجق بومأمن الایام دروننده اثراسدو (نمونه ارسالان) مشاهده ایتدی کمدن
اسعد افندی — ترجمه مستظرف

(اداره مانوره اوصاف) جیله لرله اوقا تکذار وبالخصوص باب خلعت نصاب

[*] یساغ و نکاه لفظلرینی اضافت فارسیه دن بری ند ایتکه مصراع
ثانینک قافیہ وردیفنده کی اضافتک وجودی مانعدر .

مهر و محبتده (مانند قراغول تفنگ در دست) ثبات و استقرار اولدیغ حالده
عرفان پاشا
سلطان سلیم شیرینچه دنیلین (یاره ملتبه دن) طقوز بوز یکر می اتی
سنه سی صفر نده ...
- خیراه - تاریخندن

بودر لو اضاقتلر لسا مترك فصاحتی اخلال ایدن خطیأ نك برنجیسی
عدا و لئغه شایاندر. حال بویه ایکن - پك چوغی هر کسدن زیاده کندی
کندیلرینک مداح فصاحت و بلاغتلی اولان - ارباب شعر و انشامزك
آتاری تحری اولمق لازم کلسه همان عمومنده بونوع خطاء فاحشه
تصادف اولنه بیه چکنه، الك مشهور لرندن یکر می یکر می بش قدرینک
اثر لرندن، ایراد ایتدی کمز مثاللر برهاندر. بونلرک ایچنده مثلاً « کمر کچی،
قضا - سوزکی مهتاب » ترکیلرینک موافق فصاحت اولدیغنه
قائل بر کیمسه نك وجودینه احتمال ویریه مز. اثر لر نده اویله خطالرك
وجودی ایسه ادباً و بلاغه بر فائده مهمه یه مبنی اولدیغنی حالده
یاسه و دن و یامساحه دن نشأت ایتمش اولمق ایجاب ایدر. بناء علیه
اودر لو معیوب اضاقتلر اکثر ادبانک ائارنده کورلمکله مظهر قبوللری
اولمش صایله مز. حتی بونلری (غلطات تحکیمه) صره سنده
ایراد ایدیشمز دخی ادبای مشار الیه مه بورجلی اولدیغمز حرمته مبنی
تأدابدر. فی الحقیقه فصاحت لسانک اهمیتنی تقدیر ایدن بر صاحب
قلم ترکیه ویا اجنبی کله لرك عربی و فارسی الفاظ ایله قاعده فارسیه یه
توفیقاً اضافتی جوازینه نصل قائل اوله بیلیر که بو خصوصده
کوستریه جك مساعی بر قید ایله تقیید قابل اولسه بیه بر حد ایله

تحدید ممکن اولدیغندن وخصوصیله اضافت مسئله سنه اهمیت ویرلینجه دیگر برطاقم اصول و قواعد فصاحتکده او قدر حکمی قلمیه جغندن او حالده، ذاتاً بر انضباط تام التنده بولنمان، لسانمک بتون بتون هر ج و مرج اولمی نتیجه سنک ظهوری محققدر . بو وجهله او بولده مشوش اضافتله ممنوع عد اولماید .

مفردات و مرکباتده غلط تحکیمدن نشأت و اخلال فصاحت ایدن دها بر چوق شیلر بولنه بیلیر ایسه ده عمومیت اوزره بولدر ادبیات مسائلندن خارج و قواعد عادیله لسانیه دن معدود اولدیغندن و اثار ادبیه ده جابجا کوریلان فصاحتسز لکله ایسه اک چوق بو تعداد ایدیلردن نشأت ایلدیکندن انلرک بیانی صره سنده بعض مرتبه تفصیلاته مجبور اولدق، فقط دیگر لرینک ایرادندن صرف نظر ایلدک .

شمی بوبخده بر قید احتیاطی به لزوم کوندی : (غلط تحکمی) نامی التنده یوقاریدنبری تعداد اولنان شیلرک برطاقنی همرسانده بولدیغی کی بزده دخی اولمی لازم کلان - (ضرورت شعر) دیگر بعضیسنی ده (مساحات ادبیه) قورتاره بیلیر . انجق بو ضرورت ایچون بر حد معروف تعیین اولمق ، بومساحاتده بعض فوائده مقابل بولمق اقتضاید . ضرورته عائد خصوصاتی ان شالله ستامزک شعر قسمنده بالاطراف بیان ایدرز . مساحات ادبیه به عائد اولمق اوزره دهاتک اثارنده کوریه بیله جک خلاف قاعده سوزلر ایچونده مشکل پسندلک بختنده بعض تفصیلات بوله جغز .

اخطار

تفعینک سهام قضا سنده کی بعض هجویات - سرورینک
 هوایی سوزلری ایچنده بعض هزلیات کی - اکثر مزاجه
 کوره خوش آینه ادالریله برایی عصر دبری دائره ادبیاته صوقلمق
 ایسته دکلری حالده نراهت طبع اربابی طرفدن مظهر التفات اوله میان
 - خلیع العذارلری بولنده دکل فقط کاینک بعض ائاری کی مجاز اولان
 درجه ده لطیفه آمیز و مزاج انکیز ائار شعریه و نثریه نک مقصدی
 خلقه فائده بخش اولمقدن زیاده او قویانلری کولدیرمک اولدیغیچون
 کندیلرنده اسلوبجه او قدر انتظام ، افکارجه او درجه منطق
 آرامغه لزوم اولدیغندن بو وادیده شیر قوانین اسلوبه و خصوصیه
 قانون فصاحتیه کندیلرینی مطیع و متقاد بیلمز لر .

مثال :

بن مکتوبده - زندانه معیشت بود و نبودی سیان طوتانلره خاص بر
 طور حکمتدر - دیمش ایدم . آئی سنک کی ادرا کی کوشک و محفظه مغزی
 (نمونه نمای دنبه لک) اولانلر تعقل و اذعان ایده منزلرسه معذوردر لر .

کافی

نظمه مثال :

مرد (پس طبع) و سفیه بدشیم کیمدر دیم
 اهل سوق ایچره فقیر و محتشم کیمدر دیم
 ساهی

دیگر مثال :

انکشت حموله سیاه کچن بر قایق کلوب
فونده دمیر ایدنجه او (در پیش اسکله)
رجائی افندی مرحوم [*]

قومدیا دینیلان تیاترو او یونلرینه ککنجه بونلرده مضحکاتدن
ایسهده اصل مقصدلری خلقه کوله کوله تهذیب اخلاق
ایتدیرمک اولدیغندن اقسام ادبک اهمیتلیرندن معدود اوله رق
فصاحتیه وقوانین سائره اسلوبه موافقتجه دیگر مؤلفات ادیبه دن
فرقی یوقدر . حتی فرانسهده قومدیا یازانلرک اک مشهوری
اولان (مولیر) ک اناری هر درلو اصول وقواعد ادیبه جه
مستشهداتندر .

کتابمژده قومدیا حقنده دخی بر بحث مخصوص بولنه جقدر .
شمیدیک شوقدر جق بحث ایدیشمزه سبب مقصدی کولدریمکن

[*] مؤلف حقیرک پدریدر . زماننده شهرت فوق العاده ادیبه یه مالک
ایدی . مکرراً تقویم نظارتنه کلدرک مطبوعاتجه خدمات مشکوره سی سبقت
ایتمشدر . برچوق زمان اول طرف حقیرانه مدن قلمه آلمش اولان مفصل
ترجمه حالیه آثار قلمیه سندن جمع ایده بیلدیکم منشآت ومنظوماتک
رخصت رسمیه سی دخی استحصال ایدلش اولدیغی حالده هنوز طبع
ایتدیر یله مامشدر . (۱۲۱۸ - ۱۲۹۱)

عبارت اولان اثار حقنده کی اخطار مزدن ذهنلره وارہ بیلہ جک
بریا کلش ذهابہ میدان ویرمامکدر .

— ضعف تألیف —

ضعف تألیف دیدیکمزشی کلامده علی الاطلاق مشوشلکدن
عبارتدرکه یا طبیعتی اخلال ویا فهمی تصعب ویاخود معاجه
شمول پیدا ایتمک حاللرندن خالی دکلدر . باشلیجه درت نوع
تقیصه دن ایلری کلیر .

(۱) کلامک اجزای مرکبه سی قاعده نک ویا طبع سلیمک تعیین
ایتدیکی موقعلرده بولنمامقدر . مثلاً (اقدی بی کوردم فقط
دون بوکون کوردم) عباره سندن مقصد اقدینک یالکنز
دونکی کون کوریلوب بوکون کوریله مدیکنی آ کلامق اولدیغی
حالده عباره نک شو یولده ترتیبی اقتضا ایدر . (اقدی بی فقط
دون کوردم بوکون کوردم) ایشته بونی بزہ قاعده تعیین ایدر .
نترآ افاده مرآمده بوقاعده بی مرعی طومتغہ هیچ برمانع
یوقدر . نظمدہ ایسه مثلاً ضیا پاشانک « مظلومه ظالم ظلم وغدر
وآل ایلرایکن کارنده اتم اولدیغنی خیال ایلر » سوزنی قاعده نک بزہ
تعیین ایده جکی شو ترتیبده وزنه کتیرمکه امکان اولدیغندن —
کلامجه هیچ برکونه مشوشلک حصولنه میدان ویرمامک شرطیله

— کله لک بعضی سنی تقدیم و تأخیر ایدرک شاعر مشار الیه ایله
برلکده شویله افاده ایدرز:

مظلومه ظالم ایله ایکن ظلم وغدر آل
کارنده آتم اولدیغی ایلز خیال

ایشته بو ترتیبده بزه طبع سلیم ارأه ایله . حالبوکه

(سرکشته) جستجو ایله عرفان اومهوشی
(اولدی) بنا برین شو غزلده ردیف آرار
عرفان پاشا

سعدالعود بخته ستغنا فروش اولور
باب سعادتینه ایدن انتساب دله
عاکف پاشا

ظهور ایدن بوجدلکیمده بویله شور وشعب
جزای سیئه سوء حالندر هب
سامی

بیتلرندن برنجیسنده (سرکشته) و (اولدی) لفظلرندن هر
بری بر مصراعک اولته تصادف و آره یره برطاقم الفاظک
تداخل ایتمی ، ایکنجیسنده (انتساب) کله سنک (ایدن)
کله سندن اول ایراد اولنمامسی و اوچنجیسنده (جدلکه) ترکیبنک
(ظهور ایدن) سوزینه تقدیم اولنمامش اولسی قاعدهیه موافق
اولدینی کبی-سلامت مؤدایی اخلاص ایله بیکچون-طبع سلیمک

دخی قبول ایده میه جکی چاراشیق افاده لردن اولدیغندن هیچ
برینسی ضعف تألیف نقیصه سندن بری عد ایده میز .

برده شو مثالره عطف نظر ایدهم :

.. و دیگر طرفدن تسهیل و تسریع تحصیل معارف حقنده موضوع
اولان اصول منتظمه و مکمله سایه سنده اخذ و تعلمی پک چوق زمانلره محتاج
بولنان علوم و فنون نافعۀ متنوعه بی مدت قلیله ده اکتساب ابله احراز
سعادت جاودانی ایتمکده میز .
معنی الکتتاب

بیک یوز ایکی سنه سی جهادی لآخره سنک یکرمی التنجی کونی مصر
قاهره و الیسی اولان کتخدا احمد پاشا عازم داربقا اولدینی خبری ورود
ایتمکله ...
تاریخ راشد

برنجی مثالده کی ترتیب افاده یه کورمه - «علوم و فنون نافعۀ
متنوعه» نک اخذ و تعلمی پک چوق زمانلره محتاج بولنمی حد
ذاتنده میدر؟ یوقسه «تسهیل و تسریع تحصیل معارف»
حقنده موضوع اولان اصول منتظمه سایه سنده میدر؟ بوراسی
- روش کلامه تبعاً ذهنک جریان طبعیسنجه بر بر سکتجه جک
عارض اولمقصرین - اکلایشله مدینی کی ایکنجیسنده دخی
بیان اولسان تاریخ والی مصرک نصبه می یوقسه ارتحالنه می
یوقسه خبر ارتحالنک و رودینه می عأددر؟ دفعه بیله میز . ایشته
کلامده ضعف تألیفدن طولایی حاصل اوله جق شمول بودرلو
شیلردر .

واقعا برنجی مثالده سیاق و سباق کی قرینه لر ایکنجی معنایی

ویرمکه مانع اولور ایسه ده او قریبینه لرك ملاحظه سی بر طرفدن
ذهنه بر سکتته خفیفه ایراث ایده جکی کبی دیگر طرفدن دخی
صورت افاده دن بر نوع تعریض قصد اولمق احتمالی خاطره
کله بیله جکندن شو ایکی محذوری ده دفع ایچون قاعده یه ویا
مقتضای حال و مقامه موافق اولدوق افادنی شو وجهله ترتیب
ایتملی ایدی .

و دیگر طرفدن اخذ و تعلیمی پک چوق زمانلره محتاج بولنان علوم و فون
نافعه متنوعه یی تسهیل و تسریع تحصیل معارف حقدده موضوع اولان
اصول منتظمه و مکمله سایه سنده مدت قلیله ده اکتساب ایله الخ ...

ایکنجی مثاله اشارت اولنان تاریخ - وقوعاتک تعیین
ازمنه سنجه مؤلف کتابک تابع اولدیغی اصوله کوره - ارتحال
خبرینک و رودینه عائد اولمق لازم کلیور . انجق بوکا دقت
اولنمه جق اولورسه ذهن دیگر ایکی جهته دخی کیده بیلیر .
ایشته افاده یی بوشمولدن قورتارمق ایچون «مصر قاهره والیسی
اولان کتخدا احمد پاشانک عازم داربقا اولدیغی خبری بیک یوز
ایکی . . . ورود ایتمکله » یولنده ترتیب ایتمک ممکن ایسه ده بزم
دخی ایجاب ایتمکجه یایدیغمز کبی فقرده تاریخ و قعه یی اشعار
ایدن جمله دن بدأ ایله خبر کله سنه قدر اولان سوزلرک - که
برجهله معترضه تشکیل ایدیور - اول و اخرینه شو یولده (-)
برر خط فاصل چکلسه محذور مندفع اولور .

(۲) کلامده کلمات وادواتجه زیاده و نقصان بولمق ویاخود
ادوات کلام مقتضای مقامه مطابق اولمامقدر . مثلاً پرتوك بر
كوشك وصفنده کی نشیده سندن :

بویت نده بخشانك كه ساقی نامه نغی
آتمش كاغد تسویدیدر بر كوشه ده كویا

بیئتک مصراع اولنده کی (که) اداتی نه بونده ونه ده برقطعه
شعریه اولمق احتماله نظراً - کندیسنی تعقیب ایدن شو :

بویتته نسبت ایله چارباغ اصفهان وصنی
مربع کفته طنبوری وش اولمز هله اصفا

بیئنده بریره ربط اولنه مدیغندن زائد قالیور. حالبوکه بیت
اوقونورکن بو اوفاجق قصورک ذهنده نه بیوک برایلدیشک پیدا
ایتدیکنی تعریف اقتضا ایتمز .

راغب پاشانك :

بالاقتضا ایدرسه ده ابناء دهردن

راغب امید همت [اگر] همت ایستمز

ییتی دخی (اگر) اداتنك نامحل قوللائسیله ضعف تالیفه
دوشمشدر .

- بر استطراد -

(نه) ادات نفی ایله باشلایان سوزلرک مطلقاً هر یرده تکرار نفی ایله می یوقسه اثبات ایله می نهایت بولسی لازم کله جکی هنوز قطعاً حل اولنه مامش بر مسئله در . بعضی افکاره کوره مطلقاً اثبات ایله و بعضی لرینک فکر نجه موقعک ایجابنه نظر آگاه اثبات و گاه نفی ایله نهایتندیر لمسی ایجاب ایدیور . سزک دخی نظر دقتکیزی جلب ایتمک احتمالی اولان بومسئله دن شو صره ده بحث ایتمک فائده دن خالی دکدر . باخصوص یوقاریده - صفت موصوف مطابقی - بحثک نهایتنده کی بر افاده ایچنده (نه) اداتلرندن صکره کلمه اثبات قوللانش ایکن بوندن بر از اولکی بر فقره ده یوقاریده کی استعمالک خلاقه کیدیشم بوبابده بشقه جه بر مناسبت پیدا ایلدی .

ظنمجه مسئله صرف شیوه لسانه عائددر . شیوه لسانده ایسه استعمال ناسدن قاطع حجت اوله منز . فقط (نه) ادات نفی ایله ادا قلنان مقاصدک صور انشائیسنه نظر آ مسئله ده وجود عدیده حاصل اولدیغدن هر برینه آری نظر ایتمک لازم کلیر . بو وجود عدیده دن برنجیسی جمله کلامیه لرک هر بری کندی کندیته تمام اوله رق آخر بر کلمه ربطیه محتاج اولماسیدر . (نه کوردم نه خبر وار) کی . ایشته بوناسک استعمالیدر .

مشهور اولان :

نه كندی ایلدی راحت نه خلقه ویردی حضور
یقلمدی کیتدی جهاندن طیانسون اهل قبور

بیتی و فاتحک اوراق پریشانده مندرج اولان «لالا! نه خزینه کی
ایسترم نه حیاتکه قصدم وار» سوزی بوضورت انشائییه موافقدر.
بونده جای تردد یوقدر. چونکه جمله لر ربط اولتمق ایچون آخر
سوزه محتاج اولیورکه حتی اوسوزک مثبتی یوقسه منفیمی اولسی
لازم کله جکنی ملاحظه یه محل اولسون .

ایکنجیسی جمله کلامیه لری تمام ایده جک کله ویا عباره
بربرینک عینی اولدیغیچون جمله اولیده ایراد ایله اکتفا اولنمیسیدر.
(نه علم وار نه خبرم) کبی . بوده ناسک صورت استعمالیدر.
رئیس الکتاب عارفک :

نه لسان وصفنه قادر نه زبان خامه
رنجش درد درونی نیجه تعبیر ایدهم

بیتی ویوقاریده بشقه برشی ایچون ایراد اولتان برمثالک
شو : « دست جلاد اجلدن نه جوان قوی خلاص اولور نه پیر
زبون » فقره سی بووجه موافقدر. بعضاً جمله لری اکمال ایده جک
سوز یکدیگریک عینی اولدیغی حالده هپسندده تکرار ایدر لر .
(نه شاب اولدی نه شکر اولدی) کبی . فقط بونک بین الناس استعمالی
پک اندر اولدیغندن او قدر فصیح عد اولته مز .

اوچنجی وجه ایکنجینک عکسیدر که جمله لریک آخرنده ایراد

اولنه جق سوزی صوك جمله ده ایراد ایدوب اولکیلیری اغنا ایلمکدر .
 (نه آنی نه ده اوته کینی کوردم) کبی .
 ایشته بوناسک استعمالنه مخالف اوله رق ارباب قلمه مخصوص
 اسکی بر بدعتر .

نابینک :

نه عزم کوشه راحت نه میل خواب ایدم
 کیرنجه دامن مقصود اله شتاب ایدم

ییتی و ترکسینک :

بروجهله که نه بازوی قوت وزور ایله تخلیص دامانه مجال ونه ده سپر
 شروشور ایله مدافعه زخم انتقامه فرجه احتمال بولور .
 فقره سی بوقیلدندر .

نظمده بو صورتک اختیارینه سبب اولان شی وزن وقافیه
 ضرورتی اولمیدر. نترده ایسه بعضاً حمل کلامیه ضروری اوزون
 اولدیغندن بونلری ربط ایده جک کله ویا عبارته نک یا لکنز ابتدا کی
 جمله ده ایرادیه اکتفا حالنده جمله اخیره بردن بره بجا قله کسلمش
 کبی فنا بر صورتده منقطع و بناء علیه سوزک ملتزم اولان آهنگی
 ضایع اولیور. نه کیم ترکسیدن کتیردی کمز مثالده تجریه و تطبیق ایله
 ا کلاشیلیر. اویله یا پلئوبنده ربطلر جمله لرك هر برنده آیری آیری
 ایراد اولنه جق اولسه بوندنده فائده سز بر تکرر محذوری حاصل
 اولیور .

ایشته ظن ایدرم که اهل قلمه مخصوص اولان بدعتک
 منشأ ظهوری بوماده لردد. هر نه حال ایسه بودر لوجه لرك (نه خبرم
 نه ده علم اولدیغندن و - یا خود - اولدیغندن ...) یولنده کی

افاده لری - که او چنجی و جهدن آزمه اوله رق اعتقاد مجه عصر
 اخیرده صورت انشامزجه حصوله کلان انقلابات نتایجندن
 اولمق اوزره کسیک عبارله بدل (اولدیغندن بولدیغندن - اولتمش
 بولتمش - اولنه رق بولنه رق) کبی روابط معهوده یه بوغولان
 عبارات متسلسله ایله املاء صحائف اولتمق صورتی یول الدقدن
 صکره چیمشدر - اثبات ایله می یوقسه نفی ایله می بتیرمک لازمدر؟
 و یا خود گاه اثبات و گاه نفی ایله بتیرمک لازم کورایسه مواقعی
 نصل تفریق اتملیدر؟ ایسته اصل محتاج بحث و تدقیق اولان
 بودر .

اوت بونک مقتضای مقامه تابع اولدیغنه آئیده کی مثاللره
 استشهاد ایدرز :

اثباته مثال :

« نه احکام قرآنییه واقف ونه ده آداب و شعائر اسلامییه بی عارف
 اولدقلرندن و دائماً . . . » - جودت پاشا - تاریخندن
 نفيه مثال :

و سرکره طوعاً قبول ایده میه چکنی بتون عالمه اعلان ایتدیکی بر ماده بی
 تکرار قبول ایده چک اولورسه نه انظار دولیه ده ونه ده کندی تبعه سی عندنده
 اعتباری قالیه رق

رشید پاشا

دیگر :

بو کونکی کون مسلم و غیر مسلم هیچ بر فردنه حریت ونه ده مالندن بر حکم
 قانونی و نظامی لاحق اولدیجه محروم ایدیله من .

۱۲۸۴ ده نشر اولنان قرمنی کتابدن

دیگر :

غلباتی فاتح عنوانی اختصاص ایدہ جک قدر تکثیر ایتدیکی حالده نه شرقده نه غربده دولتی حدود طبیعیه سنک خارجنه چقارمدی .
کال بک - اوراق پریشان

دیگر :

(رأیت اسداً ی) قولنده اولان لفظ اسد مشبهه اولان سبع مخصوصه موضوع اولوب نه مشبهه اولان رجل شجاعه ونهده مشبهه ایله مشبهه به اعم اولان معنای شجاع کبی برامره موضوعه دکلدیر که حتی اسد لفظنک عبدالنافع افندی - ترجمه مطول

شومثاللرک هپسیده بر مؤلفه منسوب بولنه یدی البته دهها کوزل اولوردی . فقط تصادف ایدہ مدک . شوراسی محققدرکه (نه) اداتلری بومثاللرک بعضیسنده نفی ، بعضیسنده تأکید ایچوندردی که برسبب اولیوب جمله سی بر حکمده در . اوله اولدیغی حالده برنجی مثالده (نه) لردن صکره کله اثبات و دیگر لرند کله نفی قوللانلسنی بزه تعیین ایدن شی نه در ؟ ظنمجه سمع و طبیعتدر . فقط هر شیئک بر جهت نظریه سی دخی اولمق اقتضا ایدہ جکندن آئیده ارامامز لازم و اورادن بر قاعده عمومیه چقارامز ممکندر . و خصوصاً نفعینک :

بنامه همزبان اولمز نه فردوسی نه خاقانی

مصراعیه ، بونک یالکز بعض کله لرینک تقدیم و تأخیرندن
حصوله کلان (بنامه نه فردوسی همزبان اولمز نه خاقانی) و یاخود
(بنامه همزبان نه فردوسی اولمز نه خاقانی) افاده سی کبی هیئت اصلیه سنه
کوره مطلقاً منفی اولسی لازم کلدیکنده شبهه اولمیان کله نک

تقدیم و تأخیر الفاظ ایله ترتیب کلام بعض مرتبه دیکشورینجه۔
 اثباته تحویلی لزوم قطعینی هر بر طبیعته حس ایتدیره جک اولان
 ترا کیب ایسه وضعی ایجاب ایدن قاعده عمومیه نك تحری و تعیینی
 خصوصلرینی خلیجه تسهیل ایدرظن اولنور . فقط بوکا خود بنجود
 جسارت ایدهمیه حکم کی مسئله نك اشکالی دخی منکر اولمدیفندن
 بو قدر جق تشریحات ایله اکتفا وسویلیه جککنز، یازه جغکنز
 شیلرده مقتضای حال و مقامه توفیق قال و قلم ایتمکنزی حسن طبیعت
 و حکم وجدانکنزه حواله ایلم .
 کله لم مقصده :

ادوات کلامک مقتضای مقامه مطابق اولماسندن نشأت ایدن
 ضعف تألیفده حشمتک شو مطلعنده کورینور :
 پرتوندن بیلیرزمه کی شهرت بولا (نك)
 اکلارز رتبه سنی چرخده آدم اولانک
 معلوم که مصراع اولک نهایتنده کی کله ده ادات اضافت اولان
 (کاف) . هیچ لزوم یوقدر .

(۳) ازمنه افعاله مطابقت اولمامق و عطف تفسیری صورتیه
 قوللانیلان کلمات جنس واحدن بولنمامقدر .
 ازمنه جه مطابقتسزلکه مثال :

(ایدری) سجنی طلب حمله زلیخاده
 (ایدهیدی) یوسف اکر جاهه میل جای قدر
 حای آمدی

محتاج ایضاح دکلدرکه مصراع ثانیده (ایده یدی) دینه بیلیمک
ایچون مصراع اولده (ایدرمیدی) دیمک لازم کلیردی .
کلمات جنس واحددن اولمدیغنه مثال :

سنسک اول پیرایه سر صفحه جلال کیم
غیرلردن جودتک (ممتاز ! ورچجان !) اولده

سامی

(۴) فقرات کلامده ارتباطسزاق ویاخود فقره لرك ربطنده

سقط بولمقدرد .

برنجیسنه مثال :

قابیل صورت مشروحه اوزره هایبلیک قتلنی قصدو تصمیم ایدرک رالقه
غضبنوب هایبلیه البته سنی قتل ایررم (!) هایبلی جناب حق صالح ومتقی
قوللرینک قربانی قبول ایدرسن بنی قتله ال اوزادیرسن بن سنسک قتلکه
ال اوزادیجی دکلیم . زیرا بن رب العالمیندن قورقارم وبن دیلر مکه سن بنی
قتلک وحق تعالی یه وپدریکه عصیانک سببیه اسحاب ناردن اولورسن (!)
هنه حال ایسه قایلر برادری هایبلیک کفتار ونصیحت ناجیه سنه الخ
تواریخ انبیا

ایکنجیسنه مثال :

حضرت آدم بطن اولده تولد ایدن ارکک قرن داشنه بطن ثانیده
اولان قزینی امر باری ایله تزویج ایدوب انجیق قابیل ایله توأم طوغان
قزک اسمی (اقلیما) وکندوسی غایتله (حسنا) وهایبلی ایله طوغان قزک
اسمی (لیوزا) وبونلر اولقدرد (حسنا) اولماغله !!! حضرت آدم علیه السلام
لیوزایی قابیله و اقلیمایی هایبلیه نامزدایتمک استدکده قابیل بو حکم وقراره
راضی اولیوب تم ایله طوغان قرن داشم کوزل اولماغه مطلق اتی بن
ایسترم سن هایبلی زیاده سود بکندن اقلیمایی اکا ویرمک ایسترسن دیو

باباسنه تعریض و مخالفت ایتدکده حضرت آدم امر الہی بوجہله شرفصدور ایتددر اگر ایشا تمز سکز ایکیکزده درگاه الوہیتہ قربان عرض ایدک قنغیکزک قربانی قبول بیوریلور ایسه اقلیمائی اکاعقد ایدہم بیورملریله هاییل قیون وکچی صاحبی بولندیجی جهتلہ زیادہ منتخبی اولان سمیز برکچی بی صورت تسلیمیتدہ! وقابیل زراعدن یعنی اکنجی صنفندن بولمغله مع الکراہہ بغدادی ضعیف ودانہسی قلیل بردستہ بشاق کتوروب قبول اولور اولماز اقلیمائی البتہ آلورم اصراریله کچی بی وبشاغی! بر محلہ وضع ایله صورت امر الہینک ظهورینہ منتظر اولدقلری حالہ . . .

تواریخ انبیا

کلامدہ ضعف تألیفک هر نوعی فنا ایسده اک بربادی تعقید لفظی یه سببیت ویردرک فهمی تصعب ایدندر .

— تعقید —

تعقید — که لغتجه زیاده دو کومله مک معناسنه در — فصاحت
 کلامک معنای مقصوده دلالتی واضح اولمامغه اصطلاح
 ایدلمشدر . بوده ایکی درلودر . بری (لفظی) در که :
 (اولاً) کلامک ترکیبی مختل ومشوش اولمقدن ایلری کلیر .
 بوضعیف تألیفدن بشته برشی دکلدر .

مثال :

بو باغچه مستزاد مصرع آزادی بیتک
 نیجه مصرع که زیب افزای صد دیوان بی همتا
 پرتو

دیگر :

لاالی جاهه صرحانده کور یاره عرق چکدر
 اولور پیدا خوی برنک رویندن تعرفدن
 نابی

بو بیتلر هیج معناسز دکل . فقط معنالی — خفیف — یسه
 محاط اولدینی زمان بر محلك ویاخود بر صو بولاندینی وقت
 زمینک کورونشی کبی — خیال میال سچیلیور . بوکا سبیده بیتلرک
 مشوش الافاده اولسیدر .

(ثانیاً) مجرد صنعت وهنر ابراز ایده جکم دیه نتیجه سزو

دکرسز فکر لرله جناس کبی، قلب کبی ملاعب لفظیه التزامندن
نشأت ایدر .
برایکی مثال :

تمام اصفهان اولز ستانبول شهرینک وصتی
ا کرچه جله نصف جهان وصف صفا هاندر .
ضیا پاشا

قینه کیردی اول غزا قلیجی
دون وکون دین ایچون غزا قلیجی
نشأجی محمد پاشا
ا کرچه واندن اولور نایانوا پیدا
ولیک راه حقیقت رها بوزندیسیدر

بونلرینه ا کلاشیلور . حالبوکه جناسه بوغولمش بعض افاده لر
واردر که کلاشلمق شانندن دکدر . بویولده افاده لر ایسه بالطبع
معقدک مرتبه سندن دوشه رک مناسبتر لکه تنزل ایدر . بر مجموعده
تصادف ایتدیکم شو بیت کبی :

سرمه دن سورسرمه سورمه کوزدن ای قاشی هلال
مردم دل کریه خیز عین طاقتدر بکا

بو قیلدن اوله رق نایینک :

دومنکوشن قلندر روی بد فرجامه اویدرمش
شرابی صوفی انکوریدن آلمش جامه اویدرمش
ییتی جناس اوغورینه معنجاه ایدیلان فدا کارلقلرک اک
غریبلر ننددر .

(ثالثاً) بعض لغات و تعبیرائی عرف و استعمال عمومه مغایر

معارضه قول الامتقدر . بومقوله لغت و تعبیر لر محتمل الضد
اولورسه دها قنادر .

مثلا راغب پاشا مرحومك :

بن فقیری ایتمه تك (ممنون) ابنای زمان

حاصل ایتمه سهك دكل غم مطلم یارب بكا

بیتمده ممنون کلمه سی - متدار - یرنده قول الانلمش . بومعنی
لغتجه صحیح اوله بیلیر انجق کلمه ، عرف استعمال عمومده
(خشنود) معناسنه واکثر آنک مراد فی اوله رق کلدیکندن بونی شاعرک
قول الاندیغی یولده استعمال ایتمک مقصدک اکلاشلماسنجه سرعت انتقال
ذهنه مانع اولدقدن بشقه ایستیلیرسه بیته (ابنای جنسندن
خشنود اولماق شاعرجه اقضای مطالب ایتمش) کبی بتون
بتون معکوس و خلاف آرزو معنا ویرمکه دخی مساعددر .
(رابعاً) الفاظ و تعبیر اتجه مطابقتمزلکدن حاصل اولوز .
مثال .

برمدتدنبرو ترک جامه حیات ایدن ارباب سخندن اکثرینک اثر لری قدرینی
بیلمیان و یاخود مسالك اسلافه معارض اولان نورسیدکان الارینه کچوبده
اضاعه ایدلکدنمی هر نه وجهاه ایسه ظهور ایتمکده اولغاه (مابعد حیات)
حسن ظن و اعتماددن ساقط اولدی

عرفان پاشا

بومثاله « مابعد حیات » تعبیری - وفاتدن صکره کی حال -
تقدیرنده ایسه ده تعبیرده کی مطابقتمزلک افاده بی تعقیده
دوشورمشدر .

پرتوک :

هر بن موینده بیک دام الی شدر مخنی
مرغ جانہ خالی دوگز دانہ الله عشقنه

بیننده کی (الله عشقنه) تعبیری دخی قصد اولندیغی کبی
- فی سبیل الله - ویا خود - تهی ره - معناسنی مفید اوله مدیغی چون
مطابقتسزدر .

(خامساً) الفاظ غریبه استعمالندن حصوله کلیر .

مثال :

نام نامی کرامی فیضنک تأثیریدر
کاتبده (ظمأن) ماء لطفی ایله (اقتیات)
سامی پاشا

تعقید معنوی یه کلنجه کلامک سبکنده هیچ بر فائق اولمدیغی
یعنی افاده تعقید لفظی بی دعوت ایدن تقایصدن بری بولندیغی
حالده معناسی ینه دفعهٔ اول کلاشیه مامق ویا خود اول کلاشیلان معنی
قناعت بخش عقل ووجدان اولما مقدر . بونوع تعقید اوچ
شیدن تولد ایدر .

برنجیسی کلامک معنای ظاهر یسندن ذهنجه انتقالی صعب
اولان دیگر بر معنای بعید مراد ایتمکدر .

مثال :

بلبل اوباغبان بچه دن درسه باشلاسه
سافر کلیله قونلاشه جق برلسان اوقور
عرفان پاشا

بو بیتدن برچوق مطالعه لردن صکره شومعنائی استخراج
ایده بیلدک :

(بانجی زاده ساقزی اولق وبالطبع روم لسانه آشنا بولنق ملبسه سیله
بلبل اندن درس آلق لازم کلیرسه ساقز کیله کسب مناسبتیه مدار اولق
ایچون کک مملکتی لسانی روجه بی تحصیل ایدر) .

بیتک بشقه جهته مصروف برنکته سی وارایسه اکابرشی دیه میز.
اولدینی حالد بوکا ویریه جک معنارک الک موجهی بو اولسه
کر کدر. بومعناجه ایسه افاده پک معقد واقع اولمشدر . چونکه
یالکز «ساقز کلی» قرینه سی هم باغبان زاده نک ساقزی اولدیغی
همده بلبک اندن روجه تحصیل ایده جکنی ا کلاتمق ایچون
کفایت ایتمز .

(ثانیاً) بحث اولنان امور و احوال یا موهوم و یا خود عامه جه
نامعلوم اولمقدر .

فهم برهنری ایتدی وقف شعله داغ
خدا بزم دخی مهتابه ویر کتاتمزی

ویا خود :

قو خواب غفلتی موی سیه حامی سفید اولدی
مزاج اعتدال نائی تغیر ایدر مهتاب

بیتلردن اولکیسی مهتابک کتانه بالخاصه مضر اولدینی فکر قدیمی
اوزرینه مؤسس اوله رق موهوم اولدینی کبی بیت ثانی دخی
مهتاب کیجه لری بعض مزاجه کوره او یقوی قاجیر مق ماده
حکیمه سنه مستند و موافق حقیقت ایسه ده هر کسجه نامعلوم

اولدیغندن معالری عامه نظر نده مستور و یا خود معقد قالمق طبیعیدر.
بونلر قیلندن اوله رقینه فهیمک :

اوکک بوالعجز کر به ناک و خنده اثر

که زعفران ایدرز خار آشیانمزی

یتندن نه مراد ایتدیکنی استخراج ایتمک هیچ اولمزسه نایینک:

روی زردم بسته لب بسته سن خندان ایدر

زعفران نوع نباتک خواجه نصرالدیندر

یولنده کی تحکمنی کور مکسزین ممکن اوله مز .

(ثالثاً) اضغاث واحلام نوعندن برطاقم تصورات وهمیه

و خیالات مردوده یه وجود ویره رک دقایق فر و شلغه و یا مناسبتسز

و هیچ دکر سز برطاقم امور واحوالدن استنباط اصول ایدرک

حکمت پرور لکه اوزمکدر .

برقاچ مثال :

جهانی انجماد ایتدی احاطه خوفم آندندر

کایده ضمن جواهرده اولان آبه سرایتدر

نابی

درمانده سز نه لذتی وارشان و شوکتک

روینی بقولوانک آغادرر نشسته لر

وله

ضعفله روشن ضمیران شهره آفاق اولور

شکل بیتابی مه نوکی شهرتدر بکا

راغب پاشا

شوراسنیده اونو تمیه لم : نشئه تصوف اوزره سو یلنان و

معنای او نشئه دن بهره مند اولیانله کوره آرزوق مخفی بولنان
سوزلرله معقد دیمک و نظراستخفاف ایله باقق قطعاً جائز دکلدر.
زیرا انلر اربابی یاننده جلی المعنی و جلیل القدر سوزلردر. فقط
بونلرک خارجنده مثلاً سامینک مشهور اولان و برطاقم نوهوسان
شعر و انشایی معنی و یرمک ایچون کشمکش افکاره دوشورن :

حاضر اول بزم مکافاتہ ایامست غرور

رخنه سنک سیه پنبه میناندنر

یولنده کی عقلیات و تقلیاتدن برفکر و روایتله تاویل اولنمق
شانندن اولیان سوزلر - موزون و مقفی دخی اولسه معقد دکل -
قاعده سنه موافق اولدیعی ایچون معنی ده دکل عادتاً بی معنی عد
اولنور. معلومدر که سوزا کلاشلمق ایچون سویلنور. کلاشلماق
ایچون سویلنه جکسه بتون بتون عبث اوله رق صرف انقاس و
یا تلف مداد و قرطاس اولندیغنه بیله دکمز !! وهله سویلنان
یا زیلان شیرلر ایچون سامعین و قارئینک قبول و تقدیرینه مظهریته
بدل « المعنی فی بطن الشاعر » یولنده تعریضات ایله تلقیات هیچا
هیچلرینه دوچار اولمق هیچ چکلمز !!

لفظ و معنایه تعقیدی موجب اولمق اوزره تعداد اولنان
شیلردن اجتناب مختصر و جل یسیره دن مرکب و مقطع سوزلرک
معقد لیکدن سلامتی تأمینه مدار اوله بیلیرسه ده مطول و مسلسل
افادات و مقالاتجه وجودی الزام اولان وضوح ایچون بونلرک صور

تألیفیه سنجہ دقت و رعایت اولئہ جق دیگر بعض شرائط دہا
وارد رکہ انلردہ وضوح بچشدہ بیان اولئہ جقدر .

- غرابت -

غرابت دینیلان شی و خشی و غیر مایوس لغات و تعبیرات
استعمالندن ترتب ایدن بیوک بر تقیصہ در . بویولده لغت و
تعبیرلر درت صنفہ آریلہ بیلیر .

(۱) استعمالی بین الادبانیك نادر یعنی اوچ بش کشی به منحصر
اولانلردر . بونلری قوللانش یا بتون بتون غرابتی التزامدن
ویا خود عرض فضیلت کبی برداعیة تعلقکارانه دن نشأت ایدر .
اویله غرائب الفاظ و تعبیراتله املا اولئسان شیلر - نه مقصدله
یازیلیرسه یازلسون - عمومک نظرکاه قبول و تقدیرینه عرض
اولئمغه صالح دکلدر . چونکه بویله شیلری بکنه جکلر براقلیت
جزئیة دن عبارت قاله رق - حریت فکریه سنی امور و عقاید دینیہ -
سندن بشقه بر شیلہ محکوم بولندر مق ایستیمان - اکثریت مطلقه
ایسه بر قاچ متصلف ادبک اویولده سویلیه جکلری ، یازہ جکلری
شیلرک حل مشکلاتیلہ مقید اولمق ایستمز .

مثال :

(هارة روضة ترکیب بساطت ترکیب قیسی الادالری مزرکشتاره صدره

سبزخوشگذاری ورنکین بودمدرعهٔ بهروز کامکاری ایله بالشکیزین
دستوانهٔ کاشانهٔ عزورامش وجدل وعیص ترف و نطف ذات ایاسی
الذکاری ریشه کبریٔ عضاضت و برومندی ورنک ربیع تضارت و سر
بلندی برله ازادهٔ دهاریس کزند وکاهش اولوق دعواتی رکاب السحاب
سحر خیز ایله بزم دلاویز عطر آمیزلرینه ابلاغ واهدا وغفود الجان
ستایش و نیایشلری وشاح العرر الحجال حسن ادا قلندی بی سیاقنده
عاکف پاشا

(۲) اعصار متقدمه مؤلفین وادباسی طرفندن قوللانش

ایسهده برچوغی ذاتاً متروک و برطاقی ده ادبیات جدیده دن
مهجور اولان عربی ، فارسی ، ترکیه الفاظ و تعبیاتدر .

بونلر برنجی صنفه داخل اولانلر قدر دکلسهده ینه خالقه غریب
کورینه چکنندن ماعدا یازیلان شیلرک کهنه ادالغنی استلزام
ایده چکنندن اولناملیدر .

بویولده الفاظ و تعبیات اسکی و بعضاً یکی دیوانلرله سائر
انارادییهده کثرتله موجوددر . بونلردن هیچ اولمزسه بش اون
قدرینک کیملر طرفندن ونه یولده قوللانش اولدیغنی کوسترمک
ایچون مثالی چوغالدوبده بیهوده تکثیر سواد ایدلمکدن ایسه
اوقبلدن اولان لغت و تعبیلردن خاطرله کله بیلنلرک مجرد اوله رق
ایرادینی اولاکوردک .

اسلامک - ایلوبن - بونجلاین - طولتمق - طکلمق - قالوبدر
- هانا - بس - ایرته - چان - قی - قو - مبادا - نه آن که
- بورسمه - اوبارمق - ایدیچک - ایتدی (سویلدی مقامنده) درر
(ادات خبر اولان - در - یرنده) نسته - کیمنسه - کرکمز -

- کیدنده - هرچند - اولسر - وقس علیهم البواق

(۳) علوم و فنونه مخصوص اصلاحاتدر . فقط بونلر هیچ قوللانماملی دکل . سؤاستعمال ایدلماملیدر .

آثار ادبیهده اصلاحات علمیه قوللانیلور ، اگر حسن مناسبت دوشر ویا فکری ایضاحه مدار اولهجنی اکلایشیلر ویاخود مدلولتی دیکردها کوزل برتعبیرایله اکلایتمق قابل اولمزه آتیدهکی مثالده علم حساب اصلاحاتندن اولان (فائض مرکب) تعبیری بیان اولتان شرائطه موافق وبناءعلیه مقبولدر :

حاربه ایسه زمانمزده اولدینی کی اسباب تخربیدن دکل استرقاق واغتنام قاعده سنک فائدهسی حربک نفوس و ثروتجه طبیعی اولان مضراته جبر مافات صورتیله وبلکه فائض مرکب نسبتیله مقابله ایتدیکی ایچون معموریت مملکتک الک بیوک وسائطندن بری ایدی .

کال

شو مثالده مندرج بعض اصلاحات علمیه دخی شریطه سنه موافق و غرابتن سالمدر :

ضرب نطق وطلاقت لسانی شهرتکیر اولان قوال قلمنک آغزی دیلی قورینغله (بطبع چون حرکات سپهر ناهموار) مدیحه سنه ماصدق اولان مشرب مقوسنک (منطقه معتدله) راستیدن انحراف کلییه مائل و دایره حمیت و (خط استوای) حقانیتدن بعد حقیقی ایله حسیض اسائته نازل اولدینی برقات دخی اثبات ...

عاکف پاشا

حالبوکه بر عسکر ضابطنه یازلمش بر مکتوبدن مستخرج

فقرات آتی‌دهه اصطلاحات عسکریه دن بعضیلری سؤ استعمال
ایدلمشدر :

تلطیف‌ناور مستدیلرینه دائر ار سال بیوریلان وفانامه بهترین علامه‌لری
رسیده‌جای احترام اولوب بووجهله سوق سپاه خاطر سازی و ترتیب مواکب
دنوازی به همت بیله لرندن فضای درون سینه‌مده تحمیدایدن لشکر سرور
وابتهاج سوزش حسرتک (نوبت آتشیله) بریوک شتک اجرا والمراسله
نصف‌المواصله مدلولنجه خیال بمثال عالیلری پدش نظر اشتیاقده ارائه
« رسم مرو » ایله دیده حسرتکش عاجزانه می ...

عرفان پاشا

بر عسکر ضابطنه یازیه‌حق جوابده خلوص و محبت و آثار
توجه ابرازی مطلوب اولنجه مثلاً - لطف‌نامه کزی الدم .
کوستردیککز آثار موالات و وفا کاردن ممنون و منبسط اولدم
جناب حق جمله کزی و خصوصاً ذات والا کزی بر خوردار
ایتسون حضرتده آسایشمز سز لرتک محاربه به حاضر سلاح اولمکنزله
دائم اولور جنک اولدیغی زمان دشمنک تجاوزندن مصونیت مزه قلیجکز
کافدر . ایکی حالده ده بزی متدار ایدرسکز . بوجهته اولاد وطن
الته دائماً خلوص قلب ایله سزه دعا جیدر . ذات والا کز ایسه
عسا کر پادشاهینک درایت و حمیتله کسب امتیاز ایش ضابطانندن
سکز آرده بو قدر حقوق و محبتده وار . ارتق کوکم ذات
عالیکزه نصل متوجه اولمق لازم کله چکنی تصور بیوره بیلیرسکز -
کبی حقیقت یوللری وار ایکن بوکا التفات ایتیوبده لطافتسز
وا کثراً مناسبسز استعارات متعاقبه ایله املاء سطور ایتک طرز
قدما پسندانه سی اختیار اولنجه بر آدم شعر و انشاده نه درجه

ماہر اولسہ آثار قلمیہ سنی - سوزش حسرتہ (نوبت آتشی) -
شخص خیالی یہ « رسم کچید » اجرا ایتدیرمک کبی غریبہ لردن
بری بولندرمق ممکن اولہ مز .

(۴) عثمانیجہدہ ہنوز مقابللری بولنہ مدینی ایچون شمدیکی
حالہ لسانمژک مفرداتندن معدود اولان تیاترو کبی غزتہ کبی
تلغراف کبی پوستہ کبی واپور کبی سوزلر بالضرورہ مستثنا اولمق
اوزرہ علی العموم اجنبی لغتلیدر .

بولردن ماعداد کلامدہ غرابتی استلزام ایدن ایکی شی دہا
واردرکہ برنجیسی لغات مرکبہ نک شکل ووضعیتلرینی تبدیل
ایتمکدر. (قوس قزح) دیہجک یردہ (قزح قوسی) (نوروز)
دیہجک یردہ (روزنو) (تخت روان) دیہجک یردہ (روان تخت)
دیہجک کبی .

بو حال اصطلاحات علومک بعضیلرندہ ایسہ غرابت اندر
غرابت اولور. (مراعات نظیر) یرینہ (نظیرہ مراعات) ویاخود
(نظیر مراعاتی) و (عدد صحیح) یرینہ (صحیح عدد) (حروف
علت) یرینہ (علت حروفی) (لفیف مقرون) یرینہ (مقرون لفیف)
دیہجک کبی .

مثال :

صیغہز دہان دلبرہ حرف صحیح وعد
کویا وصال طالی مقرون لفیف آرار

عرفان پاشا

ایکنجیسی اسامی واصطلاحات مرکه نك ترکه دن عربی
 وفارسیه وبولردن ترکه یه حرفیاً ترجمه سنه قالمقدردکه
 بوحرکت اغرب الغرائب صایمغه سزادر. (یوزباشی - سرصد)
 (بال یمز - عسل نیمخورد) (زیتون برونی - انف الزیتون)
 (شبه جزیره - اطه بکنزری) کبی . غلط مشهور اولان « رسم
 کچید » ک یوقاریده کی برمثالده کچدیکی کبی « رسم مرور » ایله
 ترجمه سی دنخی دیکر لردن کری قالیر شی دکلدر .

— بر استطراد —

قدمای ادبامز صنایع بدیعه نك خصوصیه الفاظه عاڈه
 جهتلرنده التزام افراط ایله برابر لغات و تعیرات غریبه استعمالنی
 بر فضیلت عدایدر لر و بووجهله یازدقلری شیلرک مطالعه سی یه
 کندیلرینه یعنی خواصه منحصر بولنورمش . خواص ایسه
 بر برینک یازدینی شیلرک تکلفات لفظیه دن عبارت اولان تزینات
 سوریه سندن استفاده خصوصنجه مستغنی بولنه جغدن مصنفات
 ادبیه لری خلقه جدآ فائده بخش اولق مزیتدن بالطبع عاری
 اوله رق خدمت لری یالکز کتبخانه تزینندن عبارت اولورمش .
 شمدی ایسه اولوله بیکلرجه کتابلر مظهر رغبت ناث اوله مدقلری
 ایچون کتبخانه لرده متواریء حجره اختفا اولمقدن قورتیله میور

وحیفا کہ برچوقلری دخی برطرفدن کندی کندینه چوریوب
کیدییور!

اسلافک زمانلرنجه برمنشی مثلاً بر آدمک مهارت لسانیه سندن
بخت ایتمک ایستدیکی حالده هیچ اولمزسه اشهب سوار مضمار بلاغت
ونکته پروری ویکه تاز میدان فصاحت وسختوری - قهرمان
عرصه جرز و طلاق و رسم داستان بحث و مناظرت - یوللو
ترکیلر یامدقجه ولو ذاتاً نه درجه مهارت پروران شعر وانشادن
اولورسه اولسون سویلدیکی، یازدیغی شیلری کیمسه به بکندیره -
بیامک شویله طورسون حتی نثرینه بیله جسارت ایده مدیکندن
هپسیده خواه ناخواه معلوم اولان وادی به کیدر لر مش که بوندن
طولای بر درجه به قدر معذور طوللری ایجاب ایدر. یوقسه انلر
کبی نظمده، نقطه سزحر و فله دیوانلر ترتیب ایتمک - هر مصراعی
عندالحساب طوغریدن طوغری به و بونلرک احاد و عشرات
ومائی بشقه بشقه حساب اولنسه انلر دخی ایریجه برر تاریخ
چیقه جق یولده قصیده لر سویلک. نثرده ایسه هر سطرینک ایلک
وصوک کله لری صره سیله یازلسه انلردن ده دیگر رساله لر پیدا
اوله جق صورتده کتابلر تألیف ایلمک - الفاظ و عباراتنک ظواهر
معانی بروقعیه دلالتده نه قدر مکمل ایسه رموز و تلیحاتنک
لدنیات احواله اشارتی دخی اودرجه مطابق کوریه جک طرزده
تألیفاته موفق اولمق قیلندن خرد فرسا برطاقم خوارق معرفت
وجوده کتیرمه که صالح ذکا ودها اصحابی عادتدن زیاده حقیقت

و طبیعتاً اتباع ایتسه دیدیلر شمه یوق که شم دیککی طرزده دخی مهره
 ارباب ادبی اعجاز و فقط خلقی تمامیه مستفید ایله جک بدایع
 عرفان بر اقیلر ایدی . او حالده هم لسانمز حائر اولدیغمز موقعه
 لایق بر حالده بولنور ، همده خالقک بر چوق زمان اولدنبری
 افکاری تربیه ایدلمش اولوردی!

بو تبحر به لردن ، بو حقایقک ظهورندن صکره ادبیاتده حالا
 طرز قدیمه طرفدارلق ایدنلرک و یازدقلری شیلرده او یوله کیدنلرک
 رأی و فکری ایسه اصرار و عناددن بشقه بر شینه محمول اوله مز .
 بعض افکاره کوره ادبیات جدیدی مروج اولان ارباب
 قلمک بو حرکتلری « المرء عدو لما جهل » قاعده سنجه طرز عتیق
 ادبی بیلمدکلرندن و او یولده شیلرله یازده بیله جک بضاعه دن محروم
 اولدقلرندن طولانی ایش . طرز جدید انب دیدیکمز یولک او یله
 انه هر قلمه آلان ایچون سلمه السلام کیدیلویره جک و کیدلسه دخی
 موفقیته تامن ایدیه جک قدر قولانی بر شی اولوب اولدیغی بحشی
 بر طرفه براقلم . مشاهیر ادبای متأخره مزدن طرز عتیق بیلمیان و او
 یولده بر اثر وجوده کتیر مکه بضاعه لری کافی اولمیان عا کف
 ورشید پاشالر دکسه شنابی اقدیلر ضیا پاشالر کمال بکلر هیچ
 اوله مز ؟ عا کف پاشانک طرز عتیقه بر چوق آثار و اشعاری
 و شم دیککی طرزده مقارب (تبصره) سی اولدیغی ورشید پاشانک :

خسته ناطقه یه روح فزادر خامه م

ذات عیسی کی اعجاز نمادر خامه م

مطالعیه باشلایان غزل مشهوری کی اثر لری و شم دیککی یولده بر چوق

محررات سیاسیه سی بولندی کی شناسینک (ترسانه امینی زیور
 افندی یہ یازدینی بر مکتوبی کی) طرز عتیق دہ بعض اٹاری، یکی یولده
 ایسه «تصور افکار» ی و بعض اشعاری، ضیا پاشانک کذلک
 اسکی یکی یولده بر چوق اشعاری و اٹاری، کمال بکے کنگجه انک دہ
 سکی اسلوب دہ «بارقہ ظفر» ی، یکی یولده ایسه بونجه اثری
 اولدینی معلومدر. عجبا بوذاتلرک اسکی یولده یازدقتری شیلر
 صنایع لفظیہ جه اونوع اٹار سلفک هانکیسندن اشاعی قالیر؛ حالوکه
 بوندره منسوب شوایکی یولده اثرلرک معاینه و موازنه سنده یکیلرینک
 اسکیلرینه ازهر جهت رجحاتی تسلیم اتمیه جک بر طبع سلیم بولنه
 بیلیرمی؟. الحاصل طرز عتیق طرفدارلرینک طرز جدید مر و جلری
 حقندہ کی فکرلری طوغری دکادر. (انتهی)

الفاظ غریبه استعمالی - یازیلان شیلردن مقصود اصلی
 اولان فائدہ و حسن تأثیر جهتلرینک انتفاسنه سبب اولدینی چون -
 بغایت اجتناب اوله جق شیدر. اثرلرندہ و حشی لغتله، ناشنیده
 تعبیرلر استعمالنی اعتیاددن اربانک تصور ایدہ بیلہ جکی بر فائدہ
 وار ایسه اوده بعض ظاهر پرستلرک «شوذات چوق لغت بیلیور
 پک فاضل اولمیلدر!» یولنده کی تحسین خوانی عامیانه لرینه
 مظهریتدن عبارتدر. بوایسه معنی پروران و حقایق جویان
 ادبا نژدندہ هوس اولنه جق برشان و مفخرت دکادر.

واقعا انسانده بیلدیکی شیئی عالمه عرض ایله اظهار فضیلتہ
 میل و طبیعی درکاردر. بناءً علیہ هر صاحب قلم اٹار ادبای سالفه دہ
 بالتصادف و یا خود لغت کتابلرینی بالتتبع بلله دیکی لغات غریبه یی

محلی کلمه صرف ایتمک ایستر . انجق یوقاریدنبری بیان اولنان
احواله نظر آ اصل معرفت اولغتری قولالانمقده دکل ، بلکه اوخواهش
طبیعی یه مقاومتله ، استعمال ایتمکده در . مع مافیهمادامکه انسانک
بعض تمایلاتنه - حتی هوسات طفلانه قیلندن معاسز و صرف
یهوده شیلر اولدیغنی بیلدیکی حالده بیله - بعضاً مغلوبیتدن
کندیغنی الهامسی مقتضای طبیعتدر ، مادامکه قاموس وبرهان
وامثالی شیلر عثمانلی لغتی نامیله میداننده در ، مادامکه لسانمترک مفرداتی
معین ومحدود اولمیه رق خصوصیه لغات مستعمله و مترادفدن
برطاقی ترک والغایه شایان اولدیغنی کبی عربی وفارسیدن برچوق
اغترک دخی یکیدن استعاره ایدلمسنه احتیاج مسلمدر ، مادامکه
ادبانک معناه اولان اجتهادلری الفاظه دخی شاملدر ، وبوجهته
مادامکه هر صاحب قلم بر معنایه مطابقت وبرفکره وضوح دلالتنه
قائل اولدیغنی بر لغتی ولونه قدر غیر مأنوس اولورسه اولسون - عاصم
افندیدن بالاستقنا قولالانمقده سربستدر ، آثار ادبیه مزده جابجا
الفاظ وحشیه وغیر مأنوسیه تصادف اولنماق قابل اوله مز .
وبناء علیه ینه برطاقم ارباب قلم واصحاب مطالعه آرد صرهمقاموس
وبرهان دریالرنده کرداب حیرته دوشمکدن قورتیلهمز !!!

— تتابع اضافات —

(۱) تتابع اضافات ترکیبده ایکیدن زیاده مضاف الیهک

متوالیاً ایرادیدر (ه) . (انسانك تلوناتك خطر لرینك اك بیوكنه
 اوغرایان ینه کندیسیدر) کبی .
 مثال :

انك باشینك شعریك وقرت وكثرن بیان ایلمکدر

مفتاح البلاغه

تعریفمزدن کلاشیلان ترکجهده تتابع اضافاتك ایکی درجه سی
 مجاز اولمقدردر. اوت، لکن بوجواز دخی مضاف الیهلرک حرکاتی خفیف
 وعددهجاسی قلیل اولقله مشروطدر. (بواشك منشأك تحقیق
 لازمدر) کبی. بویله اولمزه افاده سمعه ناخوش کلمه مقرر در. نته کیم
 برنجی مثالده مضاف الیهلردن اوچنجیسی بر طرف ایدیله رک اضافت
 ایکی درجه یه تنزیل ایلمکله دخی سوزك ثقیلکی زائل اولمیور. سبی
 ایسه بیان اولنان شرطك فقدانیدر .
 تطبیق :

انسان تلوناتك خطر لرینك اك بیوكنه ینه کندیسی اوغرایان
 ثقیل

ویا خود :

انسانك تلوناتك خطر لرینك اك ...

کذا

بردرجه شریطه سنه توفیقی :

(*) غریبدرکه لسان عثمانینک قواعد و ضوابط فصاحتیه دائرشمه یه قدر
 یازیلان شیلرک بعضیسی یالکر اضافات ترکیه دن و بعضیسی دخی یالکر اضافات
 فارسیه دن بحث ایدرک ایکیسی بردن نظر دفته الان بولنماشدر؟

انسانك امللرينك اك بيوك ...

اهون

تماماً توفيقى :

كشيدك امللرينك اك بيوك ...

معتدل

ترکجه ده تتابع اضافات حقه ده کی تعریفك بعض کلمات و عبارات ایه فاصله دار اولان مضاف الیه لهه، شمولى اولماق لازم کلیرسه ده بو قییلدن اولان مضاف الیه لهه دخی، بربرینه یقین اولور و خصوصیه مقداری اوچی تجاوز ایدرسه، افاده یی کرکی کبی چیر کینلشدیره جکندن آندده توقی ایتک اقتضا ایدر .

(مکتب ملکیه نك) اوچنجی و دردنجی (صنفلرینك) بوسنه اجراسی

مقرر اولان (امتجانلرینك) باصدیر یله جق (جدوللرینك)

کبی

(۲) تتابع اضافات، فارسی قاعده سنجه یاپیلانلر ده ایسه، نثرده

کذلک ایکی و نظمه اوچ درجه یی تجاوز ایتکله اولور .

بونلر ده تتابع ایدن کله لر مطلق مضاف ایه اولمق لازم کلر .

بعضاً صفت دخی اوله بیلیر .

نثره مثال :

برائت هبوط و وبال و تتابع اضافات شمس امال ابله ...

عرفان پاشا

نظمه مثال :

خار دیوار ریاض ملک و ملت حفظی چون

توک تیغ آبدار حاکم خونریز اولور

فضولی

قدمای ادبانتک فصاحت اسلوبی اخلاص ایدن احوال ایچنده
 الكجوق مبالانسزلق کوستردکاری شی تتابع اضافات ماده سیدر.
 بعضاً درده بشهده قناعت ایتمه رک آلتی به قدر چیقمار مشلدر.
 مثال :

تکیه عالیشان که رسم مصنوع و طرح مطبوعی شکست آوراندازه
 آسمان پیمای افکار دوربین مهتدسان روز کاردر ،
 نابی — تحفه الحرمین

فضوایده، ویسیده، ترکسیده وسائر مشاهیرده بو مثالک برچوق
 امثالنی کوردکجه : (سبحان الله ؟ منع تتابع اضافات ماده سی کی
 فصاحت عربیه نک، فصاحت عثمانیه ده دخی تطبیق واجراسی الک
 زیاده قابل و مقتضی کورینان ، برقاعده مهمه سنی - بویه شیلرده
 بزدن دها چوق متعصب اولملری لازم کلان - قدمانصل اولمشده
 ترکیه ده هیچده مرعی طوتمق ایسته مامش !!) دیمکدن انسان کندینی
 اله میور. برکت ویرسون که بو قدر تتابع اضافاته اوزان شعریه من
 مساعد اولدیغندن آثار منظومه لرنده درندن زیاده سنه تصادف
 اولنمز . حتی بودرت درجه سی بیله نادر بولنور .

قدمایی آثار منشوره لرنده بو حاله سوق ایدن شی قافیه پردازلق
 کی، ترصیع کی عجم مقلد لکی اولدیغنده شبهه یوقدر. یوقاریده
 بریرده بیان ایتدیکمز کی نثرده قافیه پردازلقک هیچ لزومی
 اولدیغندن اضافات فارسیه ده حد معرو فی تجاوازیتمکه مجبور اولمیز.
 نظمه کلنجه بونده تتابع اضافاتی اوچدرجه یه قدر قولانه بیلیرسه کده
 مصارع و ابیات ایچنده جابجا ترکیه ادوات و کلماتک بولنسنه دقت

ایتملی یز . تا که سولننان سوزلرک ترکچه لکی ضایع اولسون .
 نابی مرحوم ایسه بوشریطیه رعایت ایتدیکیچون اکثر
 منظوماتی فارسی اداقدن قورتیله مامش و حتی اشاعیده بر پارچه سنی
 نقل ایده جکمز «خیر آباد» ندن طولانی شیخ غالب مرحومک :

منظومه فارسی وش ابیات

بالجمله تتابع اضافات

ترکی سوز ایچنده عین نقلت

آز اولسه اکر دکلدی مانع

دیردک اکا بلکه ده صنایع

یولنده کی تعریضنه استحقاق کوسترمشدر . حالبوکه تتابع
 اضافات ، لسانمیزک شیوه سی اقتضاسنجه ، شعر دن زیاده نژده
 یاقشمدیغندن شیخک :

انشایه و برر اکرچه صورت

سوزینی قبول ایده میز خیر آباددن بش اون بیت :

— خطاب عقل —

رخساره طراز شاهدراز

کلکونه فروز روی انجاز

مشاطه چهره مقالات

وسمیه کش ابروان بیات

عنبر نه بجر معانی

آفتزن عودنکته دانی

خیاط لباده دوز حکمت

نساح خطاب طبعیت

دوشیزه فروش عالم غیب
 مثقب زن لؤلؤ یم غیب
 تنها روتنکراه معنی
 صیاد شکارگاه معنی
 شانہ زن چین زلف ابکار
 مشاطہ نوعروس اشعار
 نظام نکات ناشنیده
 رسام عبارت ندیده
 کوبندہ معنی نکفته
 بخشنده لؤلؤ نسفته
 نقاب زمین نا کشاده
 نثار لال کس نداده

ایشته بوا بیاتک، ایچنده ترکیه برکله بیله اولدیغندن، فارسی
 اولدیغنی بلکه برعجم شاعری دفعهٔ اکلا رسده ترکیه اولدیغنه
 حکم ایتمکده برعثمانلی شاعری زحمت چکمک لازم کلیر .

--- کثرت تکرار ---

کثرت تکرار برلفظک برعباره ویا بر فقرده مسامحه وعدم
 دقت اثری اوله رق دفعاتله تکرار اولنمسیدر .

مثال :

حسن ! تعبیر ویرر معنی به حسن ! دیگر
 شوکت حسنه ! چوق امدادی اولور اسلوبک
 نابی

استزاده شدت وتأثیر ایچونسه برکله اقتضاسنه کوره درت بش

دفعه و بلکه دهها زیاده تکرار اوانه بیلیر. بوکا تکریر دینلور که مغل
فضاحت اولمق شوویه طورسون بالعکس ترینات اسلوبدن
معدوددر. یری کلدیکی زمان بوندن بالخاصه بحث ایده جکمزدن
شمديك بوایکی مثال ایرادیه اکتفا ایدرز :

اعتماد اتمز ایسهك اور محك تجربه یه
ایشته ! ایشته ! قلم ایشته کتب ایشته فحول
حامی آمدی

همراهم ! ايدك بوولده ای ماه
همراهی ! ترك ایدرمی همراه !
فضولی

بر بجز غمده اورمده بز دست و پای کیم
کشتیسی یوق ! کناره سی یوق ! ناخداسی یوق !
نابی

بو ابیاتک، تکریر ایدن الفاظ سایه سنده، معنأ نه درجه شدت
و حتی لفظاً دخی نه مرتبه زینتلی بولندیغی قابل انکار دکلدر.

— تنافر —

تنافر کلمه ویا کلامده — سویلندیکی زمان — لسانه آز
چوق عسرت ویرن بر کیفیتدر که بوندن سماع و طبیعت دخی
تفر ایدر .

(۱) کلمه تنافر حروف مرکبه سنک صدالری امتزاج
ایده مامسندن حاصل اولور. (استعدادات — تنحج — خشخاش —
سلاستزلک) کلمه لرنده اولدیغی کی .

(۲) کلامده ایسه سسلری بربریه چارپشه جق قدر
متباین ویاخود بربرندن فرق اولنه میه جق صورته متقارب اولان
کلماتک بر جمله ایچنده یان یانه ویاخود بربرینه پک یقین تصادف
ایتمسندن نشأت ایدر .

بو یولده کله لر ایسه حد ذاتنده اکثریا تنافردن بریدر لر .

بر ایکی امثال :

جولر کی (سرشکم آفارکن شرل شرل)

اول خواب تازده (او یورمش میشل میشل)

پرتو

(کورم نم هسدیم هم محرم غم خاطره درهم)

اوتورمش اکلنیردم بویله برموحش قیافتله

حامی

پرکولقی اتمه ناله وزارک کس ایسته من

ای عندلیب اوکل (او یومش مش سس ایسته من)

وله

بر نظرله تاب مهر رویکه ای لاله خد

پرکسک چشمنده الان (بلیدر دردرد)

علی رضا پاشا

بو ابیات ایچنده معترضه داخلنه النان سوزلری لسانک

بعض مرتبه کوچلکله سویله نیله جکی منکر دکدر . ایشه

بوندن طولای بیتلر متنافر و فصاحته غیر مقبول صاییلیر .

هله بیت آتینک مصراع ثانیسی متنافر اثار ادبیه ایچنده نظیرینه

نادر تصادف اولنان سوزلرندر ،

ایتمز عشاقه نظر یولنه قربان اولسه
(دونسه بسملکجه کردرکی بیک قان اولسه)

از

پرتو

چلی زاده عاصم افندی مرحومک :

بوشب قرخندهده ماهیه دن شهزادهده
سیر ایدنلر رسم تیغ ذوالفقار حیدری
دیدیلر محی دولت صدر آصف منقیب
ایلدی آویزه چرخه تیغ نصرت جوهری

قطعه غراسی یالکز مصراع اولنده (دهده-دن-دهده)
الفاظنک تعاقیله حاصل اون تنافر دن طولانی فصاحه تقیصه
دار قالمقدن خالی دکدر .

سوزده تنافر اودرجه به قدر ممکندر که مکر رسویله جنک اولورسه
انسانک دیلی طولاشامق ناقابلدر . « قرق کوپ قرقیده قولی قیرق
کوپ » یا کلتماجی کبی . فقط بومرتبه چاپراشیق
لقدیلر هر بر طبیعته کوره متنافر و منفور اولمق لازم کله جکندن
یالکز ادبیاتده دکل هیچ بریده طبیعی اوله رق ایراد اولنه مز .
مکر که صورت مخصوصهده ارا نوب بولنمش اولسون ؟

بعض سوزلرده واردر که سویلمکده هیچ بر کوچک حس
اولنمز . مع مافیله بونلر سمع و طبیعته ملایم کلدیکندن ینه متنافر
صاییلیر . بوحالده بر کله ویا کلامده تنافرك وجوینی بزه اک
صادقانه خبر ویرن شی ذوق وجدانیدر . بونکله برابر قوللانیله جق
کلماتک (ع) کی مخارجی آشکار اولمیان حروف ایله حروف
حرکه دن ویا خود بر برینک عینی حرفلردن مرکب اولماسنه

(که جوع - شعب یای - هفوه کبی) و تألیف کلامه ایسه ، ایراد اولنه جق برکله نک اخر حرفی آتی تعقیب ایدن کله نک اول حرفیله متحد و یاصدا جه متقارب بولنماسنه (که شاه هند - شخص صالح - نان ناپخته - طرز ظریف کبی) و (سین) و (شین) حرفلرینی شامل کله لک یان یانه تصادف ایتماسنه (که شه سروش سپه کبی) دقت اولتمق متنافر سوز یازمقدن مهما امکان توقییه مدار اوله بیلیر .

بر سوزک تنافردن براتی آهنگ سلاسته موافقتی تأمین ایده مز . آهنگ سلاست ، که اسالیب بیانک موسیقیسیدر دیه تعریف اولنه بیلیر ، محلنده بیان اولنه جنی وجهله بشقه برطاقم شرائطه تابعدر . واقعا آهنگ سلاسته موافق اولان برکلام البته تنافردن بریدر . فقط تنافردن آزاده برسوز مطلقا آهنگ سلاسته موافق اولمق اقتضا ایتمز . انک ایچون بوایکی شی اره سنده عموم و خصوص واردر .

- شیوهیه مغایرت -

شیوهیه مغایرت دیدیکمز شی کلامی بین الناس ویا هیچ اولمزسه بین الادبا جاری ومانوس اولیان بر طرز غریبده تألیف ایتمکدن ترتب ایدر . (درسمه چالیشیرم اوزمانکه مکتبده بولنورسه م) ویا خود (درسمه چالشه مدیغمدن ایچون بوکون صنفده بولنمغه

جسارتم اولدی نصل که چنده سزدهه واقع اولمش ایسه) کبی .
 شو طرز افاده لرك ایکی سنکده بزم لسانه کوره بیانجیغنی
 انکار ایده میز . ایشته بویولده وضع واداسی فصاحت
 لسان عثمانی نظرنده غریب واجنی کورینه جک تراکیب و افادات
 شیوهیه مغایر عد اولتور .

حال بوکه (شیوهیه مغایرت) یوقاریکی مثاللرده اولدیغنی کبی
 جمله لرك بلا موجب زیر وزبر اولنسیله برابر حسن صورتله ربط
 و توفیق دخی ایدیه مامسندن تولد ایدن حاله یعنی کلامک سؤ
 تألیف و انشاسنه منحصر اولیوب برفکری ، بر مقصدی لسانمزجه
 ذاتاً مهجور اولان تعبیرات ایله ادا ایتک و برده (ایتک ، قیلمق
 اولق) کبی مصادر ترکیه ویا مشتقاتی لاحق اوله جق کلمات
 عربیه یی حسب المقام غیر مانوس کورینه جک صیغه لره ایراد
 ایتکده شیوه لسانه مغایرتدن بشقه برشی عد اولنه من .

بونلرک برنجیسنه مثال حامینک :

(ایتسه نظیره) حامیه یاران یولنده در

وخضر اغا زاده سعیدک :

(ایدجک موج) بوشب دلده میاه حسرت

مصر اعلرنده کی « نظیره ایتک » و « موج ایتک » تعبیرات

مهجوره سیدرکه بونلرک بزجه مانوس اولانلری (نظیره سویلک)

و (موج اورمق) در .

(وصول بولمق) یرنده (وصول ایتک) و (حلول ایتک)

یرنده (حلول بولمق) کبی سوزلر بونوع اوله ملحق اولور .

ایکنجینسک مثاله کلنجه اوده (شونی ربط ایت) یرنده
 (شونی مربوط ایت) و (دعوا کی اثبات ایت) مقامنده (دعوا کی
 ثابت - ویا - مثبت قیل) و (حقم اظهار اولندی) موقعنده
 (حقم ظاهر - ویا - مظهر اولندی) کبی سوزلردر .
 (بونده شک یوقدر) دیه جک یرده (بونده مشکوکیت یوقدر)
 و (حقارتنا و غرامدم) مقامنده (محقریتنا و غرامدم) کبی لقر دیلرده بو
 نوع ثانی یه ملحق اولور .

بونلردن بشقه مثلاً (اتحاد بادی از دیاد قوتدر ظن ایدرم)
 ویا (اتحاد قوتک آرتمنسه سبب اولور صانیرم) دیه جک یرده
 « ظن ایدرسم اتحاد قوت یاپار » دیمک یولنده کی افاده لر
 وهله (علاج یمک ویا ایچمک) یرنده (علاج الموق) و (دکزه
 ویا حمامه کیرمک) یرنده (دکزه ویا حمام الموق) کبی اعجوبه لر هیچ
 بر وقتده بزم لسانک شیوه سنه و عثمانلی ادناسنک ذوق سلیمنه او یار
 شیردن اولدیغیچون - بروقتدنبری یا لکیز شفاهیاتده دکل تحریر یاتده
 دخی مع التأسف ایشیدیلوب کورلمکده اولان - بومقوله
 مناسبتر لکیره امتالدن مجانبت ایتمکزی حسب الوظيفه اخطار
 ایدرم .

شوراسیده خاطر نشانکیز اولمیدر که: شیوه یه مغایر سوزلری
 اساساً رد ایدیشمز قاعده یه ویا اغته اویمدیغندن طولای دکل اهل
 لسانک ویا جمهور ادبانک ادای کلامده کی طور مألوف میلیرینه
 منافاتندن طولایدر بو منافاتیده بزه سمع و طبیعت خبر ویرر .
 یوقسه شیوه یه مغایر سوزلر بوانه بیلیر که قاعده وَاغَةً نَحْطُهُ وورد

ایتمک قابل اوله مز . براجنینک اشعارندن اولان ایات ایه بو
فکر مزی تأیید وایضاح ایده جکی ایچون نقل اولندی :

ای وفا بدن سکا حیف جفا سندن بکا
ای صفای دل سنکدر ای نیم قربان سکا
عاشقک خاک کلستانک اوپرای رحم اکا
دلبر مسک بن یوزک دلداده دیوانه سی

§

کندم سکا حکایت عشق سوز ایده مم
وار قدر تک رسالت سوز انمی ارقو

§

اولسونمی مجرد کوزمه ماه آفتاب
جانانسز اولدن دله یوق اک بیوک عذاب
ورنه [*]

— املاسلرلق —

املاسلرلق تعیرندن فصحا مزجه ذهنه دفعهٔ وارد اوله جق
فکر بالخاصه عربی و فارسی الفاظک اشکال خطیه سننده کی
قصور و خطادان عبارت اولدینی کبی بزجه دخی مقصود
اودر .

[*] شارل ورنه برفرانسز شاعر بدرکه اون بریاشنده ایکن فارسی
و ترکیه تحصیلنه هوس ایدرک کندی قونجه برایی سنه ده اله کتیر دکن
صکره بولسانلرده برچوق شعر لر دخی سولمشدر . ورنه نک اون التی
باشنه قدر فرانسه زجه ، ایتالیا نجه ، فارسی و ترکیه اولتق اوزره درت
لسانده یازدینی اشعار ابله سائر آثار ادبیه سی ۱۸۶۰ ده یار سده طبع اولمشدر .
اشعار ترکیه سی ایچنده فکر آ کر چکدن کوزل لفظاً اولدجه ضرر سز
پارچه لرده واردر .

ترجہ کلمات صحت و اطراد املا سندہ کی اہمیت ایسہ شمیدیلک
ایکینجی درجہ دہ بولور . فی الحقیقہ (خطاء) کلمہ عربیہ سنی
(حاء مہملہ) ایلہ یازمہ یی اعتیاد ایدنلرک شو بر نقطہ یہ منحصر
بولنان خطاسنی قولایلقلہ عفو ایتزلر .

حالبوکہ « یوخسہ » یی و « اخشام » می بو قدیم املا لر ایلہ
تحریر ایدنلر بعضا دوچار مؤاخذہ بیلہ اولورلر !

{ ت - ط } و { ث - س - ص } و { ح - خ - ه }

{ د - ض } و { د - ز - ظ } و { و - ظ - ض } و { ع - ی }

حرفلرینی عثمانیلر تلفظده همان عموماً تفریق ایتدکلرندن بعض
حروفی صداجه مثلا (تا) و (سین) حرفلریلہ التباس ایدن کلمات
عربیہ نک دفعہ طوغریبجه یازلسندہ کی مشکلاته غلبه لغتجه
ملکہ تحصیلنه توقف ایدر .

بو ملکہ نک حصوانه قدر املاجه خطادان توفی ایچون
دقت اولنسه جق شی سماعاً بللہ نیلان و یاخود صورت ترکیبی
خاطر دن چیقان کلماتک اصل و حقیقتی ا کلا شلمدججه و یانسیان دن
طولای حاصل اولان شبهه ازاله ایدلدجکه یازمغه جسارت
ایتمامکدر .

(دروکر) کبی طوغریسی یازلدینی حالده بیانہ میه جک
وییلنسه ده خلقه غریب کورینه جک قدر دکل ، فقط تلفظجه
جزئی تغیراته اوغرایان عربی و فارسی لغتک دخی - ولو صرف

ترکجه صایله جق قدر زبانزد عوام اولسون - املاء صحیحنه
اعتبار اولنمق لازمدر ظن ایدرم .

(جیب - کهربا - پرکار - جانور - مثل - علامم السماء) و امثالی
لعتلر کچی که عامه تحریف ایله (جب - کهلی یار - پرکل - جاناوار
- مصال - الکم صاعما) تلفظ ایدر لر .

- مطابقت الفاظ -

مطابقت الفاظ افکار و مقاصدی کندیلرینه اک موافق
کلمات و تعبیرات ایله بیان ایتکدر .

هر بر فکری ا کلاتمق ایچون متعدد الفاظ و تعبیرات
بولنورسه ده بونلرک ایچنده اوفکری تمامیه احاطه ایله جک
یا لکیز بردانه سیدرکه اوده هر وقت تخطر اولنه من (*)

مثلا « کنجینه لطائف » ده شویله بر فقره یازلمش :

عشاق عربدن برینک زهره نامنده بر محبوبه سی وارمش . برکون
کندیسنه « سکا - زهره بی غائب ایتک شرطیله سنی مملکته امیر یاپه جغز
راضی اولورمیسک ؟ دیسه لر نه یاپارسک ؟ » دیه صورمشلر . عرب
راضی اولم . چونکه راضی اوله جق اولسه م زهره بی غائب ایده جکم
کچی نم یوزمدن امور اداره مختل اوله جفتدن اک صکره امارتدنده محروم
قالیم « دیمش .

ایشته بوفقره ده « عشاق عرب » تعبیریله « زهره بی غائب ایتک

[*] صحیفه ۱۰۶ و ۱۰۷ ده کی مثاللرده مراجعت اولنسون .

شرطی، «عبارہ سنده کی «غائب ایتمک» سوزینک معاًھیچ مناسبت،
هیچ باقشوق اولدیغنی سزده وهله حس و تصدیق ایدرسکزظن
ایدرم . بوایکی تمیردن اولکنک فساننی عدم دقتدن مرتب
بریا کشلغه راجع اوله رق موضوع بحمز اولان مطابقتسزلکه
عاند اولان تعیر ایکنجیسی ایسه ده فرقلری بیلنمک ایچون
ایکیسنی ده تشریح ایده لم :

(۱) «عشاق عرب» تعیرنده فی الحقیقه یا کاش کورینور .
چونکه : عربده ایشی کوچی دائماً عاشق ایتمکن عبارت بر
صنف خلقک وجودی ایشیدلماش اولدینی کبی خسته لق قیلندن
بر کیفیت رضیه اولان عاشقک مثلاً بهادرک، شاعرک، فلان
کبی ارباییچون صفات ثابتہ متمیزدن صایلماش و صایله مزکه
(بہادران عرب - شعرای عرب) دیندیکی مثللو (عشاق عرب)
دخی دینیلہ بیلسون ! دیمک کہ بوتعیر استعمالی ذاناجا تراولیان
شیلردندر .

(۲) «زهره نی غائب ایتمک شرطیلہ» عبارہ سنده کی «غائب
ایتمک» تعیری ایسه فکر و مقصدہ کوره مطابقتسزدر چونکه :
برشینی غائب ایتمک ایسته میه رک ویلیمیه رک واقع اولاجق شیلردندر .
حال بوکه فقرده - عاشقک محبوبه سنی، نائل امارت اولوق
منفعتہ مقابل، فدا ایدوب ایده میه جکی - صوریلورکه : اکر (فدا
ایدرم) دیرسه اولالده محبوبه سنی غائب ایتمش دکل اختیاریلہ
ترک ایتمش اولور .

شومطالعاته کور فقره ده : « عشاق عربدن برینک زهره نامنده بر محبوبه سی وارمش » یرینه (وقتیلہ بر عربک زهره نامنده . . .) دیمک و « زهره یی غائب ایتمک شرطیلہ . . . » یرینه دخی (زهره یی ترک وفدا ایتمک شرطیلہ . . .) دیمک مقتضای حاله موافق و مناسب اولوردی .

مطابقتسزک ایچون ایکی درجه تعیین اولته بیلیر که درجه اولیسی فکر و مقصدی ابهام ایدر . مرتبه ثانیه سی ایسه بتون بتون ا کلاشلمز حاله بولندیرر .

الفاظده کی مطابقتسزکی قائل و محرری بعضاً سامعین و قارئیندن ده اول حس ایدر . حس ایتدکن م ره اعاده و تصحیح ایتیه رک حالیلہ ترک ایتمکه اکثریا مسامحه و قیدسزلق سبب اولور . قولالانیلان سوزلری فکر و مقصده مطابق دوشورمکده کی رسوخ و ملکه کلماتک صور اشتقاقیه سی ، معنای لغوی و اصطلاحیلری و الفاظ مترادفه اره سنده کی فرقلر بیلنمکه حاصل اولور . زیرا برطاقم لغتلر واردر که برمعنایه دلانده مشترک کورینورلر سه ده اره لرنده فکر آ بیوجک فرقلر موجود اولدیغی عندالتدقیق ا کلاشیلیر .

— مشکل پسندلاک —

فصاحت اسلوب حقنده کی رعایتی اقتضا ایدن شیلر صر سیله بیان اولندی . شمده بونلره ذیل اوله رق مشکل پسندلاک دائر ده بعض شیلر سونیک اقتضا ایدیور .

قوانین اسلوبدن برنجیسی فصاحت اولدیغی و بونک شرائط مهمه سندن باشلیجه سی دخی قواعد لسانه رعایتدن عبارت بولندیغی مسلمدر . فقط بو خصوصده کی دقت و اعتنا درجه افراطه یعنی تعصب مرتبه سنه واردیریلیرسه اک بیوک تقیصه لردن معدود اولورکه ایشته مشکل پسندک دیدیکمز بودر .

مع مافیه مشکل پسندک فصاحتده منحصر دکلدر . تعبیر دیگر عمومی ایله هر نه سویلنیر و یازیلیرسه منطقه و علی الاطلاق قواعد فنونه تطبیقه بجالشمقدن عبارت اولان مشکل پسندک فصاحت اداتک ، بلاغت مؤداتک دشمن خفیسیدر : افاده بی رکاکته دوشورمکه ، معنائک لطافتی قاجیرمغه ، سوزدن مطلوب شدت و تأثیرک انتقاسنه باعث مستقل اولور .

فی الحقیقه مشاهیر ادبامزک صحایف آثارینه مشکل پسندانه عطف نظر ایدنلر بعض قصورلره ، قاعده سز لکله تصادف ایده بیلیرلر . فقط او قصورلرک ، اوقاعده سز لکله اکثریسی اویله برز لطافته ، اویله برر فائده به بدلدرکه ذوق آشنای ادب اولانلرجه قصور نامیله یاد اولنمغه بیله قبیله مز .
بوکا دلیل ایسه از جمله پرتو پاشا مرحومک « طفل ناظم » اسمنده کی اثرندن :

انهار رشاشه ریز نغمه
اصوات طریفزای تی
ابحارکه موجخیز نغمه
هر جنبشی برادای تی

صالمش پدري اوملكه اجلال
همشيره سى هم نشين اقبال
قوشلر كې مادري آچار بال
هر ريشه ويرر صدای تى

قطعه لطيفه سيدر .

واقعا ممكنميدركه برمشكل پسند ادب (تى) كلمه تر كيه سنى
عربى و فارسى كلاته برقاعده فارسىه اضافله استعماله جسارت
ايتسون ؟ حال بو كه لايقيميدركه برذوق آشنای ادب بو مقوله
بدايع طبيعى بويه قصور لرى ايچون مؤاخذه يه قالقشسون ؟
برده «امير نوروز» ترجمه حالنده چنكيزك قانوننامه مظالمنده
مندرج احكامدن بحث ايدن شو فقره يه باقه لم :

مثلا صويه تبول ايدنلر اعداى وتكليف تسليحى قبول ايتيان برشهر
خلقنك قتل عامى كې الك وحشى سباعك بيله خاطرندن كچميه جك يجه
احكام ظالمانه يى جامعدر ...

شمدى بوفقره يه نظر ايدن برمشكل پسند «عجائب !
سباعك ده خاطر ي اولور مى ايمش ؟» ديه اعتراض ايدم بيلير .
اوت ! واقعا سباعك خاطر ي اولمز ، لکن بويه افاده لر ايچنده
بويه شيلر ياقيشور . بوراده ايسه يالكز ياقيشور ديمك ده كفايت
ايمز : افاده نك مطلوب اولان شدتى واوشدتن منتظر اولان
تأثيراتى ذاتاً اوسوز تأمين ايديبور ،
ينه كال بك اقدينك «وطن ياخود سلسره» اويوننده
رستم بکه سويلتديكى :

بکم !.. احمد بک ہم ارقداشمدی... قرداشمدی... اولدی.. او قدر
اولدی که حتی کوکلده ذهنده آراسه ک خیالی بوله مزسک .
سوزنده موته مقدار اثبات و تعیین اولنمی موافق قاعده دکل
فقط محل فائده در .

فضولینک ایسه :

خونین مژله درمی ویا مردم الیه
او قمر چکیلوب دیشره آتلیش چکرمدن

بیتنده ادات استفهام اولان (می) کله سنک ادات خبر
اولان (در) کله سندن صکره ایرادی قاعده یه مغایر اولقله برابر
شاعر مشهور یکانه نک کندی اسلوب ائاده سی ایچنده او
قاعده سنزلکک نه مرتبه لطیف دوشدیکنی وهله «لیلی و مجنون» نده
قاعده یه توافق ایتیه چکی میدانده اولان :

ناموسه تعلق ایشمیدر بو ؟

مصراعی لطافتجه بریکنده فائق بولندیغنی انکار ایده میز
قاعده سنزلککری ذوق ادبه راجع اولان ، بویولده سوزلره
مخصوصدر . یوقسه بعض شاعر ویا متشاعر لر مزک :
خال بوسکورمه بی کوردکده قتیل الدی کوکل

ویا .

کوکل بریار ایچون کشماکش اغیاره دوشمشدر

ویا خود .

قند گفتار کلهیک طوطی بی لال ولکنت ایت
قیلندن مناسبتسزلکلهینه شامل دکلدر .

اسلافک - فضولی کبی هربری عالم بیان ایچنده برطرز خاص الحاص
صاحبی اولان - بدایع نکاران بلاغتدن نفعیلرک، ندیملرک، شیخ
غالبلرک صحایف آثارینه مشکل پسندانهمالته نظر ایدنلر مثلاً نفعینک

سر چشمه خضر اولسه اکر جاه دواتی
مکنی ایدی هیچ حروفک حرکاتی

ییتنده خط و حروفه جانلی مخلوقات کبی حرکات اسنادینی
اوقدر غریب کورمه و ندیمک :

بر ایتدی کوچه بی صیت فشافش دامان
ایرشدی ذروه ناهیده جن چن خلخال

ییتنده «چن چن خلخال» تعیرینه ایلمشمسه و شیخک حسن
وعشقندن :

هرشب ره عمرینی دورردی
خلوتکه عشقه یوز سورردی
هرکیجه مثال کرم شبتاب
باغ امله اولوردی هیاب
اویقوده کورنجه چشم یاری
پروانه دن اوکره نوردی زاری
یعنی که اوبلیل خوش الحان
خاموش خاموش ایدردی افغان

بیتارنده «عمر یولنی دورمک» و «اویقوده کوز کورمک»
 یولنده کی افاده لره برشی دیمسه بیله - خیچره خیچره کولمک -
 ویاقمه ایله اغلامق قلیلندن - صوصه صوصه فریاد ایتمک
 - نه دیمک اولدیغنی کندی کندینه سؤال ایله نهایت منعاسزلغنه
 قائل اوله بیلیر . لکن نه چاره که

خاموش خاموش ایدردی افغان [*]

مصراعی درت کله دن عبارت ایکن بریوک زحافی، برده سکتیه بی
 حاوی اولدیغنی حالد ادباً، لطافه، بلاغه، نکته، حائر اولدیغنی
 قیمت و مقبولیتی جهانده سوز پایدار اولدجه محافظه ایلر طور
 اوت دهاده ادبانک اثارنده مشکل پسندلرک ارایوب بوله جقلری
 قصورلردن یک چوغنی اصحابنک - ادبیاتدن از جوق بهره سی
 اولانلره معلوم اولان - لفظ و معنی عالملرندن جولان طبیعتلرینه

[*] بوراده کی (خاموش) کله لرینی (واو) سز اوله رق (خامش خامش) ده
 یازمق جائز و بحالده زحافه محل قالیه جنی معلوم اولغله مصراعک ذاتاً یازیلشی
 «خامش خامش ایدردی افغان» صورتنده اولدیغنه و بعضی نسخه لرده (واو) ایله
 «خاموش...» یازلمش ایسه بوده ناسخلرینک اثر سهوی بولمدیغنه نصل حکم
 اولنور؟ دیانلره شو جوانی ویریرز :

واقعا (خامش خامش) دیمکله زحاف برطرف اولوردی اما آنک یرینه
 افاده جه دیگر دها بیوک ایکی قصوره محل براغیلیردی که بریسی (خامش) کله سنک
 عثمانلیجه ده کی غرابتی، دیگر ی ایسه مصراعک آهنگ سلاستدن دها زیاده
 مهجوریتی ماده لریدر شیخک ایسه بزجه مسلم اولان ذوق ادب و حسن طبیعتی
 بونلری قبول ایده میه جکنندن مصراعنی (خاموش خاموش ایدردی افغان)
 صورتنده یازمش اوله جفته حکم ایدیورز .

مساعد دیگر عالمی صیچرامق ایچون کوستردکلی و ورزش
 نتایجیدن اولهرق کندیلرینه نقصان دکل برر بیوک شان عد
 اولنق اقتضا ایدر . بونک ایچون اولمیدر که (دهاتک شیوه
 تکلمی، طرز بلاغتی، قاعده بیانی کندیلرینه مخصوصدر) دیر لر .
 نام و اثرلری زینت بختمز اولان شعرا ایسه بزده - پرتوزکاو
 دهالرینی جهان معرفتک آفاق ادبنده اشعه نثار کمال ایلمش -
 نوادر فطرتنددر . لکن یازیق که هم مسلکلی بولنان اسلاف
 ادبا ایچنده بونلرک قدرلرینی لایقوله تقدیر ایدر جک پک چوق ارباب
 تمیز و عرفان دخی ظهور ایتمش ایکن حقلرنده - ولو مؤاخذه
 یولنده اولسون - بر شی یازوبده عظم قدرلریله متناسب
 برستایش جدید بولمدقدن ماعدا اکثریسی نظیر دیوللو یازدقلری
 شیلرده استادلرینه ادعای تفوق و دعوی رجحان کبی حق
 ناشناسانه حرکتلرده ، خود بینانه غیرتدرده بولمشلر !

ایشته بونک ایچون اوید بختان ایچنده - ادبیاته هر نصلسه
 لایق اولدیغی قدر جدی نظرله باقه میسان وطیعتنده کی قدرت
 فوق العادی زمانک الجآت سفاقت پروریسیله اکثریامشتمیات
 نفسانیه مصورلکی یولنده ناممحل استعمال ایتمکدن کندیسینی
 اله میان - ندیم مستننا اولهرق دیکرلری .

بزم شیخک کرامتی اولور منقول کندندن

یولنده دکل منکرین فضیلتلری طرفندن اوغرادقلری
 و اوغرایه جقلری تعریضات و تعرضات ناجایه قارشی حسبحال

مأیوسانه طرزنده کی بعض نشیده لریه کندی ماهیتلری عالهینه
 کندیلری بیلدیرمک غیرتنده کورینه رک بونردن بیچاره فضولی
 منظومه مشهوره سنده کندیسنه مخصوص برطور بلاغت ایله .

ساق مدد ایت که درد مندم
 غم سلسله سینته پای بندم
 سندن نه عنایت اولسه واقع
 فکر ایتمه که بنده اوله ضایع
 بن برصدقم سن ابر نیسان
 ویر قطره وآل درغلطان
 سنسک خورشید و بن سیه خاک
 ویر آتش وآل جوهر پاک
 چون قالمدی قالمدی فصاحت
 ارباب فصاحت ایچره راحت
 اول طائفه چکدی خرقة نه باش
 حالتلرین ایتمز اولدیله فاش
 تا اولیه رسم شعر معقود
 ابواب فنون نظم مسدود
 لازم بکا اولدی حفظ قانون
 ضبط نسق کلام موزون
 ناچار طوتوب طریق ناموس
 راحتدن اولوب مدام مأیوس
 عهدی سوزه استوار قیلدم
 اشعار دیمک شعار قیلدم

چون خلقه اخلاف مدعایم
 آنلر زعمنجه سست رایم
 هر سوز که کاور ظهوره بندن
 بیک طعنه بولور هر انجمندن
 ایلر حسد اهلی باغلیوب کین
 تحسین عوضینه طعن و نفرین
 امیدکه رفع اولوب کدورت
 تغییر پذیر اوله بو صورت
 نوحه مایوسانه سی اظهار ایتمش !

زواللی نفعی ایسه :

بیم اول نفعی روشن دل و صافی کوه
 فیض آلور جام صفا مشربه بی با کمدن
 آسمان همت اوسر کوکبه طبعمدن
 عقل کل درس اوقور اندیشه درا کمدن
 همت هیچه صایار کنج تمنای ولی
 غمی دنیایه دکشم ینه امسا کمدن
 دورا یدرشش جهتی هم ینه صرکزده مقیم
 چوق دکلدن بوتجسس دل چالا کمدن
 کعبه معنی به بریولدن ایلندی بی کیم
 قدسیان سرمه چکر کرده با کمدن
 عالم معنی م آزاده قضا حکمندن
 کیمسه رنجیده دکل کردش افلا کمدن

قلم معرفتم جیب و کنارم پردر
 ساحله یا کدر آرایش خاشاکدن
 بن بو حالته تنزلی ایدردم شعره
 نیلیم قورتیله مم طبع هوسنا کدن
 بو هوس بویله فالورسه دل وطبعمه اکر
 ایشیدلرزه سوزم سینئه صد چاکدن
 بن اولورسم ینه آشفته اولور خلق جهان
 حسن تعبیر زبان چن خاکدن

فخریه شاعرانه سنی سویاش !

شیخ غالب مرحومده — نوعی کندینه منحصر وحسن
 تصور و تصویر جهتلریله ده حقیقه بی نظیر اولان — حسن
 وعشقنده :

طرز سلفه تقدم ایتدم
 بر بشقه لغت تکلم ایتدم
 بن اولدم اول کده پیرو
 او بئمش بلی کنجوییه خسرو
 بالله بو اوزکه ماجرادر
 سن باقه که دفتر بلادر
 ظن ایتمه که شوپله بویله بر سوز
 کل سن دخی شوپله بویله بر سوز
 ارباب سخن تمام معلوم
 ایشه قلم ایشه کشورروم !
 کوردکی بو وادی کیتی
 دیوان بولی صاعمه بو زمینی

انکشت خطا اوزاتمه اولیه
 بش بیتنه بر نظیره سویله
 از وقتده سویلدمسه آنی
 ناخته لکک دکل نشانی
 کوردک نیجه شاهلر کدالر (*)
 بر آنده یاپار انی یایالر
 کنجینه ده رسم نو کوزتم
 بن آچدم او کنجی بن توکندم

 این دم که زشاعری اثر نیست
 سلطان سخن منم دکر نیست
 ای خامه اثر سنک دکلدنر
 ای شب بو سحر سنک دکلدنر !
 تمدح اتندن کندینی الهامشدر .

واقعا هر نه سبب و بهانه ایله اولورسه اولسون بر آدمک کندی
 کندینسی مدح ایتمسی ادیبانه بر حرکت صایله مز . خصوصیه
 ارباب کمال و فضیلت ایچون بو دها چرکین برشی اولور .
 فقط اسکی زمانده فخریه شاعرانه یولنده کی تمدحله مجاز و بلکه
 ممدوح صایلدینی کی بحث ایتدی کمز فضولیری فلانلری بو
 حاله سوق ایدن شی یوقاریده بیان اولندیغی وجهله تمدحن بشقه
 (*) شعرا ی سالفه دن یحیانک « شاه و کدا » نامنده کی حکایه
 منظومه سی قصد اولمشدر .

برحس مایوسانه اولدیغیچون کندولرینی معذور طوتمق موافق انصاف و مروت اولور .

مشکل پسندک دیرکن بختی بو قدر تطویل ایتدک . بلکه بر درجه یه قدر خارجه ده چیققدق . بوکا ایسه ، نام نامیلرینی ایتمکده اولدیغکز فضولیرک ، نفعیلرک ، ندیملرک ، غالبلرک بحق شاعر اوله رق ملت مزده ظهور ایتمش مشاهیرک برنجیلرندن اولدیغنی اخطار ایله آثار بلیغانلرینی انظار مطالعه کزه کمال اهمیتله توصیه ایتدک مطالعه سی باعث اولدیغندن معذور صایارسکز ظن ایدرم .

- ایکنجی مبحث -

وضوح

وضوح بر کلامدن مقصود اولان معنایی درحال و بلا اشکال اکلامغه مدار اولدیغیچون نامنه ه صباح بیان دینسه سزادر . سوز او قدر واضح اولمی که کونشک ضیایی بشقه نقطه لره متوجه اولان نظر لره ده کیردیکی کی بر سوزنده معناسی دقت سزاملکه دیکلیانلرک بیله قرین مدرکاتی اولمیدر . وضوح افاده وضوح فکردن نشأت ایدر . مع مافیه فصاحت ادانک ، حسن انتخاب و ترتیب کلماتک وضوح افاده خصوصنجه دخل کلیسی واردر . الفاظک ابدار ویا امساکی ، خریطه تصورک فقدانی ، مدقق

و معمم کورنمک داعیه سی، اصطلاحات فیه نک سوء استعمالی، استعارات و تشبیهاتک شرائطه موافق اولمامسی، الفاظ غریبه قوللانیسی، جمله لرك تطویلی، عباراتک تسلسلی و افاده نک اعوجاجی افکار و اسلوبجه لازم اولان وضوحی اخلاص ایدن شیردر .
 بو حاله کوره یازیه جق شیئک هر جهتی ابتدای امرده مطالعه اولنهرق بر ترتیب طبیعی آلتنه الندقدن صکره تحریرینه باشلاملی و یازیلیرکنده شو بیان اولنان شیرده دقت ایتلیر .
 (انسان نه دیمک ایستدیکنی کنیدیسی ا کلامدجه خلقهده ا کلاده مز) حقیقتنی ده هیچ بروقتده خاطر دن چیقار ماملیدر .
 وضوح ایچون شعره مثال :

قوزی

بیلسم شو قوزی نه دن غم المش
 هر ناله سی قلبه داغزنندر
 فریاد ایدرک قوشار نه دندر
 سودسز می رفیقسز می قالمش ؟
 ای سود قوزیسی نه در بو نالمش
 کیم اولدی سبب بو انفعال
 مادر و بره رك سکا نواله
 پهلو سنی ایتیمور می بالمش ؟
 یوقسه سوریدن جدای قالدک
 فرقتی بو اضطرابی داعی
 قالمشره باقیور می رای
 بی همره وی نوامی قالدک ؟

بیهوده می بویله - کتازک
 وارد در بوملال اینجند امید
 مادر در ایدن امیدی تولید
 یکمزمی او مهربانه نازک ؟

امید ایله در بکای اطفال
 سود ویرمه ده بی املی مادر
 هرکس برامیده خدمت ایله
 امید ایله در جهانده هر حال !

سن اولسه که ای خیال امید
 قابلیدر ازدیاد عمرم ؟
 سایه کده در امتداد عمرم
 بیکار یاشا ای نهال امید !

کل کل قوجاغنده ایله آرام
 اما سنی والده کده بکار
 بیهوده می چکدیکي امکلر
 قوش قرش آنی باری ایله خوشکام

ظم مہ بی دها نه الی
 زیرا ایشیدلر اولدی افغان
 شاد ایله دی دردمندی درمان
 فریاد ایده جک دها نه قالدی ؟

زانولرین ایلمش نهاده
 تسبیل رضاع ایچون زمینہ
 پستانده کی شیر شکرینه
 فطرت انی ایلمش فتاده

ایلر مهمی باشیله تهزیز
دنباله ایسه همیشه جنبان
طویغز یونی سیره چشم انسان
یارب بونه وضع حکمت آمیز!

ناجی افندی

نثره مثال :

کتاب مذکورک (*) ترجمه سی مؤلفات سائره ترجمه سنه مقیس اولیوب
علمین مذکورین هر قدر عند المتقدمین تدوین اولمش ایسه ده متأخرین بونلری
فنون سائره مثللو خیلیدن خیلی توسیع و تعمیق ایدوب بوجهته پک چوق
اسامی و اصلاحاتی ترکی و عربی لسانلرنده نا موجود اولدیغندن مترجم
مشارایله مجدداً بونلرک وضع انتخابه مجبور اونش و مجرد اربابی عندنده
تقدیر اولنه جنی وجهله بوبابده ابراز مآثر اقدام و اهلیت ایشدر .
اشبونیاتات و حیوانات فنلرینک اهمیت و فوائدی محتاج ایضاح اولیوب
کافه موجوداتی تشکیل ایدن موایدئلک ایکی قسمتی شاملدر . بالخصوص بنی
نوعمز اولان انسان دخی بومباحث داخلنده اولدیغندن علوم سائره دن زیاده
بونک تدرس و تعلیمی نه درجه مهم اولدیقی اشکاردر . تاریخ حکمت و امثالی
فنون مقتضیات زمان و مزاج انسان ایله قابل تغیر و انقلاب اولوب اشبو
علوم طبیعی نك موضوعی اولان مآثر خلقت ذات احدیت کی شائبه
تغیردن بریدر .

برنات و یاخود بر حیوان بر کره مشهود باصره اذعانز اولدقده تمغای
حقیقت آرایش کالید ماهیتی اولور .

اشبو علوم طبیعی حقیقتده مرآت مصنوعات الهیه دیمکه شایان اولوب
جناب رب متعالم کمال قدرت و عظمتنه جزم و یقین استحصالنه مدار

(*) معارف نظارت جلیله سی مستشاری سابق صالح افندی حضر نلرینک
علم نباتات و حیواناته دائر بوندن اقدم ترجمه بیوردقلری کتابدر .

اولدیغندن انظار مخلوقدن نهان اولان خلقه وصول ایچون سلم عیان
مثابه سنده در .

ایشته معرفت خالق و مخلوقه برواسطه قویه اولان اشبو علوم نافعنه
بین الناس انتشاری موجب فوائد عظمی اوله جفی درکاردر .

منیف پاشا - مجموعه فنوندن

بومثال برافاده نک آچیق اولسنه تاندشرا نطک هپسنی جامع
اوله رق خصوصیه مؤلفنک فکرنده کی وضوح او قدر زیاده
و بوجهته اثر دن استفاده او قدر محققدر که مفهومی اوقیانلرک
هر حالده ذهنلرینه کیرر .

اثرک موضوع بحث ایتدیکی شی عامه جه مأنوس و معلوم اولان
بر ماده عادیه دن عبارت اولهیدی افاده سنده کی وضوح او قدر اثر
مهارت صایلر و او درجه شایان ثنا اولمز ایدی . مقاله نباتات
و حیوانات کی باشلیجه ایکی علمک ماهیت و منفعتنه متعلق اوله رق
بونلر از سوزله پک کوزل ایضاح اولمشدر .

«اغا جلدن برورق نظر ارباب ابتصارده اسرار ربوبیتله
طولور دقت» و بر مورضعینک طبیعتنده، تعیشنده. حالده مشاهده
اولنه حق غرابتر، حکمتلر ایسه صانع حکیمک عظمت قدرتی
هر بر انسانک - احاطه فکریه سی مساعد اولدیغی قدر - تخیل و تقدیس
ایتمسنه برواسطه دیگر اولدیغی کی بو حقایق رموز حکمتک دلالت
علوم ایله دهها واضح، دهها مکمل کورینه چکنی بر صورت
بدیعه دهه بیان ایدن شو بر صحیفه دن عبارت مقاله نفیسه دخی

مؤلفنك ذوق ادب و فكر حكمته برهان بلیغ عد اولمغه شایان
بر اثر مختصر در !

اسلوبك آچیق اولمسه مانع اولمق اوزرده یوقاریده تعداد اولنان
شیلردن اکثرینسك وجودی جهتیله ترتب ایدن عدم وضوح
ایسه اتیده کی مثالدن اكلاشیلیر :

بارگاه احدیتدن محو و از اله سنی دائماً تمی ایده جك اخلاق مقدوحده دن
غرض و نفسانیت دینیلان شیلرکه مطلقا کبر و عجب و انانیت کی صفت
شیطنتك خصائص مضره سندن بولندی و جهله بعض کسان مزاج نخوت
امتراجنه توافق ایتمیان امور جزئیه دن کلی متأثر و متغیر اولوب اومثللو
اصللی و اصلسز وضع ناساز اتخا ذایتدیکی احوالی آرزوق هر کی مدن مشاهده
ایدر ایسه بونك جد و حقیقت غرضکارانه دن و یا خود الفت و معاشرتك
آرزو اولنان تکلیف سزلیکی اثری اوله رق سهو و غفلت لایا بالیا نه دن نشأت
ایلدیکنك تدقیق و تعمیق جهتلری ارامقدن نظر همتی کونا طوتوب
پك بیوک سوءنیت و فضا حنده بولتمش بوللو او کسنه نك علمینده اوله رق
برزده دامان مکر و عدوان و بونجه ییلر خالصانه امك ویریلوب قزانیلان
حقوق دیرینه بی کان لم یکن حکمتنه تنزیل ایدوب او آمك محو و واضع حالنه
قدر یوریمک کی دمت دنانت غدارانه سنه بورج بیله رك شوانصاف سز لئی اجراه
فعلاً مقتدر اوله ییلور ایسه فر دایه بر اقمسزین او آنده دردمندی کنا هك تحریب
خاممانه شتابان اولوب اگر شوفنا لغه بالذات مقتدر اوله مزایسه بر طاقم
وسائط عجز و حیله یه تمسکه شخص مظلومه تعلق اولان ذوات کرامه
مراجعت و نفاق و نیمه و غمز و غیبت ذمیمه مسلک لرنده اختراع و افتراح
ایلدیکی اقوال کاذه بی صورت حقدن قوپه رق و مجلسنه داخل اولدیغی ذاتك
مزاج و مشواری ایجابجه وهم و مراقنه طوقونه جق قوتلو قوتلو افتراق
علاوه ایدرک برزمین مخصوص تبصصکارانه ده نقل و حکایت ایدوب شاید

اول ذات دخی ایشک مزایا سته وار مقسزین از یحقی اظهار اغرار و انفعال
ایدرایسه کویا بردفینه رایکائی به مالک اولش مفلس مندبور کبی سویسه
سویسه یانندن چیدقدن صکره ...
مغنی الکتاب

— اوچنچی مبحث —

طبیعیّت

طبیعیّت، که مخالفت اسلوب ایله ده تعریف اولته بیلیر، افکار
و حسیاتی زینت جعلیه دن بری اوله رق غایت تکلفسز غایت
سربستانه بر صورتله بیان اتمکدن عبارتدر .
مثال :

صایه لم فرصتی غنیمتدن
مستفید اوله لم بو نعمتدن
بو زمان چونکه موسم دکلدر .
وقت نوش پیاله ملدر
حمد لله کیدوب زمان خزان
کلدی فصل بهار خوشجریان
باق هاله کائتانه سرتابا !
بر مجسم سرورددر کویا !
دست مشاطه نسیم بهار
قیلدی تزین چهره کلزار
یعنی کوستردی انقلاب بودم
عادت اوزره طبیعت عالم

بوسیدن که ابتدی کسب حیات
 هپ نباتات چله حیوانات
 بوسیدن که آرتدی عشق هزار
 سخن باغ ایچره اولدی نغمه کنار

تقوم محرری رشاد بک

طبیعت اسلوب محسنات ادبیه یه هیچ بروقتده مانع دکلدر:
 انجق او محسنات چنستان طبیعتی ترین ایدن خوب روچیچکلر
 کبی کندی کندیلرینه پیدا اوللیدر، طبیعت تراکت ولطافت
 وعلویتله ده پک کوزل امتزاج ایدر. حقیقت حالده طبیعتدن نازک
 اندن لطیف، اندن علوی. نه اوله بیلیر! بو حاله کوره بو خاصه
 اسالیب افاده نك اک ساده سندن اک عالیسنه قدر هپسنده بولنه
 بیلیرننه کیم حب وطنه دائر اولان مثال آتیده عظمت و طبیعت
 هم دست وفاق اوله رک موضوعنک اعتلای افکار و حسیاتنه
 جنا-ین حکمنده بولنیور:

حکمت تجریه-که جهانک شو کوردیکمز کالات و ترقیاته هرشیدن
 زیاده خدمت ایتشدر - بو قدر فوائده برابر برایکی عصر دنبری هر
 در لوحدودی زیر وزیر ایدرک فکر لرده نه قدر معتقدات، کوکلرده نه قدر
 حسیات وار ایسه جمله سنی برر برر نظر شک و تدقیق اوکنه حکمک
 شائبه سندن مصون اوله مامشدر. تجربه نامیله تجری حقیقتله مألوف اولانلرده
 ایسه آرادق لرینی مادیات ایچنده بولغه حصر نظر ایتیش برطاقم اصحاب
 موآخذه کوریلور که دنیا ده لیس و شاهده سی ناقابل هر نه وارسه موهوم
 ویا معدوم حکمنده طومق ایستلر. عمومک منفعتمدن بسقه حق افرادک

احتیاطدن بشقه اخلاق طایمزلر. تصرفه سرفت، وراثته غصب، نکاحه اسارت نامی و بررلر .

ایشته انسانیتی بونقطة نظر دن تما . ایندنلر درکه وطن فکر مقدسندن بحث اولدقجه بوندقلری یرک یا حدود یاخریطه سنی تصور ایدرک «وطنی تعیین ایدن ماده برقاچ بیک مظلومک قانی ویا برقاچ رجال دولتک قلمیله چیزلش برخط موومدن عبارت دکلیدر ؟ بوبله عقل وطبیعتله هیچ مناسبتی اولمسنن صرف موضوعات بشردن اولان وانسانلرک اخوت واثلافته سد حکمکدن بشقه دنیاچه برتأثیر کورلیبان برواهمه نیک انسانیت نظرینده نه حکمی اوله بیلیر ؟» دیرلر . اوت ! صنایع حکیم انسانک فکرینی کرات جدولی . وجدانی هندسه مقیاسی ماهیتنده خلق ایتمش اولسه یدی دنیاچه عالمه . ملت . مسکن ، وطن ، تصورلرینک وجودینه امکان قالمز دی . صرف مادی فوایدن بشقه برئی دوشونیه مزیدی . شو قدر وارکه ادم بشقه صفتده بشقه خاصیتده برادش . عقل - ایکی ایله ایکی درت ایدر - دعواسنی نه قدر بداهتلا قبول ایدیورسه وجدانده برقادین ایله برارکک میل طبیعی و قبول شرعی ایله ارتباط حاصل اینجه برعالمه میدانه کلیر حکمنی اوقدر بداهتله تصدیق ایلور . عقل صریح بشقه در مثک بشقه ، قضیه سنک حقیقتنه نه فونده حکم ایلورسه وجدانده ، وطن بشقه در خارج و صحن بشقه . سوزنک صحتنه اوقوتده اعتماد ایدیور . شیرخوارلر بشیکنی ، چوجقرا کلندیکی بری ، کنجلمدیشکاهنی ، اختیارلر کوشه فراغتتی اولادوالده سنی پدرعالمه سنی نه درلو حسابات ایله سورسه انسانده وطنی اودرلو حسابات ایله سور !

کمال

بر مؤلف اقتدارینک فوقه چیقیمق وکندیسنی دهاعالی بر ماهیتده کوسترمک ایستیموده طبیعتتی زورلدقجه یاردینی شی دائماً طبیعیک مزیتدن محروم قالیر .

چونکه یازیده تکلفی تکلف ایسه الفاظ و افکارجه
رکاکتی، غراتی، تعقیدی استلزام ایدرکه بونلرک هپسیده طبعیلکی
اخلال ایدیجی شیلردر .

اوقیانلرک عمومی تنظیرینه نفسنده اقتدار کورمک طبیعی
اثرلرک برخاصه متمیزه سیدر .

واقعا بویولده شیلر پک قولای کورینور . لکن نظیرلرینی
میدانه کتیرمک مشکل و بعضاً بتون بتون ناقابلدرکه (سهل ممتنع)
تعیری بونوع اثار نفیسه حقنده بر تعریف مجمل و صادقدر .
دیگر بر ایکی مثال :

آفرین لطفکه ای باد نسیم !
بو قدر انجق اولور فیض عمیم
عالی کل کبی آجدی نفسک
ایلدک چهره ایامی بسیم
کشور چینه می دوشدی کدرک
یانه در بوتفس ناهه شمیم ؟
بیگ جهان نکهت مشکی نفسک
ایتدی بردمده جهانه تشمیم
بو قدر نشر شمیم ایتمز ایدک
اولسه ک طره دلبرده مقیم
عاشقه سنجلین یار اولمز
اولسه یاران ایله پرهفت اقلیم
زلف جانانه کرفتار ابد

دل سودازده به یار قدیم
 نیجه درحال دل آشفته
 شانه دن چکمز اوله رنج الم
 شانه دن وار ایسه آرز چوق المی
 اه ایدوب چکسون اصلا غم ویم
 دردمندانه براز احوالن
 ایلسون ماشطه سینه تفهیم
 او دخی حاله رحم ایتمز ایسه
 یوقیدر عدل شهنشاه کریم
 نفی

دیگر مثال

وولقانیسک ای هوا خواه
 آتشدکه اولدی سینه سندن
 طورمن نه یانارسک الله الله
 یاندم سنی شعله بار ایدندن
 برشعله مزاج دلقرورسک
 نار هوسيله مشتعلسک
 افکار شبک خیال روزک
 بردرهب انکله مشتعلسک
 اولسه کده کهمی نهان اولورسک
 صبرک طوتشنجه آتش افمان
 یان طورمه که برزمان اولورسک
 منظور حقیقت آشنایان

.
 آکدم ینه بیوفا وطنده
 آواره لك ایندیکم زمانی
 یوقدرکه بر آشنا وطنده
 بیت الحزن اولسون مکانی
 ظن ایتمه که چله طولدی شمدی
 دغونز اکرچه مختفی بز
 جانان ده مهاجر اولدی شمدی
 اثر نبوی به مقتفی بز
 بولدم اوتسالییا دلبرنده
 اول قطعه یه خاص بر ملاحظ
 انسان کوزلی دیسه م یرنده
 تشبیه وتکلفه نه حاجت ؟
 بیلمم نه دیسه م که ایتمه ایما
 حال دل حسرت آزمانی
 برحاله درکه ایلر ابکا
 برکریه ایله بیگ آشنایی
 مخصوص اکا هب تصورانی
 محرم کورینان دکلدرد آگاه
 میبوده دکل تأثرانی
 لکن کیمه اکلادیرسک ایواه !
 بولسهم اوسوزی که ایتمه ایما
 دنیا ده بولندیم زمانی
 اخلاف کزین ایدردی ایفا
 دمبسته سی اولدیغم فغانی
 مشربجه بر آشنا بولنمز

دنیا نه غریب غربت آباد
درد اهلته ملتجا بلنیز
بیک پارهیه صد هزار فریاد !
ناجی افتدی

برده شو مثاله باقلم :

آه برادر جان برابرم ! (*)

الدیغم قره خبر صاعقه بلا کی نازل اولدی . کوکلم وبران کوزلرمدن سرشک حسرت رواندر . جمله من محبت اولاد اسپری یز، خصوصاً پدر ووالده نك بویله وقوعات جکر سوزده اوغرایه جقلری تأثرات قلبیه بی ملاحظه ایتدکجه حزن و الم برقاآندها مشتد اولقدهدر . فلنک بویله ستملری چکیلور درد لر دن دکلدر . لکن احکام قضایه رضادن بشقه چاره وارمیدر؟ کیدنلری تعزیه ایله اوغراشانلر دخی بو عالم دن کیتیمه چکلمی؟ کیم حیاته مغرور اوله بیلور؟ بومسافر خانه یه مهمان اولانلرک کیمی ارکن کیمی کیچ کیدر . هر کیدن نوبتی صاوار . مدت مسافرتک قصر ومندنده اهمیت یوقدر . مسئله عالم بقاده اوغرائیله جق طور وحالتدهدر .

معصوم کیدنلر آرقه ده براققلری محزون ایدرلر اما غائاً حساب وکتابدن مصون ونم اخرویه ایله ابدی السرور اولورلر . بوجهت دوشونیلورسه قلب متسلی اولغه باشلر و جناب حق ادر اکنندن عاجز اولدیغمز حکم خفیه سنه عرض تسلیمیت ایدر . خدای متعال جمله منزه صیر جمیل احسان ایلسون

تطویل مقاله مجالم اولدیغندن بوقدر یازه بیلدم .

برادرم ! رجا ایدرم : حکمت الهیه بی تأمل ایله آتش قلبی تسکین ایدیکنز .

سعدالله پاشا

ایشته بومکتوبک نه الفاظنه اوقدر سادهدر دیه بیلیرنهنده

(*) بومکتوب بر این سفیری سعدالله پاشا حضرتلری طرفندن برادرلری - ویرکواتمی سندات مدیری - سعید بک افندی به یازلشدر .

موضوعك اهمیتی انكار اولته بیلیر . فقط یازش او قدر طبیعی و بناء علیه اودرجه کوزلدرکه وبالخصوص طبیعت موضوعنده کی مؤثرلکی طرزافاده سی او قدر نازک کشیدر مشدرکه هر کیمه او قونسه اکلار ، مرسلیه مرسل الیهنک تأثراته طبیعی اشتراك ایلر .

کویا که مؤلفی قلمی انه آلدینی زمان نه یازه جغنی ، نصل یازه جغنی دوشونیمه رك آینه وجدانه عطف نظرله حقیقت و طبیعتدن اورایه انعطاف ایدن نقش و نكار معاینك کاغد اوزرینه نقل و ترسیمنی مهارت قلمنه حواله ایتش و اوصورتله یازمش !

- دردنجی مبحث -

منقحیت

منقحیت اسلوبك اعتدالندن عبارتدر . مردود اولان اكلار ايله مقبول اولان ایجازك وسطنده بر موقع مخصوصی حائر اوله رق صورت بیانك هم مفید همده مستحسن و مؤثر اولسی چون او قدر کفایتی تعیین ایدر . بو کا اطناب حسن دخی دینیلور . شناسی مرحومك : بر اترك که صانی انسان اوله نمکنیدر که انده نقصان اولیه و یا خود :

ضروب امثال که حکمة العوامدر لسانندن صادر اولدینی بر ملتك ماهیت افکارینه دلالت ایدر .

سوزی علویت و منقحیتله عثمانلی ادباسنك اتاری ایچنده اوچ بش قدر نظیری دها کوریه میان امثال ادب و حکمتدندر .

منقحیت اسلوبك تزینات ادیبه دن خالی بولمسی اقتضا ایتمز .
فقط او تزینات ده طبیعی اولمی و افاده مزاحمه الفاظه او غرادیلویده
وضوح غائب ایدلما لیدر . ایشته شومثالده افاده هم منقح
همده جامع محاسندر .

برملت که انسانیك تنویر و تهذیبته مأمور اولق اعتقادنده بولنور
افرادى دنیا به عسکرلك ایچون کلور و عسکرلك یولنده فدای جان ایدره .
ایشته بودعوای صورت تواترده اثباته کافی اوله جق آثارى کوسترن
ملتلك برى ملت عثمانیه درکه عوامندن هر برى جنکاور و ذاتاً عسکر
اوغلی عسکر اولوب فضائل قهرمانی ایله مسلح و عقائد راسته ایله موشح
اولدقلر ایچون مظفریتك اسباب ظاهره سی اولان لوازم و معارف حر-
بیله رى مکمل اولدجه کندیلرینه عالمك باشدن باش عسکرى دینه
بیلیرکه بوقضیه بی هرکس اعترافه مجبوردر .

بومجاهد ملته عسکرلك صفق اجدادى اولان قهرمانلردن موروثدرکه
دست مهابتله سل ایتدکلری سیف سایه سنده توسیع ملک ایلدکلری
مئللو اعه شمشیرلری بر اقلیمه پرتوبخش اولدن اول آوازه شهرت غالبیترى
منتشر اولدجه (سمعنا و اطعنا) جوایله تلق اولنوردی . بولره ایسه
مزیت عسکریه نك میدان امتحان دنیلان معرکه لرده آل عثمان پادشاهلری
بیننده عشره مبشره اطلاقنه شایسته اولان عثمان غازی دن سلیمان قانونی به
قدر کچن ملوک کبی جهانگیرلر رفیق جهاد اولوردیکه سفر لرده عسکرلکک
بالجمله متاعنه اشترک ایتدکلری جهتله عنوان سلطنتلری نسبتنده شان
مظفریت اعتتام ایتملردر .

شناسی

شعره مثال :

مادرله پدر اولوب بهانه
سوق ایتدی قضا بی جهان
خان زاده ایدم ولادتمده

طوغدم ینه پك قلندرانه
 عریان وسفیل ایدی وجودم
 محتاج دكلسه آب ونانه
 برقطره سوده دهان آچاردی
 مألوف ایدی کره وفغانه
 بکزته بنی خطا دکلدی
 برکیمسه باقوبده عارفانه
 زنجیره ایکیان اسپرک
 قویننده کی طفل ناتوانه
 فطرتده تساوی ظهوری
 بو حال ایله حالتی یکانه
 اطفالده کوستروب طور برکن
 بیک حجت ایله جهانیا نه
 بیلم نه سببله واردی دائم
 گوشمده شو هاتنی ترانه
 یوکسل که یرک بو یر دکلدیر
 دنیا به کلش هنر دکلدیر

کمال — جزمیدن

بیانده منقحیتک محسنات کلامیه به نه درجه به قدر مساعد

اولدیغنه شو مثال ایله ده استشهد ایدرز .

نخل وادیان باطله نك روی ارضده الك قدیمی شمس پرستلکدره . بونك
 سببی فطرت اولیده نوع بنی آدمك تقدم ازمنه ایله حصول بوله جق
 معارف وکالاتی قوه ده بولنوب رهبری توفیق باری معین اولدغه
 دلالت عقل ضعیف ایله بادیة ضالته کمر در راه اولوب بو عالم ظلمانیده
 قیس کم ضیای شعور ایله فرق و باطل ایتمکه شتون و کائنات حیولیت
 ایدر . حرارتک وجودیله روی ارضده جمع اجسام نامیه نك نمو و انبساطی

امر محسوس اولوب بودخی اشعه شمسك تعا كسندن حاصل اوله رق زمان شتاده اشعه نك انحرافيله تعا كه ضعف كلكده ارزاق واقوات مطموره كونده ظهور حرارته موقوف قائلغه عقل قاصر انسانی مبدع و صربی شمس اولدیغنه ذاهب اولمدر .

آتش پرستلر دخی بوقییلدن اوله رق مبدع و خالق حرارتر در ظن ایتدیله . انجق نیر توفیق آلهی ايله اهتدا ایدن کلین اثر دن مؤثره استدلال و کوکیدن مکوکبه انتقال ایدر . حضرت خلیل الله بصیرت نبوت وقوة قدسیه رسالتله (لاحب الاقلین) کویان صمت توحیدباری په پویان اولدقلى سماء صحف قرآن شریفده لعان ایدن کواکب دریه آیات بینات ايله شمس و صباح و صبح فلاح کبی ظاهر و نمایاندر .

صبحی پاشا

منقحیت، اسلوبك نوعه تابعدر، مثلا: بودنیادر کیمی اغلار کیمی کولر . بعضاً کیمینك کولسی کیمینك اغلامسنه وابسته در ، دینسه بوافاده داخل اولدیغی نوع اسلوبه کوره منقح صایيله جنی کبی بوفکری طرز دیگرله افاده ایدن شو :

برسورکه شوقه اولور ذوق و سرور

ماتمکه دیگرده اولان آه وانین

بارانله در فیضی بو باغ کهنک

چرخ اغلامدغه کوله من روی زمین .

عزت ملا

قطعه سی دخی کندی نوع بیانی ایچنده منقحدر .

ایجازه کلنجه بوده ایکی نوعدر: بری ایجاز قصر در که آز کله ايله چوق معنی افاده ایتک یولیدر . بونکله منقحیت بیننده شو فرق واردر که منقحیتک طبیعتی الفاظ ايله معانی ااره سنده مساواته

رعایتدر . دیگرینک کی ایسه لفظده امساک معناده سماحتدر .
ایجاز قصر صورتنه توفیقاً سویلنان سوزلر اکثریا بلاغتی
نسبتنده مؤثر و شدید واقع اولور .

عبدالحق حامدبکک نسترنندن نقل ایتدی کمز بر محاوره ده معترضه
داخلنه التان سوزلر و تیره ایجازه موافق و شدت و عصیبتی حائزدر .

خسرو « النده بر خنچر »

(ایشته سن! ایشته کوسم! ایشته خنچر!

بن بورجمی بو سلاحله بیتیردم

او سلاحی شمدی سکا کتیردم

الکله اولدیرده الله عفو ایتسون

فنا باشلایان عمرم ابی بسون

.

.

انتقام آل وظيفه کی اکمال ایت

« خنچری کوستره رک »

ایشتمیورمیسک؟ بکا باق بکا!

بوخنچرله اوردم دیبوردم سکا

ایشته بو! خبر ویریورم خبر

بابانک قانیله بویاتمش . .

نسترن « طورانقماه »

(کبر! ...)

« خسرو دن خنچری التوب تر دله »

هیهاه! نه کچلمز یول

« خنچری آتوب اغلر »

خسرو « خنجرى الهرق »
« ايشته رهبر ! »

§

صایه‌م فرصتی غنیمتدان

رشاد بکک :

مصراعى وجيزو بليغ برسوز اولدينى كى شعر آنى دخى اطافت
ومنقحيتى جهتيله شو ايجازك اطباب بديعيسى حكمنده اوله رق
استحسان ايله تلىق اولتور :

فرصتکه هوامی تیز پردر

ایرمک اکا بردخی هنردر

فرصت دیدیکک دم سحردر

گویا که صای خوش اثردر

افسوس ! اولور اول نسیم نافع

بر غفلت یکدم ايله ضایع

ترکی

§

ایجازک ایکنجی نوعی ایجاز حذفدرکه سوزک بعض جزئی
ترک ایتمکدن عبارتدر .
شناسینک :

حکم ابدن کوکله سلطان اولدر

مهر کیمده یسه سلیمان اولدر

بیتی ایجاز حذف قاعده‌سنه موافق برسوز اوله رق بونده کلامدن

ترک اولتمش اولان جزء (کیم ایسه) جمله سیدر .

واقعا مشارالیه ایچون بو بیتک :

کیمسه حاکم دله سلطان اولدر

مهر کیمده یسه سلیمان اولدر

صورتیله ده تنظیمی قابل و بو حالدده سوز تمام اولوردی . اما بو تمامیت اوغرینه ایکی بیوک فائده نك انتقاسی لازم کلیردی که برنجیسی (کوکل) گله سنده (دل) گله سنه نسبت دهها زیاده موجود اولان وضوح و دیگر دی ده افاده نك حاوی اولدینی حکمی متکلمک کندی نفسنه ارجاع ایتمسندده کی قوت و شدتدر .

§

ضیا پاشانک مقدمه خراباتده مندرج :

برپاره به بیکی آفرینک

پاپوشی آتلی کوهرینک

بیتنده (پاپوشی طامه آتلی) ضرب مثلندن (طام) لفظنک

و (وشاه و کدا) منظومه سی صاحبی یحیانک :

کچدی شاهه کدای اول ابر

آجیان خر مثلدر آتی کچر

بیتنده دخی (جانی آجیان اشک آدن یورک اولور) ضرب

مثلندن (جان) گله سنک حذفی هر نه قدر اساساً (ضرورت)

وزندن ایلری کلش ایسه ده بونلرله برابر سائر امثالی ایجاز حذف

قاعده سنک شمولی احکامندن دخی مستفید اولور لر .

الحاصل هر بر افاده منتح اولق واجبدر . انک ایچوندر که بو

خاصه قوانین اسلوبدن معدود اولیور ، ایجاز دخی مقبولدر .

انجق مقتضای مقام ایله آثار ادیبانه ده بوکا رعایت اولنان یرلر

محدوددر . ایجازک ایکی نوعیده اک زیاده — قواعد عمومیه

طرزنده کی احکامده ، ضروب امثالده ، ملاحظتات حکمیله ده

یا قیشیر ، هر برندن بر قاج مثال :

مسائل فقهیه دن

ماده ۱۷ « مشقت تیسیری جلب ایدر »

یعنی صعوبت سبب تسهیل اولور . و طارلق وقتنده وسعت کوسترک لازم کلور .

ماده ۳۶ « عادت محکدر »

یعنی حکم شرعی بی اثبات ایچون عرف و عادت حکم قیلنور کرک عام اولسون و کرک خاص اولسون .

ماده ۶۰ « کلامک اعمالی اهلاندن اولادر »

یعنی بر کلامک بر معنایه جملی ممکن اولدجه اهل یعنی معناسر عد اولتملیدر .

ماده ۷۶۸ « امانت مضمون دکدر »

یعنی امینک صنع و تقصیری اولتسزین تلف و یا ضایع اولدینی تقدردده ضمان لازم کلز .

بجمله احکام عدلیه

ضرر و بدن

از یحقی آشم اغریسز باشم .

* *

اسکی حمام اسکی طاس .

* *

هر صفانک بر جفاسی وار .

* *

غرض مرصدر .

* *

نابت اولان نابت اولور .

* *

شهرت آفتدر .

* *

هریکی لذیددر .

§

ملاحظات حکیمه دن

بیلیمانلر بیلمدکلرینی بیلسه لر بیلیرلردی .

اوصولونک دلییه اوصولوم دیدیکی دلیلکندندر .

عمرینی شول بیتردی که عمرینی همیریرینه یتیرمدی .

دوست دوستنه دوستلق ایتدیکی دوست اولینجه بیلنمز .

ایسترز دیانلر ایستدکلرینی بیلمدیلر انک ایچون بولمدیلر .

ایستدیکنی بولیمان ایستدیکنی بیلیمان، ایستدیککز بزده در دیان ایسته میاندرد .

انوری [*]

[*] بوملاحظات اسکی برجموعه ده (انوری) نامنه مفید و مسطور

کورلمش ایسه ده انورینک کیم اولدینی بیله مامشدر .

کیمسه نك لطفنه اوله طالب
بدلی جوهر حریتدر

کمال

—
کتاب کائنات اسرار حکمتله لبالبدر
شکایت جهلدن فریاد بی ادرا کلکلردن
نابی

—
شکر نعمت دخی بر نعمتدر
عزت ملا

—
دشمن نفس ایله صلح ایتمه صقین
وله

—
حسد بر معنوی تعریضدر الطاف مولایه
وله

—
اطفال صراپای حرکات و افعالدر
— مادام قامیان

—
ای اولک فنا یا شامقدن افضلدر
— شارون

اکتار، منقحیتک ضدی اوله رق - لطافتسز - فائده سز بر
طاقم زواند و حشویات و تکریرات ایله سوزی اوزاتمقدر. بوکا
تطویده دینور .

مثال :

کورندی فلک کیبی جسر جسم
صراطه اش اما بوی خوف ویم
بنا ایتمش آنی سلیمان خان

کوروب اولسه حیران توله انس و جان
 کلوب آدن ایتدیجه عزم سفر
 دکز خدمتده قوشامش کمر
 یکریمی سکز کوز فلکدن نشان
 کوزک هربری بر یارم آسمان
 ایکی طاغ ازه سنده اژدر کی
 یدی صفه نك هربری سر کی
 فلکدر قیامش کوزی اوستنه
 دوشوب حیرتندن یوزی اوستنه
 کوروب پرتون کهکشان فلک
 کلوب کیجه لرده سورنک کرک
 رخام لطیفی اورته سفید
 دوشوب عکس خورشید اولور نابید
 سانورسک که هر سنکی درعدن
 بجلا اورته کلوب کچمدن
 سچوب زینت کردن ایتمش بحار
 هان بر دیزی لؤلؤ شاهوار

 صو کی اوجسری مرور ایلدم
 دکل جنت اما حضور ایلدم

عزت ملا - محنت کشانندن

بر کوپری توصیفنده بو قدر سوز یازمق اوقویانلره دیکلیانلره
 کلال و ملال ایراث ایتکدن بشقه بر شیئه یارامز . خصوصیه
 یازیلان شیلر بویه صفوق و مناسبتسزده اولورسه آرتق هیچ
 چکلمز !!

اسلوبده منقحیت ا کثاردن دها کوچ و بناء علیه دها زیاده
سعی وزمانه متوققدر . بو معنایی اشراب ایچون فرانسز
مؤلفلرندن بریسنک بر مکتوبنی شو عباره ایله بیتردیکی بعض
اثرده کورلمشدر :

مکتوبم بک اوزون اولدی بنده بیلورم اما نه پیام ؟ قیسه یازمغه
وقت بوله مدم !

منقح اولیان بر تألیف ادیبانه - باغباننک عدم دقت
واهتمامندن طولانی - اوت باصمش بر منتظم باغچه یه مشاهددر .
ارباب طبیعت نظر ایتدکجه تأسف ایدر . تأسف ایتدکجه ده
تماشاسندن لایقیله متلذذ و مستفید اوله مز .

— بشنجی مبحث —

آهنک سلاست

آهنک سلاست دیدیکمز بر لطافت مخصوصه درکه عباره
ایچنده کلماتک صدالری سمعه خوش کله جک صورته انسجام
وانتساقندن حصوله کلیر .

تدقیقات ادبیه ایله اوغراشان فرانسز مؤلفلرندن بری آهنک
سلاستک اهمیتده دیرکه :

اگر بویله جدی بر بحث ایچنده لطیفه به جواز اوله بدی دیه بیلیردک که سامعینه قارشى موفقیتکیزی تأمین ایتمک ایسترسه کز قولفلرندن طوتکیز! واقعا ارواح مظروف ابدان اولدجقه حواسدن بتون بتون بری و مستقل بولنه مزه. بو حالده ارواح نبی نوعمه القا ایده جگمز هر درلو تأثیراتک حسن تلقی کوره بیلیمسیچون کچه جکی یوللرده فنا اثر لر بر اقامسنه دقت ایتمک اقتضا ایدر .

حواس ایسه روحک قولری حکمنده بولندیغنه کوره او قولر زور لوب قیرلما ملیدر که صاحب خانه طرفدن مظهر رعایت اولنسون .

§

آهنک سلاست ایکی نوعه آریلیر : بری آهنک عمومیدر که کلمات و عباراتک تناسب اصواتندن حاصل اولور. دیکری ایسه آهنک تقلیدیدر که الفاظ ایله مدلولاتی اره سنده کی مناسبات صدائیهدن تحصیل ایدر .

بو مدلولات ایسترا افکاردن اولسون ایسترسه حسیاته تعلق ایتسون نه اولورسه اولسون هپسی مساویدر .

آهنک عمومی

آهنک عمومی - که موسیقار اسلوب حکمنده در - کلامک بعض اقسامه و عرض اولنان شیک بعض احواله تابع اولیوب هیئت مجموعه سنه شامل و تراکیبک حصول تأثیرات عمومیه سنه مداردر. (اولا) کلماتک انتخاب و تنظیمندن (ثانیا) عباراتک حسن تألیفندن وجوده کلیر .

(۱) انتخاب کلمات - وضوح ومعنی مساعد اولدینی تقدیرده لفظاً سمعه لطیف کلان ولسانده سهل الجریان اولان والحاصل تنافردن بری بولنان کلمات دیکر لرینه ترجیح اولنقله تحقق ایدر. تنظیم کلمات - اشاعیده بیان اولته جق التی شیئه رعایتی مستلزمدر. چونکه تنافر بختنده ایما اولدینی وجهله بعض کلمه منفرداً تلفظ اولدقلری زمان تنافردن بری اولدقلری حالده یان یانه کلتجه بیسوک بر آهنگسز لکی موجب اولور. بوالتی شیدن:

برنجیسی - بررهجان عبارت اولان وصدالری امتزاج ایتمای کلماتک برعبارهده اجتماعنه میدان ویرمامکدر. مثلاً:

خاکیابه بررکاب اهداسی ناچیز ایسهده
قیامه رد قیرآنی ویریا آل باغشله برقوله

یبتنده (صنعت تجنیسدن قطع نظر) مصراع ثانی بی تشکیل ایدن کلمه، که (رد - ویر - یا - آل) لفظلریدر، بررهجان عبارت وصدالری غیرممتزج اولدینیچون مصراعجه آهنگسز لکه سبب اولشدر، شوقدرکه بعض وزنه کوره بومانعه سلاستک چوقلق ضرری یوقدر. دلیلی ایسه فضولینک:

کرین بن ایسهم نه سک سن ای یار

مصراعیدرکه بوندهده کلمه لک هان عمومی بررهجان عبارت ایکن ینه آهنگی اخلال ایتماشدر.

ایکنجیسی - برعباره ایچنده برحرفه مخصوص اولان صدانک تعاقب ظهورینی منع ایتمکدر، بونک اهمیتی ده اشاعیکی مثلردن نمایان اولور.

شعره مثال :

سرور وسعد وسامان وسلامت سبزه زار وسور
او معجون هفت اجزا قونوب سکز افندی به
عرفان پاشا

نثره مثال :

لسان ادیب حسام قضیب، شمشیر خطیب تیغ هلاکو، سنجق سائل رایت
منکو، جرار لشکر لشکر جرار، دادار داور داور دادار اولدی،
شفیق نامه

بویاه شیلر بعضاً صنعت ایچون التزاماً یاپیلیر. شناسی مرحومک.

با صفا منشرح الصدر اولوب اول صدر رشید

ایله صدر صدارتده تصدر همه آن

ییتده اولدینی کبی. انحق بومعقوله صنایع لفظیه نک مقبولیتی امر

اعتباری وسوزده آهنگ سلاستک وجودی ایسه هر کسجه ارانیر

برامر طیبی اولدیغنه نظراً آهنگی صنعته فدا ایتمک ایجاب

ایدر. ینه شناسینک !

ویرر انسانه ثقت صحیله مردم احق

ایدر اسمعی شق باق لقلقه ایله لقلق لقلق

شعر مزاح آمیزنده ایسه اخر کلماتده بالالتزام جمع اولنان

طقوز عدد قافک مصادمه اصواتندن حاصل اولان دقدقه

وشقشقه دیکلیانلرک قولاقلرینی دق وشق ایتمکده لقلقه لقلقدن

کری قالماق جهتیه بوسوز آهنگ عمومی به مغایر ومردوددر.

لکن لقلق صداسنی تقلید اعتباریه آهنگ تقلیدی به داخل

اولورکه اوخالده مردود دکل بالعکس مقبول عد اولور .

اوپنجیسی — کثرت تکراره دوشامکدر. نشیده آتیهده
(کاه) و (که) لفظلرینک تکراری مناسبتیه آهنگ بیانه
تطرق ایدن خلل محتاج اخطار دکلدرد .

لوح اولدی کهی وکاه خام
که کوردی سرور وکاه مام
که باشه چقبوب که اولدی بامال
کاه اولدی کلاه وکاه خلخال
که قبله نما که اولدی ساعت
کاه اولدی رکاب ورخت دولت
که بجر اولوب که آفتابه
که آتسه کیردی کاه آبه

نابی

دردنجیسی — ادوات و افعالک کثرت استعمالندن اجتناب
ایتمکدر . بولازمیه عدم دقتدن ترتب ایدن آهنگسز لیکه مثال
«لکن اول صو طعماً عادى صو ظن اولنور ایسهده (ذاتنده) بیانی
صو (اولیوب) دوا نوعندن (ماوراء النهرده) جبل چرجانیسون تعبیر
اولنور جانوریتاغی جبل کبیر (شاهقنده) بربر عمیق (قهرنده) برمطلسم
اژدهانک دندان دینندن (صیزوب) اوتوزالتی (سنهده) برطماه (طلمیهرق)
ایکی بیک (سنهده) برفنجان صو انجق حاصل اولورمش . افسون شناسان
سلف تبرعاً للخلف قوه فن افسون ایله اول جبل کرهان نمونه (واروب)
تیجه بیک جانورک حملات پیجه زهره شکافلری (صاوشدیرهرق) شاق
جبله خروج و بر مذکوره نزول و ولوج ایله دندان اژدهایه برفنجان
(ناشدیروب) عودت ایدر و بولنرک اخلاقندن اول صویه وارث بولنان
هرکیم ایسه جبل مذکوره (واروب) کذالك افسون کرلک ایله بر
مذکورده کی اژدهایه رهایاب (اولهرق) . . . »
عاکف پاشا

بشنجیسی - تتابع اضافاته میدان ویر مامکدر. آهنگک تتابع
اضافاته انتفاسنه مثال ،

«هر زمانکه حامه حامه موزون ترانه دلکش آواز معرفت پرداز
ساحهٔ ملسای صحایف لطیفنای فیروزه فامه بال کشای پرواز و محرک جناسی
حقیقت و مجاز اوله.»
ترکی

التنجیسی - کلماتک قصر و مدینه قائل اولما مقدر . بونلر
هان نظمه مخصوص کیدر که سببی وزن و قافیه در. اصطلاحات
شعریه دن اوله رقی بونلره زحاف و اماله دیر لر . زحاف و اماله یه وزن
و قافیه نك سببیتی ضروری عد ایدیش اکثر یا توهمیدر. نادراً
حقیقی ده اوله بیلیر . لکن نه چاره که قارئین بو ضرورتی
ملاحظه ایله شاعری معذور طومغه کند بیلرینی مکلف بیلمد کلر ندن
آهنگ سلاستی حائر اولمیان اشعاری معنانه درجه مقبول اولورسه
اولسون اکثر یا نظر اعتباردن اسقاط ایدر لر .

مثلا :

حرمین بابی پاک ایلدی نا محرمین
بوللادی قوم ضلال آینی هب تا بحجیم
عارف

آیا که بو دوستمیدر یا دشمن ؟

یارب بو حضمیدر یا رهزن ؟

نابی

بیتلرنده (حرمین) و (دوست) کله لرینی حقیقه او قومغه امکان
اولدینی جهته سلاست اشعار عثمانیه یه مألوف اولان هر بر
طبیعت بونلری رد ایدر .

و عالمی آجدی صبا و بردی ینہ رونق کل
 باغده غنچه لر (آچلدی) (آچلمادی) کوکل .

و حیرت (آلیر) عقلمی باقسم (کوزینه فاشنه)
 صد هزاران آفرین اول صورتک نقاشنه .

ینلرنده (آچلدی - آچلمادی - آلیر - کوزینه - قاشنه)
 کله لرینک امالہ سنہ مجبوریت اولمسندن طولای ذوق سلیمده
 بونلردن تماماً استیفای حظ ایدہ مزکہ سببی آہنک سلاستک اولکی
 بیتلرده برر بیوک عارضہ ایله فنا حالده سکتہ دار و دیگر لرنده
 بعض مرتبه مختل اولمسندن بشقہ برشی دکلدر .

زحافات و امالاتک آہنک سلاستی اخلال خصوصندہ کی
 تاثیر اتندن طولاییدر کہ مشاہیر شعرا مز بونلرہ پک زیادہ دقت
 ایدر لر . واقعا فضولیدہ ، نفعیدہ . ندیمده فلانده یوقاریکی ایکی بیت
 قیلندن مزاحف شعر لر هیچ یوق کیدر . امالہ لی سوزلردارہ صرہ
 تصادف اولنورسده بونلرکده تدقیق اولندیغی حالده - توہمی
 دکل حقیقی - برر ضرورته مستند اولدیغی اکلاشیلیر .

(۲) حسن تالیف عباراتہ کلنجه بونک ضمنتہ اولان آہنک
 سلاست دخی - بو حالده - بنساء علیہ - حال بوکہ - زیرا -
 چونکہ - واقعا - فی الحقیقہ - بوندن طولای - بوسیلہ
 وقتا کہ - نہ چارہ کہ - معلومدر کہ - بونک اوزرینہ - لکن -
 فقط - مادام کہ - ایسہدہ - اولوب - تا کہ - اولدیغندن -
 بو حالہ کورہ - شویلہ کہ - الحاصل) کی جمل و فقرات کلامیہ بی لفظاً

و معنأ بر برینه ربط ایدن ادواتك موقعنده و یا قشغنده قول لائسی ،
 جمله لر بیتنده تناسب بولنسی ، فقراتك حسن صورتله انقطاعی
 خصوصلرینه دقتله حاصل اولور . جمله لرك تناسبی ایسه فکر
 و سمعك متساویاً استیفای حظ ایده جکلری صورتده طول
 و قصرندن عبارتدرکه بوده مجرد حسن طبیعت و ذوق موسیقی
 ایله بیلنه جك شیدر .

خصوصات محرره یه مراعاتله تحصیل ایدن آهنگ سلاست
 ایسه امثله آتیه دن مستبان اولور .

بو تعریض مشرکان بدکیش و تهدید بیکانه و خویش بکا بوسلو مکده
 مانع اوله من و بو امر خطیرده بيم تمشیت مهامه شد نطق اهتمام ایتمک
 سزه نافع ایدی . اگر خاطر یکزه بومعاندن ملال پذیر اولوب بوخر مشربان یه
 ضلالتنه صورت مخالفت ابرازندن قاچارسه کز عنایت حضرت پروردگار
 بکا یار مددکار یتر دیوب مجلسدن قالدی . ایستدی که سرو دلکش سیاسنه
 رخصت خرام ویره . تأثیر کلام سید الانام علیه الصلوة والسلام نرکس
 دوریین ابو طالبی ژاله بار سرشک رقت ایدوب یرندن قالدی . گوشه
 دامان کبی ایاغنه دوشوب «ای جگر گوشه ناز پرورم ! سن بيم سرو هو ابخش
 بستان حیاتم سک . مأمور اولدینک کار خطیر اتمامنده قائم اوله سک . تا که
 بيم قامت سرسبز وجودم خلعت مستعار حیاتله خراماندر ورب الکعبه
 سرکشان قریش خاک کپایکزه پامال خذلاندر .

وبسی

§

بر طاقی دیدیلرکه روحک ماهیت و حقیقی مغایرت و مباینیت قبول
 ایتمز جوهر بسیط مجرددره افراد انسانک صور اصواتنده و افعال و احوال

وحرکات و سکنا تنده اولان مخالفت امرجه کونیه وطباع واقطار متباینه نك تأثیرات طبیعه سندن در . وفي البقاع للطباع نصیب ، چونکه عالم کون و فسادك نفس ناطقه ایله مرتبط اولان مناسبانندن طولانی آن باکن قابلیت انسانیه متحول و متفاوت اولور . بوحال اوزره روح انسانی شعاع شمس عالم آرا کبی ابدان واجساده اثبات انوار حیات ایدرسه ده هر انسان عالم طبیعتله اولان امتزاجی سببیه حائز اولدینی قابلیته موافق خلق و طبیعتله متفعل اولور .

مثلا ضیای مهر منیریک اصل و پک جوهر ایکن تعلق ایتدیگی اشیانك قابلیت لری حکمنجه کیفیات متباینه ظهور ایدرکه مملعه لرده کی میاهی تعقید واجداد و دهنیات و شخصیات تحصیل و اذابه ایدر . حالوکه اجداد و اذابه ایکی امر متباین ایکن بر فطک تأثیرندن حاصل اولور .

کذلک ریاض و بسایته اشعه یان نشوونما اولوب ازهار و اثمار نو آیتده سنك هر برنده بشقه بشقه رنگ و بوی لطیف و ذوق و طعم لذیذ پیدا اولور . لکن بالحققره و جیفه لره تعلق ایتدکده رواج منته و تعففات مضره تگون ایدر .

نور خورشید اریفتد بر حدرت

اوهان نورست نپذیرد خبث

سامی پاشا

§

امیر مجاهد تاتارک اردوگاه غلبه و دارا اشرك تعصبی اولان ماوراءالنهر طرفلرنده سکر طقوز آی ایچنده عزت شریعتی قدماى اسلامك آثار بدیعه سندن معدود اوله جق بر ششعته اقبال ایله اعلا ایلدی . فقط داثما نظری خراسان و کرمان طرفلرنده ایدی . چونکه اورالر اسلام غلبه لکنجه سائر لرله مرجع اولدینی کبی حکمرانی اولان شهزاده غازان دخی صباوتدن شبابه انتقال ایدنجه اولاد جنکیز اره سنده درایت و کفایتده

فوق العاده بر امتیاز حاصل ایش و بیانی چنکیز و اوکتای زمان لرینک اتحاد اداره و غلبه مطلقه سنی اعاده به بر قابلیت کوسترمکده بولمش ایدی .
 بناءً علیه امیر نوروز شهزاده نك باوجودی زائل یا خود کندیمی
 لواء الحمد اسلام الته داخل اولسادچہ ارباب توحیدك اعاده اقبال
 واستقلاله امکان تصور ایده مریدی .

کمال

ایچنده بولنوبده آثار ترقیاتیله میاهی اولدینمز دوردلارای حضرت
 پادشاهیده مادی ومعنوی محاسن لاتحصا مشاهده ایدلمکده و علوموم معارف
 وصنایک هر شعبه سنده نیجه آثار ترقی کورلمکده اولسیله بوبابده اطناب
 مقاله حاجت کورلنر، قالدیکه مقدمادر سعادتك مطبوعات موقوته سی سنوی
 منجم باشیلر طرفندن چیقاریلان تقویم سال ایله هفته ده بردفعه چیتمق
 اوزره مرتب اولان تقویم وقایع نسخه لرندن عبارت ایکن جریده حوادث
 یونلره نالک بوشکل مثک ترقی توسع افکار عامه به باعث اولوب کیدرک
 ترجمان افکار عمومیه اولان مطبوعات موقوته بردن بره اولقدر تکثر
 ایشدرکه مدت قلیله طرفنده رونما اولان ترقیاتک بیان تفصیل شویله
 طورسون یالکیز بوسره ده منجم باشی افندی طرفندن سال تقویمه علاوه
 اولنان فوائد جدیده نك باب باب شرح وایضاحنه تصدی اولنسه بریوک
 کتاب اولور. فقط اوچ درت سنه دنبرو بوتقویمده کوریلان سنه شمسیه
 هجریه مسئله سنه دائر بعض ابخات ومطالعاتک بروجه آتی ارباب دقته
 عرض واخطاری موافق شعار شکر گذاری کورلشدر .

اوراق دورنک لیل ونهار دسته دسته شیرازه بسته فصل خزان
 و بهار اولدچہ ایام، تتوالیه کوره اوضاع فلکیه نك تمذیل وتقویمی ایله
 سنه لرک تمیین مواسم وفصولی نوع بشرک یک اسکی برعادت واصولدره
 جودت پاشا

- آھنک تقلیدی -

آھنک سلاستک بونوعندہ کی خاصۂ اشیائی اصوات ایلہ تقلید
وتصویر ایتمکن عبارتدر . مدلولی صدا ایلہ تقلید ایدن کلمہ لرہ
الفاظ صوتیہ اطلاق ایدرز .

(چاغلدی - شارلدی - طاقردی - فیسلدی - چن چن
- کم کم - خرخرہ - طقطقہ - لقلقہ - چناچن - فشافش -
چکا چاک) کبی .

بوقیلدن الفاظ صوتیہ عثمانلیجہدہ پک چوق وکثیر-
الاستعمالدر .

شعر ایلہ آثار مشورۂ شاعرانہ کہ-رنک وصدادن تغدیمی
اقسام سائرۂ ادبیہ یہ نسبتاً زیادہدر - آھنک تقلیدی یہ زیادہ سیلہ
مائلدرد ،

مثلاً، نفعی شاعر، برمصاف حرب ووغادہ قلیچلرک بربرینہ
چارپمسندن حصولہ کلان ونا بلوطلرہ قدر واصل اولان صدای
مہیبی بزہ نظماً بیلدیرمک ایستہ نیجہ بوصورتلہ بیان ایدر .

اوج هوادہ صیت چکا چاک تیغدن
آواز رعد وصاعقہ رہ کم کنان اولور !

§

کذلک شیخ غالبہ عالم تخیلہ تصادف ایتدیکی برشورکاه عشق
وجنونک ولولۂ دہشت انکیزندن بحث ایدنجہ شوادا ایلہ ترجمان
تصور اولور :

بر ولوله سقف آسمانده
 بر زلزله سطح خاکدنده
 بیک شوق و طرب هزار قورقو
 ناقوس نقاره بانگ یاهو
 ظلمتله مخوف چوق صدالر
 آواز بلند آشنالر
 کم کم اوتر آسمان صدادن
 کم کشته زمین بوماجرادن

§

بوجمده ندیمک یوقاریده دخی بشقه برمناسبتله ایرادایتدیکمز:
 برایتدی کوچهی صیت فشافش دامان
 ایرشیدی ذروه ناهیده چن چن خلخال
 یاتی کنیدی کنیدی زورله خاطرله کتیره جک نوادر دن دگیدر؟

§

آهنک تقلیدیده اشیانک بیوککنه ، کوچوککنه ، اهمیتنه ، فلانه
 باقلماز . اقتضاسنه کوره برسینکک ویزلدیسیده تقلید اولنور .
 فقط لزوم حقیقی یه مستند و معیندار و ادیبانه اولمق شرطیله . یوقسه

بردن کوکه کوب دیزسه لر بربرینه برکتسه لر
 آلتنده کینی چکسه لر سیرایله سن کومبوردوی

زوزکلکی قیلندن « طبل پر آوازه باطن تهی » مثلنه ماصدق
 اوله جق معناسز شماتلرک شق اسماع و ایراث صداع ایتمکدن
 بشقه برلطقی اولهمیه جغندن بویله کورلدیلری برشی ظن ایدن
 ارباب شعر و انشا عالم تحریرده بر خوش صدا براقش اولمز لر .
 سکوتلری ایسه موسیقی یرینه کچر .

§

جدیتدن آیرلمه لمده برده ضیا پاشامر حومک اوصاف حرب و ضررده

نفعی به مخصوص اولان آهنگ بیانی تعریف ایدن برنشیده سنی
 کوره لم که نفعی برچوق سوزلریله طبیعتی تقلیدده نه قدر مهارت
 کوستره بیلیمش ایسه پاشاده بو اثریله نفعینک طبیعتی تقلیدده اودرجه
 اقتدار اثبات اتمشدور .

اوطرز بیان اوحسن اسلوب

اول طور بدیع اووجه مرغوب

هرمطلبه خاصه در اداسی

هرنغمه ده یشقه در صداسی

برحربی ایدرسه وصفه آغاز

کویا ایشیدر قولقلر آواز

برعربده برهموم چالاک

برخنچر ومغفر وچکا چاک

برحمله ایدرکه خصم دینه

کویا اینر آسمان زمینه

اویله قلنج اوردیررکه فرضی

ایلر ایکی پاره کاوارضی

§

برقاچ مثالده نژدن کتیردم: حضرت فاتحک استانبولی فتح

ایله اوغراشدیغی زمان ترتیب وامریله بردن آتش ویریلان

طوپلرک صدای مهینی فقره آتیه بلکه انادن طوغمه صاغر لرده

ایشیدیرر :

نهایت پادشاه طوب قیوایله ادرنه قیوسی بیننده تسلیب ایتدیکی بر

دیواری عادی طوپلردن برقاچ بطریه ایله بش اون کونلر برخط اوزرینه

دوکه دوکه کوشدکدن صکره بیوک طوپلره آتش ویرلسنی امرایتمکله

ینارطاغ باطلامش کی برطرائف قیامت نمون ایله طاغ پارچه سی بیوکلکنده
آیلان کلرک بربری متعاب بر مجسم زلزله کی ورودی دیواری یرله
یکسان ایتش ایدی .

کمال

تلاق ترجمه سندن نقل اولنان فقره آیه ده دخی قالیسونک
تأثیر غضب و انفعالیه اورمان ایچنده هربری بر طرفه طاغلمش
اولان قیزلرک تلاق توقیف امکانی کی متبوعه لرینی دلشاد ایله جک
برخبرنا کهرس اوزرینه سرور و تلاش ایله قویاردقلری چیغلق
مترجمک مهارت ادیبانه سی سایه سنده غایت تکلفمز و لطیف بر
صورتده تقلید اولمشدر :

عشق فتان درآن واروب قورددن اورکش قویون سورسی کی
اورمانده یکان یکان تازان و تکان اولان قزلری بریره جمع ایله « تلاق
حالا الکزده در کیده لم کی بی یاقوب مسلك فراری سد ایده لم » دهرک
ایقاد مشاعل های وهوی اتحاد بر کونده قطعه نمای دستکاه امام اولان
سفینه نک رمادینی برآنده برباد ایله کلرینی ..

کامل پاشا

یوقاریدن بری ایراد اولنان مثالر آوازک تقلیدینی متضمندر .
آهنک تقلیدینک سکون و حرکت - حال و وضعیت - یأس
و امید - خوف و تلاش - سرور و کدر - عشق و سودا -
نور و ظلمت - کی احوال و حسیاتی نصل تصویر ایتدیکی ایسه
آییده کی برقچ مثالدن اکلاشیلیر .

ظلمت و سکوته مثال :

نظرم ایسه اطرائه مستولی اولان محیط ظلمتک اعماق خفا سنده غائب

اوباش کیتمشیدی. کیتدکجه ظلمت برحاله کادیکه قرانلی ال ایله طوتمق
قابل کی کورینوردی. سایه سنده اکلندیکم هراغاج نظرمدہ برغول
یبانی شکلی باغلا دی، گویا که یربوزی زیر زمینه کچمش ویا خودظلمات
مقابر روی ارضه چیمشیدی. گویا که اولوم مام انوابنه بورنمشده
میدانه اوغرامشیدی. گویا که یقدرت شو برآوچ خاک کی عوالمندن
آیرمشده عدم اباد نسیانه اتمش ایدی.

کمال

دوره وسیره مثال :

هرتجلی کیم ایدر عشق دل افروز نکار
ایکیوب باد اچار لعنی کلیاغ بهار
جویرل کر به ایدوب نعره اورر مرغ هزار
رقص ایدر پیرفک وجد ایله بی صبر و قرار
کیمی بی صوت و حروف و کیمی بر ناله و زار
ذکر ایدر حق جهان زیر و بری دونه دونه
شمسی افندی - اسکندارلی

حرکت و هیجانه مثال :

نوبتجی شاشیروب ترسان ولرزان اوفاق اوفاق کزینوروتفنکنی قورمغه
چالیشیوردی. پنجره دن کوردم - آیول او سلاخله نه بیاجقسک؟
کندیکیمی اولدیره جکسک؟ تفنکنکی اورایه براقده شو چو جو قلرک قیوسنی
آچ، سنده خلایه کیر بزسنی قورتاریرز- دیدم. المذن کلسه صحیحاً قورتارمه بی
قورمشدم. (سبحان الله- اوله خاش ایچون اوله بروقتده مرحمت طمارلریمک
حرکت کلسنه تعجب اولتمزی؟) هر نه ایسه تتره یه ریک تفنکنی دیواره
طیادی. محبوسلرک قیولرنی آچدی یواش یواش اللرنی اوغوشدیره رق
خلایه کیردی. بیچاره محبوسلر ایسه کرچه غوغا کورلدیلر ایشید بیورلر
سه ده نه اولدیغنی بزم قدر بیله مدکلرندن قیولری آچیلمش ایکن دل بکدن

باقوب دیشاری چیمغه جسارت ایدمه میورلردی. نه طور یورسک چیقکز با دیدم. قیوی آجدیلرینه بکاباقیورلردی. قور قیگنجام چیقکز-دیدم. زنجیردن بوشاغش ارسلازلر کی نعره اورارق اوغرادیلر. والیرینه کیمی بالطه، کیمی کسی، کیمی دمیر پارچه سی الوب آلتیمزده کی مهمات طولی اوطنک پارمقلقرخی قیرمغه باشلادیلر.

راجی افندی - وقعه زغرہ

وقوف و وضعیته مثال :

برج و باروی قسطنطنیه - که دارالعجائب طرفه آثاردر - کنکره دروازه ده قلعه فلک کی آشکار اولیجق ادرنه قیوسی دینکله معروف اولان باب معلا طاقه متصل خارج دروازه ده واقع خندق حصار اوزره بنا اولنان جسرمعهود اوزره شخص مذکور عنانکش سمندرفتار اولوب مهبای یا هوو صورتی الوداع اولدی .

ترکی

صعود و هبوطه مثال :

شمدی افتدن بر سیاه بلوطدر قاتقر . هجوم قوی کی طولانور طولانورده اومولز برسرعتله ایلری . طوغری یوریر . برلر کولکرتاغلر ایکیل ایکیل ایکلکه ، کینک هر ماقره سی هر اچی یلکنلرک هر دیکیشی هر دیکی بر بشقه هوادن فریاد ایتمکه باشلار . دکز فلکله یاریشه قالفیشیر : شیشر شیشر هر طالفه سی برقره بلوط شکلنه کیرر هر طالفه نک اتیلشندن چار پیشندن جاغلدیشندن بر بشقه فورطنه ده پیدا اولور . کولکر کوزیکک اوکندن برلر ایغنک التندن قاجار . بر دقیقه ده یوکسلیرسک یوکسلیرسک یوکسلیرسک ، قوللرینی اوزاتسه ک الکه بریلدیز کچه جک صانیرسک ، نه اودقیقه ده الجالیرسک الجالیرسک الجالیرسک ، دکزه کوزکر دیرسک دنیا برندن اوینامشده دونه دونه اسفل سافلینه طوغری چکیلوب

کیدیور کبی کوریرسک . هر باقشده جناب حنک قدرتی، عظمتی درت
طرفکدن میدانه چیقیورر !

— کال — عاکف بک اوپوندن —

تلاش وحرکتہ مثال :

تا آلچفدن باشمزی قالدیروب تماشا ایتدیکمز بادشاهلری — هرکس
الترینک التده تتره بوب طوریرکن — باقکر انلرده انساندر دبه جناب
حق شمشیر اجل ایله اورپوریور . باقکر جناب حنک ایشلرینه که
بو قدر لطف واحسانیه تلطیف ایتدیکی وقوللرینه حاکمکه لایق کوردیکی
قوللری بزم عبرت آتقلغمز ایچون فدا ایدیور .

.....
دنیا محبتیه مسخر اولان قلبلر منی او یاندیرمق ایچون بویله بیوجک اخطارلره
اره صره مطلقا محتاجز .

امان نه دهشتلی کیجه ایدی اوکه بیله یرملی شمشک آوازه سی کی
« قرالیجه کیدیور! ودها صکره » کیتدی ! « نداسی یایلدی . فاملیاسندن
ایرلق شراره جکر سوزی کی ایچریسندن برشدید ققلجم او آنده ظهور
ایتمیان آدم واری ایدی بیلم . بوتلاش ایله هرکس سرائیک اطرافنه
اوششدیلر . امانه کوردیلر ! بتون خدمه ده بر بکای حسرت ! سرائیک
بناسنه وارنجیه قدر حضارده برآه فرقت ! سرائیک ایچروسی نمونه روز
قیامت والحاصل زوالی قرالیجه نک قلبندن ماعدا هر طرفده بر حرکت .
بوسوئه — مترجمی کال پاشا زاده سعید بک

حال وقایفه مثال :

چکوب وساده می قیلدم کلاه گوشه می خم
غریم غمدن ایدوب نیم لحظه استمهال

ندیم

دیگر

هزار ضعفه حمامه طوغری عزم ایتدم
 کمر کسته پراکنده گوشه دستار
 وله

§

جسیم بزکینک بحره نروانده کی حالی تصویر ایدن شو:
 ایلدی اقبال اوچ انبارلی یه آتلا کی
 مصراع تاریخی - که شاعر مورخ سرورینک در - حاوی
 اولدینی جناسله برابر آهنگ تقلیدی ایچون مثال اوله رق ایراد
 ایتمکدن کجه مدک .

§

آهنگ تقلیدی طبیعی اقتضاسنجه کندی لزومی نادراً
 حس ایتدیرر . بر اثر ادبی آهنگ تقلیدی به بوغمق قابل
 اوله مز . اولسه ده پک غریب کورینور . وارباب مطالعه یه کلال
 ایراث ایدر . آهنگک بونوعی طبیعی وبلا تکلف ظهور
 ایتملی وبحق تصویر ایده چکی شیلرده قوالانلی وفصاحت ووضوح
 وآهنگ عمومی هیهچ بریسی بوکا فدا ایدناملیدر . زیرا
 آهنگ تقلیدی بعضاً محسنات بیاندن معدود اولورسه ده بالذات
 بیان دکلدرد . آهنگ عمومی ایسه صنعت تحریرک قوانین
 اساسیه سندن اوله رق اکا اهمیت ویرلمدکجه کوزل برشی یازیله مز
 طمطراق بیانده کعبنه واریله میان نفعینک آهنگ سلاسته نه درجه
 اهمیت ویردیکی شونشیده سیله ثابتدر :

دوشده فکر ایلرم اوصافنی بیدار اولیجق
بولورم لوح خیالده سراسر بی رنگ
صکره تصویر ایدوب آینه اندیشه مده
هم بازار هم طو ترم نغمه کلکه آهنگ

بو آهنگ سلاست - که روحانی نوای نای فصاحتدر - نغمه ساز
اولدینی آثار ادبیه ده کی افکار و حسیاتی سامعین وقارئینک نفس
ناطقه لرینه قدر القا و اوصورتله قلوبی تسخیر ایدر .

§

اسلافده فضولی کبی، نفعی کبی شاعر لک - زمانمزده شناسی
کبی، کمال بک کبی ادب لک اوازه شان ومفخر تلرینی عالم ادبیات
ایچنده آفاق کیر ایلیان اسبابدن بریده آثار ادبیه لری آهنگ سلاستدن
حائز نصاب کلی بولنمسیدر . الحاصل آهنگ تقلیدی - که
اقتضای حال ومقامه کوره بحسب اللفظ اک خشین ویا اک
لطیف - اک سریع ویا اک بطی - اک آغر ویا اک خفیف کلماتی
انتخاب والتقاط ایتمک شانندندر موسیقی بیان دکل تصویر هوای
نامیله یاد اولنسه سزادر . مع مافیله بونک آهنگ عمومی به لطیف
معاوتی ده انکار اولنه مز .

واقعا بر اثر ادبی . آهنگ عمومی اعتباریله، بر مکمل موسیقی به
تشبیه اوانسه آهنگ تقلیدیسی دخی - زیل - (طبل) - معهود بیوک
کان کی کاه و بیگاه چیقارد قلی مدهش صدالزله موسیقیه نک آهنگ

مطرد عمومی خوش آینده بر صورتله فاصله دار ایلان آلات
حکمنده عد اولنه بیلیر .

— نتیجی مبحث —

موافقت

موافقت بر قانوندرکه اسلوبی موضوعنه توفیق ایتمک وتعبیر
دیگرله افاده بی افکار وحسیات ایله متناسب دوشورمکدن
عبارتدر . بوتقدیرجه اسلوب افاده محتویاتنک ماهیتنه کوره
— زینت — عظمت — احتشام — شطارت — جدیت — شدت — کبی
حالردن کندیسنه مناسب اولان هانکیسی ایسه اوخالده
بولندیرلدینی زمان موافقت قانوننه رعایت اولنمش اولور .

ایشته بوقانون حکمنه استناداً درکه اسالیب افاده — اسلوب
ساده — اسلوب مزین — اسلوب عالی — ناملریله باشدیجه اوچ نوعه
تقسیم اولتور .

انحق طبیعت وماهیت موضوعنه کوره اسلوبک دائماتبدل
ایتمسی اقتضایده جکندن انواع ثلثه دن یالکز بریسی — دیگر لرینه
تماس ایتدیر مکمزین — طوتدیروب کیتمک هر بر صاحب قلم
ایچون متعذر صایله جق قدر متعسر در .

واقعا هیچ برتألیف ادیبانه یوقدرکه انده اسالیبک — اشاعیده

تعریف ایده جگمز - هر نوعه موافق پارچه لر بولنسون. و بلکه اکثر پارچه لرنده انواع اسالیك اختلاطی کورلسون. بر مؤلفك هنری ایسه اثرنده اسالیب بیانك كافة انواعی حسن ائتلاف و امتزاج ایتدیر مسیدر. مهارت ادبیه یه مالک اولانلر بر فکر عالی یی اسلوب عالی ایله نصل کوزل تصویر ایدر ایسه اسلوب ساده ایله ده یته اوله کوزل بیان ایدر. گاه اولورکه بر طرز ساده دلانه و نازکانه، بر طور تکلف بر اندازانه ایله قارئینك قلوبنی جلب و تسخیر ایدر. گاه اولورکه پارلاق تعیرلر، عظمتلی فکرلر، شعشعلی خیاللرله ارباب مطالعه نك روح و فکرینه اهتزازلر اعتلالر بخش ایلر. بر مهارتله که بر اسلوبدن دیکرینه نه یولده انتقال ایتدیکنی فرق و تمیز قابل اوله مز. اراق اراق شطارتنه دوام ایدرکن جدیدته انتقال ایدر. شاد و منبسط کورینورکن محزونیتنه دوشر. حدت و شدت ایچنده ایکن حالی سکونته منقاب اولور. اثنای تعریض و تهکمه ایسه بو حاللرک هپسنی دفعه کوسترر. بو قدر متخالف احوال و حسیاتی اسالیك یالکمز بر نوعنده اجرا ایتمک نصل قابل اوله بیلیر؟

مع مافیه انواع اسالیبدن هر برینك کلیت و عمومیتی اعتباریله اک زیاده یاقشق الدیغی مواد و افکار بالتجربه معلوم اولمشدرکه شمدی انلرده صره سیله تعریف و توضیح اولنه جقدر.

- اسلوب ساده -

اسلوب ساده اقناع و تهییج دکل تبیین و تعلیمه واکندیرمکه مخصوص برطورافاده اولدیغیچون مطول عباره لردن، عظمتلی تشبیه واستعاره لردن، شعشعه لی خیال لردن مجتنبدر. سهولت و سلاسته برجوبیار خوشجریان کبی آهسته روان اولمق ایستر. تزینات ادبیه بی قبولدن امتناع ایتمزسه ده اوتزینات اعتنا و تکلفدن تمامیه بری اولمیدر. کندیبی برقطعه چمنزار طبیعت کبی یکرنگ و هموار اولدیغندن مزیناتی ده چیچکلر ایچنده پاپادیه، یونجه قییلندن دوز و ساده شیلر اولورسه یاقیشیر. صنعته بتون بتون نامساعد دکلدر. لکن اجرا اولنان صنعت کوزه چارمیه جق صورتده اولمق اقتضا ایدر. زیرا اسلوب ساده نك اک بیوک مزیت و لطافتی تکلفمز لکدن، طبیعتدن عبارتدر.

آئیده برایکی مثال بوتعریفی ایضاح ایدر :

اکثر اختلافه بادی اولان اشخاصک مراملری اصحاب اقبالی برکشته ایدوب کندیلری یرینه کچهرک کسب اقبال ایتمکدر. امنیت و حریت صحیحه موجود اولمیان ملکده ارباب درایت عقیم اولور. یعنی فضل و درایتک تمامیه اثری حاصل و مشهود اوله من. منتظم اولمیان دولترده بین الاهالی اتفاق محال اولوب اتحاد مجرد ارباب فساد پیننه منحصر اولور. دولت غیر منتظمه ده خوف باری دخی معدوم اولور. و فرائض دیانتک استحقاقی جهتیله اجرای عهده رعایت اولنیهرق

افکار فاسده لرینه او یان شیلری اجرا و ماعداسنی ترک و الغایدر لر . و بویله دولترده کوتور آدم لر مستخدم و معدوح و اینی ذاتلر متروک و مذموم اولور لر . شویله که برطاقم عادات مضره قانون و نظامه غلبه ایلر و کور بلان احوال مذمومه نك نظامه دفعی میسر اوله من و بویله فسادات قبیحه دن طولانی اهالی امور خیره ده بخیل و امور شریه ده سخی اولور . و شان و شرف ملتی و قایبه به حرص و رغبتلری غالب اوله حق برده خاطر لره کلز نیجه مصالح باطله نك ترویجی حبه و انهما کلری زیاده لنور . بوجهت لرله بین الاهالی کین و غیظ و بغض و عداوت بیانی عادت حکمنه کوروب و اتفاق و مودت و سروتک و جهاً من الوجوه اثری قالیوب دائماً متفرق فرقلره منقسم اوله رق حرکات ردیه دائماً لرلی اهل خیره باعث تأسف و ارباب شره بادی شادی و سرور اولور .

رفت پاشا

دیگر :

برمنوال محرر قرنجه لرك بودرجه فطانت و استعداد لرلی هیئت اجتماعیه لرینه مخصوص اولوب بونلر حال افرادده خصملری اولان دیگر بعض حیواناته مقابله دن عاجزدر لر . از جمله قرنجه ارسلانی تعبیر اولور برنوع حیوان صغیر انلره غلبه ایدر . اشبو حیوان حشرات دن قنادلی و ظریف برنوع حیوانك یاورسی اولوب قان ایله تغدی ایدر و اکثریا شکاری قرنجه در . قرنجه ارسلانی، دوه جك تسمیه اولور، معهود حیوانه مشابه اولوب فقط بونك باشنده برطاقم اوزون بونوزلری واردر که آلات مشابه سنده استعمال ایدوب بونلر دخی هیئت مخصوصه سنه تحویل ایدنجه به قدر اجرا ایده جکی حرکاته تمام موافقتدر . حشرات سائر نك کندلی شکار لر نی تعقیب ایتک ایچون قناد و یا خود ایقلری اولوب حیوان مذکور ایسه بومقوله اعضادن بالکلیه محروم اولدیفندن قطعاً یرندن حرکت ایتدیکی حالده شکاری نی نزدیکه جلب ایدر . شویله که شکارك گذرکاهی اوزرنده برچقور قازره رق ایچنده بوسویه یاتاز و مترصد اولدینی حیوان مطلقاً ایچنه دوشر .

اشبو حفره بی قوری قوم ویا خود طوپراق اوزرنده حفر ایدوب کندوسی دخی ایچنده بالتصادف اورادن مرورایدہ جک قرنجہ نك ووردینه کمال صبر و سکونت ایله منتظر اولور. اول امرده چقورک وسعتنه کوره بر دائره چیزه. وجقورک عمقیله اشبو دائره نك قطری بیننده بر نسبت معینه اولدیغندن برخیلی مقدار طوپراغک حفر و اخراجی لازم کلوب اشبو عملیات مشکله بی - شویله که بر ایغیله قومی باشنه طولدیروب خیلجه قوتله دائره دن دیشاری آتار. شو حاله نظراً جسامتنه نسبتله اعصابنده خیلی قوت اولسی لازم کلور. مقصدی حاصل اولنجیه یعنی برق سانسیمترو مکعب طوپراق چیقارنجیه قدر عملیات مذکورہ فی کمال مهارت و سرعتله تکرار ایدر. حفر ائاسنده ایریجه قوم دانہ لری نه تصادف ایلدیکی حالده انلری دخی باشیله قالدیرر آتار ایسه ده قوم دانہ لری بوصورتله رفی ممکن اولیله جق درجده جسیم اولور ایسه اول حالده ارقه سنه یو کلیوب خارجه نقل ایدر. حیوان مذکور اکثریا اشبو تشبثاتنده موانع قوییه تصادف ایدرک دسترس اوله من ایسه ده (!) قطعاً دوچار یأس وفتور اولیوب مطبی حاصل اولنجیه قدر عزیزمتنده ثبات و اصرار ایدر .

منیف پاشا

دیگر :

« اخر الزمانده دیار عربده اولاد اسماعیلدن خاتم الانبیا کله جکی کتب سهویده مندرج ایدی. خاتم الانبیا که فخر و افضل نبی آدمدر - اولوقتک حکمتجه آنک عربدن ظهور ائمتسی مقتضای حکمت و مصلحت ایدی . زیرا عربلر اولوقت دنیایه یالیش اولان فناقلره بولاشمیوب ورومه لیلرک چرکین عادتلرینه آلمشیوب جزیره العربده بدویت سایه سنده فطرت اصلیه لری اوزره قالمش ایدی واکرچه عربلر علوم و صنایعدن بی بهره ایسه لرده ایچلرنده فصاحت و بلاغت صرافتی زیاده اشمش و پک چوق شعرا و غایت فصیح و بلیغ ادبا و خطبا یتشمش ایدی .

امی اولدقلری حالده غایت کوزل اشعار سویلرلر وداثما فصاحت و بلاغت ایله تفخر و مباهات ایلرلرایدی. حتی مکه جوارنده سوق عکاظ نام محله هرییل ذی القعدة آینده بریوکنپنایر قوریلور، هر طرفدن اورایه شعرا وبلغا طوبلانور، کوزل شعرلر وکنزیده خطبه لر اوقونور، سوز میداننده یارشلر اولور، باش اولانلر آفرین آلور و شعری کعبه دیوارینه آسیورایدی. بوضورتله کعبه دیوارینه اصلمش یدی قصیده وارایدی که اناره معنقات سبعة دینیلور. انلرک برنجیسی امری الفیسک قصیده سی ایدی که اک یوقاری اصلمش وبعث محمدیه قدر اوپله قالمش ایدی .
 الحاصل شعرا وخطبا کوزل شعرلر ومؤثر خطبه لر ایله حمیور انامه و عظ و نصیحت و تهذیب اخلاق عوامه پک چوق همت ایدرلردی . .
 جودت پاشا - قصص انبیا

دیگر مثال :

بو وجهله بین العرب شعر مرور زمانله تنزل و تدنی ایتش ایسه ده بوفوق العاده لسانک کندینه مخصوص بر فصاحت و لطافتی و شعره زیاده سیله استعدادی اولدینی کی شعرای قدیمه سنک آثار موجوده سی دخی نمونه ورهبر یرینی طوته بیله جکندن عربلرک شعرده بر دور جدیدلری اولوق ممکن و مأمولدر. شو قدر وارکه شعرای قدیمه نک فصاحتته امثاله چالشمغله برابر شعرلرک بیابان و خیمه و دوه حدودی ایچنده محصور بر اقلیمیوب اوفصاحتک حسیات وافکار عالیة جدیدیه تطبیقی اقتضایدر. چونکه بوکون بر عرب شاعری امری الفیسک اشعار وادیسنده شعریازمه نه قدر اوزنسه ینه اوزمان جاهلیت شاعریک نااهل و عاجز بر مقلدی اولتقدن قورتیله مز. شعرده تقلید ایله شهرت قازانیله میوب راه نارفته یه کیمه مکه قازانیلیر. بوسببلمه بنیدر که شعراک متقدملری دائما متأخرلرینه مرجحدر. شاعر اولوق ایستیان آدم تقلید ایتیب کندی حسیات شاعرانه سنه تبعیثله شعرده یکی یر چیغرا چغه چالشمیلدر. شعرای عربک خیالاتی غایت واسع و عالی اولوب آرسوزله چوق معنی افاده ایتک یولنده کی مهارتلی دخی محیر عقولدر.

کندی نسل و نسب لری، جسارت لری، ساحت لری و یاد بکر حال لری مدح و ثنا بیله تباخر یولنده سویلد کبری اشعار و مبالغه دن خالی دکلسه ده عشقک لنادید و خصایصی، فراقک الام و محنتی، محبوبه نك حسن و جمال او و صافی، صروت و کرم علو و جنابک فضائل کبی احوال طبیعی حقتنده سویلد کبری اشعار مبالغه نجهمانه دن خالی اولغله برابر تصویرات مجسمه حالنده اولوب اوقدر طبیعی، اوقدر مؤثر، اوقدر حزین و لطیفدر که خلفای عباسیه نك بر بیت ایچون بر شاعر و یاز اووی به اوقدر آغیر احسانلر ایمش و چوق دفعه بر مصراعک استماعدن مستمعینه فوق العاده حالر وقوع بولمش اولدیغنه دائر «اغانی» ده «الف اللیل» ده و سائر کتابلرده کوردیکمز روایانه تعجب ایتمک کمز اقتضا ایدر .

شعر عربینک بر نقصاتی و ارسه اوده شعرای عربک تاریخه متعلق و یا خود صرف خیلاتدن اوله رق بر اوزون وقعه بی اساس اتخاذ ایله تفصیلاتنک نظم و تصویرینه کیرشمکی عادت ایدناملری و بناء علیه مشاهیر شعرای عربک آثاری ایچنده هومر، فردوسی، دانت، ملتون کبی شعرانک آثار بیله مقایسه اولنه بیله جک مفصل و منتظم بر اثر بولنه مامسیدر .

ش. سامی بک

شعره مثال :

برقیون یاوروسیه طاغده ملر
قراجه یاردن ایدر پرتاب
بر بایردن دخی اینر سوریلر
کاه کاه عکس ایدر صدای کلاب
برقادین دستبیله یه سو کیدر
ارککی بالطه سیله اورمانه
یایی او مزننده اوغلی بریانه
اوتده سود صاغار فقط دختر

کو ستروب صکره پیر عائلہ بر
 طویل نور لر سباط پر یانہ
 قید ماضی و درد استقبال
 او المایجہ کلور سعادت حال
 عبدالحق حامد

دیگر مثال :

منصورہ کلوب اہالیء شام
 والیلری ظلمن ایتمش اعلام
 منصور دیمشکہ لطف باری
 طاعون یوق آبلدہ کزدہ باری
 ایتمش بریسی خطابہ آغاز
 اولمش بوجواب ابلہ سخن ساز:
 « بیتمکسہ مرادیکیز اہالی
 طاعون یرینہ یتر بو والی
 طاعون اولہ ہم دہ ظلم جانسوز
 برقولتغہ صیغمز ایکی قارپوز»
 اولشخصہ خلیفہ ایلیوب کین
 مجلسدہا کرچہ ایتدی تمکین
 باق ظالمہ کیم بجای اکرام
 ایتمش آنی صکرہ ظلماً اعدام
 کر با کہ دیسہ یدی بوکلامی
 بخش ایلرایدم او شخصہ شامی

عزت ملا

اسلوب سادہ - اخوانیات ، لطائف ، قصص ، تحکیہ
 عادیہ ، افسانہ و مکاتبات ایلہ علی العموم علمہ خدمت مقصدیہ
 یازیلان اثار و مؤلفاتدہ جاریدر .

— اسلوب مزین —

اسلوب مزین تزینات ادبیه یعنی انواع مجازایله سائر صنایعه زیاده سیله مائل اولدیغیچون (مزین) وصفیله توصیف ایدیور .

اسلوب ساده فی صولو بو یا ایله یا پلش برسمه بکزه دلمک لازم کسه اسلوب مزین ده یاغلی بو یا ایله یا پلش بر تصویره تشبیه ایتمک اقتضا ایدر . بونوع اسلوبک بالخاصه ارادینی شی شععه سیله ، آرایشیه نظر استحصانه چارمقدر .

اسلوب ساده ایله اسلوب عالینک وسطنده واقع اوله رق زینت و لطافتجه برنجینک فوقنده ، شدت و علوتجه ایکنجینسک دوننده بولنور . برینک حلاوتی ، اعتدالی سہولتی - دیکرینک شععه سنی ، احتشامی ، عظمتی استعاره ایدر . طرزہ مقبول بیانک کافہ منابعدن اغتراف ایلسه ده هیچ برینه طالب قالمز . ظریفانه افاده لر ، نکته لی سوز لر ، ناز کانه و شیوه لی تعمیر لر ، آهنگدار عبارده لر ، جانلی تمثالردن هیچ برشی کندینسه بیگانه دکدر . انجق هر شینک کثرتی قیمتک تدینسه سبب اوله بیلیمک ملاحظه سی گاه و بیگاہ کندینسک اسلوب ساده یه التفات ایتسنی اقتضا ایدر . نه زمین پست تذللده خاکسار ، نه ده اوج اعلا ی غرورده بالا پرواز اوله رق خدم مقبول وسطنده بولمقله تمیز ایدن اسلوب مزین (اسلوب معتدل) و یا خود (اسلوب متوسط) نامیلده

یاد اولنور . طبعته اعتدال و حلاوت بولنان هر نوع افکار
 و حسیات و تأثراتک ترجمان بلیغدر .
 بالخاصه عرض و تمثال ایله تصاویر شاعرانه یه یاقیشیر .
 اشاعیده کی مثالدرده اولدیغی کجی :
 نثره مثال :

تختگاه سلطنتک اق دکره قارشى اغیاره سد اولتمش . باب آهنی
 دینلکه شایان اولان قلعه سلطانیه بوغازندن کیریلیر و بر ساعت قدرده
 بری کلیرسه قدرندن نمونه لطافت اولقی ایچون یا ایلش برحوض بهشقی
 کوریلور . انسان بر قاق کون او دریای صفانک کنارنده تماشای طبیعت
 ایتملیرکه خزینه بدایعک ابدالنده فیاض قدرتک نه کریم اولدیغنه ذهننده بر
 مطالعه حاصل ایده بیلسون .

اکثر کونلرده وقتا که اقشام تقرب ایدر ، باد شمال ایله هوای جنوبی
 بر برینک آغوش و فاسندن قوپه رق هر بری دنیانک بر گوشه سنده
 غروب ایله مملکتک اک عاشقانه بر سیرانکاهی اولان اوزمین بی مثال
 موعد وصال ایلش ایکی نازنین کجی معاقه یه باشلارلر . او قدر آهسته
 حرکت ایدرلرکه - تنفسلری بر برینک کل جمالی صولدیرو صدای بالری اغیاره
 افشای راز ایدر - اندیشه سنده درلر ظن اولنور . بادشاله جلوه کاه اولان
 صولرک امواجی او قدر کوجیلور و شمسک ضیاسی او قدر باره باره طاغلیرکه
 زمینه بر براق آینه فرش ایلش دینیه بیلیر . پویراز کدرکاهی اولان
 یرلرک بعض ره اوتنه سنه برینه لدوس طوقنور یولر آچارکه سرو سیمیندن
 فرق اولمز . لدوس اوغراغی اولان طرفلرک بعض وقت اوتنه سندن
 بریسندن پویراز کچر شکلر حاصل ایدرکه هواده برابر بهاری پاره لته رق
 دکره دو گلش قیاس ایدیله .

خورشید منور عظمت و سلطنتیله افاقه جواهر فشان اوله رق افق
 منتهاسنه کلجه آلمش بموق شکلنده اطراف مغربی طولاشان اوافق اوافق
 بلوطلرک حاصل ایتمدیکی نوره غرق اولش رنگر نه قوس قزحده ، نه رنگین
 الماسده ، نه ازهار بهاریده ، نه صرغان هندیده کورلک احتمالی واردر .

بر طرفی غایت اچیق بنفشه، بر طرفی غایت قویوعلور، نکنه غرق اولوش
ویا خود برجوتی اتشین آلدن باشلاهورق و طبقه طبقه پنبه، ترنجبی،
وقاون ایچی رنکلیرنک قرق الی درجه قویولغندن اچیقنغنه و اچیقفلغندن
قویولغنه انتقال ایدرک نهایت قناریا صاریسنده قرار ویرمش و یا خود
دنیاده نه قدر پارلاق رنک وارسه - اچیققلده قویونقده قابل اولدغلی
درجانک هیج بری خارجده قالمق اوزره - عمومی جمع ایتیش بیک
درلو ملون بلوطلر دقیقه دقیقه رنکلیخی برلطفندن بر بدعیه تحویل
ایدرک آهسته آهسته آقان سیر ایتکه باشلارلر . بر صورتده که
یا لکنز دکزده دکل طاغیرده بیله شکلیله لونیله عکسلی مشاهده اولنور.
بوعکس ایسه دائماً بر برینه انعطاف ایدرک غالباً بادشمال ایله بادجنوبک
خفت و غلظتجه اولان تفاوتی دخی هواده طبقات و طبقاته بالطبع آیدله که
استعداد حاصل ایله دیکندن سطح مادن اوج هوایه قدر دائماً تغییرده، دائماً نلونده
بر نور عالمی حاصل اولور که تصویرینه دکل تصویرینه دخی امکان یوقدر.

کمال

دیگر :

سرایه جبهه سندن نظر اولندقدده اتصالده برر دائره اورتیه سندن
عظمتلی برقله دن عبارت فرسوده رنک بر بنا کورینور. منظره بنا
شاعرانه تشبیه اولنورسه ایکی جناحنی آچمش بر عقاب عظیم الهیکل پروازه
مهیار دینیه بیلیر . اوکنده کی ساحه بر روضه بدین المنظر در که فسحت
عرض وطولنی احاطه ده مد نظر قاصر در . لطافت و انتظامنی تعریف
و افادده ده قوه منخبله ادبا بجز نبی اعترافه هر زمان حاضر در . هر طرح زمره
فامی استاد صنعتک نقایس طبیعتی تقلیدده کالنه بر نشانه، هر سطح شکوفه زاری
آرایش بهاردن بر نمونه بی بهانه در . یوللرینک حوالی و اطراف اشجار
ملته اساق ایله مزیندر که هر شاخ نضارت و ایه سی تار شعاع آفتابه بر
کوزل شانه، سایه سی ایسه التنده کز نلرک حیاته سرمایه در . رخام خامدن
جایجا رکز اولنان صنم لر کویا که بو عالمک نفوس ملکیه سی و خاندان

ایمپراطوریدن ارتحال ایدئزک شهره روضه ده مشهور اولان تصاویر
مجسمه سی گویا که بو باغ سکوت آبادک سکنه متحضره سیدر .
بواجملک تفصیلی ادیب مرحوم کامل پاشانک (قالیسو) جزیره سته
دائر تعریفات بلیغانه سی مفیددر .

بو باغده وار غریب حالت
شایسته اکر دینسه جنت

نصل جنت دینلمسون؟ ساحه سندن احوال عقبایی آکدیرر برعالمه
کیریلیر . بوتماشادن صکره صفای جنت سوریلور . یعنی بو روضه
وسیع الانحالتک برکوشه سنده شمیدیکی ایمپراطورک پدری فره درینک
وزوجه سنک تربه سی موجوددر . باغجه نک صاپه برجهتندن اوزون بر
یول ایله اورایه کیدیلیر . یولک اطرافنده سروکی حزن ارتدیره جق
اغالیر دیکیلیر . یولک حذا سندن متها سنه طوغری باقلنجه برصراط
مستقیم که ظلام ظلال اشجار ایله منظره سی غایت مهیب وموحش وتحریک
روز کار ایله اغالیرک تصادمندن حاصل اولان ایکلتی زیاده حزن ومدهشدر .
ژوار یولک اورته سنده سئوحات اخرویه ایله او یله متأثرالجنان اولور که
دوردن برمغاره دلیکی کبی مشهور اولان تربه قپوسنی مدخل عالم آخرت
طن ایتمکه باشلار .

سعدالله پاشا

شعره مثال :

قصر روح افزا دکل حسن وبها مأواسیدر
جنت اعلا بونک قرش جهان آراسیدر
سیر ایدوب طرح جدید سقف عالین دیدم
وار ایسه بوروی ارضک عالم بالاسیدر
روح افلاطون دیدی یوق یوق خطا ایتدک خطا
عالم جاه وجلالک بویکی دنیاسیدر

دار خلدك بره صنع بیتیدر - یاخود - دیدم
 دیدی کیم رضوان بویتی جنتک معناسیدر
 دار مختدر جهان اما بونک چاک دری
 اول قیاسک صورت الای استناسیدر
 طاق کسری قصر شیریندر پدر مادر اکا
 بوایکینسک دخی بر طفل نوپیداسیدر
 کره ودریا ایکی جانیدن در آغوش ایلمش
 صانکه دریا دایه سی کهسار ایسه لاسیدر
 کوه صاقتمده رخسارن طوغار کوندن آنک
 بحر ایسه آینه دار طلعت زیباسیدر
 حذا ساحلسرا کیم رنک و بوی نوبهار
 کلشن بر فیضنک برغنیچه رعناسیدر

ندیم

دیگر :

بهار ابردی ینه باغه دوشندی نطع ژنکاری
 ینه سلطان کل ایتدی مشرف تخت کلزاری
 ینه باد صبا افتان و خیزان ابردی کلزاره
 دم عیسی وش احیا ایلدی ازهار واشجاری
 لطافتدن زمین فرش منقش اولدی عکسیله
 مرصع سایان ایدنجه چرخ ابر کهر باری
 ایرشدی پرتو فیض بهار آینه چرخه
 عجیبی شمدی اولسه ژنک ابر تیره دن عاری
 دونوب کرداب بحر خونه هرکل لاله زار ایجره
 طولاشدیرمقدمه کشتی قرار بلبل زاری
 نسیم اول دکلو نازک طرح ایدر آب اوزره امواجی
 که لوح سیمه استاد ایده من اوله قلم کاری

صانور تمغای زریندر کورن برماقی خاراده
 میان آبه دوشمش عکس خورشید پرانواری
 چراغک حسنی انکار ایدنلر روز روشنده
 سمتار ایچره کورسونلر فروغ شمس کلناری
 نفی

— اسلوب عالی —

اسلوب عالیده کی خاصه جلیله افکار و حسیاتک اصالت
 وعلویتنه تعیراتک عظمت وشدتیده علاوه ایدرک ناکهانی
 تهاجرله نفس ناطقه بی حواسنک فوقه چیقارمق و حیرت و اعجاز
 و عشق و غرام ایله مشحون ایسکدر . اسلوب عالییه چسبان
 اولان شی احتشام و عظمت افاده در . اعتلایه مائل ایسه ده اسلوب
 مزین مخصوص اتندن اولان تزیناتی تحقیر ایدر . مزیتی زینت
 و ثروت الفاظده دکل قوت و صلابت معناده ارار . شدت افکار
 ایله حسیات اصیلانه نك افراطندن متولددر . بونکله برابر
 جولانکاهنی شواهدق علویت و عظمته حصر ایتمسی حائنده
 کرک مؤلفنی، کرک قارئی پوره جغندن ارالقدمه اسلوب مزین و اسلوب
 ساده نك معتدل و نازک خیابانلری ارسنده خرامان حضور
 و استراحت اولسی ایجاب ایدر .

اسلوب عالی مناجات و نعوته، مرثیه، خطبه لره، فلسفه،
 تاریخک بعض پارچه لرینه، تراژدی لره و سائر هر درلو مقدس
 و عالی مباحثه لایقدر .

مثال آتی محاربات سابقه هنکامنده و طنمزک کرفقار
 اولدیغی مصائب و شدايددن متأثراً اظهار اولمش و او یلادن

بر نوحه در که شامل اولدیغی حسن و تصور نه درجه بلند ایسه
اسلوب بیانی دخی او مرتبه عالی اولدیغی چون او یولده بوله
بیلدی کمز سائر مثالله تقدیماً ایراد ایلدک :

کیت وطن کعبه ده سیاهه بون
بر قولک روضه نجیه اوزات
بری کر بلا ده مشهده آت
کاشانه او هیئتکله کورن
او تماشایه حقهده عاشق اولور :
کوزه بر عالم ایلیور اظهار
که جهاندن بیوک لطفاتی وار !
او لطافت اولسه کرانکار
مذهبهجه دیمک موافق اولور :
آچ وطن سینه کی آلهکه آچ
شهدا کی چیقارده اورتهیه صاچ !
کمال

شاعر مشهور باقینک سلطان سایان ایچون سویلدیکی
مرثیه دن شو بر قاچ بیت دخی اسلوب عالییه مثال اوله بیلیر :

قیلدی فراز کنسکره عرشه جلوه گاه
لایق دکلدی شانه حقا بو خاکدان
مرغ روانی کوکله ایردی ها کبی
قالدی حسیض خاکده بر ایکی استخوان
چاپک سوار عرصه کون و مکان ایدی
اقبال و عزت اولمش ایدی یارهم عنان
سرکشک ایتدی نوسن بخت سترکار
دوشدی زمینه سایه الطاف کردکار .

عبدالحق حامد بک (طارق یا خود اندلس فتحی) البته نظر
مطالعہ کردن کچم شدہ . مؤلفک طارق بن زیادہ عقیب فتحہ
سویلتدیگی سوزلرہ بر کرہ دہا باقہ لم کہ اسلوب عالینک بر مثال
مکملنی دہ اورادہ کوارہ جگنر :

طارق بن زیاد (یا لکنز)

اندلس حکمداراننک خزینہ لری ایچندہ سین، طارق! سن ترہ دن کلوب
ترہدہ طور مشسن . عزیزتک نہ طرفہ ؟ سن تاسور بہ دن کلوب طلیطلہ دہ
طور مشسن . یازین سکا برفاغ دیہ جکارہ . بونکله برابر سن قولہ دن چچدک،
بر سرای خزینہ سندہ سین . بر مضارہ کیرہ جکسین . شو کوزینک او کندہ پارل
پارل یانان شیلر نہ در؟ بر طاقم حکمداران ماضینک سر نکون اولمش افسر لری!
بوشهر بر تختکاه سلطنت اولسہ بیلہ بو او طہ بر تاجکاه مسخر دہ . او قرال لری
تشخیص ایدن تاجلر سنک نیچہ کدہ اقتداریکک کمالہ یکر می بش برهان،
یکرمی بش شاهد .! بونکله برابر ای سردار غالب ! سن یا لکنز بر
ترہ داریسن . بوتاجلرک اصحابی اولان حکمدارانہ امتثال ایمہ . انلر غافل و
مغرور ایمشلر . ذوالجلالک قدرتی، بشرک مجزینی، زمانک انقلابی دوشونما مشلر .
ہب بر لرندن انتقام الہرق کلوب کیتمشلر . سن انلرک سرای سلطنتنہ کیردک،
خزینہ ثروتہ مالک اولدک، دینہ اسرارینی کشف ایتدک . رودریق سکا
انلرک استقبالی کوستردی . سن دہ عالمہ رودریقک آیینسی تصویر ایتدی بر یورسن .
ایشتہ قوجہ بر ملتک عالم استقبالی ایاغکک اتندہ یوارلنوب طور یور .
ایشتہ داخندہ جریان ایدن نہر اقبالہ بر بشقہ مجرا آچلدی . بودہ محضا
سنک کتیر دیکک انقلاب ایلہ آچلدی . بونکله برابر سن ہیچ برشی
دکل سین ، بن زیاد سن مجرد ہیچسین !

تبدیل طور ایلہ

نہ اولور یازیم ؟ بکادہ برازغرور کلسہ، غرور ایلہ چیقسہم جیقسہ مدہ
سکرہ بردن برہ دوشوب نہ قدر عاجز، نہ قدر اقتدار سز بر مخلوق اولدیغی

بر کره دها او کر نسهم . او قو ! بن زیاد او قو ! شو افسر لرك هر بری بر
حکمدار بدبختك سرگذشتی در . او قو ! ابن نصيرك کوله سی !

سابقا پلونه سردار ظفر شعاری و الحاله هذه حربيه ناظری
بولتان غازی عثمان پاشا حضرتلرینك پلونه ده شهید اولدیغی
خبر کاذب استانبوله وارد اولدیغی کون-که عموم عثمانلیر ایچون
بر روز سیاه ماتم ایدی - خلقك ترجمان حسیات و تأثراتی اولمق
اوزره (وقت) غزته سنده نشر اولتان بر مقاله عظمت حس و شدت
افاده ایله اسلوب عالی به موافقت ایده جك امثال ادیبه دن
صایبیه جغیچون بعض فقره لری نقل اولندی .

مسعودیت مدنیه خیال لری نهایت الامر بویله بر حس ندامت و یشمانی به
نصل وسعت و بر مر که یوز لجه سنه ده حاصل ایله یکی معموریت اوزرینه
غبطه بخشای انام اولان بر شهر عظیمك چند ساعت ظرفنده یا نغین برینه
دوندیکی کوریلور، قرق ییلده مکملیت بشریه سی حصوله کلان بر السان
کاملک بش پاره لك بر قورشون ایله دورلدیکی وهم ده بیکلر جه سی بر آنده
بره سرلدیکی نظر حیرتله مشاهده اولنور .

جنگ ! . . .

بادی امرده او یله مقدس بر شی که قدسیتک وجدانجه ملاحظه
و موازنه سی یورکده برقایتار قانک جریاننی حس ابتدیریور . او یله یا !
مسعودیتزه کوز دیکن حاسد لری سائقه حسدله تشدت ایده جکلری تحرییدن
منع ایچون ایجاد اولتمش بر ایشدر .

قط جنگ ! . . .

نه مستکره شی ! طول امل و غایبه حسد و سوق غرضاله نوعیت بشریه سنه
مخصوص اولان ملکیتی منعنت غفرتانه به تحویل ایلیان انسان لری هدف

حرکت ملعونانه سبيله اتصال ايليان شهراه دخى جنك ديه بادی امرده
تقدیس ایلدیکمز بر کیفیت دکلیدر؟

.....
.....

ترك سلاحه برچاره وازایسه اوده سلاحلمقدر. تخریب عالم فکرنده
بولنانلر سلاحه کلدکاری کی بونلردن تحافظ و تدافع ایچون دخى انلره
سلاح یوزندن بشقه یوز کوسترمک خطا اولدینی حقایق و تجارب
تاریخیه دندر .

انسان اوغلی او قدر غریب بر مخلوقدر که یوز ویردکجه شماریر .
شماردجه یوز بوله جق اولورسه دها زیادد شماریر . جهان آنک اسیریر
اولسه ازمک ایچون جهانک خارچنده احرار ارامغه قالدیشیر .

هنده قدر کیدن اسکندر لر ، ازمیده قدر کلان تیمور لنگلر ، بونا پارطلر
ایشته هپ بوشمار قلق اوزرینه کلشلر و کیتمشلر در .

.....

باخصوص که اول متعرض کندی مدافعه لرندن عاجز بولنان نسوان
وصیانک جگر لرینی بیرتمق ایچون ناخن خون آلودیله میدانه چیقده
(سن هر یورکی قادین وصبی یورکی ظن ایدیورسک که سنک بو هیبت
مدهشه و مخوفه که قارشی تره سون؟ ایشته سکا بر یورک که پولاددر) ديه
میدانه آتیلان دلاور کندی جانی بی نوعی یولنده قربان ایتکی کوزه
آلدیررسه فضائل انسانیه مراتبنک قدمه عالی انعالت و اصل اولور .

وملیونلرجه بی نوعنک تحسین و آفریننه دکل عادتامننه مظهر اولدینیچون
مسعودیت دنیویه و اخرویه دن اوله رق بوندن بالاتر هیج برسعادت بوله من .

شبهه یوق که بورتبه یه وصول دخی هر حکمتی جامع اولمق اوزره هر
حاله بر اولومدر. حتی قدر شناس اولان بر آدم اولومک پنجه خون آلودینه
دوچار اولان بیکلرجه آدم میاننده اک زیادد رزمکاه فدا کاریده جانیه

جو مردك مسابقه سنك پيشواسى اولانلره آجیر. هم انك ضیاعنه اغلر، همده
 كندی یوزندن منتظر اولان خدمتك فقدانه یانار .
 نام عظمت اتسامنی زیب سرلوحه ماتم ایلدیكمز « غازی عثمان پاشا »
 بنی نوعنك اول یكانه لرندن ایدیكه سینئه ملكانه سنده موجود اولان ارسلان
 یورکی حمله شیرانه وصوله قهارانه سنی تحریب بلاد ایچون دكل بلكه بو
 ملعت ایچون مجوم ایلان یوز بیكگرجه اشقیایه بالمدافعه ینه یوز بیكگرجه
 مخدراتك عرضنی، یوز بیكگرجه صبیانك حیات معصومانه سنی، یوز بیكگرجه
 احرا رك حریتنی والحاصل جهانده جنت اولیق اوزره توصیفه شایان اولان
 برملكتنك معموریت ومسعودیتنی اشقیای مرقومه نك پای تخریبندن محافظه
 ایچون كندیسنی سوق ایلدی . احمد مدحت افندی

§

- علویت صرفه -

اسلوب عالی- که طرز زیبانه عاقددر- روحدن متولد واسلوبدن
 بتون بتون مجرد ومستقل اولان علویت ایله قاریشیدر بلما ملیدر .
 شبهه یوقدر که تصورات عالیله سز اسلوب عالی اوله منز انجق
 عکس قضیهده طبق اوله دکلدر . یعنی تعیرنده علویت بولنیمان
 بر فکر حد ذاتنده عالی اولا بیلیر. مثلا سیرن فاتحی وقیروان
 شهرینك بانیمی اولان مجاهد مشهور عقبه بن نافع قناریه
 اطهلری قارشیننده راكب اولدینی دوه سنی بحر محیطه سوردیدی
 زمان « الهی ! شاهد مسك : پیشگاه عزیزتمه شو عمان تصادف
 ایتسهیدی اسم جلالنی دها ایلری به کوتوریردم » بیورمشدر که
 بو کلام حق پرستانه و عالی همتانه نك حاوی اولدیعی فکر حد
 ذاتنده عالی یعنی برعلویت صرفه اوله رق صورت بیانك بونده

دخلی اوله مز . ونه درلو افاده اولنسه مال جلیلنده کی علویت
انتفاایده مز .

ایشته بو سوزدرکه تقدیر علویتمده برادیجیزی « اشاغیدن
یوقاری یه ایدیلان بو خطاب یوقاریدن اشاغی یه اینن خطابلر
قدر علوی ایدی ! » دیمکده بی اختیار براقشدر (*)

علویت صرفه برکلهده ، برحرکتده حتی سکوتده بیله واقع
اوله بیلیر . اعظم اسلامک وحقی مشاهیر عثمانیانک تواریح شان
ومفخرتلی قارشدیرلدیغی حالده بزه برکله دن ویا برحرکتدن
منبع برچوق علویت صرفه مثاللری عرض ایدر . از جمله
اندلسده ملک هشام ثابنک وکیل السلطنه سی بولنان محمد المنصور
بر محاربهده ، عسکرینک - جیش عمر مرهم اعدایه غلبه ونصرتدن
مایوس اولوبده - هزیمت کلیه ایله فراره یوز طوتدیغنی وبونلری
بشقه یولده ضبط ایتمک قابل اوله میه جغنی ، کورنجه هپسنه مسابقتله
در حال آتندن اینه زک و عمامه مسنی باشندن وقلدیجنی بلندن چیقاروب
آته رق ارباب فرارک ره گذارینه یاتیویرمشدرکه بو حرکت علویه
راه فراری سد وعسکر اسلامی ینه او محاربهده مظفر ومنصور
ایتمک کفایت ایتمشدر .

تحلیل و تعریفدن مبرا اولان شیلرک بریسیده علویتدر .
چونکه علویت اوله قبل الوقوع بیلنیر کوریلور شی دکلدر .
روحک ناکهانی برهیجانندن متحصل اوله رق حسی دخی بهت
متأثرانه دن عبارتدر .

(*) عبدالحق حامدیک . طارق - یاخود - انداس فتیحی . صحیفه - ۱۰

حسیات مفرطه ده تعیره صیغمز برطاقم حاللر اولدینی وروحك برسبيله متهیح اولدینی زمان حسیات شدیدینی تبلیغ ایده جك بر تعیر بولنه مامقله نه درلوعذاب واضطرابه دوشولدیکی انکار اولنور شیلردن دکلدر .

حسیات قلبیه نك حوصلهٔ تعیره صیغمه جق درجه لره قدر اتساعی حقیقتی تسلیم اولنجه علویتده بوکا تطبیق اولنه بیلیر . اولویتله حسیاتمزی بغتهٔ تحریك ایدرك بزى الك روحانی ذوق ونشئه ایله متلذذ ایلر .

ایشته آنسزین کلیرکچر ، وقوعندن اول کوریلوب بیلنمز وبتون بتون غیر اختیاری اولان بوعلویت ایچون اوچ منبع واردرکه انلرده افکار ، حسیات ، خیالاتدر .

- علویت فکر -

علویت فکر تصورده برعظمتدرکه ساده وشدید وقیصه تعیر ایچنده بارقه انکیز ظهور اولور. حضرت فخرعالم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز دار آخرتی تشریف بیوردقلری زمان جناب صدیق اعظمك مسجد شریفده افتتاح خطابتلری بولان کلام آتی کبی تأثیراتحال پیغمبریدن طولانی حیران وسرکردان اولان اصحاب کرامك قلوبنی انوار انباه وتسلیتله تولدیره شیدی: «ای ناس محمد طاپانلر بیلملیدرکه محمدوفات ایتدی الله طاپانلر بیلسونلرکه الله باقیدر!»

جلال‌الدین خوارزمشاهک حیت اسلامیہ و جلادت
 فطریہ سنی تصویر ایدن غیر مطبوع بر تیاترودہ مشارالہک
 مقابلہ خصمہ مہیٰ عزیمت ایکن اللہہ ، دینتہ خدمت ایتمیکی
 حیاتنہ ، راحتنہ ، حتی برکوشہ مذلتدہ منزولاً جان و یرن پدري
 علاءالدینک انتقامنہ بیلہ ترجیح ایدہ جکنہ دائر علنی ایتدیکی
 عہدہ عمومی اشہاد ایلر . مقربلرندن بعضیلری « اللہ معینک
 اولسون ! » و « اللہ معینمزدر ! » القشلیریہ مقابلہ ایدرلر . بونلرہ
 قارشى جلالک لسانندن دخى شوسوز برق جهان کبی صادر
 اولور :

« اللهم ايشنه قاريشميه جغز . يولنه كیده جگزر ! »

ایشته هر حالده و خصوصیلہ اولیہ بر زمان و موقعده ہامعینہ
 تأثیر بدیہی منکر اولمیان بوکلام عالی علویت فکرک بر مشال
 بلیغیدر .

جناب شیخ غالبک نعت حضرت پیغمبریدہ سویلدیکی
 سوزلردن شو اوچ بیت دخی علویت افکار جہتیلہ - جبال
 متسلسلہ شواہقی کبی - دوش بردوش اعتلادر :

شاه ملکوت عرش پایہ

ماہ جبروت فرش سایہ

بردر دیدی آشنای وحدت

موج احدیت احمدیت

چون اول ما خلقدر اول نور

ثاقی خدا دیسہ مدہ معذور !

- علویت حس -

علویت حس قلبك عشق فضیلت ، تحقیر هوسات ، میل معالی
 کجی احوال دن طولانی بردن بره اظهار ایتدیکی هیجان شدید
 ایله - هر حالده ضعف و عجزه منتهی اولان - ماهیت انسانیه نك
 کویا فوقه چیقماق ایستدیکی ائشاده حصوله کلان بر کیفیتدرکه
 یزی مفتونیت و اعجازه دوشورر .

بوعلویتك حاوی اوله جنفی حسیاته کوره تنوع ایتسی
 طبیعیدر . نته کیم علویت فکر دخی اوله در .

(وطن - یاخود - سلسره) ده امرادن صدقی بلك
 بر بشقه سنه اسناد ایله کندی سرگذشتنی حکایه ایتدیکی صره ده
 غلبه حسیات ایله بر اراق - کتم حقیقت مقصدندن دخی
 ذهول ایدرک - سویلدیکی سوزلرایچنده حیرانی اوله جغمز علویت
 حس ، شدت و انتقام نوعلرینه داخل اولور :

صدقی بلك

لکن انسان .. انسان کوزنده و درجه آلفقدی که کندی نك ده انسان
 اولدیغنی دوشوندکجه کندی کندی الدائمه چالشیر ، قرتی طوبورمق
 ایچون طاغ باشلرنده درت ایاقلی یوریر ، اغزیله اونلاردی . آه! کندی
 طاشیوبده بودنیابه کترین اناسنی بولسه اوزمان شبهه سز قرتی یوزبیک
 پارچه ایدردی ! دنیا؟ .. یا هله دنیا؟ .. بر کره انك کوزیله باق ..
 صانکه فلك برچوجوق دنیا اونك النده برطوب .. ، فلك اوینار ..

دنیا یوارلتیر ... چوجوق اوینار طوب آشینیر ... شمدی قرصری
کورینان شی کوزنی یوموب آچنجه یه قدر صاری اولوره شمدی طوغری
کورینان شی کوزنی یوموب آچنجه یه قدر اکر یلیر .

آه ..! قاچ بیک کره قوبروقلی ییلدیز قدر برییلدیرم اولوبده بو
چوجوق او یونجغنی ... بو ایلحق طوپراغی ... بو ظلم دنیا سنی ... انسانک مزار
اوتقندن بشقه برشیته یازامیان مصیبت عالمی بر اورشده یوز بیک پارچه
ایتک خولیا لریله چلد بره جق درجه لره کلام ... قاچ بیک کره ..!

کمال

- علویت خیال -

علویت خیال بیوک برشیئی ویا بیوک بر فعلی پارلاق ونظر
فریب الوان ایله نقش وتصویر اتمکدر .

نثره مثال :

دها باش طرفنده عثمانلیلرک فضائل عسکریه لری میدانه قویان :

بز اول عالی مهم ارباب جهد واجتهادز کیم
جهانگیرانه بردولت چیقاردق برعشیرتدن
بز اول نسل کریم دوده عثمانیاز کیم
مخردر سراپا مایه من خون شهادتدن

قطعه سنی بر درلو او قویوب کچمک ممکن اوله مدی . او قودنجه
افکارم بشقه لشرق بیلم نه سببه منی او چنجه دفعه ده کی تکررنده قلیجی
چکمش بر کره دها او قویشده بام باشقه بر حاله ککش اولدینمدن طوغریسی
نه او یقوده ونه ده حال بیداریده ایدم دیه بیلیرم ، او یقوده ایدم دیسه م

بر طرفدن قطعۀ مذکورہی اوقومقدہ ودیکر طرفدن صاع المدہ کی قلیجک پارل پارل پارلاسنہ باقوب آبا واجداد من عثمانی بالبرمزمک دشمن قانیلہ یاصلانمش بالالریخی در خاطر ایدرک حزین فقط برطور عسکری ایله دای آلت افتحار! نہ زمان شکل هلالکی سحاب اعدا اوزرنده بوله جقسک؟ نہ وقت کردن خصمه نزول ایله اخذنار ایده جک وهانکی کون خون دشمنله ژنکدار اوله جقسک؟ «کی خطا بلرله سیرا تمکده وا کثرا اوروب دورتمک حرکت لرله مثال اژدر دشمن مفروضه حمله قهرمانی ایله کیتمکده اولدیغی در خاطر ایدیورم .

پکده حال بیداریده ایدم دیه میورم؛ چونکه ذکر اولنان حالات ایله برابر عسکر لکک جان اله جق پک بیوک صورتلری صحیحاً وقوع بولورجه سنه کوزمک اوکنده برمنظره غرابت اثر تجسیم ایدیوردی .

عجبا نه حالدرکه قابل حس اولیان بر آنک تجزی وتعریفی عدیم الامکان بر زمانده هم قلیج تعلیمله اوغراشیم همده کنیدی میدان محاربه ده غالب بر اردونک قوماندانی کوریم . سبحان الله! نه غریب شیدرکه عادت معدوم دنبله جک بروقت موهمده بونجه شیلر وجود بولمش طرزنده کورینور وطینت عسکریه اقتضاسنجه غیرت طمارلری بودرجه قبارتوب عثمانلیق قدر پسنیدی وخصائل برکزیده سنی صوک نفسه قدر اظهار واجبار ایدیور! کویا قوماندانی اولدیغیم اردو هر بری بررطاغ پارچه سندن عبارت عثمانلی شجاعتندن مرکب قوجامان برارسلان سوربسی ایمشده بن اشهب سوار عزووقار اولدیغیم حالده اک ایلریده ورایت ظفر المدہ کیدیورمشم .

ارکان حرب بیکباشیلرندن رفعت بک

شعره مثال :

ینه قارشیده وجه منکسفی
کوکه اورمش تننده کی حمرت
روی ارضه نگاه منعطفی
ایکی برق بلا کلیر البت

صانکه نقرتله عالم بشره
 فلک آرای ارتحال اولمش
 کوکده ده مظهر جلال اولمش
 باق حضورنده کی فرشته لره
 طلب ایتمش مزاج منحرفی
 دوش نازنده لعل کون خلعت
 او قیافتله عازم جنت
 ای وطن ای ملیکه ملت
 سکا باق آل کفنده برزینت!
 بکز بیور کهکشانه یاره لرك
 موکب رختک اودر کویا
 بیلدیرم عکسیدر نقاره لرك
 سنی آلفیشلیور بروج سما
 بشقه بر طرز افتراقک وار
 کور برم بیک هلال نورانی
 ای مه آسمان قوطانی
 نه مهابتلی انشقاقک وار
 فلکی قاپلامش ستاره لرك
 محشر اولمش او عالم بالا
 بوکا موجب نه بیلدم حالا
 قدر کی ایلمک ایچون اعلا
 صانکه کلش جنازه که . .

عبدالحق حامد - ابن الموسی (*)

(*) ابن الموسی برتیا ترو او یونیدر که برارالتی (وقت) غزته سنده تفرقه
 صورتیله طبع اولمغه باشلانیدی حالده صکره ترک اولمیشیدی. اثرک کتاب اوله رق
 هنوز باصدیریله مامسی ایسه قیمت شناسان بدایع ادب ایچون جای تأسفدر.

اوچنچی فصل

- تزیینات اسلوب - انواع مجاز -

بو فصلك مندرجاتی : اسلوب حقیقی . اسلوب مجازی (استطراد : استعاره و مجاز مرسلدن ماعدا سائر برطاقم صنایع دخی مجازاندن عد اولئمنك سببی) - تصنیف انواع مجاز . مبحث ۱ - مجاز تخیلی : استعاره . استعاره تمثیلیه . تشبیه (استطراد : استعارات و تشبیهاتمز حنقنده برقاچ سوز) مجاز مرسل ، تعریض و کنایه . توریه و تلیح . تضاد و مقابله . ادب کلام . تشخیص و انطاق . مشا کله . ایهام . مبالغه . مبحث ۲ - مجاز تبلینی : التفات . استفهام . ندا . قطع . تردید . رجوع . عکس . تکریر . مبحث ۳ - معرفت مجاز .

- اسلوب حقیقی - اسلوب مجازی -

مثلا - بو فرصت هر وقت اله کچمز - دیه جك اولسه ق
بو بر طرز بیاندرکه ساده و صنعت وزینتدن بری اوله رق کلمات
مرکبه سی معانی اصلیه و طبیعیه سنی محافظه ایدر و نظر متخیله یه
بر تصویر عرض ایئز . ایشته بو یولده اولان افاداته (اسلوب
حقیقی) و تعبیر دیکرله (ترکیب بسیط) اطلاق ایدرز .
حالبوکه ترکسینك :

فرصت که هوای تیز پردر

ایرمک اکا بردخی هنر در

فرست دیدیکک دم سحر در
 کویا که صبای خوش اثر در
 افسوس اولور اول نسیم نافع
 برغفلت یکدم ایله ضایع

نشیده سی یوقاریکی افاده نك حاوی اولدینی فکری بالواسطه
 ومضع بر صورتده مفید اولوب بونده کلمات معانی عادیه سندن
 غیرى داها واسع دها شاعرانه معنارده استعمال اولمش و بو
 صورتله حد ذاتنده هیچ بر لاطفی حاز اولمان بر قضیه پارلاق
 بر عرض تمثاله متحول اولمشدر . ایشه بو قیلدن اولان
 ترکیاته دخی (اسلوب مجازی) وافاده آخری ایله (ترکیب مخیل)
 تعبیر ایلرز .

اسلوب حقیقینک خیال ایله اختلاطی یوقدر . فکر ونظره
 ومحاکاته مستند اولان ماده الویرر . آثار علمیه نك بر
 ترجمان صاحب وقایدردر . چونکه مؤلفات علمیه تشییط فکره
 دکل تبیین حقیقه مخصوص اولدیغندن ترینات ادبیه احتیاجندن
 وارسته در .

اسلوب مجازی ایسه فکر ونظردن زیاده ذوق وجدانیدن،
 حسیاتدن تولد ایدر . نظر دقته چارپان برشی تعریف دکل
 تصویر اولمشق واندن بر طاقم نکات ومحسنات چیقارملق
 ایستینجه اسلوب مجازی به - همان غیر اختیاری بر صورتله -
 چیقیله رق هم بر محرره همده بر صنعتکاره عائد وظیفه نك ایکسی
 بردن اجرا اولنور .

کلماتی وضع و تخصیص اولند قلمری مغالره ترك ایدن اسلوب حقیقیدن و بو مغالری مادیاتدن مجرداته و یا محسوساتدن مخیلاته نقل و یا عکسنی اجرا ایلیان اسلوب مجازیدن بشقه - الفاظ ، دلالت حقیقیه لری دائره سندن چوقلق خارجه چیقمقسزین ، علی طریق النقل دخی قوللانیلیر .

مثلا (اچاچ یا پراغی) (دیکش ایکنه سی) (انسان باشی) دیدیکمز کبی (کتاب یا پراغی) (بالق ایکنه سی) (ارغاد باشی) دخی دیرز . چونکه بو ایکنجی طاقم مغالره دلالت ایدر بشقه جه لغتله اولدیغندن بونلری تعیین ایچون اک زیاده مناسبتی بولنان و یا هیچ اولمازسه بومغالر حقتده بزه بر فکر ویره بیله جک اولان اشیا نك اسامیسنه مراجعت اولتور (*).

آفآبیان ایتمدی کمز شیلر مجازک ماهیتی حقتده بزه بر فکر ویره مکه کافی اولور ایسه دهه براز دهها ایضاح ایدهم : مجاز دنیلان شی علی الاطلاق - کرک کلماتک معانی اصلیه سی تغیر و نقل اولنمق صورتیله اولسون کرک عباراتک ترتیب و انشاء منطقیسنجه احتراض نفسانی و یا ذوق وجدانیدن منبعث اوله رق دهها یکی ، دهها جانلی ، دهها تحف بعض تعدیلات اجراسی طریقیه اولسون - تبیین مرآمده کلامه بر طور مخصوص ویرمکدن وطوغریدن طوغری به اولان طریق افاده دن آزچوق تباعدله

(*) بزم اصطلاحات مخصوصه مزدن - آهنک سلامت - خریطه تصور کبی تعبیرلرده بوقیلدندر

بشقه یولده سوز سولمکدن عبارتدر . نرکسیدن بر آز اول
ایراد ایتدیکمز مشال مجازک بر فکر عادی به نه درجه لطافت نه
درجه شعسه ویره بیله جگنی بزه ارانه و اثبات ایدر . مع مافیله بر
دیگر مثال ده اعرض ایدم : مثلاً « دنیانک هیچ بر حائده قرار
یوقدر » وقوعات ایسه کلیر کچر شیلردر . وقتیله کچیردیکم او کوزل
ایامی خاطر لادجه محزون اولیورم . کنجک دنیلان شی ده بتیور یورم
دیسه ک اسلوب حقیقی به موافق و مجازدن بتون بتون وارسته بر
سوز سولمش اولورز اما سوز مزده بر لطافت و رونق بوله میز .
حالبوکه بو افاده نک اسلوب مجازی به تحویلی دیمک اولان نشیده آتیه ،
اساس فکری نه درجه پارلاق ، نه مرتبه مؤثر بر حاله قویدیغنی
وهله نظرده آکلایه بیلیرز :

بودوران نه دهشتلی دولاب ایمش
قیامت دخی قوپسه ایتمز قرار
وقوعات ایسه عین سیلاب ایمش
که عمان محوه آتار روزکار
دوشوندکجه بن سوردیکم دملری
کلیر یادی انجق کورنمز سرور
ایدوب سانکه اول سورشادی سرور
بوکون کوکله قالدی ماملری
برادر شهاب فنا یاب ایمش !
اویاندمده بیلدم او بر خواب ایمش !

عبدالحق حامد

کذلک مجازه رعایت ایدلمیه رک (بهار کلسه ، زیر ا بهارده راحت

ایدر او یورم. او موسمه توبه بی بوزانلره کیمسه تعرض ایده مز. سروی.
 پک بکنیم. لاله یه باقدیقه نشئه یاب اولورم. ایرماغه نظر ایتد کجه
 عمرم ا کسلمز (دیسه ک اوله برفکر آبداری نه قدر خشک، نه
 درجه بارد بر صورتله افاده اتمش اوله جغمزی تعریف اقتضایتمز.
 لکن بوفکرک تصویرینی ندیمه حواله ایلر سه ک اوقوجه شاعر
 سخن آرانک بهار اطلاق ایتدیکمز فکر مجرد بر وجود اعطا
 وسرو ولاله یه وجوب یاره قابل سمع بر حیات اسناد ایدرک کویا
 کندیلرندن جواب اله حق کبی خطابه باشلادیغنی و آرده شو
 نقش بدیع مجازینک حصوله کلدیکنی کوریرز :

کل ای فصل بهاران مایه آرام و خوابم سک
 ایس خاطر م کام دل پر اضطرابم سک
 دهان غنچه بی باز ایت زبان سوسنی ترفیل
 شکست توبه یه دخل ایدنه حاضر خوابم سک
 کلستانده نمایان اول چو معنای بلندای سرو
 بو موزون قد ایله حقا که بیت انتخابم سک

 مدام ای لاله خاطر کشا دور اوله کلشندن
 سنکه نشئه تحصیل ایلم جام شرابم سک
 نه حالتدر سکا باقدیقه ای جو عمرم ا کسلمز
 مکر زنجیر بند پای عمر پر شتابم سک

علی العموم مجاز طبیعتده مکنوزدر . استعمال ایسه اوقبه

عمومی، اودرجه نامحدوددرکه مصاحبات و مکاتبات عادیده
 بیله اکثر سوزلرمز علی طریق انجاز واقع اولور :
 مثلا (تازه حوادث - مغموم هوا - پارلاق فکر - محنت
 اوجانی - قره خبر آجی سوز) کبی لقردیله بتون تعیرات
 مجازیهدندر .

کلامی انواع مجاز کبی هیچ بر شی تقویه و تحسین
 ایدهمز. افاده نك طبعه کلال و ملال ایراث ایتمکدن خالی قالمیان
 اطرادینی دفع ایله بدلنه لطافت و ششمه بخش ایله .

-- استطراد --

شمدی یه قدر بلاغت عثمانیه یه - دائر اثر چیقاران ارباب علم و ادب
 - علمای عربیه اتباعاً - کلامک مقتضای حاله مطابقتی علم معاینک
 کفالتنه ترک و وجوه تحسینی ایسه علم بدیعیه ارجاع
 ایله معنای واحدی طرق مختلفه ایله بیان ایتمک مسائلی دخی
 (علم بیان) ده تخصیص ایدرزکه بو علمک موضوعی حقیقت
 و مجازدن عبارت اوله رق احاطه می - مجازک استعاره یه و مجاز
 مرسله صورت انقسامه و کنایه یه و بونلرک تقسیمات و تعریفاته
 منحصر و بونده، بلاغتك ارکان مهمه سندن اولان، تشبیه متعلق
 میاحث و تفصیلاتک داخل بولنمی ایسه تشبیهک استعاره یه
 اساس عد اولنمندن منبعدر. حالبوکه برفکری صور مختلفه ایله
 بیان ایتمک یعنی بزم تعیر مزجه اسلوب مجازی دائره سنی تمامیه

توسیع اینک ایچون - آئیده هربری مثالریله ایضاح اولنه جنی
 وجهله - استفهام کی رجوع کی تکریر کی تعریض و کنایه کی
 توریه و تلمیح کی حتی تضاد و مقابله کی مبالغه کی صنایه دخی
 احتیاج کورینورکه بونلرک برطاقی معانیدن برطاقی دخی بدیع
 مسائندن اولیور. بناء علیه کرک معاینک و کرک بدیعک - ظواهر
 معانی بی برر بشقه فیکره، برر بشقه مقصده امله اتمک جهتیله
 برر طور مجازی اکتساب اتمکدن خالی قلیان -
 بعض قواعد و صنایع مهمه سنی دخی لسان عثمانییه بیولده
 خدمت مسلکنده بنده کزه تقدم بیوران ارباب علم و ادبه حاشا
 مخالفت ایچون دکل بلکه اسلوب مجازی حقدده یوقاریدنبری
 بیله ایده کلدیکمز صورت قبول تعریف ایله تقسیمز اده سنده
 حصول موافقت ایچون انواع مجازدن عد ایله هپسنی مجاز
 نامی التنده و کندیمز جه فائده سنه قائل اولدیغمز برترتیده برر برر
 تعریف و ایضاح ایده جکمز .

بو اختلافز مسلك اختلافدن و تعیر صحیحیله (حقیقت
 و مجاز) حقدده صورت نظر اعتباره عائد و قواعدک تفهم
 و تعلمنی مهما ممکن تسهیل امله مستند بر مخالفتدن عبارت
 اوله رق اساس و مقصده طوقور یری اولدیغندن حرکت
 واقعه مز کستاخانه بر جرأت عدایله دوچار مواخذه ایدلیه جکمز
 و قصور مزک حسن نیتمز باغشلائمنی ادبای کرامک مروت
 و غایتلرندن امید ایدرم .
 اتھی

- تصنیف انواع مجاز -

انواع مجازك كلامده حاصل ایتدكاری تأثیرات نظر امعان ایله معاینه اولندنغی حالده بونلرك بر طاقمنده کی خاصه تخیل جهتیله فكر ونظره چاریمق ودیكر قسمنده کی مزیت ایسه بر فكرك تبلیغده یکی برطور وحرکت ارأه ایلک صورتلرندن عبارت اولدیغی آكلاشیلیر بناءً علیه انواع مجازی ایکی صنفه تفریق ایدرك برنجی طاقه (مجاز تخیلی) ودیكر قسمه (مجاز تبلیغی) نامی ویرمکی موافق کوردم .

برنجی مبحث

- مجاز تخیلی -

مجازك بوقسمی افكاری اهمیت وتأثیرات حقیقه لرندن دهها مهم ودهاهؤثر بر صورتده عرض ایدرواسلوب حقیقیده مناسب آدیربه میان برطاقم الوان زبنده ایله نقش وتصویرایلر. حسن استعمال اولندنغی حالده فكرك وضوح وقوتی، شمشعه سنی آرتیرر. باشلیجه لری شونلدر ،

- ۱- استعاره ۲- استعاره تمثیلیه ۳- تشبیه ۴- مجاز مرسل
- ۵- تعریض وکنایه ۶- توریه وتلمیح ۷- تضاد ومقابله ۸- ادب

کلام ۹- تشخیص وانطاق ۱۰- مشا کله ۱۱- ایهام ۱۲-
مبالغه .

— استعاره —

استعاره دیمک بر لفظك معنای حقیقی سنی نزع ایله مشابهی
اولان دیکر بر معنی اعاره ایتمک و تعریف دیکرله بر شینه- من
جهت مناسب و مشابهی اولان- شی دیکرک نامنی عاریه و یرمکدر.
شجیع اولان بر شخصه شجاعته مشابهی اولان ارسلانک نامنی
و یرمک کی .

هر استعاره بر تشبیه مختصر در فقط ادات تشبیهی یوقدر.
بوکا میندرکه استعاره بی « تشبیه مضمیر الادات » دیده تعریف
ایدر لر .

(محاربه بورسی چالنیر چالمر بزم ارسلانلرک جمله سی
بردن دشمن اردوسنک ایچنده کورلمکه باشلادی) دینسه افاده
استعاره یولنده واقع اولور . چونکه بونده ارسلانندن مقصد محارب
اولان عسکر در عسکره بویله بر نام و یرلمسی شجاعته ارسلانه
تشبیه ایدلسندن طولانی اولیور سه ده بو تشبیه اظهار اولنیه رق
ذهنده قالیور . حالبوکه (محاربه باشلار باشلامز عسکر مز
ارسلانلر کی هجوم ایدرک دشمن اردوسنی تارومار ایلدی) دینسه
افاده تشبیه قلب ایدر . چونکه بونده هم عسکر هم ده ارسلان
ذکر اولنقله برابر بونلرک (حسب الشجاعه) یکدیگرینه بکزمه لدیکی
دخی (کی) لفظیله بشقه جه اظهار ایدیلور .

«جزمی» ده حمزه میرزا ایله والدہ سی شہریار خانمک موازنہ
 اخلاقہ دائر اولان فقرہ یه نظر ایتدیکمز حالده آندہ حمزه میرزا
 ایچون «بوذات فطره» والدہ سنہ هیچ بکزه مزدی: شہریاریلان
 مزاجنده ایسه کندیبسی قبلان طبیعتنده ایدی « دینلدیکنی
 کوریرز. ایشته بو بر تشبیهدر. بو افاده یی متعاقب ایسه
 « ییلاندن قبلان طوغه ییله جکنی کیم مأمول ایدر؟ فقط قوه
 فاطره هر محالک ایجادینه قادردر. « عبارہ سنی مشاهده ایلرزه.
 ایشته بوده براستعاره در.

اوچنجی اولمق اوزره برتعریف دها بیان ایدم: استعاره
 برلفظک معنای حقیقیسندن صرف نظرله اکا دیگر بر معنی
 ویرمکدرکه بومعنای دیگرک اولفظه موافق دوشمسی انجق
 ذهنده وجود بولان برمشابہت علاقہ سیله در.

مثلا (شوکمی یه باق نصل اوچور!) دیه جک اولسحق
 بو افاده ایچنده کی (اوچور) لفظنک معنای حقیقیسندن صرف
 نظر اولنمش اولور. زیرا که کمی حقیقتده اوچوجی برشی دکلدرد.
 بو حالده (اوچق) کله سنه بوراده (سرعت سیر) معنای
 ویرلشدردکه بوده شوایکی امرک یعنی (اوچق) ایله (سرعت
 سیر) ک ارسنده هر برذهنک قائل اوله جفی مشابہتہ مستنددر.
 مثال مبحوثی دیگر بر توجیه ایله دخی استعاره یه ارجاع ایدہ بیلیرزه شو
 وجهله که (شوکمی یه باق نصل اوچور!) دیدیکمز زمان کمی بی سرعت

سیر و حرکتند ذهناً بر عقاب جسم الجنه به تشبیه ایلدیکمز ایچون
 مشبه به اتخاذ ایتدیکمز طیرک اوچق حالی رعایه الوب کمی به
 ویریورز دیرز. بوتوجهک حکمنی ایسه برازا شاغیده کلارسکز.

معنای موضوع لهک غیریده استعمال اولنان بر لفظ مطلقاً
 استعاره اولمز. مجاز مرسل دخی اوله بیلیر. بونلری تفریق
 ایچون اولفظک معنای دیکرده استعمالی نصل علاقه ایله
 اولدیغنه نظر ایتلی. اکر بو علاقه مشابته علاقه سی ایسه
 استعاره در. آشاغیده بیان اولنه جق دیکر علاقه لردن ایسه
 مجاز مرسل اولور.

هر بر استعاره بر تشبیهی متضمن اولدیغیچون تشبیهک ارکانی
 اولدیعی کبی استعاره نکده ارکانی واردر که (مستعار منه - مستعار له
 مستعار) دن عبارتدر. مستعار منه مشبه به دیمکدر. مستعار له
 مشبه دیمکدر. مستعار ایسه یا مشبه بهک لفظیدر و یا خود
 ملایمتی مفید اولان کله در.
 مشبه بهک لفظی اولان مستعار یا اسم جنس اولور و یا
 علم اولور.

اسم جنس اولدیغنه مثال :

ایدردم (غزالله) سیر و سفر

که پایانی اولمزدی صحرا لریک

عبدالحق حامد

علم اولدیغنه مثال :

سن برشه ذیشان سک شاهنشاه دوران سک

یعنی که سن خاقان سک دورکده بن(خاقانی) یم

نقی

مشبهه بهک ملایمی مفید اولان کله ایسه اسم اولور. مصدر

اولور فعل اولور . صفت اولور .

اسم اولدیغنه مثال :

بونی ایتک ایچون قرین ضرر

بلکه ده (نیجه) قضا دیتور

عبدالحق حامد

مصدر اولدیغنه مثال :

قاتل هم معترف هم مهیادر

بی افتا ناموسکی (احیا) در

عبدالحق حامد

فعل اولدیغنه مثال :

(اویاندی) کرچه بختی روز کارک خواب غفلتدن

ولی آرایش دنیانک اولدی دنک وحیرانی

نقی

صفت اولدیغنه مثال :

(مداهن) سودا (ناموسخز) محبت

وجدانمی افساد ایتدک عاقبت

عبدالحق حامد

تشبیهه دائمًا مشبه و مشبه به و اکثریت اوزره ادات تشبیه

ذکر اوانور. بونلردن بشقه وجه شهبک ذکریده جا تراسه ده

مقتضای مقامه تابعدر . حال بوکه استعاره‌ده مشبه به اولان
مستعار منه ایله مشبه اولان مستعار لهدن یالکز بریسی ذکر اولنه رق
بونده تشبیه اعتباریه ارامق ایستیه بیله جگمز (طرف دیگر تشبیه)
ایله ادات تشبیه ووجه شبه مطوی بولنمق اقتضا ایدر .

مثلا وقتی تنبک ایله بوش کچیرن بر آدمه علی طریق
الاستعاره (اماته وقت ایدرسک) دینسه بونده یالکز (وقت)
— که مستعار له یعنی مشبه در — ذکر اولنور . (ذیروح فعال)
— که مستعار منه یعنی مشبه بهدر — طی اولنور . (* تشبیهک بر
طرفی اولدینی جهته ادات تشبیه ووجه شبه ایرادینه ذاتاً محل
یوقدر .

حالبوکه شو استعاره نی بر تشبیه مفصل و عادی به قلب ایله جک
اولور سق (وقت هر مقصدی حاصل ایتک جهته بر ذیروح
فعاله بکزر که جانی سعی و عملدر . سن آتی بهوده کچیرمکه
رو حسز بر جسد حاله وضع ایدیورسک . دیمک که وقتی
اولدیریورسک) شکلی حصوله کلیر . بونده ایسه تشبیهک
کافه ارکانی موجوددر .

شوراسی خاطرده بولنسون: هر قاعده نک بر استثناسی بولندی
کبی استعاره حقدنه کی قاعده عمومیه نک دخی بر استثنای
مستثناسی واردر که اوده یالکز مستعار اهلک مذکور اولمی

(* مستعار ایسه بومشاده مستعار منهک یعنی مشبه بهک ملائمی
بیان ایدن (اماته) کله سندن استنباط ایدیلان (موت) حالیدر .

ایجاب ایدن یرلرده مستعار منہک دخی مستعار لہہ اضافتی صورتیہ
ذکری جوازیدر .

شوقدر کہ بوجواز دخی ذہندہ وجود بولان تشبہک پارلاق بر
خیالہ تحویلہ اندن دخی بر تصویر ادبی میدانہ کتیر منک شرطیہ
مہمیلہ مشروطدر .

مثلا یوقاریدہ کچدیکی وجہلہ (شوکی یہ باق نصل اوچیور!)
دینلیدیکی کبی (شو عقاب جسم الجئہ کشتی یہ باق قنادلرینی
آچمش نصل اوچیور!) دخی دینیلہ بیلیر .

بو حالده « بارقہ حقیقت مصادمہ افکاردن چیقار »
حکمت شاعرانہ سنده اولدیغی کبی کرچکدن پارلاق ، کرچکدن
کوزل بر تصویر شامل استعاراتده مستعار منہک مستعار لہہ
بالاضافہ ذکر وتصریحی تمدوح ومقبول ایسده « بومبختده
سمندخامہ یہ ارخای عنان اولتمقدن صرف اولتمشدر » عبارہ
عامیہ سنده بولندیغی کبی نظر متخیلہ یہ ہیچ بر تصویر عرض
ایده میان و بود کر سزلکیلہ برابر حیفا کہ اثار ادبیہ مزی استیلای
مفرطی التندہ زار وزبون ایدن استعاراتده بالعکس مقدوح
ومردوددر .

بعض ذوات (بارقہ حقیقت) یولندہ کی ترکیلرده مستعار
منہک مستعار لہہ اضافتنہ دکل بلکہ مشبہ بہک مشبہ اضافتنہ
قائل اولهرق « بارقہ حقیقت مصادمہ افکاردن چیقار » سوزینی
هیئتیلہ تشبہ انواعدن عدايدرلر. انجق تشبہدن تشبہ چیقمامق

لازم کله جکنه و حال بوکه « بارقه حقیقت مصادمه افکاردن
 چیقار » سوزی (بلوطلرک بر برینه چاریمسندن بارقه لر ظهوره
 کلدیکی کبی افکارک شدت تلا حقندن ده حقیقت میدانه چیقار)
 یولنده قاعده سنه موافق بر تشبیه قلب اولنه بیله جکنه
 و خصوصیه استعارات (اداتی محذوف برر تشبیه مختصر در)
 یوللو دخی تعریف اولندیغنه نظراً موضوع بحث اولان مثال
 ایله امثالی استعاراتدن عد ایتمکده تردد ایتمیز .

استعاره - شرائطنه موافق اولدجه - تشبیهن دهها مهم
 دهها معتنادر . چونکه بر کره موجز دره تشبیه کبی زیاده لقردی به
 احتیاج کوستر منزل ایجازک ایسه بعض کلامده و خصوصیه شعرده
 اهمیتی زیاده دره . ثانیاً استعاره موجز اولدیغیچون تشبیهن دهها
 بلیغ اولور . دهها بلیغ اولدیغیچون تشبیهن دهها پارلاق اولور .
 دهها پارلاق اولدیغیچون تشبیهن دهها مؤثر اولور که بو
 مدعای ده (امانه وقت) سوزی لزومی قدر ایضاح و (بارقه حقیقت
 مصادمه افکاردن چیقار) بارقه بلاغتی ایسه حقیله تنویر ایله .
 استعاره نك اسلوبه بخش ایتمیکی رونق و لطافتی - قوت
 و شدتی حقیقی افاده ویرسده نادراً ویره بیلیر . مجرداتی تشخیص
 - معنویاتی تجسیم ایتمک ، غیر ذیروحه جان ویرمک ، ذیروحه
 جماد منزله سنده کوستر مكم ، اک مرده دل مخلوقاته اثبات حیات
 و اسناد افعال و حرکات ایلمک مخصوصات استعاره دندر .

شعره مثال :

میدر انیس دلفکار
 میسر رفیق غمکسار
 برله بولور شوریده دل
 صبر و تسلی و قرار
 واری جهانده می کبی
 غم اهنه او یغون نکار
 کیرد کده صہباشکلنه
 مجلسده بربر نشئه لر
 تفتح نوای جان ایله
 آیات عشق و حی ایدر
 زندان بزمنه نی اولوب
 فرط صفادن بیقرار
 بکزر اولنجه جام مل
 جوشنده سوز سازدن
 بر غنچه نورسته یه
 کیم آتی خواب نازدن
 حیرتله ایتمش صبحدم
 بیدار فریاد هزار

محمد بك (*)

نثره مثال :

بهار ایای بو کهنه جهانک صبح صفای نوجوانی سیدر بهار ایریشنجه
 (*) داخلیه ناظری محمود ندیم پاشا حضر تلرینک برادرزاده لری محمد
 بك مرحومدر. میرمه ارالیه فوق العاده حسن طبیعت شاعرانه یه مالک اولان
 از کیای ارباب شبایدن ایدی. «کلدان» نامنده بش اون پارچه منظومه یی
 حاوی منتخب و مطبوع اثری حقیقه شایان مطالعه در .

طو براغك هر طرفی سراپا طراوت كسیله رك *یحیی الارض بعد موتها* سری
 آشکار اولور . او قوری قوری اغاجلر ، محشره تصادف ایتمش عظام
 کبی، یکیدن جان بولغه باشلار . برحالده که : طراوتلرینه دقت اولنسه
 نظر عبرتله وجودلرینه سریان ایدن حیاتی کورمك قابلدرد . برحالده که :
 الك ادناسنده کی نشوونمایه باقلسه عالمك هر ذره سننده بر روح تجلی ایدیور
 ظن اولنور . برحالده که : صحرائك هر طرفنه تجسم ایتمش ذوق روحانی
 بلکه روح بولش صفای جسمانی دینسه مبالعه ایدلامش اولور .
 کمال

دیگر مثال :

حضرت سیدالابرار ایکی چشم بر نورلرینی لؤلؤ بار ایدوب «اول
 روز ظالم سوز عجب یوم هائلدرکه هر کس انده تخفیف باد سیاته
 مائل اولوب مجموع کائنات اول محله قید عصباندن آرزومند خلاص
 و رهاییدر» دیو براز کریمه ترجم نثار ابتدکده ینه اتمام حکایه سابقه یه
 عطف زمام کفتار ایدوب

ترکی

مثال دیگر :

ینه او عصر ایچنده ایدی که دنیالری احاطه ایده جک بر طوفان
 معرفتی ذهنه صیغش دیره بیلیم خارقه سننه مظهر اولانلردن مشهور
 (واسقادوغاما) عمان ایچنده مستور اولان امیدبرونی طریقتی کشف ایتمکه
 پورتکیزلر ، اشجاری التون ثمره لورورر ، نباتاتی کموش چیچکلر آچار ،
 برکیما باغچه سی اطلاقه شایان اولان ، هندستانک محصول ثروتندن
 اوروپایی مستفید ایتمکه باشلادیلر .

کمال

استعاره نك استعمالی عمومی و اسالیبک هر نوعنده جاویدر .
 هله برطاقم استعاراتی کثرت استعمال اودرجه مأنوس ایتمشدرکه

الك عادى الكلاباليانه مكلماتده بيله بتون كون استعمال اولنوب
 طوردينى حالده كيمسه دقت ايتمز. مثلا عامه بيننده سويانييله كلان
 (حدندن آتش پوسكوربيور - حيرتندن طوكه قالدی) كې
 سوزلر و ضروربدن (جاني جنازه - پوسكلي بلا) كې تميللر
 بتون او قيلدندر .

بر استعاره نك مقبوليتنى تأمين ايده جك شى آچيق ،
 طوغزى ، طبيعى اولمسيدير . مبتنى اولديغى تشبيه درحال
 اكلاشيله ميان وتاويل بعیده محتاج وزورا كى كورينان استعارات
 سوء تأثير حاصل ايتمكدن بروقت خالى دكلدر . استعاره ممكن
 اولديغى قدر يكي ورنكين واصيل اولمى و مناسبستز وسفلى
 شيلردن يانلامليدير .

استعاره تمثيلية - ياخود مجاز مرکب

استعاره تمثيلية ونام آخرله مجاز مرکب برطاقم استعاراتك تعاقب
 وتواليسندن تشكىل ايدر بر صورتدر كه خدمتى برخيال ايله ديگر بر
 فكري اكلا تمقندن يعنى ملفوظ اولان بر مستعار منهك لوازم واحواليله
 ملحوظ اولان بر مستعار لهك لوازم واحوالى تلويح ايتمكدن عبارتدر
 بناء عليه استعاره تمثيلية ده الك اول ارايله جق شى عرض ايتديكى
 خيال ايله اندن مقصود اولان فكر بيننده كى مناسباتك طبيعت
 وتماميتى ماده سيدير .

غدار آوجينك هدف آتشي اولماق ايچون جاي كرىز
 آرايان بر قوشله حسبجالى متضمن اولان فقرات آتیه نوع

بشرك دخی برصیاد بیداد طرفندن دائماً تعقیب اولتهرق حال
بوکه بونک التدن فرد و احدك خلاص اولسنه امکان متصور
اولدیغنی استعاره تمثیلیه طریقله پک طبیعی، پک واضح صورته
تصویر ایلشدر .

هیبات ای زواللی قوش ! بوتخسرلری یالکنز کندی نفسکه عطف
ایته . زیرا بو مختنخانه ده هیمز بر صیاد بی اماندن قورتلق ایچون التجا
ایده جک بر جای سلامت ارایورز . لکن هر نره به کیتسه ک او صیادک
نظرندن اختفایده میورز . او جهته ارتق هیچ طور میوب ایلری طوغری
شتاب ایده یورز . ارتق صیادک بزى غائب ایتدیکنه مطمئن اوله رق ذوق
وصفایه طالیورز بز بو حالده ایکن صیاد اورا نه ده بشوب شریک سرور مردن
بر قاجنی شکار ایله جمعیت می تارومار ایدیور . بناء علیه اورادن ده قاچغه
مجبوریت حاصل اولیور . لکن نره به کیتلی ؟ کری دولنز . ایلریسی
ایسه مجهول ! قرانلق !! نه یا علی طور ملی می ؟ اوده اولمز . قوشملی قوشملی !
صیاد تقرب ایدیور . هیچ طور ماملی ! ایشته بو صورته لایق قطع افتان
وخیزان شتابان اولورکن تاب وتوان کیله رک عاقبت بر مضیق هولنا که
دوشوب بزى تعقیب ایدن صیاده شکار اولیورز !

مجموعه شرق

کذلک :

بر حقه پوشیده بر موری پنهان ایتدیلر
کردان ایدوب اول حته بی مانند پک کوی کری

ایلر دوام انقلاب اول مورک احوال خرات
بن نملہ پراضطراب اول حقہ چرچ چنبری
ترکسی

قطعه سنده قبالی وداثما یوارلنیر بر قوطی ایچنده محبوس بر
قرنجہنک حیرت والمی خیالیله شاعرک کندی حالی اکلتمہسی
(استعاره تمثیلیه) صورتیدر .

مشهور اولان :

سقوط ایتدیسه بر کوکب سپهری برقرار اولسون
یره دوشدیسه بر میوه درختی پایدار اولسون
یتی که - اولادینی غائب ایتمش والدینه تعزیت وتسلیت یولنده
ایراد اولنور - استعاره تمثیلیه نک قصه فقط شریطه سنه موافق
بر مثالیدر .

ضیا پاشا مر حومک - ترکیب بند مشهورنده - جهل وغفلت
وفساد اخلاق ایله اوغرائیله بیله جک اولان خسران وخیتدن
فریاد یوللو سویلدیکی :

ایواه بو بزبچه ده بز لرینه یاندق
زیرا که زیان اورته ده بیلم نه قازاندق
یتی وندیتمک - روحک بدنه حبس اولوب قالمسندن - شکایتی
متضمن اولان .

نیچه دمدرکه کلن ایلدی بلبلدن دور
داد لندن بوشکست اوله سی کینج قفسک
شعری استعاره تمثیلیه ایچون برر مثال مکملدر .

یوقاریکی تعریفات وامشله دن اکلایشیله جتی اوزره

استعاره تمثیلیه قاعده عمومیه مستعار لهه عا د احوال ذکر اولنما مقدر .
شو قدر که استعاره عادیه ده مستعار منهک مستعار لهه بالاضافه ذکر
وتصریح بنده کی شرط جواز قیلندن اوله رق استعاره تمثیلیه ده
دخی

«آینه به کبردی عکس و عاکس»

تصور شاعرانه سی کی - خیال و مثالی هم آغوش اتحاد کوستر
الواح ادبیه تشکیلی فائده مهمه سنه مقابل اولمق اوزره - مستعار
منه ولوازمیه مستعار له ولوازمی یکدیگرینه مزج ایدرک ذکر
وتصریح ایتمک جائزدر . وحتی ادبیات عثمانیه به السنه سائره
ادبیاتی ایچنده بر موقع امتیاز بخش ایتدیره جک مزیت عالیه دخی
صنایع ادبیه مزک اودرلو بدایعه اولان استعداد فوق العاده سیدر .
مثال :

بر ایکی عصر دنبری جانب مغربدن ضیا پاش ظهور اولان و آفتاب
معرفت که افکار عتیقه عالمنک منتهای دوام و ابتدای قیامتنه دلالتدر
طبیعتیه بورالره دخی نشر نور ایتمکه باشلادیغندن هر شیده بر خیلی تغیر
کورندی ، بوانقلاباتک ملکمزجه اک بیوک صدمه سنه اوغرایان شی ایسه
ادبیاتدر .

کمال

دیگر مثال :

لکن بیلدریم اقلیم عثمانی بی جولاننه مساعده بولدیغندن اطرافنده اولان
حصار انحصاری دور مکده و خارق عاده بعض اطوارینک صدماتی اساس
اداره به خلل ویرمکده ایکن تیمور مشهور بر سپر صاعقه کی طریق
استیلاسنه دیکلمشدر اکرچه افراط شدتته نظراً انی دخی یرندن قویارمی
احتمالدن بعید دکلدر . فقط خصمیه چارشمغه باشلار باشلامز سوق روزکار

اجزای قوتی تارومار ایتدیکندن او آتشیاره جلادت یوق یره محو
اولدی کیتدی .

کال

دیگر مثال :

سودا کر شهر هوشیاری
بوکونه ایدر سخنگذاری
بیقاندی چون اول شب مکوکب
صابون قرله جامه شب
چیقدی شب تیره جامه سندن
رخصاره روز اولدی روشن
چاروب اشعه بار بای
هپ سیلیدی سووردی کرد چای
زرین طوی اوردی داوریام
یوز طوتدی خرابه قلعه شام
قصر شب اولوب یره برابر
میدان جهان آچلدی یکسر
رفع ایلدی سجده دن سرین خور
صیح او قودی ورد سوره نور
نابی

دیگر مثال :

بویکی ذاتدن لالا مصطفی پاشا، ایرانک تدارکاتنه قارشی صلحه میل
اولنورسه سلطنت سنیه نك شان و حیثیتنه طوقته جفتی و بلکه بوصورتله
دشمنه کوستریله جک مماشات ضعفه حمل ایدیله جکندن و دشمنک تمایلات
حربییه سنی بر قاندها تشدید ایدله جکنی میدانه قویه رق، و سنان پاشا، ولو
ایرانلر محاربه دن چکنسه لر بیله سلطنت صفویه عارض اولان طور

انخطاط جهتیه ایرانی ممالک عثمانیه به الحاق ایله ملت اسلامیه نك كافه سی اوزرینه حکم خلافتی انفاذ ایچون اکیبولک برفرست زمانی کلش اولدیغندن طوتدیره رق، ایکیسیده الکتریک بربرینه ضد اولان ایکی قوتی کبی برر بشقه نقطه دن حرکت ایتدیلر بربرله چارشدیلر ارده آتیش حربک علولتسنه سبب اولدیلر. آتیش حرب ایسه ییلدیرم حکمنی الهرق ا کريله طوغریله صقوالی مرحومک منای حیثیتی رخنه دار ایلدی .

کال

دیگر مثال :

موسی ایله طارق بو عرب هیئتک ایکی سیاره انقلابدر . وضعیت طبعیه لری اقتضاسنجه مشرق انواری هیئتمزک قلبنده اولان افتاب نصرتدن ایکیسیده شمشعه دار اولور . بونلردن هرهانکیسی دیگرینه مانع اقتباس اولسه الفای خسوف ایتسه کندینکده برجهتی مظلم قالیر .
عبدالحق حامد

استعاره عادیه ایله استعاره تمثیلیه بیننده فرق شودرکه اولکنده تشبیه لفظ مفرده راجعدر، ایکنجیسی یعنی استعاره تمثیلیه ایسه مشبه به و تعبیر دیگرله مستعار منه عائد خیالاتی جمع ایله بر تمثال مکمل تشکیل ایتک مزیتتی حائزدر .

طوغریدن طوغری به افاده سی حالنده حسن تلقی کوره بیلمسی مشکل اولان برحقیقت ویا بر مقصدی استعاره تمثیلیه طریقله تبلیغ اکثریا موفقیتی تأمین ایدر . امور واحوال معنویه تی تجسیم وتشخیص ایله کندیلرینه برطاقم افعال واقوال اسناد واثبات ایلک استعاره تمثیلیه نك خواص متمیزه سندندر .

ادبای غربک بو طرز مجازی ایچون هم تعریف هم دهه مثال اوله رق ایراد ایتدکلری برسوزی لسانمزک شیوه سنه کوره شویله .

ترجمه ایدہ بیلیرز : « استعارهٔ تمثیلیہ شیشہدہ صاقلنمش پریدر »
استعارهٔ تمثیلیہدہ کرک افکار، کرک تعبیرات واضح و منقح
اولمیدر . عکسی حالتدہ بونلرک ہریری ناقابل حل بررمعی
اولمش اولور .

استعارهٔ تمثیلیہ یہ دہا شموللی برمعنی ویریلہ جک اولورسہ
(مناظرهٔ کل و مل) کبی (حسن و عشق) کبی جماداتدن یا خود
معنویاتدن اولورق تشخیص اولنان شیلرک محاورات و معاملاتندن
بحث ایدن و (ہایوننامہ) مثللو قورد و قویون حکایاتی شامل
اولان اثار و کلمہ جک نمونہ یہ موافق صورتدہ واضح لغزلردخی
بونام التندہ یاد اولنہ بیایر .

لغز

نہ در اول طائر چاپک پرواز
طیران اتمدہ همچون شہباز
نہ قونار زیرہ نہ بالادہ اوچار
صرغ عنقا کبی شہبالن آچار
یعنی پروازہ خدا و بردی مکر
ا کا مخصوص بر اوج دیگر
گاہ اولور زینت ایلہ شکل عروش
گاہ اولور حدت ایلہ بر قرہ پوس
نیچہ بیک جانی وار آنک اما
ینہ بر قالب بی روح نما
قتی چوق کوزلری واردرکہ باقار
اغزی قارنندہ آچار گاہ قاپار
اسیدر دبردم اگر بیسہ می
اولسہ رختی یا خود آغزنندہ (کمی !!!)

رئیس الکتاب عارف

استعاره عادیه و تمثیلیه ده مرعی طویله جق شرائط

اولا استعارات مطلقا پارلاق و عظمتلی اولوق اقتضا ایتمز .
 بونلرده ارا نیله جق مزیت موضوع بحتك . طبیعتنه موافق اولمسیدر .
 ایشته مستعیر ایچون اك اول واك چوق دقت و اعتنا اولنه جق
 بودر . بعض استعاره اولور كه شعرده بك اعلا یا قشیر ، نثرده
 چرکین دوشر . بعضیسی واردر كه برنطق ایچنده بك بجادر ،
 تاریخده و یا حکیمانه بر مقاله ده مناسبتمز کورینور . بونك ایچون
 بر قاعده مطرده تعیینی قابل دکلدر . زیرا بونلر حسن طبیعتنه
 بیله جك شیلردندر .

ثانیاً استعاره ده مستعار منهی حسن انتخاب ایتمك لازمدر .
 مستعار منه ایسه پارلاق ، و سومیلی شیلره منحصر دکلدر .
 موضوع بحتك طبیعتنه کوره اك آغر ، اك قورقچ ، اك منفور
 شیلردنه استعاره اولنور . بونکله برابر ذهنده خسیس و سفلی
 فکرلر حصولنه سبب اوله جق الفاظ و تعبیرات استعمالندن
 اجتناب اولمیلیدر .

مثلا :

مقدم طبعه دیبای منیف اولسه حصیر

قدر اجلاله نسبتله دکلدر شایان

عرفان پاشا

بیتندہ منیف شاعرک (*) اشعاری بر حصیر پارچہ سی کبی پایمال
 تحقیر ایدملک ایستلمسی تراکت و محویت ادیبانہ یہ موافق دوشوب
 دوشمذیکندن و (دیبا) لفظندن اشعاره و حصیر لغتندن (پای انداز)
 دنیلان ایاق یاغیسنه انتقالده ذهنک دوچار پختاب اولوب
 اولمیه جفتندن و (منیف حصیری) مضموننک لطافت و عدم
 لطافتندن قطع نظر یالکز شو (حصیر) استعاره سندن ارباب
 مطالعه جه حاصل اولان فکرك خساست و سفلیتی و بووجهتله
 بیتک لفظاً و معناً تقیصه دارانی محتاج بیان دکلدرد .
 ضیا پاشانک فضولی حقندہ کی :

یاقدر او عاشقک کتابی

نظمندہ قوقار جکر کبابی

سوزی وندیگ :

اوتن که خاک اوله عشقک کداز و سوزندن

بیتن کیاهی دم حشره دک کباب قوقار .

یوننده خیالری و سنبزاده و هینک :

دامن کوه قناعنده می بیتمش بیلمم

بر پیاز ایله کچندی نیجه بیلر سنبل

طرزنده کی تصورلری مؤاخذہ کاران ادبک شدت تعیب و تقییحندن
 بحق قورتیله من .

(*) انطاکیه لی مصطفی منیف افندی سلطان احمد ثالث عصری

شعراستندن و شاعر مشهور نابینک مقلد لرندندر . برقطعه مطبوع دیوان

اشعاری واردرد .

مع مافیہ بونلر نایینک :

صبا لعلک هواسن ساحه مصره کوتورمش کیم
 نمک باش کوسترر سکرله بر پیرهن نیدن
 بیتنده اولدینی کبی شکر قامشنه کوملک کیدیرمک ویاخود
 کوملکدن طوزوشکر چیقارمق قیلندن مناسبتسز و مستکره عد
 اولته مز .

ثالثاً (ارخای عنان خامه - اماله لجام کفتار - ساحه
 وقوعده جلوه کر - مرآت تیسرده رونما) کبی مبتدل و کهنه ادا
 استعارات قوللانملی . مع مافیہ برر مناسبت بعیده و مشاهت
 غریبه یه مستند اولان استعاره لر یکی ده اولسه مقبول دکلدر ..
 زیرا که بونلر دائماً معلق و مبهم اوله جنی کبی کندیلرنده زوراک
 کورنمک محذوری دخی واردر . « ترر » تیاتر و سنده یاره یه قناد
 دنیلیمسی کبی :

آجدیغ یاره لر نه خوش قنادی

.....

یاره ظن ایته روحک قنادی

.....

اوچیور بر ملک قنادلری آل

عبدالحق حامد

ینه تزرده :

لاله لر بیلور یوزمه عرب

مصر اعنده چهره ده حاصل اولان قیرمز یاغک لاله یه تشبیهی
 ذاتاً او قدر غریب دکلسه ده بر آدمک یوزنده لاله بسلمک خیالندن
 او آدمک حجاب و یا حدت سببیه یوزی قیزار دیغنه انتقال مشکل

اولدینی ایچون ذات تشبیه دخی برغرابت عارض اولور .
 رابعاً استعارات تمثیله ده الفاظ و تعیراتک بعضیسی معنای
 حقیقتده استعمال اولنمقدن توقی ایدملیدر . بو استعمال عبارته
 سوکنده واقع ایسه اکا (عدم تعقیب استعاره) دنیلیر .
 مثلا :

بو سخن قائلنی تاج سر عالم ایدر

دروالاسی اولور ملجاً حاجتمندان

عرفان پاشا

بیتنده مصراع اول بر معنای مجازی بی شامل اولدینی
 حالده بو معنایی مکمل اولان مصراع ثانینک الفاظی بتون بتون
 حقیقته مصروف اوله رق استعاره تعقیب اولنماش یعنی « تاج
 سر عالم » ترکیب مجازیسی بتون بتون جوابسر قالمشدر .

برعبارته نک حقیقته مصروف اولان پارچه سی مقدم اولدینی
 حالده بوکاده (عدم ترجیع استعاره) دنیلیر . سلیماننامه صاحبی
 عبدالعزیزک : « اول مخدوللری سیف مسلول برله صحایف
 روزکردن تراش ایدوب » عبارته سنده اولدینی کبی .

دقت اولنسون که بوراده « اول مخدوللری » رینه مؤلفک
 تصویرینه کوره (اوقاط زانده بی) و یا خود (اوسواد زیادی)
 کبی برسوز یازیلهدی استعاره ترجیع ایدلمش و عبارته نک اولی
 آخریته اویمش اولوردی . زیر معلومدر که صحیفه دن مخدول تراش
 ایدلمز . بلکه ویا برنقطه حک و احما ایدیلیر .

نابینک : « ماننده دریا صفای خاطر ایله بر نیجه منزل

دخی کنسار ورق پیروزه فام در یادن بریده مقراض قوادم
مطایا قلندتدن صکره « ترکیبده کذک عدم ترجیع
استعاره تقیصه سی موجوددر کاغذک کنارندن مقراضله منزل
کسیله میه جکندن طولانی .

خامساً شیء واحد ایچون طبیعت وماهیتهجه بربرینه مخالف
متعدد شیدن ویا بویه متعدد شیء ایچون شیء واحددن برآنده
استعاره ایدلناملیدر .

ویسینک : « بادشاهمز لب در نثارین شکر ریز ایدوب
حضرت اسکندر اول نبات کلماتدن شیرین مذاق اولورلردی .
عباره سندن آغزک برآنده هم جواهر محفظه سنه هم ده شکر
قو طیسنه تشبیه اولنمش اولمی اولکی حاله مثالدر .

نابی ایسه « تحفة الحرمین » نده : « ورق عنبر فام شام
عملنامه سپهکاران کبی ریزش قطرات نجوم ایله شسته روی
اولدقده خروس ملمع بال صبح :

صبحك الله صباح السعيد

بر تو مبارك بوداین روز عید

این چه صباحست که شش صد هزار

بند شد آزاد صغار و کبار

زمزمه سیله لبریزبانک بشارت اولمغین آفتاب سجده گذاردست
اشعه ایله جو یبار شفقدن وضوساز اولمزدن مقدم . « دیه رک کونشی
اول امرده خروسه وعقبنده برعابد وضوکار وسجده گذاره

تشبیه ایتمکله بوجهته عاؤد دقتسز لکده سلفی ویسی به فرسخ
فرسخ مسابقت ایتمشدر .

متخالف الطبعه شیلر ایچون شی واحددن استعاره ایدلدیکنک
مثالی ایسه شو بیتدر :

سمند عدلنک فیض صباح الحیری عاادن

غبار تیره شیدیز ظلم ایلدی احما

عرفان پاشا

عدل و ظلم دنیلان شیلر ماهیه بر برینک ضدومغایری ایکن
ایکیسیده جنس حیواندن آته تشبیه اولنمق وحتی سیاهک
ضدی بیاض اولدیغنده کوره ظلمک یاغز آتیه مقابل عدالتدخی
بر قیر آته بکزه دلمک ایجاب ایتدیکی حالده بولازمه یه ده رعایت
ایدلامک شهسز منافی ذوق بلاغتدر .

استعاره ده خیالدن خیاله انتقالدن یعنی برشی حقدنه متنوع
ومتعدد استعاراتی - ولو هربری شرائضه موافق اولسه بیله -
آعاقب ایتدیرمکدن دخی توقی ایتلیدر. اسلاف شعرا دن پک چوغنک
کل، سنبل - خنجر، مغفر ردیفلرنده سویلدکری قصائده مراجعت
اولورسه بر ماده یه عاؤد زور اکی و متنوع بر طاقم استعاراتک تتابعی
ذهنی نصل قارشیدیردیغی بالمهوله اکلاشیلیر . نمونه اوله رق
باقینک (خاتم) قصیده سندن بر قاچ بیت نقل اولندی .

زر و کوه ره قیلوب زیور افسر خاتم

زیب وزینتده کچر همسر قیصر خاتم

نام ایله طوتدی جهان ملکن اولورسه حکمی

مالک جام جم و تاج سکندر خاتم

مشعل ماهدر اول کوهر شبتاب مکر
 کچینور چنبر کردون ایله همسر خاتم
 ایدوب الماسدل آینه وزردن شانه
 کوستر خلقه ینه شیوه دختر خاتم
 فص پیروزه به نه خوش یاره شور انده سیر ایت
 اولدی برطوطی به گویا زر خاتم
 تا که بنای قدر یاپدی سعادت قصرین
 اولدی اول طاق فلک رفعته منظر خاتم
 حلقه در دور قدح ، لعل شراب کلکون
 رند میخواره نه خوشدر طولو ساغر خاتم

ایشته بوشعرده کوریلپورکه بیچاره خاتم بدایت امرده قیصر
 وجم واسکندزله هم شکوه و شان بر مقبل زمان کوسترلمش و متعاقباً
 شعله قمر و شیوه دختره تشبیه ایدلمش ایکن قدری تنزل ایده ایده
 قوش قفسنه ، قبه پنجره سنه ، شراب قدحنه بکزه دیلیورده بو
 زورا کی تشبیه اتدن هانکیسنی قبول هانکیسنی رد ایده جگنی انسان
 بیله میور. طبع سلیم نظر نده ایسه خاتم نه قیصر درنده جم! نه
 دختر اوله بیلیر نه ده ساغر! بونی سکسان ایکی درلو شیئه بکزه ده جگم
 دیه اجبار طبیعت ایتک بهوده امکدر .

سادساتا ویلات دورادورده ، توجهات زورازوره دوشوله جک
 استعاره لر یا بلاملیدر. زیرا استعاره نك مبتنی اولدیغی تشبیه محررک
 زیاده جه مدت تأمل و توقفی و تحری مناسبات ایله جزئی کلی
 تفصیلاته قاقچه سنی استلزام ایلسه استعاراتی غیر واضح برر
 (استعاره تشبیه) به منقلب اولور. و بوده اذهان قارئین ایچون

ترکیباتك مظلم وادیلرنده جستجوی ماء الحیات معنی ایله کرفتار
تعب و مشقت اولوق محذوری ایجاب ایدر .

— تشبیه —

اره لرنده کی مناسبت و موافقت جهتله بری دیکرینک تنویر
و ایضاح و تزئیننه مدار اوله جق ایکی فکرك تقابلندن حصوله
کلان صورتدر . تشبیه هیچ بر زمان نظری حکم و قوتنده عد
اولنه من . فقط بر مصباح بلاغتدر که لمعه رسان اولدینی شیلر
نظر متخیله یه ده اشعشعه لی، دهارنکین بر صورتده عرض وجود
ایدر . بوجهته آثار شعریه نك الك ترو تلی منابعندن معدوددر . قوه
خیالیه نك ایجاد ایتدیکی تمایل غریبه یی تصویر وارائه یه بر کوزل
واسطه در .

مثال :

طاغده شاهین باقشلی بر دختر
کزر آهو کبی توحش ایله
اوجبالک پرینسه بکزر
ذهنی اشغال ایدر توحش ایله
عشقه واقف دکلسه ده لایق
حسنی موقع کبی طبیعیدر

فقره عشق، شهرت عاشق
 یاد اولنسه فقط دکل فارق
 صانکه برکلن ربیعدر
 زمهر بر اوله برک وبر ورمش
 قیش کوننده کاله ایردیرمش
 عبدالحق حامد

مولویدر سان او شادروان روح افزاسی کیم
 هم دونر هم اشکنی ایلر صفا سندن روان
 زر کلاهیله یاخود بر دلبر رقاصدر
 بر ایاغ اوزره سماع ایتکده دامن در میان
 نفی

نژده تشبیه شعرده کی قدر رایج اولمز . مع مافیه کثرت
 استعماله دوشامک شرطیه آثار منوره ده تشبیه مراجعت
 اسلوبی کرکی کبی تزیننه سبب اولور .

مثال :

« بزم تاریخردن بعضیلرینک روایتنه باقیلیرسه اسماعیل ثانی ایرانده
 سنیلک قوتیه کندی سلطنتنی تأسیس ایتکجه چالشدینی حالده خلافت
 اسلامیه یه ده شیعیلک قوتیه مقابله ایتک فکرنده ایدی . ضعف قلب ، ضعف
 عقل اصحابی دائماً ایکی بوزلی ، ایکی مشربلی ، ایکی مذهبی بولمغنی اقصای
 مهارت قیاس ایدرلر ! جمع اضداد عقلاً محال اولدینی کی ماده دخی
 محال اولدینی دوشونه منزلر . قارلر تبیلر ایچنده اینر کوروبده هیچ
 برینه اعتماد ایده مدکلری حالده هیچ برنی غائب ایتامک ایچون بر طرفدن
 بر طرفه قوشان عجمی بولجیلر کی ایکی طریق ازه سنده هلاک اولورلر . »

کمال

دیگر مثال :

«ومنی المجربات : حرکات وزوالی غیر قابل کورینان ارض سخت التبدن
یواش یواش حفر ونحت ایله دفعه سقوط اندوب یارلر و اوچوروملر
سدا ایلدیکی کبی برحکومت ظالمه دخی قوه جبر وتعذیله نه قدر ثروت
وسامانه مالک وفرمانفرمای ممالک اولسه قاعده اجباریه سی عاقبه العاقبه
اندراس اساسنه علت و آلت قویه اوله کلدیکی ایشته ایتالیا قطعه سی بونجه
زمانلردر لرزان ایدن (ادراس تک) زوال زمان استدر اچیله دخی نمایان
اولغله...»
یوسف کامل پاشا - ترجمه تلماق

دیگر مثال :

« حکومه متعلق افعال شوبله طور سون با زیچیه افکاری اولان اشعارنده
بیه زمانک حالی اولان لفظ پردازلق کبی سینته لردن اثر بیه کورنزه
قلمندن هر نه صادر اولدیه مصادمه سخاب ایچنده ظهور ایدن برق
جهان کبی هیجان افکار و وجدان اره سندن جوال اولمش بر لامعه معرفتدر
که قائلنک حکمت و حماست و یا شوق و محبتنه دائر اولان احوال قلبیه سی
ایضاح ایدره.»

کمال

تشبیهده بعضاً ادواتدن اولان (کبی - صانکه - کویا)
لفظلری وامثالی کله لر طی اولتور که اوزمان تشبیه پارلاق بر
خیال صورتی اکتساب ایتکه مؤلفک تصویرنی زیاده رونقلی
کوسترر . بویولده کی تشبیهاته تشبیه بلیغ اطلاق اولتور . ابن
کمالک یاوز سلطان سلیم حقنده کی مرثیه سندن قطعه مشهوره
آیه نک حاوی اولدیغی تشبیه کبی :

آز زمان ایچره چوق ایش ایتشیدی
سایه سی اولمش ایدی عالم کیر
شمس عصر ایدی عصرده شمسک
ظلی ممدود اولور زمانی قصیر

فاضل مشار الیهک حضرت پادشاهی عصر کونشیله هم
شعشع کمال وزوال کوسترن بو قطعه سنده هیولای تشبیه
فی الحقیقه بر تعریف جلی شاعرانه صورتی آمشدر .
ادبیات جدیده مز تشبیهده شایان دقت بر خاصه خفیه
مالک اولمشدرکه اوده تشبیهی - مشبهک متعلق اولان وقایع
واشخاص واشیانک حال و شان و موقع وزمانه مناسب اولان
شیلردن - اخذ ایلکدن عبارتدر . بو دقیقه ره رعایتله یاپیلان
تشبیهات - شرائطنه موافق اولدقجه کندیلرنده صرف تشبیه
اعتباریه وجودی اقتضا ایدن لطافتدن بشقه - برده تناسب
وتوافق قاعده سنی شامل اولدیغندن زیاده سیله دلپسند اولیور .
بو بدیعۀ لطیفه نی آثار ادیبانه سنده کمال مهارتله اظهار
ایدن ادیب مشهور کمال بک اقدی اولدیغندن ادبیات جدیده مز
بوجهتجه دخی مشار الیهک طبیعت شاعرانه سنه متدار اولمق
اقتضا ایدر .

آثار ادیبه سنک الهمؤخری اولان جز میدن نقل ایتدی کمز
فقرات آتیه مدعا مزی اثباته کافیدر .

«فی الحقیقه (قرستوف قولومب) سفینه نوحدن طوپراق تحرینسه
کیدن کو کرچین کبی - برشدتلی طوفان اعتراض ارسندن چیقرق
آمریقہنی کشف ایله عالم انسانیتہ ینہ بو عالم ایچنده برجهان دیگرالحاق
ایتمک طقوزنجی عصرده موفق اولمش ایدی.»

دیگر :

«ینک فاتح حقیقیسی غداولتمغه شایان اولان نورسیدکان جلا دندن اوز
تیموراوغلی عثمان پاشا ینده سنان پاشانک قهر رقیبانه سندن قورتیله رق -
باد جنوبی سرعت وحدتیه - (*) استانبوله کلش و براز مدتیجک ...»

دیگر :

«یالکز اوخون و آتش طوفانلری ارسندن یکریمی قدر سفینه قورتاره
بلمش و اوروپانک قوای مجموعہ سنه قارشى او قدر دهشتلی انہزام ایچنده
بیله قلبنک جوهر صلابتہ خلل کلمش اولان - سیف مسلول جلا دت -
قلنج علی پاشا بیله ایرتسی سنه یه بر دونما یتشدیره بیلیمک فکرینی ...»

دیگر :

«محمد بک ایسه دشمنک حرکتتی خبر الیر آلمز برمناسب برده پوصویه
کیره رک و برمهارت فوق العاده ایله عجم اردوسنه شیخون ایدرک او قدر
کلینلی برعسکری دفعه ثانیه ده ینہ تدمیر ایله اولسکی کون ابراز ایتدیکی
- خورشیدکی شععه لی - برغلبه یه بوکیجه ده - مهتاب قدر پارلاق -
بر مظفریت علاوه ایله.»

عبدالحق حامد بک اقدینک (اندلس فتحی) او یوننده
اشبیلیه شهریه سائر بعض ممالکک مژده فتح و تسخیرینی طارق

(*) باد جنوبی کبی بر سرعت وحدتیه (تقدیرنده اولدیغی چون اداتی
مخدوف اولان (تشبیہات بلیغه) انواعندن دیمکدر .

بن زیادہ ایصال واشیلیہ برجہ انک اول بایراق دیکن دہ زہرا
بنت موسی اولدیغنی بیان ایدن بر ساعی به - بنت ایوب بن
حیدک دخی بو محاربه ده برابر اولوب اولدیغنی سؤال اولنمی
اوزرینه ساعی شویله جواب ویرر :

برابر . . همه دائماً بنت موسی ایله برابر . حق چیفته بیلدیزلرکی
دیدیکم برجک تپه سنده ده برابر ایدیلر . کورن بربرینک رادفه سی ظن
ایدر .

ایشته بوتشبهک دخی بروج سهاویه کبی عالی - نجوم زاهره
قدر شععه دار اولمی انفاً تعریف اولنان خاصه بدیعہ بی شامل
اولسنندر .

اسالیبک رونق ولطافتی تزید ایدن شیرک بریسیده
تشبهدر . فقط یاییلان تشبهلر تأثیرات حسنه حاصل ایتمک ایچون
طوغری ، طبعی ، آچیق ومناسبتلی اولمی وکثرت استعمال ایله
قیمتدن دوشورلماولی وزوراکی ، کهنه ، سفلی ومستکره خیاللردن
اجتناب ایدلمک بونلر اسلوبی ترین ایده جک یرده تلویث ایدر .
اشاغیده کی بیتلرده اولدیغنی کبی :

ظن ایتمه نخود در دهن داغ تمده

آغزینه غذا الدی پرستوی محبت

نابت

بو بیتده یارده نک کو کر جینه ، اوزرنده کی نخودک ایسه کو کر جینک
آغزینه الدیغنی دانه یه تشبیهی نه مستکره خیال اولدیغنی تعریف
اقتضا ایتمز .

ندیمک :

بوی خلیقه طولوب اولدی مسلم دسته
چرخ دوندی حاصلی قویننده عنبردانه

بیتنده هوای نسیمی بی بر آدمک رایحه اخلاقیه آلوده ایتک
خیالنده کی لطافتسزلکندن قطع نظر کوک قبه بی هیئتیله عنبر
قویطیسنه تشبیه ایتک و صکره او قوطی بی بر آدمک قویننه
سیغیشدیر مق شعرای اسلافک آ نازنده بیکرجه بلکه ملیونلرجه
امثالی موجود اولان اعاجیب تصور اتنددر .

— استطراد —

استعاره بحی حد ذاتنده دقیق و شایان اعتنا اولدیغندن
بونک نیک و بدینی کنسیمک ا کلایه بیلیدیکم درجه ده
سزده ا کلامق ایچون بو قدر تفصیلاته بو درجه تشریحاته
مجبور اولدم . استعاره حقنده بزم بلاغت کتابلرنده مندرج
تقسیملری و خصوصیه او تقسیم علی التقسیملری و بونلرک
هر برینه عائد تعریفات و توضیحاتیده آلمش اوله دق بحث بر
خیلی دها اوزایه بیلردی که بو کاده کتابمز متحمل دکدر .
او تقسیمات و تعریفاتیده آ کلامق ایستیانلر او کتابلره مراجعت
ایده بیلرلر . مع مافیله مادامکه علی الاطلاق استعاره ده اساس اولان
شی تشبیه در و مادامکه استعاره ایله تشبیهک اره سننده فرق
یوقاریکی تعریفات و امثله دن معلوم اولمشدر . آرتق استعاره قاچ

نوعه منقسمدر؟ نصل اولورسه هانکی نوعدن معدود اولور؟
بورالینی آرامغه بکده احتیاج کوریه مز. وبلکه انواعی تکثیر
ایتمک وبربرینه مغایر تعریفاتی چوغالتمق بردرجهیه قدر اولسون
ذهنی قاریشیدیرمغه سبب اوله بیله جکی چون ترکی اولویتسه
کورینور. بو استطراد ایچنده اصل سوبلمک ایستدیکم شیلر
ایسه لسانمزده اک زیاده سؤ استعمال ای دیلان استعارهیه و اساسی
اولان تشبیهه متعلق دها مهم بعض ملاحظاتدرکه صره سیله
بیان ایده جکم :

(۱) استعاره عادیه و استعاره تمثیلیه بختلرنده مندرج اولان
تفصیلات و تشریح اتدن ا کلاشیله جنی وجهله هر بر استعاره
بر تشبیهی متضمن ایسه ده بونده مطلقا تشبیهک خلافی اوله رق
مشبه به ایله مشهدن یعنی مستعار منه ایله مستعار لهدن برینک
مطلوبی و محدود بولنمی اقتضایدر. بوکامبیدرکه استعاره ده
برنجی درجه ده دقت و اعتنا اوله جقشی واضح اولق ماده سیدر،
بو ووضوح ایسه ذهنده وجود بولان تشبیهک طوغری و طبیعی
اولسیله حاصل اولور.

مؤلفات ادبیه مزه و خصوصیه بونلرک اسکیلرینه باقادیغی
حالده اکثر استعاراتده خلاف قاعده اوله رق مشبه و مشبههک
ایکیسنی ده ذکر و تصریح ایتمک ادبامزجه عادت حکمنه کیردیکی
ا کلاشیلیر. عجیبو عادت نره دن چیقمش برکره آنی ارشادیرم
ادبامزک بویولده کی استعمالته مدققانه عطف نظر تقشیش

اولتنجه معلوم اولور که مطوی بولنسی اقتضا ایدن طرف دیگر تشبیهک دخی ایرادینه سبب استعاراتک بزده کز زیاده جاری اولان نوعنده (که استعاره مکنیه و تخیلیه ده) تشبیهک لزومی قدر آچیق وطیعی اولماسیله مستعار منه اولان شی مستعار لهه بالاضافه ذکر و تصریح اولندیغی حالده - استعاره نك ضمتدن مستفاد اولسی لازم کلان تشبیهک قولایلقه کلاشیله میه جنی مطالعه سیدر - مثلاً شاعر مشهور نایینک :

قازیر خورشید تصحیح ایلدیجه نسخه باغی

کوروب حرف کل اوزره نقطه سهو اولدیغی شبنم

بیتنی اله آلهم : بونده مشبه به اولمق اوزره مندرج اولان (نسخه) و (حرف) کله لرینی استعاره قاعده سنه توفیقاً طی ایدم. او حالده سوز بیت اوله رق قائم اوله میوب کندی کندینه بیقیه جغدن انقاضدن - اچیقده قاله جق معنی ایچون بر - بیت انشا ایدم : « کونش باغی تصحیح ایتدیجه گلک اوستنده کی شبنمک نقطه سهو اولدیغی کوریرده قازیر »

شمدی بو افاده حکمنجه کونش باغی نصل تصحیح ایده جک ؛ یعنی (تصحیح) لغته بوراده تسطیح معناسی می وریله جک ؛ و بر چیچک اوزرنده - ولو که نقطه سز حرفله یازیلان (کل) اولسون - نقطه سهو بولمق خیالنه نه مناسبت بولنه بیله جک ؛ (کونشک ژاله بی جذب ایتمسه) قازیمق (کله سنک استعاره سی ده قبول اولور شیلردن دکاسه ده اوجهت صددمزدن خارچدر) .

ایشته (تصحیح) سوزی باغه یا قشقم و نقطه (سهو)
 تعبیری ایسه که مناسبت المق فکریه در که شاعر افاده سنده
 استعاره قاعده سنجه ایرادینه لزوم اولیان (نسخه) و (حرف)
 کله لرینی دخی ذکر ایتشدر .

استعاره عادیه و تمثیلیه عائد قاعده عمومیه لرجه برر استنا
 بیان ایتدیکم صروده بشقه جه اخطاری لزومنی دوشوندیکم بر
 شیئی - حسب المقام دها زیاده موافق اوله جفته مبنی - بورایه
 ترک ایلشیدم که اوده شودر :

مستعار منهك مستعار لهه اضافتی شامل استعاراته باقارز .
 اكر بونلردن مستعار منهك حذفی حالنده افادهیه معنأ
 بر معقلدك ، بر مناسبتسزلك كلدیكنی كوریرسهك هیئتیه
 قبول والا رد ایدرز .

بو حالده مثلاً « بارقه حقیقت مصادمه افکاردن چیقار » سوزندن
 (بارقه) لفظی - که مستعار منهدر - حذف ایتدیکنز حالده معنایه هیچ
 بر فائق کلیه جکندن بونی قبول ایدرز . حالبو که « شانه زلف
 سخندن اعتراض » مصراع مشهورندن (زلف) کله سنی - که
 كذلك مستعار منهدر - حذف ایدنجه اعتراضك لقردییه
 شانهك ایتسنده هیچ بر مناست بوله میه جغمزدن بونیده رد
 ایلرز .

(۲) استعاراتده مستعار منهك مستعارلهه اضافتی معناد اولمقله برابر بواضافت ماده سنك همان عموماً فارسی قاعده سنجه جریان ایتدیکی وقولانیلان کله لرك دخی بالطبع فارسی و عربی اولدیغی نظر دفته شایاندر !

واقعا شرائط اسلوبدن اولان آهنگ سلاست قانونك مرعیتی اضافت فارسیه قاعده سنه مراجعتی بر درجه یه قدر ایجاب ایده بیلیرسه ده اصل سبب بشقه در . چونکه مستعار منهك ترکیه قاعده سنجه مستعارلهه اضافتی و خصوصیه استعمال ایتدی کمز الفاظك ترکیه اولسی حالده اکثر تشبیهات و تصوراتمك صرف مناسبتمز لکدن عبارت اولدیغی میدان وضوحه چقیویریور .

مثلا :

« سمند عدلتك فیض صباح الخیری عالمدن

« غبار تیره شبدیز ظلمی ایلدی احما

بیتنده بوتجربه یی اجرا ایدرسهك افاده طبیعی شو طرزه دوکیله جك : « عدالتك قوله آتنگ خیرلی صباحی ظلم یاغیزینك قره طوزنی عالمدن محو ایتدی . .

بوکافی دکلسه دیگر بر مثالده دخی بوجهت نظریه یی تطبیق

ایده بیلیرز :

اولور سمند اناملده جلوه دن محروم

قلم نه دم که ایدر قطع اشك چشم ترین

نابی

« قلم هر نه وقت کوزینک یاشنی کسر سه پارمق اوجلرینک
آتی اوزرنده جلوه دن محروم اولور ! »
برده شو مثالہ باقہ لم :

وقتا کہ پیچیدہ دستمال شب اولان زریحساب نجوم افنا کردہ قمار باز
صبح اولمق زمانی قریب اولوب اسراف کنجینہ اوقات ایدن مخوران
سراسیمہ خرابات غفلت محاسبہ نقود اشک ایدر لری ؟

ترکیسی

« کیجه مندیلنه صارلمش اولان ییلدیزلرک صایسراتتوتی
صبح قمار بازی تلف ایتمک زمانی یاقلا شوب و قتلر خزینہ سنی اسراف
ایدن میخانہ سر سملری کوزیاشی پاره لرینک حسابنی کوریر لرمی ؟ »
شوققره دخی کچله جک مثالردن دکلدرد .

چارسوی فروه فروشیده دکان نشین اعتبار بیورلمق نیازنده یم دیو
رشته کلامی کوشکنار سوزن اختتام ایلدی .

حشمت

« کورکچیلر چارشینسندہ معتبر بردکانده اوتورمق رجاسندہ یم
دیهرک لقردی ایپلکنی بیتمک ایکنه سنک قولاغنه کچیردی ! »
ایشته مستعار منہک مستعار لہه فارسی قاعده سنجه لزوملی
لر و مسز اضافتی - عجملردن منتقل اولمق اوزره - بزده دخی شایع
اولدیغدن طولاییدرکه استعار آتمز اودرجه سوء استعماله دوچار
اولمشدر . وبوحالک نتیجه سیدرکه ادبیاتہ متعلق کافہ آثار مزدن
منظوم اولانلر حقتندہ :

« هریتی مثال سنک خاره

« جوششکه موج آستاره

توصیفی بر تعریف صادق و متثور اولانلر ایچون ایسه :

« هر فقره سی کارگاه تشویه »

« دکان نکات و بحر تشبیه »

تعریف بلا مبالغه بروصف موافق کورینور !!

حال بوکه استعاره موضوع بحثک طبیعتنه موافق اوله رق
جایجا برکوزل تشبیه خاطره کلنجه انی قاجر میوب برایکی کله ایله
بیان ایدیویورمک و تعیرات حقیقه ایله افاده سی قابل اولمیان بر
فکری بو طریق مجازی ایله اکلا تمق ایچون استعمال اولتور
بر طرز بیان اولندیغنه کوره کثرت استعمالی ایجاب ایتمز و ایجاب
ایسه و هر بری طوغری ده اولسه انسانی بیقیدیر مق طبیعیدر .
قدمانک وانلره متأخریندن علی العمیا مقلد اولان ارباب
شعر انشانک هان هر بر فکر عادی بی ، هر بر امر خسیسی ، هر
بر معنای سفلی بی علی طریق الاستعاره بیان ایتمکی اعتیاد
ایتملییه تزینات اسلوبک اک اهمیتیلرندن اولان استعاره دن
ارباب مطالعه یه اوقدر غنا کلمشدرکه تعریف قبول ایتمز .

(۳) برده تشبیه ایچون استعاره یاییله حق یرده اکثریا
استعاره ایچون تشبیه یاپلق معتاد اولدینی جهتله بو یولده کی
تشبیه ایتمز دخی بالطبع مناسبتنزلکدن سالم اوله میور . (*)
مثلا بر محرر ایستدیکی حالده کی قلمی مزرراغه ، قلیجه ،

[*] ذاتا یوقاریده کی تعریفه موافق و متأخریندن ایراد ایتمدی کمز برایکی
مثاله معادل تشبیهاته اسلافده اوقدر چوق تصادف اولنه مزر .

آته، یاغور اولوغنه، بلبله، قارغهیه، قواله، اژدره وحتی عمامه لی
 ومکلف جامه لی برافندی یه تشبیه ایده بیلیر بونک ایچون یاپه جقشی
 بوتعداد اولنان اشیا ومخلوقاتدن هانکیسنی مشبهه عد ایتمش
 ایسه اکا ملایم برایکی سوز یازمقدن عبارتدر. قلم ایسه بو
 قدر شیئک هپسنه ده بکزه یه مز... زورله بکزه دیلیرسه - تعیر
 معذور بیورلسون - حقه بازک بکزر بکزر رندن ده بتر اولور!
 (۴) اصطلاحات مخصوصه ایله یازی یازمق مراقی دخی

ادبامزی استعاره وتشبیه خصوصنده اوفنا یوللره سوق ایدن
 شیرک برنجیلرندندر. بونی قدامدن اکثریسی یاپمش وفن
 انشایه دائر بعض کتابلر دخی ترویج ایلمش ایسه ده حقیقت حاله
 بونک فائده سزولطافتسز برتکلف پردازلقدن عبارت اولدیغنی
 تسلیمده ازیحق انصافی اولانلر تردد ایتمز. مثلاسامینک موسیقی
 اصطلاحاتی شامل اولان و .

ابتدا راست ایله بولدی نظام

الف اول ترتیب مقام

مطالعیه باشلایان نشیده سی بو یولده کی آتارک اک مستنارندن ایکن
 مطالعه سندن تلذذ ایدلمک شویله طورسون اکثر ادبیاتندن
 قولایلقله معنی استخراج ایتمک بیه قابل اوله مز .

بومبخته کی فکر مرکز طوغری اولوب اولدیغنی اکلامق
 ایچون طرز قدماده اوله رق اک صکره چیقمش بر مجموعه دن مثال
 آتینک ایرادیه اکتفا ایدرز :

هدیة رمضانیه اولہرق طرف اشرف جناب داویردن احسان بیوریلان
 التون ساعتک کوندرلدیکنه دائرانملہ زیب اعزاز اولان تذکرہ بہیہ لری
 مآلی رہین اذعان عاجزی اولمش وساعت دخی واصل اصابع احترام اولہرق
 آرایش جیب مفخرت وحرزسینہ مصادقت قلنمشدرہ ارتفاع! درجہ قدر
 ورفاہم نور آفتاب توجہات علیہ حضرت آصفی اقتباس ایلہ حاصل
 اولدیغندن ادعیہ مفروضہ لرنده دقیقه! فوت ایتمک مرتبہ ارتکاب کفرہ
 ثانیہ ورقاص! زبان عجزیان کترانہ می محامدواوصاف سنیہ لریٹہ ایشلمک!
 عندعاجزانہ مدہ اشنع صفات حیوانیہ اولغله بولطف مخصوص داوری
 دخی تصحیح عیار! شوق ایدرک میقات! تام عمر واتباللری مدی الدهورطنین
 اندازطاس کردون وعقرب! اعدالری شکستہ پای وسرنکون اولمق دعای
 پیریاسی تکرار ودولاب! تشکر محمدتک محور! عرضده تدویرینہ ابتدار
 قلندی صورت محمدت عاجزینک حضور معالیمو فورلریٹہ تبلیی بانده
 عرفان پاشا

استعارہ وتشبہہ عائد تدقیقات وتشریحات یولنده بنده کنزہ
 رفاقتہ یوردیغکزک مکافات معنویہ سی اولمق اوزرہ شناسی مرحومک
 تعزیتہ دائر برقطعه سنی - کہ بیت اولی برکوزل استعارہ بی ویت
 ثانیسی ایسہ اندن دہا کوزل برتشبہی حاویدر - نقل وایراد
 ایدرک استطرادمزہ حسن ختام ویریرز :

زینت روضہ جنت ایدہ حق عزوجل
 میوہ قابکی کیم خاکہ قودی دست اجل
 نہ اجل بکنزر اوریحہ کیم اسوب نابمحل
 قوبارر غنچہ بی نخلدن ایدر وقف وحل

- مجاز مرسل -

استعاره ایچون - کلماتی معنای موضوع لهلرینک غیریده استعمالدن حصوله کلیر، فقط هر حالده بر تشبیهی متضمندر - دیمش ایدک . مجاز مرسل دخی کلماتی معنای حقیقیلرینک غیریده استعمالدن حاصل اولور ایسه ده بونده معنای حقیقی ایله معنای مجازی ارسنده وجودی لازم اولان مناسبت مشابتهک غیری برطاقم علاقه لر در .

بو علاقه لرک عدد انوعی یکر می بشه ، اوتوزه قدر ابلاغ اولنور سه ده بزجه دیگر لرینی دخی جامع و یامستبع اولدینی ایچون شو بش اصلک ذکر ی کافیدر :

برنجیسی - جزئیت کلیت - درکه جزئک اسمنی کله و یا خود کلک نامنی جزئه ویرمکدن عبارتدر .

اویاندر چشم جانی خواب غفلتدن سحر خیز اول
(چمن) بلبلر یله صبحدم ذکر ایله مولایی

باقی

یبتنده (چمن) لفظندن مقصد اشجارلی ازهارلی ، بلکه حوضلی جویبارلی بریردرکه چمن اندن برجزءدر . بو حالده (چمن) کلهسی کللی جزء ایله تسمیه یه مثال اولمش اولور .
عبارئه آیه ده کی « یاشمق غلبه لکی » تعیری دخی ذکر جزء اراده کله برکوزل مثالدر :

یولر بربری آردنجه آقوب کلکده اولان یاشیق غلبه لکندن کوپوکر
ایچنده قائلش برسبل خروشان ائدیرمغه باشلادی

کال

جزئی کل ایله تسمیه یه مثال ایسه سابق لهستان مسئله سنه
دائر اولان شو قطعه ده کی (خلق - روس - اوروپالی)
لفظ لریدر :

بیچاره لیک شمدی علیهنده لهنده
خلقک نیجه سوزلر اولنور کوش وفندن
اک طوغریسی اما بوکه قان طاملیور الحق
روسک قلیجی ، اوروپالینک قلمندن
کاظم پاشا

محتاج ایضاح دکلدرکه بو قطعه ده (خلق) دن مقصد
امور سیاسی ایله اشتغال ایدن طاقدرد (روس) دن مقصود اهل
حرب اولان فرقه در . یعنی روس عسکریدر . (اوروپالیدن)
مرام ایسه مسئله نک حل وحسمی ایچون قرطاس میدانلرینی
خون سیاهه غرق ایدن اوروپا مهره سیاسیونیدر .

ایکنجیسی — حالت محبت — درکه حالی ذکر ایله محلی
ویا خود محلی ذکر ایله حالی اراده ایلیکدر .
ذکر حال اراده محله مثال حامینک :

گاه اولور غربت وطن کاهی وطن غربتنور
مصراعنده کی (غربت) کله سیدر زیرا کله نک معنای حقیقیسی
خارج وطن بر محل دیمک دکل خارج وطنده کی حالدر .

عبدالحق حامد بک شعر آئیندہ (اغا جگرہ صرمہ لرباس اولمش)
اولسی دخی ذکر حال ارادہ محل قیلندن اولمش اولور. چونکہ
الباس اولتان صرمہ لرباس دکل صرمہ لی لباسدر .

دامن آسانده ابر سحر
دوکر اوراقه ریزه الماس
شب حلول ایلینجه عکس قر
ایدر اشجاره صرمہ لرباس

(بوکا علاقه حذفیت - دیمک اقتضا ایدرسهده بو درلو
علاقه لری فروعدن عد ایله بحث ایتدی کمز دن بو - صرمه لرباسی -
مثالی دخی اک زیاده یاقیشان (ذکر حال ارادہ محل
نوعنه ادخال ایتدک)

ذکر محل ارادہ حال ایچون مثال ینه حامد بک :

هانی بنده اول ال هانی او یورک ؟

مصراعنده کی (یورک) لفظیدر . چونکہ یورکدن مقصود
جسارتدر که یورک انک محلیدر . عبارہ آئینده (جامه خواب)
لغتی دخی ذکر محل ارادہ حال قیلندندر .

مکر بهره ورجامه خوابندن بیدار اولدن پنظیر کتیردیکی اشیا بی ..

کال

اوچنجیسی - سبیت مسبیت - درکه سببی ذکر ایدرک
مسببی ویا مسببی ذکر ایدرک سببی قصد ایتمکدر .

مثلا (فلان قلمیله تعیش ایدر) دینلسه قلمدن مقصود آنک
حاصل ایتدیکی شی اوله جغندن بو سوز ذکر اراده مسیبه
مثال اولور .

ذکر مسبب اراده سببک مثالی ایسه صلاح الدین ایوبینک
ولی عهدینه اجرا ایتدیکی :

« قانی کره کور وسنک دماء ایله دامنی آلوده ایتکدن احترازایت »
نصیحتی ایچنده کی (قان) لفظیدر که بوندن مقصد اعدام نفوسدر .

دردنجیسی - عمومیت خصوصیت - در که عمومه موضوع
بر کله یی خصوصده و خصوصه عائد بر لفظی عمومده استعمال
ایتکدر .

عمومی خصوصده استعماله مثال فقره آتیه ده کی (مخلوقات)
سوزیدر که مدلول لازمیسی انسانلردر . و حتی انسانلردن بر قسم
خالقدر . (بو حالده بو کله هم ذکر عموم اراده خصوصه همده
ذکر کل اراده جزئه مثالدر) .

« وقتنی خالقنک عبادتنه و باخصوص - افضل عبادات بیلدیکی جهته - مخلوقاتک
رفاه و سعادتتی استحصال خدمتنه حصر ایتشدور . »

کمال

خصوصی افاده ایدن بر کله یی عمومه اطلاقه کلنجه اوده
ضیا پاشا مرحومک :

یارب نه در بو کشمکش درد احتیاج

انسانک احتیاجی که بر لقمه نانه در !

بیننده کی (نان) کله سنک نوع بشر ایچون حفظ حیاته

سبب اوله جق ما کولاتک عمومده قوللائسی کبی استعمال تدر.
 (جزئیت کلیت ایله - عمومیت خصوصیت - علاقہ لرینک
 یکدیگر نندن بالسهوله تفریقی ایچون بونلردن ایکنجیسنک جنسیت،
 نوعیتله متحقق اوله جغه نظر ایتمک کافیدر .)

بشنجیسی - لازمیت ملزومیت - درکه یالکز لازمی ذکر
 ایدرک ملزومی اراده ایتمکدر . بوکا کنایه عادیه ویاخود علاقہ
 استلزام دخی دیه بیلیرز . رئیس الکتاب عارفک :
 سن اول وزیر کر مکستر وسخندانسک
 که عقل کل آچه منحن مجلسکده دهن
 بیتنده وتلاق ترجمه سنک :

«خدمتنده بولنان دختران پری پکران حضورنده فتح دهانه هراسان
 اولدقنری حالده ...»
 عباره سنده (اغز آچق) دن مقصد سوز سویلکدر . سوز
 سویلک ایچون اغز آچق لزومی یعنی تکلم فعلنک اغز آچه بی
 استلزام ایده جکی درکاردر .

لازمیت ملزومیتک بر مثالیده اشاعیکی فقره ده کورینور :
 «عادل کرای مان کندی یاننده بولنان فرقه ایله امداده شتاب ایدرک
 تاتارلر طولو دیزکین برچاریک ایچنده معرکه به واصل اولدیلر . وایاقرلینک
 طوزیله استعمال سلاحه باشلادیلر.»
 کال

ایشته بوفقره موجبنجه تاتارلرک ایاقلرینک طوزیله استعمال
 سلاحه باشلاملری موقع محاربه به وصوللرنده هیچ طور مامش،

اکنامش اولمیرنی مستلزم اولدیغیچون ایاقلرینک طوزیله» تعبیر مجازیسندن اکلایه جغمز «بلا توقف» ویا «عجالة» معناسیدر .
 علاقه استلزامک دیکر لرندن بریوک فرقی واردر که او برلرنده معنای آخره نقل اولنه جق لفظ مفرد اولدینی حالده بونده دائماً بردن زیاده کلمه نیک یعنی بر ترکیب ویا عباره نیک مجموع معناسی بر معنای دیکره نقل اولتمق اقتضا ایدر .

مجاز مرسل انواع سائره مجاز کبی دائماً کیف وخیاله تابع اولوب کیتمز . بونده استعمال عمومک مساعدنه سنه ده نظر ایتمک ویکیدن یاپیله جقمسه الفاظ و تعیراتک فصاحت اسلوبی اخلاص و فهمی اشکال ایتمکسزین معنای مقصودی اکلاده جق صورته واضح و طبیعی اولسنه دقت ایتمک اقتضا ایدر .

مثلاً یوزبیک غرو شده بر حال یوکی ثقلت تقدیر اولدینی ویا خود خزا شده هر یوزبیک غروش بریوک اعتبار ایدلدیکندن طولایی مجاز مرسل طریقیله (شو قدر یوک غروش) دینلدیکنه باقوبده بو (یوک) تعیرینی انسان و حیوانده دخی تطبیقه قالمشق و (فلان مملکتده بریوک اهالی وار - شو کیملر ایکی یوک قویون کتیردی) یولنده سوزلر سونیک عالمه کولنج اولمقدن بشقه بر شینه یارامز .

عصر سابقده . غیر رسمی بر مجلس رجالدہ دولتک قوه عسکریه سندن بحث آچیلیر . حضاردن بریسی - « سکز یوک قدر » - مسلح عسکر من اولدیغنی بیان و ادعا ایلر . بر دیکری بو ادعایی جرح و تکذیبه قالمیشجه او چنجی برزاتده ایکنجی ایله یاننده کیله ایشتدیره جک صورته - « بیهوده ییچون یوریلور سکز ؟

آنك دولاب اولدینی (بوك) تعیرندن ده اكلاشیلیر ! - دپهرك
بجی قبادر .

— تعریض و كنیاه —

(۱) تعریض ایکی درلودر. بریسی بر شخصك قول و فعلنه
(بونی بویله دیمشسکز فقط یا كئشدر. بونی بویله یا یمشسکز انجق
طوغری دكدر) دپه آچیقدن آچیغه تعریض ایتكدر . بوكا
- اصطلاحات ادبیه دن اولیه رق - اعتراض دخی دینور .
بوهر كسه آچیق بر شاهراهدر .

تعریضك دیکر نوعی ایسه قول و فعله طوغریدن طوغری به
و تصریحاً دكدمه بالواسطه و تلیحاً دخل و تعرض ایتكدر كه
صنایع ادبیه دن معدود اولسی جهتیله اصل تعریف و ایضاح
ایتمك ایستدیکمز تعریض ایشته بودر .

تعریضك تعریفده : « مقصود اولان شیئه دلالت ایتك اوزرمه
شیء غیر مقصودی ذكر ایتكدر » دیانلرده واردر . بومقوله
شیلری ایسه تعریفدن زیاده مثال ایضاح ایدر . مثلاً محل
مأموریتنه كچ كلان بر مأموره آمری : (بك اقدی ! بك كچ
كلیورسكز . . ساعت آلتیدن اول هر هانکی کون آرادمسه بولندیکز .
وجا ایدرم بعدما براز ارکنجه گلکه غیرت بیوریکز) دیسه تعریض

وکنایه دن بتون بتون بری برسوزاولمش اولور. فقط امر بویه
 دیمیوبده مثلا (بك افندی ! ذات عالیکز غالباً کیجه لری چوق
 مشغول اولورسکمز... اومشغولیتک برازی بوریه ترك ایتسه کز
 اصابت بیورمش اولورسکمز!) دیسه ایسته بو افاده بر تعریضی اشتمال
 ایدر. کذلک آخر بر مملکتده ایکن هیچ بر مکتوبنی آله مدیفکمز
 بر محبکزه بالاخره ملاق اولدیغکز زمان (یانکزده محجوم چونکه
 احسان بیور دیغکز مکتوبلرک هیچ بریسنه جواب عرض ایده مدم!
 دیه جک اولدیغکز حالده بوسوزله محبکزه سزه کاغذ یازم دیغنه
 تعریض ایتمش اولورسکمز .

بو حالده فضولیتک معهود شکایتنامه سندن یوقاریده افکار
 ساده دلانه یه مثال اولمق اوزره نقل اولتان فقراته مراجعت
 ایتدی کمز حالده اکثر مندرجاتک تعریضدن بشقه برشی اولدیغنی
 کوریرز .

(۲) کنایه یه کلنجه بوده مفهوم مخالفتی قصد ایدرک
 سوز سولیک و تعبیر آخرله مقصودی خلافنی مفید اولان تعبیرات
 والفاظ ایله اکلاتمق یولیدر . ایلیکدن بحث ایدرسه مقصدی
 فنانلی اکلاتمقدر . فنانلقدن بحث ایدرسه مرامی ایلیکی تفهیم
 ایتمکدر. اخوانکزدن بریسنه قرداشجه شکایت ایتک ایستینجه
 علی طریق الکنایه (ایتدی کمز ایشی چوق بکندم: طوغریسی
 مروتکزه دیه جک یوق ! نیه بیلیرسکمز مقصدکمز (او ایشی

بکنم دیککزی واو ذاتک مرو تسزک ایتدیکنی اکلاتمقدر .
 شاعر مشهور سامینک ادرنه شهری حقدنه سویلیدیکی :
 کنایه در غرض اطلاق دار میمنه دن
 بوشهرده وارمی معادل عجب نحو سته
 یتیده کنایه نك بزم لسانده ماهیتنی کوسترر سوزلردندر .

اکثریا کنایه تعریضی، تعریض دخی کنایه بی مشتمل وایکیسیده
 توریه وتلمیحه مائلدر .

تعریض وکنایه اک چوق تهکم وتحقیر - تزییف واستهزا
 ایچون اختیار اولنور .

عثمانلی ادباسندن اولدینی حالده کلستانه نظیره اولمق اوزره
 بر « سنبلستان » تألیفه قیام ایدن برذات اثری ایچون یوسف
 کامل پاشامرحومدن تقریض طلبنده بولندینی زمان مشارالیهک :

بهارستان وبستان وکلستان

بشمزمی نه لازم سنبلستان

یتینی مرتجلانه نظم وایراد ایتدیکی ایشیدلمشدرکه حکمی مؤلفک
 التزام مالایلم قیلندن اولان شو حرکت مساهله کارانه سنه
 نازکانه وظریفانه تعریضدن بشقه برشی اولمدینی محتاج ایضاح
 دکلدر .

اوراق پریشان مؤلفی بر اثر نده بهارک بدایعنی - نظر لرده بررباغ
 ارم تجسم ایتدیره جک صورتده برمهارت فوق العاده ایله تصویر
 ایدوب طوررکن شو جمله معترضه بی ایراد ایدر :

بہارک ہر محصولی، ہر صفا سنی، ہر حالتی بر تشبیہ ایلہ تصور ایتک
 نم دکل کوک یوزینی خام اریکہ! کرۂ زمینی قزیل مورطہ یہ؟ بکڑہ دن
 اصحاب خیالک دخی پک قولایلقہ مقتدر اولہ بیلہ جکی شیلردن دکلدرد۔
 کال

محققدرکہ بوندہ شیخ غالب مرحومک :

سدرہ یدی نہال اوباغہ یکسر

برخام اریک اندہ چرخ احضر

یتنہ منشی مشهور ویسینک :

خون معصومان و مظلومان ایلہ شکلہ مدور زمین بیضۂ حمرایہ دوندکدہ ی
 عالم معمور و آبادان ایدی؟
 فقرہ سنہ تلمیح اولتسی مشار الیہمایہ تعریضدن و (او درجہ
 وسعت خیال ایلہ برابر بہاری حقیلہ تعریف ایتکہ انلردہ مقتدر
 اولہ من) دینلمسی ایسہ استہزالی بر کنایہ دن بشقہ شی دکلدرد۔

کنایہ و تعریض یأس و شدتک التجاکاہ اخیریدر . فکر
 ونظری کریوہ کرد حیرت ایدہ جک صورتدہ بیوک اضطر ایلرہ
 دوشدیکہی زمان جدی افادات غایت ضعیف قالیردہ انلرہ تشفی
 صدر قابل اولہ من . او حالہ بر زہر خند کوزدن سیلان ایدہ میان
 اشک تأثرہ قائم مقام اولور .

«تزرده» ملک عبدالرحمن ثالث او درجہ شوکت و اقتدار ایلہ
 برابر بر معشوقہ سنی عمومک پنجہ غیظ و انتقامندن تخلیصہ چارہ
 بولہ مدیغی کورتجہ شوکنسایہ ایلہ کندی کندینہ تسلیت
 بخش اولور :

ا کلاشلسون اولوب نهان تازم
 نه قدر مقتدر ایش شاهان!
 ینه تررده ملك مشار ایه - معشوقه سنك اعدامنی التماس
 ایچون تحشد ایدن خلقك های وهوی اقتحام وشهات انتقامنی
 ایشیدنجه برزهر خند غضب اظهار ایدرده شویله سویلر :
 بوئم تیخته چیقدیئم سنه بی
 اندیرر برصد!.. صدای طفر!

تعریض و کنایه طوغریدن طوغری به اولان عتابدن هم
 دها مؤثر و شدید اولور همده مقصده وضوح دلالتی اوته کندن
 آز دکلدردر . کنایه دقیق — ناز کانه — ادیبانه اولورسه ستم
 ویاسرزنش دینیلیر . غلیظ — محقرانه — مستهزایانه — اولورسه
 تزئین و تمسخر نامی ویریلیر .

ستم و سرزنشك بو ایکی مثالی یوقاریده کچدی . تمسخر
 ایچون اولان کنایه ایسه شناسی مرحومك (تلکی ایله اشك)
 حکایه سنده تلکی به حمارك مدحنده سویلتدیکی آتیده کی سوزلر
 قیلندن بولنان افاداتدر :

کله هم اولزمی حضوره آ نبر اسلام
 تا یقیندن باقیم حسنکزه حیرانم
 دائم اولسون بکمک سایه لطف و کرمی
 کل بیتر باصدیقی برلرده مبارک قدیمی
 ایلر عرفاتی ایما اوسخنکو کوزلر
 یاقیشور آغزیه موزون ومقفا سوزلر

جانم ایشادی کیتدی اوفر حناک هوا
 سز سکوت ایتسه کز اماینه وار بشقه صفا
 چونکه بلبل ایشیدوب نغمه کزی سرقه ایدر
 چاغرر بلکه کلیر دیکلینه حزن و کدر .

اصل مرجعی بیان ایتمیوده فلکه، طالعه، انسان کندی
 نفسنه لوم و عتاب ایتمک دخی بزده اک چوق مرغوب و جاری
 اولان بر طرز کنایه، بر طور تعریفی در که « قیزم سکا سویلیورم
 کلیم سن دیکله » ضرب مثلی بونک اک بلیغ بر تعریفدر .

مثال :

فلک دیدکلری اول نابکار سفلیدن
 نه در بو اهل دلاک چکدیکی عذاب و الم؟
 بر ایکی ملتزی ایلدی حواله بکا
 که اشتراک ایله ایشلر التزام ستم
 نفی

توریه و تلمیح

توریه و تلمیح دیگر بر شیئی خاطره کتیرمک ایچون بر شی
 سویلمکدر . تعیین ایتدیکی شی ایله ایما ویا بتون بتون اختفا
 ایتمک ایتدیکی شی دیگر آره سنده بر مناسبت و موافقت دقیقه
 عرض ایدر که انی کشف ایتمک قارئین و سامعینه عابددر .
 تاریخه، اساطیره، اخلاقه، عاداته، افسانهیه، ضروب امثاله،
 وقوعات و خواطر عادیه و الحاصل سویلتان شی ایله میانه لرنده

دقیق و مؤثر مناسبت بولنه بیله جك اولان هر حاله توریه و تلمیح اولنه بیلیر .

طارقده مندرج: «یا لکنز قره لرك سلطانی دکل - اسلامی - دکنز لركده مالکسی کورمک ایسترم!» سوزی بزجه افسانه دن معدود اولان «مالکک دریا» به برتلیح لطیفی شاملدر .

اشته بو تلمیح نکته سنه منی اولمق کر کدر که مؤلف - اسلامیته - پادشاه کبی، امیر کبی، حکمدار کبی عنوان ویر مامشده (دکنز قیزی) ایاه توافق و تناسب حصولی چون سلطنت اسلامیته ده اعضاسنک هم ذکورینه، همده انائنه ویر یاه کلان (سلطان) عنوانی ویرمش .

شعرا تیده ایسه (اسیر - مشتری) معامله سنه تبیح اولنمشدر که بوده عاداتا تعلق ایدر .

بیله هم سن نه قدر نادر سک
 ندرتک شوندن اولور که معلوم
 یرده ده کوکده ده مثلك معدوم
 سپره چیق قزلی سیاره لری
 کوکب طالععی بولسه یدک
 مشتری اولدیغی اکلاردک .
 نیر حسنکک اطرافنده
 کسب نور ایتمکه طالب کویا
 بر اسیر اولدینی حالده زهرا
 مشتری نامی اولور می لایق؟

سکا کوکلم نه عجب وار دیسه
بنده حق بر آئی آزادیستی.
عبدالحق حامد - طارق

« تزر » ده مندرج ؛

بزجه ~~سکر~~دونه پری غرام
چفت اولور واصل سمای مرام

سوزنده دخی اساطیردن - بزم شاعر لک زهره نامنی ویردکاری -
الهة الحسن ویا الهة العشقک برچفت کوکرجین قوشولش
عربیسه تلیح واردر .
توریه و تلیحه مراجعتی ایجاب ایدن شیلردن بریسیده
تعریض تصدیدر .

« تزر » ده ملک عبدالرحمن ثالث عمومک آرزوسی اوزرینه
کندی الیه اتلاف ایتدیکی معشوقه سی « تزر » ک جان ویرمکه
اوغراشدیغی صررده :

کولور آه امان باقک بوکولش ،
بو قیافت بو خون خوش جریان
ملک الموتی ایدر کریان
ملک الموتی ده ایدر مفتون

دیهرک اظهار اسف ایتدیکی حالده کندیسنک رقیبی و محل وقوعه ده
حاضر بولتان (ریشار) دخی :

بخش ایدک باری بر کیسه التون !

سوزیه بوفلا کتی اتناج ایدن شی ، ملکک قره کیسه کیسه بذل
ایتدیکه آلتونلر اولدیغنه توریه و تلیح ایله تعریض ایتمشدر .

تاریخی تلیحه مثال دخی اشاعیکه فقره لر در :

«ینه اوعصر ایچنده ایدی که دولت کرای ثانی ایکنجی مجموعنده مسقوه طرفلرینه آتیزن استیلا اوله رق شماک قاری بوزلی سحرالری ایچنده - کویا اوچ عصر صکره کلهجک برجهانگیره درس عبرت و برروسیه جنرالنه نمونه امتثال کوسترکی - صناعی بریانار طاغ پیدایتمشیدی .»
کمال

«ینه اوعصر ایچنده ایدی که دنیالره صیفیشه مامقده ضیای شمس ایله رقابت ایدن برذکا ابعاد مطلقه بی سیر ایدرجه سنه برطاقم تدقیقات ریاضیه ایله استقرار شمس و دوران ارضی اثبات ایدرک تابع اولدینی بردینک معجزات باقیه سندن اولان برآیت کریمه نیک مال عالیننی فنا ایضاح ایلشیدی .»
وله

بوفقره لرده اوچ شخص تاریخی به تلیح اولنه رق بونلرایسه حاشیه اثرده کوسترلیدیکی وجهله برنجی ناپولیون ایله قوتوزوف و برده پروسیالی عالم هیئت قوپرونیقندن عبارتدر .
بویولده توریه و تلیح لر - ایما ایتدکلری وقایع و اشخاص و احوال قارئین و سامعینک ذاتاً معلومی اولمزسه - اکلاشیه مز.

مثلا ضیا پاشا مرحوم ترکیب بند مشهورنده :

اوغراسه صباراهک اگر سمت عراقه
بغداد ایلنه طوغری دخی عزم و خرام ایت .
مردان سخندانای زیارت ایدوب اندن ،
آداب ایله کیت روضه روحیه سلام ایت .
تحسینی عرض ایلوب اولجه ضیانک
بوییتی حضورنده اوقو ختم کلام ایت .

میدان سخنده یوغیکن سن کبی برار
 برشاعر روم اولدی سکا شمدی برابر
 دینش . بو افاده نك حاوی اولدیغی تلییح - مشاهیر اسلاف
 ایچنده روحی بغدادی نامنده برشاعر مز دها اولدیغی ایشتامش
 وخصوصیله شاعرک اشهر آثاری اولق اوزره بویولده موجود
 اولان بر ترکیب بندی مطالعه ایتماش اولانلر نزدنده - معلوم
 اوله مز، وحتی سائر بونجه مشاهیر شعراطوریرکن پاشانک روحی یه
 تخصیص التفات وحصص تحسین ایلسنه بر معناده ویریه مز .
 فرانسزجه بر اثرده کوردیکم فقره لردن اولق اوزره اون
 اوچنجی «لوی» نك وکلا سندن «قاردینال دوریشلیو» - «لوور»
 سراینده برکون نردباندن چیقارکن «دوق ده پرنون» -
 قارشلی کلیرده «نه وار نه یوق؟» سؤالی ایراد ایدر . بر-
 یکیده - «هیچ نه اوله جق؟.. سز چیقورسکنز. بنده اینیورم!»
 دیه رک قرال نزدنده «ریشلیو» نك ازدیاد مقبولیتنه وکندینک ده
 تنزل قدرینه ظریفانه تلییح ایدر .

بو قیلدن اوله رق عزت ملا منفیاً کشانده ایکن :

ایشیدنک که سز شاعر شاهسز

معارف سمواتنه ماهسز

دکل حدیمز کرچه چالدرمه ساز

کوکل برایی نغمه ایلر نیاز

الحاحیه ملادن موسیقی تعلمنه عرض خواهش ایدن هرزه

وکیله شاعرک :

دیدم بدجه چیتقه شدی آوامز

استانبولده ترك ایلدك سازمز !

یولنده کی جوابی ده فوق العاده بر توریه و تلییحی شاملدر .

توریه و تلییح بر جوق وقایع و اشخاصه شامل و متسلسل
اولورسه استعاره تمثیله شکلنی الیرکه اسکیلردن مشهور شفیقنامه
ویکیلردن معهود دیوژن و خیال غزته لرینک اکثر مندرجاتی
اوقیلدندر .

الحاصل توریه و تلییح مدح و ذمک ماهر بر ترجمانیدر !

تضاد و مقابله

تضاد و مقابله دینلان شی هر نه یولده اولورسه اولسون ایکی فکر
مخالفک قارشیلشدیرلمسندن عبارتدر . نامه طباق و یامطابقه دخی
دینور .

برایکی مثال :

سنی آلق ایچون سنی ویردم

یشامق اوزره مدفته کیردم

عبدالحق حامد - ترز

نه سیاه ایش بوناصیه بی

صاچی بم بیاض ایدن بختم

وله

نه افسونکار ایش سک آه ای دیدار حریت

اسیر عشقک اولدق کرچه قورتلدق اسارتدن؟

کمال

بونك بالايد در آنك حضيض خا كه در ميلي (*)
 مشابهدر اكرچه رشته سيمين بارانه
 رئيس الكتاب عارف

كجلك اوراق پریشانك مقدمه سنده - بر صاحب قلمك
 كندی زاده طبعی و محصول قریحهمی اولان اثارینی نظر
 معاینه آدینی زمان كوكلنده حاصل اولان حزن و سروردن
 مركب حسیاتی - شونازك تضاد ایله نه رنگین تصویر ایش .
 شرق و غربك حیرت رس افكار اولان بونجه بدایع ادبی تصور
 ابتدجه آثار كترانه مك خلق ارمسنده اوقونمغه دكل كندجه تكار احواله
 نظر اولمغه بیله دكری اولدینی ادرال ایله برابرینه محو آباد نیسانده
 قالمیرینه كوكلم بر در لوقائل اوله میور: کیمنه باقیورم، چهرة حزن اوزرنده
 حاصل اولان آجی آجی تیسلمر کبی كوكله ارزوی کره و بریور! کیمنه
 باقیورم، دیده مسرتده ظهور ایدن محزون محزون کره لر کی فکرمی
 ابسامه هوسناك ایدیور!
 فقره آتیه دخی فوق العاده دنیله جك قدر كوزل ایکی تضادی
 حاویدر .

برده یتاق او طه سنه کیتسونلر باقسونلر که بیچاره قرال قانلی یاشاریله،
 بمیاض کیسلان قرالیچه نك جسدینی، آل آل ایتمش و حالابر برلرینه صم
 صیقی صاریلی اولدقاری حالده بر برلرینك الندن چیقمش!
 قرال نصل اغلامسون که بر امریله ملیونلرجه انسانی ضبط ایتدیکی حالده
 ایکی ایله صارلمش ایکن اجلك الندن بر قاریسینی آله میور!
 بوسسونه (**). مترجمی کمال پاشازاده
 سعید بك

(*) فسقیه حقندهدر

(**) خطیب مشهور (بوسسونه) فرانسه نك رهبان كروهندن اوله رق

تضاد بختده طارق مؤلفنك « اشاغیدن یوقاری یه ایدیلان بوخطاب یوقاریدن اشاغی یه اینن خطابله قدر عالی ایدی » سوزینی اونوتاملینز .

تضاد قارئین و ساممینك نظریته چاره جق ویا فکریته انتباه ویره جك ویا قابنه تأثیر ایلله جك صورتده یاپملی . آچیق ، پارلاق ، مناسبتلی و طبیعی اولملی . زوراکی ورجوق تأمل ایلله بولنمش کورناملی . زیرا که حسن تلقی کوردمز . هیچ اولنمزه حلیم کرایک :

چشم علیی هجرک ایلله پرم ایلدم
ایل عید اکبر ایلدی بن مام ایلدم

بیته ویاخود عزت ملانك :

اقبال و بخت جاهلی فرزانه کوستر

ادبار سخت عاقلی دیوانه کوستر

مأمور و روحانیسی بولندیقی (مو) قصبه سنه نسبتله (موشاهبازی) لقبیله متعارف اولان عنقا شکاران بلاغتمدنر .

مواعظی ، و عظمای ملتک موتالرینی تزکیه یولنده ایراد ایتدیکی نطق عمومی لری ایلله تاریخ عالمه دائردیکر مفصل بر مقاله نطقیه سندن عبارت اولان اوچ پارچه اثرینك هپسی ده فرانسه جه هیا کل عظمای بلاغتمدنر عد اولنور . میلاد ۱۶۲۷ - ۱۷۰۴

تدقیقات روشن نظرانه و مشکل پسندانه سیله مؤأخذ کل نامیله یاده لایق اولان حکیم مشهور (وولتر) ملتک بلغاسی ایچنده درت ذاتی تسلیم ایلدی یکنی سویلر که بولنردن بری و بئیکه برنجیسی (بوسسونه) و دیگر لری ایسه شاعر مشهور (راسین) و ابو الو ایلله (تلقی) نامنده کی تألیف لطیفك مؤلفی بولنان (فلون) در .

مطایب درجه سنده دخی دکلدہ شو :

او محزونم کہ حال بدما لم بویله کورد کده
عدولر قیقیمه ایلر کروه دوستان اغلر

ویا خود شو :

روشنی پیرویدر تبرکی ایامک
عقبندن ایریشور فیض صباح اقشامک

ویا خود شو :

کللر صفاده خرم و خندان و شادمان
بابل بلاده بنجلین زار و بی قرار

بیتلری قلیانندن اوله رق بیاض و سیاه - نور و ظلمت -
صبح و شام - زمین و آسمان - اقبال و ادبار کی متضادان
و متقابلان برطاقم موادی مجرد لفظنده برصنعت اولمق ایچون جمع
ایتمش سوزلرله کادی اثرلرده بیله هر وقت تصادف اولنور سه ده بونلر
اوقوندیغی وقت فکره اتباه و یرمک شو یله طورسون نظر دقته
بیله کوچجه ایلیشر. تضاد ایسه حالت بک مرحومک: «انسان
هر ییلمدیکنی ایاغنک الته السه باشی کوکه ایرر !» سوزی و یا
عبدالحق حامد بکک :

چونکه اظهار ایله اید بلیان شیلر
اضمار اولتقدده معاییدندر

بیتی یولنده بر نکته نی، بر حکمتی و بلکه بر موعظه نی شامل
اولملی که نزد ادباده مقبولیتی حاصل و قائلنک ابدیت نامه کافل
اواسون .

صنعت تضاد و مقابله مجاز تخیلی انواعنک کوزلر ندندر. حد

ذاتندہ پک پارلاق برطور بیان ایسہدہ کثرت استعمالی مؤلفی تکلفہ، اعتناہہ وبعضاً مناسبسنزلکہ دوشوریر . بناءعلیہ سیرک واحتیاطکارانہ قوللانئیدر .

ادبامز ایچندہ - تضادہ - اک زیادہ مقتونیت ککوسترن عبدالحق حامد بک افندیدر . مشار الیہک اکثر اثارینک وعلی الخصوص « نسترن » نامندہکی تألیفک ہمان مہرہانکی صحیفہسی آچیلسہ بر قاج تضادہ تصادف اولنہیلیر . واقعا مؤلفات ادبیہسنک حاوی اولدیغی تضادلر ایچندہ اکثریسی کوزل، ہلہ برطاقی فوق العادہ ایسہدہ بعضیلریدہ زوراکی اولدیغی ایچون بالطبع لطاقسنز کورینور . معلومدرکہ افراط ای برشی دککدر .

تمیزمزدہیا کلیورسہق زوراکی تضاد ایچون « نسترن » دن شو برقاج سوزی مثال اولہرق ایراد ایدہ بلیرز :

- یشامہ مؤبد اول ، اولہ کبر .
- بابام ایچون اول ، نم ایچون یشا .
- یازمسک کیت ، دشمنسک یقین کل .
- اورپرسہک مسئولسک ، ہلاکک یقین .
- اورمازسہک متہمسک ، فقط صاقین !
- اورمغہ کیت ، فقط اورول بارہلان .
- خسروی یکمکہ کیت ، فقط یکیل .
- اوحالده طورمہ کیت ، ہم کیتہ طور !
- مرحہٴ اورمہ ، اطاعہٴ اور !

ادب کلام

ادب کلام کلمه موضوعه سیله افاده سی حالنده تراکت
 ولطافتدن بری اوله جق ویاخود قبا ودرشت کورینه بیله جک
 اولان مواد و افکاری کلامه برطور مخصوص ویره رک تعیر
 و تفهیم ایسکدر . استعمالی اوچ صورتله اولور .
 برنجیسی بر فکری توسیع و تزین ایچوندر .

مثال :

چون لشکر شهریار خاور
 اولدی سپه شپه مظفر
 دارای سریر صبحگاهی
 زین ایتدی بوکهنه بارگاهی
 نای

شاعر بونی طوغریدن طوغرییه افاده ایتسهیدی « صباح
 اولدی کونش طوغدی » دیمک لازم کلیردی . ادب کلام ایله
 فکریته هم وسعت همده بر لطافت ویرمش اولیور .
 مشهور کیچه جی زاده عزت ملانک نشیده آتیه سی که - منفیاً
 کشانه کیدرکن کارقدیم عربنه نک داخلنده اوتیه برییه یا پیشق
 آینه لردن منظوری اولان عکس صورت وحرکتی برطرزخمیاده
 مصوردردر - ادب کلامه مراجعت اولنتجه بر فکری عادییه نه
 درجه وسعت، نه مرتبه لطافت ویریه بیله جکنک پارلاق بردلیلی
 عد اولنور :

رفیقم ابدی برسخنور کشی
 بکا محرم اولسونتی یا هر کشی
 عجب شاعر باک عذب البیان
 سخندان و سحر آفرین زمان
 ادیب و نطوق و وظائف شناس
 لیب و خلوق و لطائف شناس
 بو عانده انجق هنرور اودر
 نظیرم نم وار ایسه کر اودر
 مشابه بکا صورت و سیرتی
 هنرده هان آندیرر عزتی
 اوزون بویلی کوسج جسم الوجود
 جهانده عدیلی عدم الوجود
 او بکا بن اوکا ایدوب سرفرو
 بر آغزدن ایله ایدک کفتکو
 برابر بقاردی نگاه ایسه م
 باقوب بر حرامه کناه ایسه م
 انی دخی ننی ایلمش پادشاه
 مکر ایتمیز ایکمز بر کناه
 باقوب اکا صرآت کردونه ده
 آجر دم کوکلدن او مجنونه ده
 ایدردی بن آه ایسه م اولده آه
 او بن بن اویم صانکه بی اشتباه
 کچوسه اکر اره مزدن نفس
 کیروب زیر آیه چیقارمزدی سس

ایکنجیسی برشیتک حساستی اور تمک و خاییده و پک زبازرد
اولان ویا حد ذاتنده قبا سوزلردن بولنان برلفظی قولالنامق
ایچوندر. نابی مشهور «خیر آباد» نده - بر قزک ترمکه باشلادیغی -
ادب کلامه مر اجعتله شو بیتله حقیقه پک ادبیانه بیان ایتمشدر:

قاتقات دوشوب اول پری حجابہ
غرق اولدی کلاب اضطرابه

اوچنجیسی بر افاده ادبیہ ده تکراری منع ایچوندر که بوکا (تفنن
فی العبارة) دخی اطلاق اولتور. مثال آتیده فقره اولینک (بیاض
کفنلری) فقره ثانیہ ده (البسه موتایه) تحویل قلندرق (تکرار) ه
میدان بر اقلما مشدر:

«سیاه چهره لی یوز بیکلرجه مخلوقاتک کفنلره بورنمش اولدقلری
حالده قارشیمه کلیشی اوستنه فورطنه بلوطی چوکمش بر متحرک قبرستان
کی کورینوردی. موتا البسه سی کینمش بودنیویلرک کولکه الفا ایتدیکی...»
عبدالحق حامد

ادب کلامده - بیان اولنان صور ثلثه نک بعضاً ایکیسی
ویا هپسی ده اجتماع ایده بیلیر. نتکم مثال آتیده بو طور مجازی
هم ترین فکره، همده تکرار محذوری دفعه خدمت ایتمشدر.
«اونجی عصرده ایدی که باروت طوپدن تفنکه انتقال ایلدیکندن ارباب
حرب ملائکه عذاب کی اللرنده برر تازیانه آتشین استعمال ایتمکه مقتدر
کال اولدیلر.»

ادب کلام اثار ادبیانه ده سفلی و خسیس کورینه جک ویا خود

شعرده یا قشیمیه جق موادی بعض تصورات زائده ایله ترینه خدمت ایتدیکه چون مقبول صاییا پرسیده همان هرشیده استعمالی و تعبیرات حقیقیه یه مطلقاً ترجیحی ایجاب ایتمز. بالعکس نایمحل قوللانندیغی زمان ک کولنج افاده لردن اولورکه ناینک « تحفة الحرمين » نده (وطنمدن مفارقت ایده لی اون اوچ سنه کچمش ایدی) دیه جک یرده « آرامگاه وطندن استانه دولت جانبه کمر بند عزیزیت اولدنبیری نسخه دورنک قرطاس سیندن اون اوچ ورق کردان اولوب » دیمسی بوقییلدندر .

شوراسیده محتاج اخطاردرکه مثلاً بر حقیقته بالالتزام یانان قارشیدیران بر آدمه نزا که (خاطر کرده لایقیله قالماش) یواننده برسوز مقابله ایتمک و مأموریتندن معزول اولان برذاته تلطفاً خدمتکنزدن عفو اولنمش سکین) دیمک ادب کلام مانع حقا تندن صاییا یر . انجق بر فکرک ، بر مقصدک صرف ترکیه ویا ترکیه صاییه جق قدر زبانه ذالفاظ و تعبیرات ایله افاده سنده هیچ بر محذور یوق ایکن - بو الهوسلک و عجمیلک ساقه سیله - عربی و فارسی اغترله ادا قلمسی اوب کلامه عائد بر شی ظن اولنماملیدر . بوکا لسانمزده (اصطلاح پارهلق) تعیر اولنورکه غایت مقدوح وشایان اجتابدر . (دفع حرارت ایچون بر سو ایچدم) - دیه جک یرده - تسکین آتش عطش ایچون بر قدح آب نوش ایتدم) دیمک کبی .

تشخیص و انطاق

زنده ومیت - حاضر وغائب . حقیقی وخیالی . - جسمانی وروحانی مخلوقات واشیایه حسن وایسان ویردرک سوزسوبلتمکدن عبارت اولان (تشخیص و انطاق) صنعی انواع مجازک اک جریسی ، اک خطایسیدر .

ایستدیکی زمان مثلا \llcorner وک یوزندن ملائکینی ، ارواحی اشاعی ایندییرر ، مزارلرندن بوینی کفلی امواتی ، چوریمش کمیکلری یر یوزینه چیقاریر موقع شهادت وخطابنه چکر .

تشخیص و انطاق دهاتک قلمندن صادر اولدینی زمان غایت علوی ، غایت مؤثر اولورسده بی قدرت اولان ارباب قلمک استعمال ایتسی حائده کوانج اولمغه پک مستعددر . حسن تأثیر حاصل ایدهمیه جک اولورسده نطق و حرکت ویرمکه چالشدینی جماددن جامد و موقع تماشاہ کتیره جکی جنازه لردن بارد کورینور . بناء علیه بوضعتہ مراجعت احوال مخصوصه یه منحصر ونادراولمق ایجاب ایدر .

مثال :

.....
 او لطافت اولنسه کرانکار
 مذهبجه دیمک موافق اولور :
 آج وطن سیننه کی الهکک آج

شهادتی چیقارده اورتهیه صاچ !
دی که : یاربی ! بو حسینکدر
بومبارک حبیب ذیشانک .
شو کفنسز یاتان شهیدانک
کیمی بدرك کیمی حنینکدر
تازه لسنومی قانلی یاره لری ؟
.
کمال

دیگر مثال :

«برقاچ قدمه دن عبارت نردباندن چیقلدینی کی اورته قپوسی اوکنده
موضوع هیکل حریته تصادف اولنور. دستنده عصا اوله رق برکسی به
قاعددر . طرز و طوری نظاره بومعنا بی مخطردر :

ای زوار هوشیار! .. نظرربای حیرتک اولان بومونه کاه ترقیات بشری
تماشا ایدرکن غافل اوله که بوکالات بتون حریت ائیردر. اقوام وملل
بوسایه ده قرین سعادتدر : حریت اولمینجه ثروت اولمز. ثروت اولمینجه
سعادت اولمز . ای سیاح صاحب اعتبار : اگاه اول که بوراسی نظر
اهل حقیقته تمشیرکاه مصنوعات دکل بلکه دارالامتحان مصنوعاتدر.
مشهودک اوله جق آثارنفسیه قانون حریته تابع ممالکک محمول ترقیاتیدر.
مردودک اوله جق اشیای خدیسسه زنجیر اسارته مبتلا ممالیکک محمول
تدنیا تیدر .»
سعدالله باشا

برطاقم حسیات مهیجه وافکارعالیه بی تبلیغده جمادمقوله سی
شیلرک ترجمانلغنه مراجعتدن عبارت اولان (تشخیص و انطاق)
صنعتی بدایع فکریه لرینه حیران قالدیغمز غرب ادبسی فوق

العاده ماهرانه استعمال ایدر لر، از جمله فرانسه مشاهیر ادب‌اسندن
«ووائه‌ی» «تدمر خرابه‌لری» عنوانلی اثر مشهورنده بر فرشته‌ینی
بک مؤثر و عبرتبخش بریولده سویلتمشدرکه ترجمه‌سنی اودرجه
مکمل اولدینی حالده ینه بورایه نقل ودرجندن کچه مدک :

«اوارالتی سمعه بردن بره قوری اوت اوزرنده آغراغریورر کپی
برشخصک ایاغی سسله برئیاب متموج صداسی کلدیکندن دهشته باشمی
جه‌مدن چیقاروب کیزلی کیزلی اطرافه بقارکن نا کهان جانب یارنده
مهتابک آیدینغلیله قرا کلتی قاریشقلغنده جوارنده بولنان بر معبدک دیرکلری
اره‌سنده بیاض انواب کینمش مزارلردن چیقان پرلری ترسیم وتصویر
ایتدکلری هیئتده بر ذات روحانی نمایان اولنجه لرزه‌ناک اولدم. بوحال
ترزده یاقاچق ویامشهودم اولان تمثاله تحقیق ایچون باقی تردنده ایکن
ظهور ایدن درین درین صدانک محارج مهیبه‌سی بکاشونطق تلقین وافهام
ایلدی :

« بوانسان دهانه‌وقته‌قدر شکایات واهیه‌سیله معارج علویه‌یه ایرات
« نقرین وکلل ایده‌جک؟ ونه‌زمانه‌قدر خطیئات باطله‌سنک منشائی آواز
« اتها میله یادوتد کار ایله‌جک؟ انوار حقیقه‌قارشی دایما چشم بصیرتی بویله
« قبالی می قاله‌جق؟ وقلبی احساسات و تلقیات فضائلدن داغا خالی اوله‌جق؟
« انوار حقیقت هرآن کوزینه چارمقدمه ایسه‌ده‌بازق که کوره‌میور وندای
« حقانیت دایما قولاغنه دکسکه ایسه‌ده حیف که ایشیده‌میور!..»
آیه‌الله بک مرحوم

مشاکله

مشاکله صنعتی بزم لسانک اک پارلاق بر طور بیانیدرکه
مخاطبه‌ده بر طرفک ایراد ایتدیکی برکله‌ینی طرف دیکرک دخی،
اولکی معنایه ازچوق مغایر اوله‌رق، استعمال ایتسندن حصوله

کلیر. مثلاً (بویله‌شی خاطره کلیرمی؟) دیندیکی زمان (خاطره کلیدیکنی بیلم فقط وقوعه کلیر!) سوزیه مقابله‌ده - وقوعه کلک - خاطره کلکه مشا کله اولور .

مشا کله‌نک اکلوزلی فائلک استعمال ایتدیکی برکله حقیقته مصروف ایسه مجازه، مجازایسه حقیقته میل ایتدیرلسکله اولورکه « ترز » دن آلدیغمز مثال بونی ایضاح ایدر .

مثال :

ترز

ینه‌ی قانیورسکز سوزیه

نه ایچون باقیورسکز یوزیه

نی برکره او قشاسه‌ک‌نه چیقار؟

ملک

سن چیقارسک ... دیمک‌که فتنه چیقار !

عبدالحق حامد

ایشته شو مخاطبه‌ده ایکی طرف‌ده قولاندیغی (چیقمق) کله‌سی ترزک افاده‌سندنه مجازاً استعمال ایدلمش اولدینی حالده جوابنده - ترزک سرایدن خروجی قصد اولنه‌رق - حقیقته صرف اولنمشدر .

واقعا آلت طرفنده « دیمک‌که فتنه چیقار » سوزی کله مبحوثه‌نی ینه بر معنای مجازی‌یه ارجاع ایدیورسه‌ده مؤخر اولدینی ایچون حکمی یوقدر. هر حالده بزم بونده‌دقت‌ایده‌جکمز شی مشا کله صنعتک حاصل ایتدیکی شدت و تأثیردر .

دیگر مثال :

ایلامیا

..... مشعله لرك كوك يوزينه اوران ضیاسی اوزاقدن
 نظر لره «الکم صاغما» کی کورندیکی زمانده ایدی. کیجه یاریسندن صکره؟
 سوروجوی
 خاطرمه کلیور!...

ایلامیا

هانی بریسی کلدیده یا کلهقله سنک یوزینه طوغری بر شیرینه صیقدی؟
 سوروجوی
 خاطرمه کلیور!...

ایلامیا

هانی هم شیرینه نك ایچنده کی صاری بویالی صودن هم ده قورقو کدن
 چهره ك صفرانه دوتمشیدی. دیرکن سن آغلامغه باشلادك.. او آدم
 قاجدی. تیزهك ایله انشتهك او یون سیرینه طالمش ایدیله سنی فرق
 ایتمدیله. او زمان بر فرنك کلدی؟..
 سوروجوی
 خاطرمه کلیور!...

ایلامیا

خاطرکه کلیور اما یانکه کلدی!...
 عبدالحق حامد - دختر هندو

مشاکله بعضاً مخاطبک هنوز ایراد ایتمدیکی و فقط ایراد
 ایتک احتمالی اولان بر کله ایله ده اولور. بونک مشالیده
 «دختر هندو» ده کندیسیله ازدواج تکلیفنده بولنان اختیاره
 «سوروجوی» نك شو مقابله سیدر:

«دلی اختیار! دلی اختیار! دمنجک بکا نصیحت ویرن سن دکلیدک؟
سکا کنج اولدکم دیدمسه سکسان یاشندن صکره کینجک ایت دیدم یا!..
نصیحت ویروب طوریرکن کوکل ویردمی دیه جکسک؟»

بعض تعریفه کوره مشاکله دیه «وقوع لفظیه ویاخود
وقوع تقدیری ایله برشیک شیء آخر صحبتده واقع اولدیغدن
ایچون اوشی صحبتده واقع اولدیغی شیء آخرک لفظیه ذکر
اولمغه دیرلر» ایمش. ولسانمزک شیوه سی اقتضاسنجه وقوع لفظی
ایله مشاکله یه «بو شیئی بکا ویررمیسک دینلکده جوا بنده
سکا طایق ویررم» دینلمسی - وقوع تقدیری ایله مشاکله یه
دخی «بریمک پیشورن آده یازیکی پیشورسهک ده ایاو
اولمزمی؟» دیه مقابله قلمسی مثال اولورمش.

برنجی مثالده (طایق ویرمک) تعبیری واقعا برشیئی صحبتده
بولدیغی شیء غیرک لفظی ایله ذکر ایتک اولدیغیچون تعریفه
موافق کورینور. شوقدرکه مشاکله نک بو درلوسی مصاحبات
لاابالیانده واقع اولورسه ده آثار ادبیه ده هنوز کورلمش دکلدر.
ایکنجی مثاله کینجه «یازیکی پیشورسهک ده ایاو اولمزمی؟»
یولنده کی خطاب یالکزمک پیشورن برشخصه دکل «جامه شوی!»
یقایان آده دخی ایدیله بیلیر. چونکه (پشکین یازی) اولدیغی
کبی (یازی پیشیرمک) دخی اوله بیلیر. بو حالده یمک پیشیرن
شخصه «یازیکی پیشیرسهک ده ایاو اولمزمی؟» دینلمسنده
مشاکله محقق ایسه ده بو مثال بزم تعریفمزه ده موافق
کورینور.

« طارق » ده موسانك زهرايه اولان خطاب آتيسندهكى
مشا كله دخی بوضعتى حاوى سوزلرك كوزلرندندر.

« ديمك كه سن بن زيادك ياره سنى باغلامش سك ، بن زيادده سنك
شريفكى باغلامش . مشفقانه بر معامله يه عاشقانه بر مقابله »

ایهام

صنعت ایهام — دیگر بر فکر و مقصده حملی ممکن اوله جق
صورتده سوز سولسکدرکه — ایکیسیده حقیقی ویا بری حقیقی
دیگری مجاز اولق اوزره — ایکی معنالی الفاظ استعمالندن
— حصوله کلیر .

ضیا پاشا مرحومك :

مشرب اونور شرابی ایچوب حرمتن بیلیر
مندهب اولور حقوق عبادی کوریر حلال
سوزنده و نفعینك شراب حقنده کی :

مجلس ارباب دل بر لحظه سنسز اولسون
حرمتك انکار ایدن عالده حرمت بولسون

قوانده اولدینی کبی .

بویله ذوالجهتین سوزلردن قائلنك مقصدی دائماً خفی اولان
مفهوم ثانیدر . طوغریدن طوغری یه افاده سنده او قدر تأثیر ، او
درجه شدت اولیان ویا خود بر محذور مطالعه اولنان فکر
و مقصدی بیان ایچون بوضعتیه مراجعت اولور . فائده لرندن

بریده شودرکه قائلی اوصورتده استعمال ایتدیکی الفاظک معنای
بعیدنی خاطره بیله کتیر مامش اولدیغنی لدی الحاجه بیان
واصرار ایله مؤاخذه دن قورتیله بیلیر. ایهام صنایع خطابه نك
اك مهملرندن بربدیعه در .

مثلا :

« گاه بر نقطه سقوطیه کوزی کور ایلر »

درجه سنده بر جرات مساهله کارانه ایله بر طاقم بیچاره لری نور
بصر دن محروم ایدن بعض عجمی کحاللر حقنده رئیس الکتاب
عارفک :

کحال کوز آچقده عجب مکجه سورمن
بر کره چکن دیده سته بر دخی کورمن

مفردنده کی ایهام محتاج ایضاح دکلدر .

بوطور مجازینک مقاصد خفیه یه ترجمانلقده نه مرتبه ماهر
اولدیغنه اشاعیکی محاوره ده معترضه داخلنه النان سوزلرله
استشهاد ایدرز .

شیرین

نکاه قبیله جق او یله می ؟

دلارا سلطان

اوت قبیله جق .. مطلقاً قبیله جق .. قرار ویرلدی بیتدی ، ا کلامد کی ؟

شیرین

ناقیه سلطانه می ؟ . (کیمه قیغه) قرار ویردی کی ؟

دلارا

نکاح نکاح ! اکلایور میسک ؟ بردها سویلم قبیله جق !

زلیخا بکم

او یله ایسه ناقبه سلطانده کوردیکمز حال نه در؟ نکاح لقر دیسی اولنجه
نه دن او یله عجایب حاله کلدیده کیتدی ؟

دلارا سلطان

آدم او اوتانیدیده کیتدی، دقت ایتیمور میسکز بو کونلرده سوخ دیسی اولش؟
... نه یاپدیغنی بیلیمور .

شیرین

اوت اوت ، اوتانیدیده کیتدی . هم او قدر اوتانیدی که ظن ایدرم
بو کیدشله (یره کچه جک ؟ ..)

عیدالحق حامد - ماجرای عشق

ایهام بعضاً بر نکته ایچونده یابیلیر که محیی ادب شناسی

مرحومک متوفا قبودان محمد علی پاشا حقننده سویلدیکی :

بیک پاشا ای وزیر دریا دل

آصف بی معادل وعادل

وبر دوغمایه تقویت شاندر

کیسنی قورتاران قپوداندر

بجره چیقسهک هوا سکا یول آچار

طالغله لر خوف وهیبتکله قاچار

یناشورسهک کنار بجره ولی

چاغیر بر طاغیر « محمد علی ؟ »

نشیده سی وعزت ملانک، یکی چریلرک تسکیلنده، نظم ایتمش اولدیغی

تجمع ایلدی میدان لجه

ایدوب کفران نعمت نیجه باغی

قویوب قالدیرمه دن ایکی ده برده
 قازان دورلدی سوندیردی او جاغی!
 قطعه لطیفه سی وعصر اخیرک یتشدیردیکی نوادر معرفتدن
 غالب بک مرحومک :

قالوب نفی معجز کودن اورنک سخن محلول
 سخن سنجان روم اولشدی هر بر عصرده طالب
 ایدنجه شمدی دعوی طبع اول جاه معلای
 دیدی حکام دیوان قضا « الحکم للغالب »
 واسلافدن شاعر مشهور باقینک :

شعر اخیلی دفتر ایدچوک کلک قضا
 محو واثبات ایله پر قیلدی نیجه اوراقی
 قازیدی نیجه بی یا ککش دیو بو دفتردن
 باقیه ایدوب اشارت دیدی « صح الباقی ! »
 قطعه لری ونابینک حامی آمدی حقندکی :

نایبا آمده شایاندر ازلدن دینسه
 نسخه نادره رای چنستان نم
 تازه حامیسی ظهور ایلدیکن کوش ایتدک
 المیش حسن حمایتله خرابن ترمیم
 بوبله حامیسی وار آمدنه عجب شمدیه دک
 چالمدی غیر بلاد اوستنه کوس تقدیم !

نشیده سی او یولده مشهودم اولان اثارک اک پارلاقلرندندر .
 بو ایهام ایله دردنجی فاصله موضوع بحث ایده جگمز ایهام
 تناسی، ایهام تضادی، تجنیسی وحتی بمضاً مراعاة نظیر صنعتی،
 شامل سوزلر مصاحبات عادیه ده - نوعیتلرینه مخصوص اسملر ایله

— تفریق اولئیه رق هپسی بردن (مضمون) نام عمومی آلتنده
یاد اولور .

بر استطراد

نابینک یوقاریده دخی بالمناسبه ایراد ایتدیگمز : (*)

دومنکوشن قلندر روی بدفرجامه اویدیرمش

شرابی صوفی انکوریدن آلمش جامه اویدیرمش

مطعلیه بر بشقه سنک بوندن دها بارد اولان وینه یوقاریده

بر یرده ایراد ایدیلان : (*)

خا کپایه بر رکاب اهداسی ناچیز ایسه ده

قیلمه رد قیر آتی ویر یا آل باغشله برقوله

یتتی بدیعه ایهامه موافق برر سوز اولمق اوزره قبول ایدنلر

وار ایسه ده — یوقاریکی تعریفات وامثله دن استنباط اوله جنجی

وجهله — ایهاملی برسوز لمصلحه اخفای نیت کبی . بر ضرورت

ویا لئکته ترک صراحت کبی برسائقه بلاغت ایله سویلنمش

اولمق وصورت تألیف وانشاسی خفی اولان مقصد ثانی به کوره

دخی قاعده یه موافق بولمق وجدیتدن ایرلامق اقتضایدر . وبو

شرائط کندیسنده موجود اولیان وحکمی برر جناس عایدن

عبارت اولان سوزلری ایهامه موافق عد ایتک . استعمال

اولندیغی حالده الک مؤثر بر طور بیان اولان — اوبدیعه بلاغتک

قیمت واهمیتی تقدیر ایدمامک اولور .

(*) صحیفه (۱۰۵) (** صحیفه (۱۷۳)

شوایکی بیتده ایسه برر جناسر معنویدن بشقه حکم کوریلده مز.
فی الحقیقه :

دومنکوشن قلندر روی بدفرجامه اویدیرمش
شرابی صوفی انکوریدن آلمش جامه اویدیرمش

مطلع مشهورینک برمعناسی - (قلندر کویله لرینی چهره سنه
یا قشدرمش ، انقره دن آلدینی شراب رنکنده کی صوفدن ده
لباس یاپدیرمش) دیمک اولدینی کبی دیکر معناسی دخی -
(قلندر کویله لرینی چهره سنه ، صوفی ده اوزومجیدن الدینی
شرابی قدحه اویدیرمش) دیمک ایسه بونلرک برندن برینی
اخضایه بر مجبوریت ویا برندن برنده برنکته ، برظرافت ویا یکسینده
دخی - شعر دیمک ایچون - بر جهت معقول ، بر ذوق ، بر لطافت
یوقدر ظن ایدرم .

خا کپایه بر رکاب اهداسی ناچیز ایسه ده

قیلمه رد قیر آتی ویر یا آل باغمله برقوله

بیتنه کلنجه بونک ده برمعناسی - (خا کپایکزه بر آت هدیه
ایتدک . ناچیزدر اماردایتمه یک . قیروب آتیویرک . ویا خود آتک ده
بر بنده کزه بخش ایدک) دیمک ودیکر معناسی (خا کپایکزه
هدیه ایتدیکمز آت دکر سز برشی ایسه ده قیر آتی ردایتمه یک ویرک
ویا خود آله برقوله آت احسان ایدک) . بيمک اوله جق ایسه
اوته کی حقیقه کی ملاحظات بونده مع زیاده واردر . چونکه
(اولاً) بو آت عطار طاوشانی کبی آلچیدن فلانندن یاپلمش
اویونجاق قیلندن برشی اولمیوبده کر چکجه بر آت ایسه انی

قیروب آتیورمک دنیاده برقهрманک وبلکه رستم داستانک بیله
 مقتدر اوله جنی شیلردن دکدر . (ثانیاً) هدیه ایدیلان
 برشئی قیروب آتیورمک رد ایتمکن ائی برمعامله صایله مز .
 (ثالثاً) - رد ایتمه یک ویرک ویاخود آل برقوله احسان ایدک -
 سوزینی قاعده یه توفیق قابل اوله مز . بناءً علیه بویتلر ایله سائر
 نظائرینی ایهام نوعندن عد ایده مز یونلر اولسه اولسه فصل
 رابعدہ بیان ایده جکمز جناس معنوی یه داخل اولور . آئیده
 بیلیرزکه بویله سوزلری - شرائط حسن بیانه عدم مطابقتی
 بعضاً تسلیم ایتمکه برابر - بکنه جکلر بولنه بیلیر . وکندیلمک
 حسن طبیعت وذوق ادبته کیمسه نک دخل و تعرض ایتمکه
 صلاحیتی ده یوقدر . شوقدرکه ایهام ایله جناس معنوی نی -
 برنجیمی طبیعی بریدیعه بلاغت ، دیکری جعلی برصنعت ایکن
 - یکدیگرینه قارشدیروبده ایکسینی بر حکمدہ ، بر ماهیتده
 کوسترمک دخی جائز اوله مز .

ایشته شو استطراده دخی فرقی کوسترمک ایچون
 مجبور اولدق .

مبالغه

مبالغه برشئی وصفده ماهیتک برقاچ درجه یا مافوقنه
 چیقارمق ویامادوننه ایندیرمکدر سببی قوه خیالیه نی اوقشامقله

بیان ایدیلان شیئک تمامیت تفهمنی تأمین ایلسکدن عبارتدر .
چونکه متخیله دائماً حقیقت دائره سنک تجاوزندن وکندینه
عرض اولنان اشیانک - ایلری کری - اعظامندن محظوظدر .

مثال :

« صر سرك شدتیله قوم در یالریك سرعت انقلابی یرلری کواکاری لرزه
ناك دهشت کوستردیكی حالده یته ثبات عز مننده قطعاً ضعف و تردده دوشمیه رك
بوره نارفته نك بیک مشکلاته غلبه ایله نیل کنارینه واصل اولدی . »
کمال - ترجمه حال امیر نوروز

دیگر مثال :

« استعداد طبیعی قوتیله او قدر جق بر زمان ایچنده حاصل ایتدیكی اتلاف
مهالك سایه سننده حیث مرادانه سی درجه درجه توسع ایدرك بیاغی قلبنه
صیفیشه میه جق بر حاله كلش اولان جزمی بولندی بی برقاچ یوز آدم مسافه دن
پاشانك دوشدیكی مهلكه بی کورنجه وجودنده نه قدر حرارت غریزه وار
ایسه بردنبره التهاب ایدرك بهار کونشنه او غرامش اغا جگر کی درلودرلو
رنکار ایچنده قانغه باشلادی . کوزلرینی قان بوریدی ، هربری یکی آچلمش
برغنچه یه بکزه دی . تو یلری اورپردی ، هربری بردیکن شکلی باغلادی . »
کمال

شعره مثال :

قانلر دو کهرک بوشهره کیردک
جانلر یاقه رق هوایه ویردک
ملازمه بیک حقارت ایتدک
تغریبنده ده جسارت ایتدک
بیکلرجه یکیت جوانلر اولدی
طاغلر کی بهلوانلر اولدی

تذکاری ایدر خیالی تدهیش
دیدم طوتشور ایدنجه درپیش
عبدالحنن حامد

دیگر مثال :

پرغضب یوق جواب موساده
الی تیغ حیات فرساده
برجواب آلمینجه کندندن
فارسان اولق ایستیوب رهرن
جمله کوستردیلر اوشیر نره
جمله سن پاره پاره بیغدی یره
اوتنه کی آتلیلر قوشوب بردن
قیلدیلر قصد موسی یکتق
کرچه پیش وپسندده دشمن چوق
لیک موساده هیچ پروا یوق
نظرنده نمایش خنجر
موج آب حیاتدن خوشتر
تیغ تیز الده ارقهده جوشن
پیش اعداده قلعه آهن
قلبی بر رتبه بولمش استحکام
اویناض بیک قیامت ایشه قیام
ناجی افندی.

مبالغه طبیعت انسانیده مرکوزدر . بناء علیه دنیاده
مبالغه سز لسان یوقدر دنیاه بیلیر . بزم ادبیات عتیقهده - ایران
یادکاری اولق اوزره - مشهود اولان وسوق طبیعتله دکل
الترام صنعتله یاییلان (جهنی قبه ، کوهی دوه ایتمک یولنده کی)

طادی طوزی یوق برطاقم مبالغاتی شویله برطرفه براقلم ،
مصاحبات عادیه مزده مثلا (حرارتدن بایلیور - آچلقدن
هلاک اولدی - صغوقدن طوکدی - کوزینک یاشی سیل کبی
آقیور) یوللو افادات بتون مبالغه دن عبارتدر .

بدیعک قولنججه مبالغه مقبولدر ، اکر عقلاً وعادۀ وقوعی
ممکن ایسه . بوکا تبلیغ دینیلیر . بوتعریفه کوره نفعینک بر
قصیده سندن شو برقاچ بیتده مندرج مبالغات مقبول اولان
نوعندن عد اوانتور :

دلار طویاری کورمکه جنک ایچره نیزه سن
اول دم که خون دشمن اوچندن روان اولور !

دوشدکجه خاکه کوی صفت کله عدو

پای سمند طوت که اکا صولجان اولور .

اول آتش جهنمده که اولدجه کرمو (*)

پیرامنده کرد سیاهی دخان اولور .

صقلر دوزوب هجوم ایده جک خیل دشمنه

دهشته آسمان وزمین پرفغان اولور .

صارصلدجه زلزله جمله دن زمین

آشوب رستخیز قیامت عیان اولور .

کرد سپیده شعله شمشیر تابدار

کویا سحاب تیره ده برق جهان اولور !

ینه بدیعه کوره مبالغه مدخولدر ، اکر عقلاً وعادۀ محال

اوله رق برتوجیه معقول ایله تبلیغ ویا اغراق حکمنه ارجاعی ده قابل

(*) آت و صفنده در .

اولمزه ، بوکا غلوتسمیه اولنور. اغراق ایسه عقلاً ممکن، عادةً
باطل اولان امردر . بوتعریف حکمنجه شاعر مشارالیهک ینه
اوقصیده سنده شو برقاچ بیتک حاوی اولدیغی مبالغات مدخول
اولان نوعندن صایلیر :

هر جمله ده هجوم دلیران تیغزن
خیل عدویه اول قدر آفرسان اولور ،
کیم تلرنده راه مسامات سر بر سر
سوراح مار مهره ربای سنان اولور
اول دمده کیم سیاق تعداد کشتکان
بیرون حیظه سرکک بیان اولور
چاپکلی اومرتیه کیم ظل را کبی (*)
ییره دوشونجه اکا مکان لامکان اولور

مبالغه نك الك صحیح معیاری - الك طوغری مقیاسی ذوق سلیم
وحسن طبیعتدر . مع مافیہ (حقیقته مشابہت) مبالغه ایچون برحد
معین عداوانه بیلیرکه بوحدی تجاوز ایدن مبالغک همان عمومیت
اوزره مردود اولور .

مثلاً نفعینک :

ینه ایرشدی تموز اولدی جهان پرتف وتاب
کیردی برخلقته هپ آتش و باد ، آب وتراب
مطلعهده کی مبالغه حقیقته شبیه برشی اولدیغیچون قبول
اولتور . لکن ینه شاعر مشارالیهک :

(*) کذا آت وصفنده در .

ایردی برغایتہ تأثیر هوا کیم بر مور
 بردم کرم ایله ایله یدی دریای سراب
 بیتندہ کی مبالغہ ایسه حقیقتی زخم دار تا اثر ایده جک بر مناسبت سزک
 اولدیغی چون رد ایدیلیر .

جدیت ملتزم اولمیان ویالای ولطفیه حملندن چکنلمیان
 مبالغات - فقط ینه حسن تخنیه موافق اولمق شرطیه - چکیلیر .
 مثلاً ندیمک :

طراکار صفوقدن افندی سمندر آتشدہ
 برایکی کون دخی بویله اسرسه بو صرصر
 برودت ایله که بوزلنسون دیو لایق
 فونولسه پنبدیه یاقوت پارهوش اخکر

بیتندہ توصیف ایتدیکی برودت نفعینک براز اول کچن بیتندہ
 تعریف ایلدیکی حرارتدن حکماً اشغی قالیر درجه ده دکدر .
 اره لرندہ شو فرق وارکه - (بر قرنجہ نک نفسیله یدی دریای
 قورتمق) تصورندہ هیچ بر لطافت یوق . حالبوکه - (آتشی
 طوکسون دیه انسانک یاقوت پارچه سی کبی پاموقلر ایچندہ
 صاقلیه جنی کلپور) تخنیا ندہ حسن طبیعتہ موافقت وار .

برده شو فقره ده کی مبالغیه نظر ایدلم :

« هندستانده صباحدن برایکی ساعت صکره یولجلیق پک زحمتلی اولور .
 یامهتابده یاخود صباح قرانلغندہ کیتلی . چونکه کوندوز بوله چیه جتی
 اولورسه آدم صیجاقدن عادتاً اریورده یوریه رک کیده جک یرده آقه آقه
 کیدیور . حرکت ایتمیورده عادتاً جربان ایدیور! .. »

عبدالحق حامد - دختر هندو

بوفاده حکمنجه انسانك شدت حرارتدن صو کیلوب
جریانه باشلامسنه قائل اولمق محالدين بحث ایتمکدر. فقط افاده نك
حکمی الای ولطفه دن عبارت اولمدیغیچون مبالغه خوشه کیدیور.
بیت آتی دخی مزاج یولنده بر تحف مبالغه یی شاملدر :

زاهد بو برودته اکر دوزخه کیرسهك

بر لوله دخان یا قعه آتشن بوله مزسك !

الحاصل مبالغه شرائظنه موافق وطیبی اولدجه بلاغتك
وسائط مهمه سندن معدوددر. انجق ادبای سالفه عجمله اتباعاً
برشیک توصیفنده حد امکانی نه قدر قابل ایسه او قدر چکنه یوب
چمکی بر بیوک معرفت عد ایتدکلرندن مؤلفات ادبیه لری - پك
چونخی حسن خیال ولطافت تصور دن ده بری - بر طاقم مبالغت
مردوده ایله لبالبدر .

بو حقیقتی ایضاح ایده جك شایان دقت غرابدن در که شیخ غالب

مرحوم کبی الك بیوک بر شاعر من بیله نابی به قارشی :

هم بردخی وار که اول سخنساز

اغراقده مرغ یست پرواز

بیتیه تعرض ایتمشددر !!

- ایکنجی مبحث -

مجاز تبلیغی

یوقاریدنبری تعریف وایضاح اولنان مجاز تخیلی انواعنده کی
خاصه، اشیا نك مناظر و اشکالی تبدیل و تنویع - کندیلر نی اعظام -

صورت‌نمایی اخفا و یا خود دیگر یکی بر هیئت‌ده عرض ایدرک، بر طاقم تخیلاتی نظر مفکره‌دن امرار ایتمکدن عبارت اولدیغنی کوردک مجاز تبلیغی ده کی مزیت ایسه افکار و ملاحظاتک بیان و تعیرنده اسلوب حقیقیده اولمیان بعض اوضاع و حرکاتی ارائه ایتمکدن عبارتدر .

مجاز تبلیغی کاه اولورکه (التفات - استفهام - ندا) صورتیه افکارک تعیراته جانلی واحتراسی بر مشی و جولان ویرر . کاه اولورکه (قطع - تردید - رجوع) واسطه‌سیله افاده‌نک جریاتی توقیف و یا تعدیل ایدر . کاه اولورکه (عکس - تکریر - تدریج) بهانه‌سیله کلامک خط استقامتی تبدیل و یا خود روش و حرکته ایراث بطائت ایلر .

ایشته بونلرکده نه بولده واقع اولدیغنی اشاعیده صره‌سیله کله‌جک اولان تعریفات و امثله‌دن اکلاشیلیر .

التفات

التفات دینلان شی برحالی ، بر مقصدی ، بروقعینی بیانده دوام ایدر کن حاضر و غائب - حقیقی و خیالی - زنده و میت بر شخصه و یا جماداتدن بر شیئه توجیه خطاب ایتمکدر .
التفاتک مؤثری روحک هیجانی حالنده استعمال اولتانلریدرکه بو قضیه (طارق) مؤلفنک (اشبر) نده اعظم ذوات الوقعه‌دن

(روکزان) ك رقیبه سی (سومرو) به بروجہ آتی وقوع بولان
خطاب غائبانہ سنہ دقتہ معلوم اولور :

روکزان - تک و تنہا

تا بوتہ یادکار دارا
کشمیر قزی اریکہ پیرا
معطوف بکا نگاه قہار
ضمناً کارغیت ابتدی اظہار
برغنچہ سی بول نہال ترسین
سومرو! حذر ایت حذریترسین
جہشید قزی یمان بلادر
لاقمی سکا یا اول بہادر
روکزان اکا نامزد ، مصمم
یارب بوکا بن تحمل ایتم
سومرو! سومرو! خراب اولورسین
بالہ بر آوچ تراب اولورسین
یامال ایدرم سنی نہایت !

التفاتہ نژدندہ مثال ایراد ایتک لازم ایسہ (وطن -
یا خود - سلسترہ) دہ (ذکیہ) تک انفعالات قلبیہ سنی تشریح
ایہ اوغراشوب طور برکن اوکندہ یا تمقدہ اولان مومہ وقوع
بولان خطابندن کوزلی بولہ میز :

« حیات نہ غریب حال ایش! برقچ کون اول یا نمده بری اغلاسه کوزینک
یاشی صدا سندن دو کیلیور ظن ایدردم . بوکون قولانغہ قہقہہ لر ماتم
صداسی کلیور! برقچ کون اول مغموم مغموم بلوطلر دہ شمشک چاقدچہ

بری کولیور کی کورینوردی. بوکون یکی آچلمش کلرددچی کورسه م برینک
 کوزیاشی دوکلمش ظن ایدیورم! برقاچ کون اول یوزم کولیوردی، سانکه
 هرشیده بئله برابر کولیوردی. بوکون کوکلم اغلیور، سانکه هرشیده
 کوکلمه برابر اغلیور! ینه صباح اولدی ینه کوزیمه بر دقیقه او یوقو کیرمدی.
 زواللی موم! عجبا بنده سنک کی یانه یانه توکونوب کیده جکمی م؟...»
 کمال

— استفهام —

استفهام صقی صقی به بر طاقم سؤاللر ایراد ایتمکنن عبارتدر.
 فقط بودرلو سؤاللردن مقصد حقیقی جواب الموق دکل بلکه افکار
 وحسیاتی دها واضح، دها شدید، دها مؤثر بر یولده موقع
 بروزه چیقارمق و بو صورتله مخاطبی تهییج واقناع و یاخود
 تخیر و اعجاب ایتمکدر. بونی استفهام عادی دن تقریقاً نامنه
 (تجاهل عارف) دیمک اقتضایدر. کنديسندن استفهام اولنان
 شخص حقیقی ومعین اولمق اقتضا ایتمز.

بو مجاز عجز و حیرت — یأس و شدت — استرقاب و نفرت —
 رحم و شفقت — حزن و مسرت کبی حالات و احتراسات
 وحسیاتک ترجمه و تبلیغده اولتور برطور خاصدر.
 مثال:

«ای قوجه قاپریسوس! سنک ایچون بر اثر بدبختی اوله رق سکا اعاده
 حسیات اولنوبده و قتيله تهلکه دن تخلص ایلدیكك وكافه مظفر یادن
 زیاده شرف نامکله شرف ایتدیكك رومانك شمديكي منظره مظننه سنی

کورسه ایدک روح معالی سنوحک عجبانه مطالعه ده بولنوردی؟ البته شو
وجہله فریاد ایدر ایدی :

یامستعان! وقتیلہ اعتدال وفضائل اخلاقہ مسکن اولان اوسقف کیاہ
بسته وکاشانہ سادہ لر نرہ یہ کیتدی؟ رومانک سادہ کی* احوالی برینہ
قائم اولان بوزنت منحوسہ ندر؟ بوشیوۂ غرابتمای لسان ندر؟ بوہیکالر،
بولوحہ لر، بوینالرنہ دیمک اولہ جق؟ ای بیشعورلرنہ در بوپادیفکنز؟ سزکہ
فرمانفرمای اقوام ایدیکزدست غالبیتکزدہ مغلوب اولان اشخاص خقت
اتصافک شمدی ربقہ اسارتہ کندیکزنی قومش سکز. زمام حکومتکنز خطبہ
پردازلرنہ کچمش. برطاقہ معمارلری، رساملری، ہیگل تراشلری سخرہ
کارلری نائل ثروت و غنا ایتک ایچونمی وقتیلہ یونانستانی و آسیایی
خونکزلہ اسقا ایدیکز؟

ژان ژاق روسو

مترجمی - کمال باشازادہ سعید بک

دیگر مثال :

سلطان دخی اولسه بومسجود
بر والہ اولق اوزرہ موجود
بخش ایتسی محتملکن اولاد
قانون خدایہ قارشی جلاد!
محروم ایدلری خدمتدن؟
خوف ایلدکی عصمتدن؟
عرض ایتدیکی چہرہ جوانی
طبعدہ کی حال ناتوانی
کیم هرکس ایدر کورنجه رقت
هیچ اولمادی می سزای دقت
عالمده اوپادکار افلاک
ولسونمی روای محو واهلاک؟

عبدالحق حامد - اشبر

— ندا —

ندا دیدیکمز شی روحك بیوك بیوك حسلرینی، شدیدشدید
هیجانلرینی احاطه دن انسان عاجز قالدیغی زمان نا کھانی اظهار
ایدیلان فریاد مضطربانه دن عبارتدر . اکثریا مزعج و مدھش
استفهاملرک طلیعہ سطوتی ندا در .

مثال :

لعنت سکا ای سائقہ غیرت !
برکونده محو اولان بیک بیلک شهرت !
ای وقتیلہ اثردر کورینان شمشیر !
ای بازوان زور ای پنجه شیر !
اک لازم اولدیغک برده رخاوت
دشمنه یاردم بکا عداوت
شان وقتی علیهمده خدمت نه دن ؟
صوک نفسمده قصر همت نه دن ؟
مادام که ذلتمه علتسین
مادام که بنده برزائد آلتسین
نه لہمده نه علیهمده صیرل
شمندن صکره هیچ لزومک یوق قیرل
عبدالحق حامد - تزر

دیگر مثال :

ای حسن ای آفتاب انوار !
ای عشقی ایدن اسیر اخگر
بومیدی امید سندن ای ماه
جادو اوله وصلمه هواخواه ؟

بن کربت غربت ایچره بیتاب
سن ذوق و صفاده شن فرحیاب
لکن بوی شیوه محبت ؟
انصاف قیل ای مه سماحت !

شیخ غالب - حسن و عشق

دیگر مثال :

ای یادی بکا انیس و غمخوار!
ای یادی بکا رقیبسیز یار !
یادک کبی دل بولوری دلدار ؟

محمد بك مرحوم

آثار ادیبیهده - روحک کرچکدن بر نوحه اضطراریه
متألمانهسی اولوق اوزره - تلقی کوره میان ساخته (ای! ای!) لر
موسیقیده نفرت آور سمع و روح اولان بارد (هی! هی!) لردن
تأثیراتجه پکده اشاعی قالمز . فاضلک معلومکنز اولان :

بیقل ای طارم سپهر برین !
سویوک ای شمع قبه زرین !
بوزول ای امتزاج عنصر چار !
اوزل ای عقد عقده پروین !
طاغل ای چند بیشمار نجوم !
طولوک ای ماه سرعتیله همین !

.....
.....

نشیده سنده اولدینی کبی ،

شوده بیلنمک لازمدرکه اگر بویولده حرف ندرک استعمالی

ترجۀ تہیجات روح ایچون اولیوبده مخاطبه تنیہ ایچون
اولورسه مجازدر .

ندیك :

ای عالم مثالك سیاح هوشیاری !
هیچ قصر صورتنده کوردکی نوبهاری !
کل کورمدکسه سیرایت اما صاقین غلطن
تا بنده غره صائمه اون جفت زرنکاری
شعرنده وشیخ غالبك :

ای طالب شیجراغ معنی
انصاف ایله قیل کلام اصفا
بو معنیده بر ایکی مباحث
تطویل مقاله اولدی باعث
عائل قیلغنده بعض مجنون
یوقدر دیه دوشدی تازه مضمون
نشیده سنده وپرتو باشا مرحومك مقاله آتیه سنده
اولدینی کبی :

«ای مغلوب عادت و مجذوب شهرت اولان ابنای آدم! تاکی صحایف
نظر واستدلانی رنك غرضاه تلویته و نیجه دهك قبائح اغراض وعاداتمی
نظر واستدلال ایله تغییر و تزئینه چاکه م؟» اطلاق الافکار

— قطع —

قطع دیدیکمز طور مجازی افاده سنه دوام اولتمقده اولان برسوزی
هنوز تمام اولتمقزمین بقته کسه رك دیگر بر فکره انتقال اولتمقدن
عبارتدر . او صورتده که مقراض اهماله اوغرایان سوز نتیجه

مرا می سوزه دوام اولنمی قدر و بلکه اندن دهها زیاده
وضوح و بلاغته مقید اواسون . بو طرز بیان « رب سکوت
ابلاغ من الکلام » یعنی « چوق کره سکوت سوزدن دهها بلیغدر »
حکمه مستددر .

مثال :

رأبلمزده کوردیکم بو اتحادك کوکلزده دخی بولندیغنی تصویره بچون
جسارت ایتیم؟ بعض کره کوزلرمن یکدیگرینه قارشى کلیر، برلکده
اختیار آه ایدرزه و بعض کیزلی کیزلی کوزباشلری دوکرزه... آه ژولی!
بو اتحاد اگر تقدیر ازلی ایه... بتون دنیا بریره کسه... امان ژولی!
عفو ایدیکز شاشیردم . صاچه سویلورم . تمنیاتی امید عدا اتمکه جسارت
ایدیورم .
زان ژاق روسو
مترجمی منیف پاشا

- تردید -

صنعت تردید افاده سنه باشلانیلان برسوزك نتیجه سی حقنده
ارباب مطالعه بی متردد طوته رق مراقه دوشورمک ایچون استعمال
اوانور بر طور خاصدر . بوده ایکی نوعدر . بری تردید
صادقدرکه باشلادینی برسوزی وعد ایتدیکی کبی جدی ومعنا
صورتده نتیجه پذیر ایدر .

مثال :

معلوم دولتریدرکه انسان دنیای اغفاله موق اولسه بر شخص قالیرکه
انی الداتمنه امکان اوله من . اوده کندی نفسیدر .
کمال - تخریب خرابات

بوفاده نك حكمی (انسان دنیایی الداتسه یینه كندی نفسنی
آلداتمقدن عاجزدر) یولنده بیان اولنسه ایدی شبهه یوقه
اوته کی قدر مؤثر وجالب انتباه دقت اوله مزیدی .

نوع ثانی تردید مطایبدرکه ارباب مطالعه نك جلب دقتلریه
اکنیر وکندیلرینه مهم و معتنا بر نتیجه امید ایتدیردیکی خالد
لطیفه و مزاحده قرار ویرد . بونك مثالی ده اشاعیکی نشیده در .

شعراى زمانه دن بریسی
دزد معیندن ایلوب شکوا
دیدی نظمه کی خیالاتم
چالدیلر هپ برر برر ظرفا
کوش ایدنلر دروغه حمل ایدیجک
بن دیدم : کیم بیلورکه صادق اولا
فی الحقیقه سوزنده صادق ایمش ،
کوردک اشعاری جمله بی معنی

ملیح احمد

صنعت تردید ، مقصدی هیچ بکله نیلیان بر نتیجه یه ایصال
ایله ، ارباب دقتی اعجاب ایلک صورتیه دخی اجرا اولنورکه بوده
اک زیاده محاوراتده وقوع بولور . بونلرده عرض اولنان نتایج
جدی ایسه تردید نوع اوله ، لطیفه آمیز ایسه نوع ثانی یه ملحق
اوللق طبعیدر .

نوع اوله مثال :

هرمز

بوتوهم نهدن کایور نهك وار

نسترن

بر اضطرارم وارکه دفنی دشوار

هرمن

دردك نه در ؟

نسترن

.. حیات

عبدالحق حامد - تزر

نوع ثانی به مثال :

ناظم سوزنده حقلیدر

تاریخی پک رونقلیدر

بر اکسی و از عقلیدر

دیوانه کلدی

نزہت بک

بوظنمده « براکسی وار » حکمنک حقنده تاریخ سویلنان
ذاتک عقلنه ارجاعی کیمسه نك بکله مدیکی بر شی اولمسيله بویله
بر حکمی ایشتمکله وهاله دوچار استعجاب اولماق ممکن دکلدر.
وبناء علیه تردید صنعتجه ناظمک بو شعرى حقیقه پک رونقلی
واقع اولمشدر .

تردید مطایبک پک پارلاق بر مثالنی ده خواجه نصرالدین
فقرانی ایچنده بولورز :

خواجه برکویده مسافر اولدینی ائاده لطیفه ایچون هکبه سنی
صاقلامشدر . خواجه ده کوی خلقنی طوپلایه رق : « بزم هکبه یی
چالمشدر . چالان کیم ایسه کتورسون والابن بیلیرم بیا جعمی ! »

دیش . بونک اوزرینه هکبه یی کندینه رد ایله برابر « خواجه
افندی هکبه کز بولنسه یدی نه ییاجقدیکز » دیه صور مشلر . اوده
« بزم اسکی بر خرار وارده... انی کسوب هکبه ییاجقدم » جواییه
مقابله و خلقی اعجاب ایلمش .

سرورینک هزل یولنده مشهور اولان :

دلبر اولوردک قولقلر کورمدک کوز طویمدق
سرمه چکسه م کوشکه منکوش طاقسه م چشمکه

خیال معکوسی قیلندن لطائف دخی صنعت تردید ملحقانندن
معدود اولور .

— رجوع —

رجوع صنعتی ایراد اولنان برسوزی دیگردها مؤثردها
شدید ویا دها رنگین ، پارلاق بر افاده ایله تصحیح و تعدیل
ایتمکدر . گویا افاده ده اونودلمش بر شئی اکیال ویا خوداغزندن
قاچیرلمش برسوزی نفی ایچون استعمال اولنان صنعت رجوعه
مراجعتدن غرض افاده یه دهازیا ده شدت ویا دها زیاده لطافت
ویرمک اولدیغنه کوره نامنه صنعتدن زیاده صنیعه ادبیه دیمک
یا قیشیر .

مثال :

ایدر عصیانمہ کو گلیدہ ندامت غلبہ
 نیدم یوز بولمہم یأس ایله عفوم طلبہ
 نہ دیدم توبه لر اولسون بوده فعل شر در
 ہم عذرم کنهمدن ایکی قات بدتر در
 نور رحمت نہ یه کولدیرمیہ روی سیم
 تکرینک مغفرتندندہ بیوکی کنهم

شناسی مرحوم

صنعت رجوع قدمای شعرا مزك دخی - فقط بر صورت
 متحکمانہ دہ اوله رق - الك چوق استعمال ایتدیکی شیلر دندر. بوصنعتی
 حاوی کوردیکمز آثار اسلاف ایچنده الك کوزلی ایسه شونشیده در.

ایلدیم چشم کره طوفانی

غرقة موج چین پیشانی

ایتمسونمی یا جبہ سن پر چین

ایلیان چرخ دونه مهمانی

.

ویلنا آفتاب بختم اه

شب کی روزم ایتدی ظلمانی

گریه غملمه کجدی ایام

ایتمدی خنده روی شادانی

یوق یوق استغفر الله ایتدم سهو

ایلدیم چرخ و بخته بہتانی

بکا هپ جووری معرفت ایتدی

آل المدن خدا بو عرفانی

فہیم

- عکس -

عکس دینیلان صنعت اگر چه بعضاً مؤثر اولورسده ملعبه
لفظیه به پک قولای منقلب اوله جغی چون استعمالنده احتیاط
ایتمک لازمدر. عکسک صورت اجرایی ایسه - اسمندن دخی
اکلاشله جغی اوزره - کله لری تقدیم و تأخیر ایتمکدن و - اگر
تغییر جا ترا یسه - کلامی قسماً و یاتماماً زیر و زبر ایلمکدن عبارتدر.
مثلاً (کبارک کلامی) سوزینی او وجهله عکس ایدرسه ک
(کلامک کباری) صورتی حاصل اوله رق بونلرک ایکیسی برلکده
ایراد اولندیغی یعنی « کبارک کلامی کلامک کباریدر » دیندیکی
حاله صنعت عکسه موافق و معیندار برسوز اولمش اولور .
مثال :

جناب طالبي حق نائل مطالب ایدہ
مطالبی او هنرمندہ بلکه طاب ایدہ

عرفان پاشا

شو تعریف و ایضاحدن دخی اکلاشیلیرکه عکسده معیندار
اولق مشروطدر . یوقسه بالفرض (ساعتک دایسی دینک
ساعتیدر) و یاخود (سفیهک پاردسی پاردنک سفیهیدر) کبی
لقر دیلر صرف مهملاتدن ورئیس الکتاب عارفک :
اولور عکس رخکله بزم میده جاملر کلرنک
عجبی اولسه رشک ساغرلعلکله کل ملرنک
بتی یولنده کی مصنع افاده لر ایسه بازیجه الفاظدن عیارت
اوله رق ادباً و بلاغاً هیچ قیمتی اوله منر .

حال بو که فرانسزجه ضروب امثالدن « یمک ایچون یشاماملی ، یشامق ایچون یملی » سوزی - که شکم پرورلره بر تعریضی و بلکه بر نصیحتی متضمندر - بعض دقیق فکرلرک افاده سنده صنعت عکسنه مراجعتک فائده سنی کوسترر.

بوصنت بعضاً دیگر صنعتلرک یاردمنه عرض احتیاج ایدر. بوتعاون حسن حصول بولورسه هپسنه بردن مدار موفقیتدرکه فقره آتی هده تشبیه و تضادک عکس ایله اتقاقی بوقضیه یه شاهددر:

« نه فائده که بزم عسکر معاونتک فعدانی جهتیه حیات کبی آزالیر چوغالیز، دشمن عسکری ایسه امدادک تعاقبی جهتیه سنین حیات کبی چوغالیر آزالیر برحاله اولدیغندن ایرانلیلر مهاجمات متوالیه ایله بزم عسکری احاطه ایندیله... »
کمال

عکس صنعتی لاغ و لطیفه لی موضوعلر ایچنده پارلاق دوشرسه ده اسالیب و مقالات جدیده کثرت استعمالی جائز دکلدر.

کمال بک افندینک جز میسنده مندرج: « معافیله حربک بو فصلنده دشمنک هجومه قارشى مقاومت ، مقاومتنه قارشى هجومده عثمانلی عسکرینک ممتازی درویش پاشا فرقه سنک بقیه می و او بقیه نك الك ممتازیده جز می ایدی » عباره سنده و شیخ غالبک:

ایتدی رخ حینی نستر نزار
رخساره عشق و عشق رخسار

و عبدالحق حامد بکک :

صحت دولت اولیده مقدور

دوات صحتندن اولدم دور

ییتلرنده کی عکسلر مقبولدر . چونکه هر بری معالی ،
مناسبتلی بر سوز دیمکدر . حال بوکه بر قهرمانک جلا دتندن
بحث اولدینغی صرهده « شدت تحمل و تحمل شتده مظهریت
خصوصیه سی » واردی دیمکده عکس وارسهده بو عکسدن
معناجه بر فائده ترتب ایتمز . چونکه - (شدت تحمل) ایله (تحمل
شدت) تعییرلرینک آراسنده حکماً او قدر برفرق یوقدر .

— تکریر —

تکریر - نامی دلالت ایتدیکی و کثرت تکرار بختنده برنبده
بیان قلندینغی وجهله - برعباره ویا برفقره ایچنده بر کله یی ویا
بر تعییری بر قاچ دفعه تکرار ایتمکدر که مقصد بو صورتله افاده یه
دها زیاده وضوح ، دها زیاده شدت ، دها زیاده تأثیر بخش
ایلمکدر .

شمدی ایراد ایده جگمز ایکی کوچوک مثال بو بخی بزہ
ایستدیکمزدن اعلا ایضاح ایدر .

بی اتمکله لطفه مستغرق

سز سکز جمله بدل اوله رق

رغبت و حرمت ایتدیکم انسان

شکر بنه عاجز اولدینم احسان

بر بزم برده سز شو دنیاده
 بشقه کیم وارسه هبسی رو یاده
 هبسی غائبده هبسی عین خیال
 یالکز بز وارز بزه میال !

عبدالحق حامد - تزر

§

نته کیم خاک ایچنده بیک حشرات
 بسنیر سایه سنده اجسادک ،
 بولیور نیشک اوزره اولادک
 هر جریجه کده بیک غذای حیات .
 نه بیوکدر سنک بو احسانک !
 دها قدسی اوشیر مادردن ،
 دها شیرین دهان دلبردن ،
 دها رونقلی رنک خاوردن ،
 دها رنکین حیاض کوژردن .

عبدالحق حامد - ابنالموسی

شو بیت دخی بر کوزل تکریری شاملدر :

بیوکسک آلهی بیوکسک بیوک ،
 بیوکسک یانکده قالیر پک کوچوک !

علی حیدر پک

— تدریج —

بو برنوع مجازدرکه انکله مؤلف خیالدن خیاله ، فکردن
 فکره درجه درجه حقهرق ویا اینه رنک ایستدیکی نقطه یه
 واصل اولور .

تدریجده - كرك چيقيمق و كرك اينك صورتيله اولسون - كياتك
معناً حكم و قوتلر صردسييله يكدیكرندن زائد ويا ناقص
اولق لازمدر .

تدریج صاعده مثال :

«... طارق بن زیاد نفر دكل، سردار دكل، برادر ایدی، برقلعه ایدی.
او حيله كار برادر و بی اسیراتك، برقلعه بی تخریب ایلک ایستوردی. طارق
بن زیاد اردوده دكل، قلعه ده دكل. بر اقلیم ایدی، خبیث بربری او اقلیمی
تسخیر ایده جك، اردو با توب سردار اوله جك، اقلیم اندن کیده جکدی.
محو اوله جقدق. بن یثمد بر سرداره امداد ایله برادر و بی تخلیص، بر مملکتی
استرداد ایله بر مملتی احیا ایتمش اولدم.»

عبدالحق حامد - طارق

نشیده آتیه دخی کذلک تدریج صاعده مثالدر :

لطفکک ذکرینی ادا دشوار
قولکه چونکه التفاتک وار .
برده چشم سیاهک عشقنه صون
طورمه باشک ایچون بکامی صون
الامان ای پری پیای صون !

علی حیدر بک

تدریج هابطک مثالی ایسه جز میدن الدیغمز شوققره در :

«... الایلر بر برینک امدادینه کیده کیده ایکی برنجی صف حر بلری تامیله
یکدیگرینه قارشدی. احتیاطلرده سلاح ارقداش لرینی تأیید ایچون بر لرندن
اوینادی. طرفیندن طوب و تفک صدای کسلدی. ایکی عسکر مزارق

مذراغه، قیلنج قیلنج خنجر خنجره، حتی بوغاز بوغازه اوغراشمغه باشلادی.»
کال

اوچنجی مبحث

معرفت مجاز

انواع مجازک تعریفاتی وحتی اسامیسنی بیله بیلیمان ذوات
ایچنده بونلری پک ماهرانه استعمال ایدنلر بولنه جنی کبی نظریات
مجازی تامیله عالم اولانلر ارسنده دخی قلماً هیچ بر اثر معرفت
کوستره میانلر ویاخود اودورلو صنایعی فنا بر صورتده استعمال
ایله اثرلرینی بتون بتون مسخره یه چویرنلر بولنه بیلیر. انجق بو
حال انواع مجازک - هیچ اولمزایسه اک مشهورلرینک - جهت
نظریه لرینی تعلمدن هیچ برهوسکار ادبی مستغنی بولنلر دیرمز .
واقعا نظریات عملیاتی وجوده کتوره مز اما اکمال و تنویر
ایده بیلیر . قدمادن پک چوغنک یایدینی کبی اسلوبی انواع مجازه
بوغمدن معناسزشی اولمدینی کبی معرفت مجاز فطره استعدادی
اولمیانلره اوفضیلتی یکیدن اکتساب ایتدیرمز انجق شوراسیده
محققدرکه علم بلاغتک بو قسم مهمنی تتبع وتدقیق ایتمک - فکری
خیالدن ، حقیقتی ظاهر دن تفریقه ، کلماتک معانی حقیقه سنی
فرق وتمیزه ، افکارک اسلوب ایله روابطنی اکلامغه ، مشاهیر
ادبانک طور افاده لرنده کی اک نازک اک دقیق فرقلری تفهمه ،
بدایع ادبیه نک روح وقلبه اجرا ایتدیکی تأثیراتک ماهیتنی تعیینه

والحاصل قواعد اساسیہ بلاغی یکدیگرینہ مزج و خلط ایتامکہ مدار اولق حیثیتیلہ - هیچ بروقتده فاندہ دن خالی بولته مز . مجازک حسن استعمالی هر شیدن اول حسن طبیعت دیدیکمز ذوق وجدانیہ ، حصافته ، جودت خیالہ مفتردر . انواع مجاز عقل وحسدن غایت طبیعی بر صورتده تولد ایتلی وتکلف وتصنع شائبہ لرندن بری بولمغله برابر موضوعک حال وطبیعتیلہ متناسب اولمیدر . و برده کثرت استعمالندن مجانبت ایدلمیدر . زیرا کہ هر شیده اطراد موجب کلال اولدینی کبی کثرت دخی تدنی قیمتہ سبب اولور . الحاصل انواع مجاز دیدیکمز صنایع طبیعت اسلوبی اخلال دکل تحسین ایتلیدر کہ استعمالی ممدوح ومقبول اولسون .

در درنجی فصل

صنایع لفظیه

بوفصلك مندرجائی : صنایع لفظیه نك لزومی و شرائط استعمالیه سی
 ۱- تناسب ۲- ایهام تناسب ۳- ایهام تضاد ۴- تنسیق صفات ۵-
 اقتباس و تضمین ۶- تلمیح ۷- تجنیس و ملحقاتی ۸- سجع و ترصیع
 (استطراد : سجع حقهده بعض مطالعات) ۹- وصف تجنیسی ۱۰-
 ایجاد و ترویج الفاظ خامه : بر افاده مهمه.

ادبیات دنیلان شی افکاری مکملیت هندسیه ایله مکمل
 و امکان مساعد اولدینی درجهده مجمل بر صورتده ترجمه و تبلیغ
 ایتمکدن عبارت اولسه ایدی قوانین و اصول عمومیه سی مثلاً
 هندسه دستورلری کبی تغیر ایتمک شانندن اولیان بر علم عد
 و اعتبار اولمق ایجاب ایدر و فقط هیچ بر وقتده صنایعدن
 معدود اوله مزیدی. حال بوکه ادبیات او یولده بر علم عد و اعتبار
 اولته بیلیمک ایچون افکار بشرک مستعد اولدینی تزینات و محاسندن
 بتون بتون عاری اوله رق تولدینه قائل اولمق ایجاب ایدر. حال
 بوکه امعان ایله نظر اولنتجه کوریلورکه بر مغنی موسیقی پرورک
 نغمات دلسوزی کبی بر ادیب صاحب طبیعتک افکار اصیلانه سی
 دخی روحندن مزین اوله رق شعشعه زای سنوح اولور .
 شو قدرکه حسن طبیعت وقوه تفکرله اوزینت اصلیه بر درجه
 دها تصفیه و تجلیه اولته بیلیر .

بر اثر ادبیتک تزیینات لفظیه سی بر بنای معمارینک تزیینات
خارجیه سی قیلندندر: گرچه بر بنانک اودرلو تزییناتدن سکانی
ایچون برفائده زائده ترتب ایتمیه جکی کبی اثار ادبیه نک تزیینات
صوریه سی دخی موضوعنجه یعنی افکار و تصوراتجه فضله بر
مزیت قازاندره مز . مع مافیه او یولده کی تزییناتک دخی بعضاً
بالطبع خوشه کیتدیکنی و منسوب اولدینی اثر لر حقتده ده
زیاده بر میل و مقتونیتی جالب اولدیغی انکار ایده میز .

دیگک اولور که اثار ادبیه بعضاً تزیینات لفظیه احتیاجندن ده
مستغنی بولنمه جق . شو قدر که بو یولده کی تزیینات تحسین
ایده جکی شیک لازم غیر مفارقی حکمنده بولنور سه مقبول اولور .
بودقیقه مهمه یه رعایت ایتمیوبده اثار قلمیه لرینی زوراکی تزیینات
ایله تحسینی و تعیر دیکرله بر طاقم بارد تصنعات و تکلفات
لفظیه دن عبارت اولان الوان بوقلمون ایله تلوینی التزام ایدن
منتسین شعر و انشانک قازانه جقلری صیت و نام البته قلیل
الدوامدر !

انواع مجازه نسبة اسلوبک تزیینات صوریه سندن محدود
اولان صنایعک اک مهملری ایسه اون عدده بالغ اولدیغندن
انلرک دخی احکام و شرائطی بوفصاده صره سیله بیان
و تفصیل ایده جکز .

تناسب

تناسب بر فقره و یا بر عبارده جمع و تعداد صورتیله ایراد اولان
اشیاره سنده فکرأ و یا ماهیه بر قرابت و یا مناسبت بولمستندن
عبارتدر . نامنه توفیق و مراعاة نظیر و مواخاة دخی دینیلیر .
مثال :

نخل قدندن عبارتدر هپ اول نازك تنك
اسمی وار عالده سروك، نامی نخل كلشنك
باغه كل ای كل كه آچمش یاد حسنكله چن
لاله دستن، غنچه آغوشق، سمن پیراهنك [*]
رئیس الكتاب عارف

نثره مثال :

« کویا که فلك بهارک زمینه و بردیکی حسنه غبطه ایدرده افقده باغچه لرمنه
نظیرد یا بغه قالدیشیر: کونش یا طلوع و یا غروب ایدوبده صبا توجه باشلادینی
کی بلوطلر پارملنیر. کی قیزاریر، یکی آچلمش کل کی قتمرقتم اولور.
کی بییشیلنیر، یا براق شکلی باغلر، کی اغاریر، زنبق کی آجیق صاچیق
صالمنغه باشلار. کی موراریر، سنبل کی، قندیل قندیل اوتنه بری به طاغیلیر.»
کمال - انبیا

ایهام تناسب

ایهام تناسب بر سوز ایچنده قوللانیلان بر لفظک موضوع

(*) «پیراهنک» نون ایله (پیراهن) اولق لازم کلیردی. مع مافیله سوزک
معنأ درجه لطافتنه نسبت لفظنجه اولان بوقصورده اوقدر اہمیت کورلیدی.

فکره دیگر بر جهتدن دخی مناسبت معنویه سی بولمقدن عبارتدر
که اکثریا معنایی او مناسبت اکال و تنویر ایدر .

مثلا :

منافع مختلفدر اقتضای روز کار اوزره
دکل عریانه لازم نا حدایه باد لازمه

ضیا پاشا

و

شاخ کل غنچه سیله سر افراز
صالنور روز کار ایله ناز

علی حیدر بك

بیترلنده (روز کار) گله سی (عالم) معناسنه کلدیکی کبی (هوب
هوا) معناسنه دخی کلدیکندن و بویکنجی معناسیله کلنک
اوافاده لر ایچنده مناسبت معنویه سی درکار بولندیغندن بیترایهام
تناسبی شامل و بویکی سوزك مکملیت و منوریت معنالیینه ایسه
ایهام تناسب صنعتی کافل اولیور دیمکدر .
ایهام تناسب بزم لسان ادبک الکرنکین صنایعدن بریسیدر .
فقط غریبدرکه سائر صنایعک بر چوغنده اولدیغی کبی بونده دخی
ادبای حاضره قدمایه تفوقلرینی اثبات ایتشلردر .

مثلا کمال بك افدینک

سنکیبار ظلم اولان تفریب قلب عالمه

حشر اولور حجاج ایله بیك کعبه بنیاد ایتسه ده

بیته معادل طویله جق اسلافک ائارنده برسوز کوره مدم .
کذلک عبدالحق حامد بك افدینک طارقنده زهرايه سویلتدیکی
برسوزک حاوی اولدیغی صنعت (ایهام تناسب) دخی پک چوق
امثالک فوقنده کورینورکه اوسوزده شودر .

قادین ارکک هرکسک اوقویوب یازمق بیامسی اسلامیت مقتضیاتندن
دکلیدر؟ بن یچون هرکسندن معدود اولیورم؟ اهل اولمدینی ایچونمی بی
نا اهل عد ایدیورسکنز؟»

اکثر شعرای اسلاف ایله مقلدرینک بر مهارت عجیبه ایله

سویلدکلری :

حام طایی رکاب کره جودنده پست
بر مکی درگاه احساننده برکتر غلام
سامی

کورسه قاره چلبی زاده سواد رفن
روسیا هیله ایدر هجرت ملک سودان
عرفان پاشا

یولنده کی نه مطابق حقیقت ، نده موافق حسن طبیعت اولان
سوزلرک حاوی اولدینی صنعت ایهام تناسبه بکنز رسده او اولمدینی
کچی براز اشاعیده تعریفی کله جک اولان جناس انواعندن دخی
دکلدر . بنم اعتقادجه بو صنعت غریبه غریبک دخی صنایع
بدیعه سندن خارج وبعض طبیعتسز شاعرلر مرکز اختراعات
مخصوصه سندن اوله رق مطایبات قیلندن اولان افادات ایچنده
(مضمون!) دیه بلکه خوش کوریلور رسده اسالیب جدیدده قطعاً
یا قیشق المدیغندن و بونی مراق ایدش زائد بر تکلف و بارد
بر تصنع اولدقدن بشقه فکری دخی طریق استقامتندن چیقارمغه
باعث اولدیغندن دهاته ادبامزک هیچ بروقتده مظهر نظر التفاتی
اوله مامشدر .

— ایهام تضاد —

ایهام تضاد بر رینک ضد و یا مقابلی اولان الفاظک بر افاده
ایچنده و فقط جناس معنوی یوانده ایرادن، عبارتدر. طبیعی اولمق
شرطیله ضرر سز بر صنعت عد اولنور .

عبدالحق حامد بک دختر هندوسنده کی : « سنکه بتون
دنیا بی طوئلاشهلم . قطبلره وارنجیه قدر کیدهلم . نهایت امر یقاده
توطن ایدهلم . بوکهنه جهانک حوادث واحوالتی یکی دنیا کی
بریردن محاکمه ایدهلم ! » فقر منده و کاظم پاشانک :

بابا طاغندهده اولسه انا کی اغلادیرم

مصراعنده اولدینی کی .

بویله طبیعی اوله رق کیوبده تصنع ایچون پایلیرسه اندن
معاسزه، اندن صغوق شی اوله مزکه بو حقیقتی دخی باقینک شو
مطلعی اکلایمغه کافیدر :

عوام او قور سنی تسخیر ایچون همیشه خواص
بو مخلصک ایشی دائم محبت و اخلاص

— تنسیق صفات —

تنسیق صفات ، اشخاص و اشیا دن برینی توصیف ایچون
صفات متوالیه ایراد ایتمکدر . ساقه لزوم ایله تکلف سز بر صورتده
اجرا اولنورسه مفید و مستحسن اولور .

مثال :

«حاصلی مہدانسائیت، مسجد اقصای دیانت، اولین درسخانہ حکمت، دارالمعلمین معرفت، نمونہ عمران مذہبیت، مشرق انوار معدت اولان آسیا قطعہ سی جنکیز کبی سباعدن اشنع، شرک قدر ملعون، جہل کبی دنی بر داهیہ نک ظہور بلہ ہر طرفی تختہ دن یاپلہ قبا صبا صنملرلہ طولمش بر بخانہ، ہر کوشہ سی قانلی کلہ دن یاپلہ قہ لولہ مزین براستحکام وحشیانہ شکافی بولمشیدی.»

کمال - ترجمہ حال امیر نوروز

شعرہ مثال :

ہیہات دلبر دیدیکم کیم؟ نسترن .
 یا نسترن کیم؟ بکا بن دیدیرن .
 ہمد صباوت، یار شبابت .
 علت ادراک، سبب محبت،
 محظر ماضی، امید استقبال،
 شو حالہ موجب عزواقبال،
 بدل عذاب، تسلیٰ محنت،
 فنادہ مکافات، عقبادہ جنت .

عبدالحق حامد - نسترن

بویہ اولیوبدہ مجرد صنعت ابرازی ایچون بردات ویا برشی
 حقدہ یاقشقلی یاقشقسز، مناسبلی مناسبتمز بر چوق صفات
 اثباتہ قالقیشیلیرسہ رہین مقبولیت اولہ مامق طیبعیدر .

— اقتباس و تضمین —

(۱) اقتباس دینیلان صنعت مہمہ، تأیید فکر وترین کلام
 ایچون آیات ککریمہ واحادیث شریفہ دن بعضیسی - آیت

وحدیث اولدیغنه اشارت ایتمک شریطیه - ایراد ایتمکدر .

مثال :

بدر ارباب فکرتیه بر خطاب
فاتقوالله یا اولی الایاب
قیل هوانه ابله دلی مملو
الذی لاله الاهو

شاکر احمد پاشا

نثره مثال :

« تا که امام المسلمین و قبیلهٔ ارباب یقین کمال انکسار و مسکنت و نهایت
خضوع و ضراعتله سجدهات نیاز نصرته وضع جبین ایتدیکی برهنکام
نصرت انجامده هاتف غیب ، که ترجمان لاریبدر ، دیوان بخشایش
قدرتدن « نصر من الله وفتح قریب و بشر المؤمنین یا محمد! » صدای جلالت
افزاسیله ابلاغ بلاغ فوز و ظفر ایتمکله... » کمال - بارقهٔ ظفر

دیگر :

« ناکهان مانند نسیم بر بریدخسته لقانزد حقیرانه مه التقابله فتح دهان
مشک افشان ایدوب هم نفخهٔ جبریل تبایغ سلام سلطان جلیل ایتدکده
صحرای بدن کلزار بهار و یا ریاض جان « جنات تجری من تحتها الانهار » اولدی . »
سامی پاشا مرحوم

اقتباسده وزن و قافیه ضرورتنه مبنی تغییر یسیره و اقتباس
اولنان کلامک معنای اصلیسندن معنای دیگره نقلنه بدیعون
جواز کوسترمشدردر . بو تغییر یسیره ایسه تقدیم و تأخیر و ترک
و تبدیل ایله اولور .

مثلا سامینک :

افاضة « ومن الماء كل شيء حي »
فسرده جسم نباتاته اولدی روح نثار

بیئنده نستعیدبالله : « وجعلنا من الماء کل شیء حی » نظم
 جلیندن جسب الوزن (جعلنا) ترك اولمشدر . وشاكر احمد
 پاشانك نستعیدبالله « قال من یحیی العظام وهی رمیم » کریمه سندن
 مقببس اولان :

بردر اول قادر عزیز حکیم

فهو «یحی العظام وهی رمیم»

بیئتی كذلك مع التغبیر اقتباسه مثالدر .

اقتباسده آیت وحیدته اشارت ایدلامك مشروط اولدیغنه

کوره سامینک :

بابتدای سور یعنی سطر بسم الله

برمن آیت « انالربہ لکنود »

بیئتی وشاكر احمد پاشانك :

مقتضای حدیثی قیل تذکار

« ودواء الذنوب الاستغفار »

بیئتی صنعت اقتباسدن معدود اولماق لازم کلیر .

اقتباسده اک زیاده دقت اولانه جق شی مغایر شرع و آداب

امور سفلیده و خصوصیه معرض هزل و مزاحده اجرایه

قالقشمقاه تعظیم واحترامه منافی حرکتدن استعاده خصوصیدر .

بوحوالده رمزینک :

اولبرز ایچمینجه بر دم می

« ومن الماء کل شیء حی »

بیئتی شطحات صوفیانه حکمنه ارجاع ایتمک ممکن اولدیغی

حالده حاوی اولدینی اقتباس مقبول دکل مباح بیله صایله میه جق
بر حرکت لایابالیانه اولمش اولور .

(۲) تضمینه کلنجه، بوده مقتضای حاله موافقتی و یا حد ذاتنده
لطافتی جهتیه بر بشقه سنک اشعارندن بیت ویا بر مصراعی
شاعر کندی نشیده سنه قاتمقدن عبارتدر .

تضمین اولتان سوز عندالبغا مشهور ایسه بینه دن
مستغیدر . مشهور اولمدیغی صورتده سرقت دینامک ایچون
قائلنه اشارت اولتمق اقتضا ایدر . نفعینک بر قصر تعریفنده کی
قصیده سنده شو ایکی بیت مع التصریح تضمینه مثالدر که بیت
ثانی باقینک اولدیغنه اشارت اولمشدر :

بو محله عجب اوصافنه شایان کورینور
نوله بو بیتنی باقینک ایدر سه م تضمین :
« دفع یا جوج غمه ایشیکیدر سد سدید
منع جیش المدر کهیدر حصن حصین »

عندالبغا مشهوریتنه منی بلا تصریح تضمینه مثال دخی ،
یکی چریلرک تنکیلنده عزت ملانک سلطان محمودخان ثانی حضرت تلی
وصفنده سویلدیکی قصیده دن ، اشاغیکی بیتلردر که مصراع
ثانیلری نفعینک اولدینی بیلنه جکیچون اشارت اولنمامشدر .

شاه دورانه دیمزی روح عثمان شهید :
« برغزا ابتدک که خشنود ابلدک پیغمبری »
خان مراد اول قهرمانه بویله ایتمزی خطاب
« آفرین ای روز کارک شهسوار صفدری ! »

تضمین ایدیلان سوز بشقه سنک اولدیغه اشارت به نآزاند
 بر تکلیفی موجب اوله بیلیر . بناء علیه اومقوله سوزلرک کرک
 مشهور اولسون کرک اولسون و کرک قائنه اشارت ایدلسون
 کرک ایدلسون - ایکی طرفه برچفته معترضه اشارتی وضع ایدی *
 ویرمکه هیچ شبهه به محل بر اقامق هم قولای هم دها مناسبدر .
 تضمین بعضاً تزییف یولنده دخی اولور که غلظتدن و آدابه
 مغایرتدن بری اولمق شرطیله مباحدر .

عاشق عمرک :

هر کسک یاننده یاری صالتور بکار کبی

مصراعنی عزت ملانک :

اردینه دوشمش دل زارم یلر سکر کبی .

مصراعیه تضمینی بوقییلاندر .

تضمین یالکنز ترکیه به مخصوص دکل عربی و فارسی سوزلر

دخی تضمین اولتور .

مثال :

سنده یوقسه دخی الم چکمه

کنز مولاده سم وزرچوقدر

که بیورمش خلیفه بالحق

«ضمن الله رزق کل احد»

عزت ملا

دیگر :

«قدر زرزر کر شناسدر قدر جوهر جوهری»

قدرک آنکچون بیلن یوقدر شه اکرم کبی .

نقی

- تلخیص -

تلخیص اطلاق ابتدایکمز صنعت مشورات و منظوماتده صرف
عربی و فارسی بعض جمله لر و ترکیب لر بولندیرمقدن عبارتدرکه
بونلرک اقتباس و تضمین بولنده اولماق و کندی کندیلرینه برر
معنای تام افاده ایلک اقتضا ایدر

رئیس الکتاب عارفک نعت حضرت نبوی بی شامل قصیده سندن:

(فداک روح ای) ای دو عالمک جانی!

ایسریر کلاک شه جهانبانی!

مطلعنده و نفعینک خسرو پاشایه سویلدیکی مدحیه دن:

بوری فتح ایله نه ایزاتی قونه تورانی

غم یمه (ایدک الله تعالی و نصیر)

و نایینک (خیر آباد) ندن:

نابی بوفنادن ایله پرهبز

برکون دیمه دن زمانه: (برخیز!)

بیتلرنده اولدینی کبی:

مشاهیر اسلاف ادبامن بوضعتی یک ماهرانه بر صورتله

اجرایه موفق اولشلردرکه از جمله ندیمک:

فالکده اوج عیوق اوزره بربر واری دیرلرسه

لب بای تبسم اوزره دیرکیم (انه هذا)

و

(کجاست کوی ندیم؟) ترانه سیله بودم

کلیر جهانه کل افشان اولوب اوتاز نهال.

بیتلری بومدعائزه برر دلیلدر .

تزیین کلامه خدمتندن بشقه لسان عثمانیک عربی و فارسی
لسانلریله مناسبت و قرابتی تأکیده دخی مدار اولان
بوضعت مقبوله نك ادبیات جدیده اربانجهده مرغوبیتی تمنی به
شایاندر . شوقدرکه بونده دخی مرعیتی اقتضا ایدن ایکی شرط
واردرکه برنجیسی لزوملی لزومسز ، یاقشقلی یاقشقسز اجراییه
کلامی تلمیح ایده جک یرده ملمع ایتماکدر . چونکه او حالده
یازیه جق شیرک ترکجه لکی ضایع اوله جفتدن بالطبع لطافتی
اوله مز . (مصرعی کاملاً فارسی ویا عربی و دیگرى ترکجه
اوله رق قدماتن بعضیلرینک اظهار فضیلت و ابراز صنعت
ایچون سویلدکبری موزون لقردیله - که نامنه «ملمع» دینیلیر -
صدد بچمزدن بتون بتون خارجدر .)

ایکنجیسی استعمال اولنه جق حمل و تراکیب عربی ایسه عربک ،
فارسی ایسه عجمک فصاحت لهجه سنه موافق اولوق و مزاج
یولنده بولتماقدر .

ایشته بو ایکی شرطه رعایتک لزومنی ده پرتوک بیت آتسی
تفهیم ایدر :

عبث عبث او عرب بجهدن شکایت عبث
دینکده آکه : (یاسیدی تمال !) کلدی می ؟

- تجنیس و ملحقاتی -

تجنیس ، که جناس یا تمق دیمکدر ، لفظی و معنوی ناملریه
ایکیه منقسمدر .

(۱) جناس لفظی بر سوز ایچنده تلفظ واملاده تماماً
ویا قسملاً متحد و معناده متخالف الفاظ ایرادنن حصوله کلیر .
« توجه ایلسه دانشوران دهره قضا »
« وبرر افندی ضروری هان قضا به رضا »

بیتنده کی قضاالردن برنجیسی حکومت شرعیه معناسنه ، دیگر
ایسه قدر مرادفی اولان معنای معلومه کلدیکی وبونلرک تلفظ
وکتابتده متحد بولندیعی ایچون بوسوز برنجی درجهده و عزت
ملانک :

یلان کهنه بی قیلدی یلانچی پهلوان اولشاه
جهانک شمدی اولدر قهرمان تازه دستانی

بیتنده کی (یلان) لفظی - پهلوانلر - معناسنه اولدیغی
وبونک مجانسی اولان (یلانچی) کله سیله تلفظده ، واکر شاعرک
اختیار ایتدیکی املادن قطع نظرله حتی اوزره (یلانچی)
یازیله حق اولورسه ، کتابتده دخی مشابهتی قسملاً بر مشابهدن
عبارت بولندیغی جهتله بوده مرتبه ثانیهده بر جناسی حاوی
دیمک اولور .

شوتعرفدن اکلاشیلیرکه جناس لفظیده ایراد اولنان کلماتک تلفظ
وکتابجه اتحادی علی الاعلاغنه مدار عد اولتهرق اندن صکره
الفاظ متجانسه اره سنده کی مشابهدنه قدر زاندا اولورسه جناسک
دگری اونسبتده تراید ایدر . مثلاً بر مجموعهده کوردیکم :

« دل که شمع رخ جانانه اوله پروانه »
 « آتش عشق ایله یا مقدن اکا پروانه؟ »

ییتی ویا خود :

« خوان حقدر بوفلک مهریله مهدر ایکی نان »
 « مهره کیمسه دکامش مهدر اراده طوغرانان. »
 « هر نه دکلو طوغرانورسه دمیدم آرتارینه »
 « نعمتک ارتسون دیر ایسه ک طور مه سنده طوغره نان »

قطعه سی بو صنعته مفتون اولانلر نظر نده مثل اعزت ملانک :

یوزیمز یوق خدایه یالواره جق
 بیله مم حالز نه به واره جق ؟

مفردندن بر قاچ درجه دکرلی عدا و انسه کر کدر. حال بو که
 یوقاریکی سوزلرک حکمی بر خیال خام و عزت ملانک مفردی
 ایسه - ایراد اولمق ایچون دایما مناسب دوشر - مناسبلی ایراد
 اولنجه حسن تاثیر ایدر - بو جهتله هر کس ایچون خاطر
 نشان اولغه لایق کورینور حسب حالی متضمن بر کلامدر ! :

بوصره ده شونی ده اخطار ایتمک غایتله مه مدرکه : موضوع
 بحث اولان مفردک (یالواره جق - واره جق) کلمه متجانسه لری جامع
 اولسندن طولایی جناسلی برسوز عدا و انسی جناس حقدنه عموماً
 قبول اولمش اولان تعریفه داخل کورنمسندن نشأت ایدر. حقیقت
 حالده ایسه او کله لک او مفرد ایچنده حکمی بر برینه (قافیة
 مقیده) اولمقدن عبارت اولدیغنه نظر اولنورسه بونده تجنیسنه قائل
 اولمق هم طوغری اوله مزهمده - بو سوزی ده بتون التزام
 صنعتله سویلنیلان واکثریا جدیدت شانندن اولیان سائر
 مناسبتر لکلر عدادینه قاتمق اوله جغندن - لایق دکدر .

(۲) جناس معنوی ایسه برسوز ایچنده ایکی معنالی اوله رق
ایراد اولتان الفاظک دیگر معنالیله صدد بحث ارسنده کلی
وجزئی - قریب وبعید بر مناسبت بولمقدن وجوده کلیر. نامه
مغالطه معنویه دخی دینیلیر. رئیس الکتاب عارفک

عذارکله لطافت بحث ایدرسه لاله طاغیدر

ایکلرئک و بو دعوی ایدرسه غنچه باغیدر

مفردنده (طاغی) کله سنک غلط کویانه بر معناسی (جبله
منسوب) دیمک اوله رق دیگر معناسی ایسه (ازغین و عاصی)
اولدینی کبی (باغی) دخی هم (باغه منسوب) هم ده (سرکش)
معنانه کلدیکندن و صانکه کله لره بویله ایکیشر درلو معنی ویرش
صده مناسب اولدیغندن طولانی بر مکمل جناس معنوی وجود
بولش اولیور!

جناس لفظیدن جناس معنویئک ایویک فرقی - جناسی داعی
کله نک - برنجیسنده لفظاً وایکنجیسنده معناً تکرر ایتمیدر.
مثلاً امرینک :

صنعت کوزکه عشوه و ناز ایله کرشمه

عادت مژه که تیغ ایله عشاقه کرشمه

مطلعنده (کرشمه) کله سنک لفظاً تکررینی کوردیکمز جهتله

حاوی اولدینی جناسک بر جناس لفظی اولدیغنده تردد ایتمیز.

رئیس الکتاب عارفک ایسه شو :

ذوق آشنای عشقه صفای مدامدر

بیکانه محبته عشرت حرامدر

مفردنده (مدام) لفظنک (دائی) و (شراب) معنالیئک

ایکیسینده حملی جائز اولدیغنی ملاحظه ایلدیکمز حالده معنا
تکررینه قائل اوله جغمزدن بونک حاوی اولدیغنی جناسکده معنوی
بر جناس اولدیغنده شبهه ایتمه یز .

جناس لفظی و معنوی بر بابانک اولادی، بر استادک تربیه کرده لری
اولدقلریچون طورو مسلکجه بر برینی اندیررسده هر برینک
مزاج و مشربی دقتله معاینه اولنجه اره لرنده آچیق آچیق
مغایرتلر کورینور .

جناس لفظی طبیعی اقتضاسنجه زیاده لابلالی، زیاده جری
بولنمق ایستر . پرده بیرونلقدن هیچ چکنمز :

لطف ایله قیروب کچیرمه خلقی

عشاقی شکسته بسته کورمه

یا چشم کبوده سرمه چکمه

یا قاشلرک اوزره وسه سورمه

رئیس الکتاب عارف

قابلیت اصلیه سی محدوددر :

طاغ طاغه قاوشمز دینوراما که جکرده

صد داغ قاوشدی دخی دل یاره قاوشمز

وله

بردرجه یه قدرده خود بینلکدن، تجلددن کندیسنی آله مز :

ناکاه کناریمده کوردم

صید ایلر ایکن او ماه ماهی

عکس رخ ییمده برق اورنجه

کوردم اوهمی بوشب کماهی

وله

جناس معنوی ایسه اطوار و مشوارینی دائماً بر محویت ،
بر تراکت پرده سی آلتنده کیزله مک ایستر :

زیر زلفنده کی اوخال سیاه
کیم انک قدری مشکه برتردر
پرده دار حریم رخساری
بنده مقبل آدی عتیردر

رئیس الکتتاب عارف

طبیعی خفایه ، سکونته مائلدر :

سخت رویانه اولور نرم نهادان محتاج
دوشمسون رشته چالسون نظر سوزندن
نابی

ارباب قدرت و اصحات حسن طبیعتک تریبه و حمایه سینه
مقارن اولورسه تعدیل طور و تصحیح مسلك ایتمه استعدادی
مساعدر :

اهلیله یانان کناهنزدر
اهلیتی اشتباهنزدر
معبود آنی دوز خنده یاقز
جنتدهده اهلنیز براقز
عبدالحق حامد - دخترهندو

(بر استطراد دهها)

قدمای ادبامزدن بر طاقنک بوتجنیس صنعتنه نه درجه لره قدر
اهمیت و یردکاری مؤلفات ادبیه لری قارشیدیر بلنجه جناسدن خالی
اوج بیت ویا اوج سطره تصادف اولنه مامسیله ثابتدر .

جناس ایسه مثلاً باقینک :

نطف ایدوب اول شه فرشته خصال
فوزیلر ایلش قولینه عطا
دائماً قیل دعایی ای باقی
قوزیلارن باغشلسون مولا

قطعه‌سنده اولدینی کبی برحس طبیعی سوقیله سویلنمکه برابر
کندنده تصنع و تکلف شائبه‌لری بولمیان افادات ایچنده ایسه
بردرجه‌یه قدر چکیلیر وحشمتک :

خلعت زیبای تفتیشی فلك
کیم دیدی بر ریزه‌لی یرتلازه ویر ؟
ریزه ریزه بز کبی یرت لازه ویر !

قطعه‌سنده اولدینی کبی قدح و ذمی مشعر و یاخود ینه حشمتک

بوعرصه کهده قوت بخت ایله آصنا
اشهب سوار دولت اولان استر ایسته من
لکن پیادگان ره صعب اغتراب
محتاج اسب واستر اولور ایسترایسته من

قطعه‌سنده اولدینی کبی کنایه‌نی، تعریضی متضمن سوزلرده ایسه
بعضاً خوشه کیدر و علی الاطلاق خفیف ولاغ و لطیفه‌دن عبارت
موضوعلرده - اولاً کثرت استعماله دوشامک ثانیاً ظریفانه
و ممکن مرتبه تکلفسز اولمق ثالثاً پک آچیق اولمامق شرطیله - یا قیشق
آلیرسه ده کندیلرنده فائده و تأثیر جهتی هرشیدن اول آرا عمق اقتضا
ایدن اسالیب جدیدده غایت الفایه صغوق دوشه جکندن استعمالی

تجويز اولنمز وحتى سوق كلام ايله طبعی اولدینی وقتده دخی
ممکن ایسه کری چویرمک ایجاب ایدر.

بو افادات جناس لفظی حقیقده در. آنجق جناس معنوی
دخی بویله برتفتیش شدیددن بتون بتون وارسته دکلدر. آندده
زیاده احتیاط واجبدر.

هیچ بروقت نظر دقتدن اوزاق طوتلیه جق حقیقتلردن در که
معقول اولیان برسوز نه قدر صنعتلی اولورسه اولسون استقامت
فکر وسلامت طبع نظر نده مقبول اوله مز. مکرکه حسن خیال
وشعشعه تصور کبی ادبیاتجه اک بیوک منیتلردن، بلکه اک مهم
فائده لردن اولدینی اوزره بر لطافت دلفریب و برجاذبه جانپرور
ایله فکر ونظری محبتنده بی اختیار براقسون!

جناس التزامیه سویلنن سوزلرده ایسه همان عمومیت اوزره
بر حقیقت، بر جهت معقول بولنه مدینی کبی اولیه انسانی حیران
ایده جک بر لطافت دخی کوریه مز. قدمانک جناس لفظی بی
شامل سوزلردنن اک مکملی شو:

توجه ایلسه دانشوران دهره قضا
ویرر افندی ضروری همان قضایه رضا

یبتی و جناس معنوی بی حاوی نشیده لردنن اک پارلاخی ایسه شو:

عذار کله لطافت بحث ایدرسه لاله طاغیدر
لیکله رنگ و بو دعوی ایدرسه غنچه باغیدر

مفردی اوله جق پک اعلا! حال بوکه بونلرک برنجیسی
حکمنجه - (ارباب دانشه کوره قاضی اولمق قضایه اوغرامق
قیلندن اولدییچون ضروری رضا کوستربلیر) دیمکده هیچ

برحقیقت وایکنجیسنه کوره نظر شاعرانده - بری قدح
 شکلی آلمش شراب منجمده، دیکری هنوز کسب انبساط ایدمه ماش
 مجسم خنده صفا- دیمک اولان لاله و غنچه کبی ال لطیف، ال نازک
 ایکی چیچکه - ولوکه طاغده بتسون ایسترسه باغده حاصل
 اولسون - طاغلیک باغلیک اسناد ایتمکده ذره جه لطافت بولنه مز.
 شو افادادن معلوم اولورکه تجنیس دینیلان و انارقدمانک
 نظر رغبتدن اسقاطنه اک جدی سبیلردن اولان بو لفظ
 اویونجاغنه، بوفکر بازیجه سنه طرفدار دکلز. حال بویله ایکن
 اویجی بو قدر تطویل ایدیشمز، تقسیاتی، تعریفاتی، مثالری،
 تطبیقاتی ایله کتب بلاغت ایچنده متعدد صحیفه لر طومش اولان
 برصنعتی سکوت ایله کچشدیرمک لایق کوریه مامکه برابر ماهیتی ده
 ممکن مرتبه کلاتمق فکرندن نشأت ایلدیکی چون مشکور صائیرسه
 بیه معذور طوتیلور اعتقادندهم!

- اتحاد اشتقاق و شبه اشتقاق -

تجنیس ملحقانندن اولان اتحاد اشتقاق و یا شبه اشتقاق صنعتی
 برسوز ایچنده مختلف معناره قوالانیلان ایکی لفظک من جهة
 الاشتقاق اتحاد و یا مشابهتدن عبارتدر.
 ترکیبک: «مرتا ض هزال زده عقل پادر عقالی بیغوله زار
 محله خاموشاتی ترجیح مصطبه میفروشان ایدوب» عباره سنده کی
 (عقل - عقالی) کله لری کی.

مشتق منهلری متحد و یا متشابه اولان کله لک برفقده ده جمعی تعریض
 و تهکم و یا تضاد و مقابله کبی برفأئده زائده حصولی مطالعه سنه مبنی
 ایسه ممدوح و مقبولدر . کمال بکک بر اثرنده مندرج : « افاده می
 بر حال ایله تلقی ایتدی که تعریفنه کوکل طیانمز . بیله مم که نام مقدس
 احمدی زیور زبان احترام اولدینی زمان ابولهب او مرتبه لهیب
 افشان غضب اولور میدی !؟ » فقره سنده و عاکف پاشانک پرتو
 پاشا حقدنه کی : « قوت طبیعت و سلاست منظوماتی انکار
 اولمز سه ده یابدینی ایبات ایله بیقیدینی بیوتک و زنی میزان آخرتده
 معلوم اوله جعندن غیری ... » عباره سنده و نفعینک :

فلك دیدکری اول نابکار سفلیدن
 نه در بواهل دلك چکدیکی عذاب و ام
 بر ایکی ملتزی ایلدی حواله بکا
 که اشتراک ایله ایشملر التزام سم

قطعه سیله :

« قابل اولسونده کشی ایسترسه مقبول اولسون »

مصراعنده اولدینی کبی .

بویله اولیوبده صرف و تصنع ایچون او مقوله کله لر بر سوزده
 بولندیر بیلیرسه حکمی رجئاسی عادی لفظیدن عبارت اوله جنفی
 جهتله بالطبع بارد و نظر اعتباردن ساقط اولور .
 رئیس الکتاب عارفک :

اولش رقیب بزمنه یارک ندیم خاص
 نوبت ایررسه عاشقه سیرایت ندامتی

بیتمده اولدینی کبی .

«طارق» ده زهرانك - معشوقيله قارشيلقلى اوله رق نظم
 ايتدكلى برشعر عاشقانه يى حضور پدرده او قومغه جسارت
 ايتدكلى ايچون - برادرلرينه وقوع بولان خطاب آتيسى اتحاد
 اشتقاق صنعتك طبيعى اولقله برابر تضاد ومقابله يى دخى حاوى
 اولنجه نه قدر لطيف، نه درجه مؤثر دوشديكى اكلادير؟
 «بوللى او قومندن مقصد نه در؟ بنى ادبيه يا خود بى ادبى كوسترمك
 ايتيورسكز؟»
 عبدالحق حامد

شبه اشتقاق صنعتى بعضاً بر تضييه برهان صورتنده دخى
 اجرا اولتور. فؤاد پاشا مرحومك :

حكومت حكمت ايله مشتركدر
 وزير اولان حكيم اولق كركدر

ييتنده اولديغى كى .

--- قلب ---

جناس ملحقاتندن معدود اولان قلب صنعتى دخى برسوز
 ايچنده بولنان لفظينك حروف مركبه سى تماماً ويا قسماً بر برينك
 عيني اولديغى حالده ترتيبده مختلف بولملىرىدن عبارتدر. جناس
 لفظيده ككّه متجانسه لرك اتحادى ازدياد مقبوليته مدار اوله رق
 او مقوله جناسلره (جناس تام) اسمى و يرلديكى كى قلب صنعتنده
 دخى كهلردن ايكنجيسى برنجيسنك آشاغيدن يوقارى طوغرى

صره سیله عکسندن حصوله کلان شکله مصابق اولمق صور
سائرۂ تقلیبیه نك هپسنه مرجح عد اولتور. و نامنه (قلب کل)
دینیلیر. مثلاً :

الده بولندی عزت و عرفان اولور روای
یاور بزه دکدر امل شهرت وریا

بیتده مصراع اولك صوك کلهسی اولان. (روای) ک مرتباً
عکس و قلبندن مصراع ثانینک ابتدا کی کلهسی بولان و قائلک
مخلصنی اشعار ایدن (یاور) لفظی حصوله کله جکی محتاج بیان
دکدر. دیمک اولور که بیت بر (قلب کل) صنعتی حاویدر. بری
دیگرینک مشوشاً مقلوبی اولان کله لری جامع سوزه مثال ایسه
شو اوچ بیتدر :

درون اهل قسم هپ سقم بوزندیسیدر
عموم جمع بوزندیسیدر
اهمدر زمه عیده تحسر اشخاص
باقلسه ماه حقیقت اهم بوزندیسیدر
ارمدن آدی اخراجه مادر باعث
که نام مار عزیزا ازم بوزندیسیدر

صنعت قلبی شامل مشهودم اولان آثار ایچنده اک مکملی
شاهین کرایک برغزلیدر که برقاچ بیتی نقل اولتور :

یار کلوب عاشقک منزلی قیلسه جای
ایتمه می کون یوزی دیده لری روشنای
یاننوب اول ماهه تا خنجر سرتیزون
ایلم اغیارینک سینهنه سنی هم چونای

یان و یروب ای مهلقا قاجه بوغمخواره دن
 آتش هجرانکه یاغنه کورمه روای
 یاور اولورسه اگر لطف خدا بر قوله
 بر پوله محتاج ایکن دهره اولور پادشای

ماهیتی شو تعریفدن اکلاشیلان و حکمی ینه بر لفظ
 او یونجاغندن عبارت اولدینی ایراد ایدیلان مثاللردن معلوم
 اولمق لازم کلان بو صنعت قلب دخی او یله معیار فصاحت
 و بلاغته کلیر شیلردن دکلدیر . مع مافیة عندالقدم بو کاده ایجه
 اهمیت ویرلمش و حتی بو یولده صنایع پردازلر ایچنده کندیسنه
 زیاده اعتناسی اولان نابی دخی دیواننده بری سکنر ، دیکری
 طقوز بیتدن مرکب ایکی غزالی بو صنعت حصر ایشدر .
 غزللرک درجه بلاغت و لطافتی اکلاشامق ایچون او چر بیتی
 یازلدی .

کوکله داعیه مال امل بوزندیسیدر
 نمود سلك قناعت کسل بوزندیسیدر
 کتابلرله مدارسده بحث ایدر طلاب
 کتاب جلدی آنکچون جدل بوزندیسیدر
 مناسبته در اوضاع تسمیه نابی
 لغر هاه قتی واضح غزل بوزندیسیدر

§

کوکله داغ محبت غذا بوزندیسیدر
 او آه واه تعلق هوا بوزندیسیدر

فتیر موره اولور قید بال عین بلا
 وداعی ناف زمیندل فنا بوزندیسیدر
 اگرچه واندن اولور نابیا نوا پیدا
 ولیک راه حقیقت رها بوزندیسیدر ! !

برده مقلوب مستوی واردرکه سوزک یوقاریدن اشاغی
 اوقونشیاه اشاغیدن یوقاری اوقونشی بربرینک عینی اولمقدر .
 شو بیت مهملمده اولدینی کبی .

الی لعل درد لعلی بلا
 اودر او روچه حور وار دوا
 نظمی

بو تفصیلاتی ده قلب دینیلان صنعتک نهدن عبارت اولدیغی
 اکلتمق ایچون اختیار ایتدک !

— سجع و ترصیع —

یوقاریده بریرده بالمناسبه (نثرده نه سجع ملتزم ، نه ده ترصیع
 مطلوبدر) (*) دیدیکم کبی دیگر بریرده دخی (نثرده قافیہ
 بردازانغه هیچ لزوم اولدیغی) (**) سویلدیکم البته خاطر کزده در .
 حکمی بر اولان شو ایکی نوع سوزده عائد ایضاحاتی اووقتلر
 شقاهاً اعطا ایتدیکم کبی شمعی یری کلدیکی ایچون تحریر ادخی
 نظر اطلاعکزه وضع ایدیورم .

بنده كزك اولقر ديلردن مقصدم: برشی یازدیغمز وقت مسجع
ولسنی التزام ایتمه یز. هله مرصع اولسنی هیج دوشونمه یز - دیمکدن
عبارتدر. چونکه اویله بر آرزویه دوشه جک اولورسه ق مقالاتمزی
سائر برچوق عیب وقصوردن سالم بولندیرمغه موافق اولسه ق بیله
آز چوق اختیار تکلفات ایده جکمزدن طولانی یازدیغمز شیلر
اسلوبجه بر بیوک مزیتدن محروم اولمق لازم کلیر که اومزیت
دخی (طبیعت) خاصه جلیله سیدر .

دیمک اولیور که افادات سابقه مزك حکمی التزامی اولان سجعیه
وتصنی اولان ترصیعه مخصوص اوله برق یوقسه اشاعیده ایراد
اولنه جق بعض مثاللرده کی کبی شرائضه موافق وتزین اسلوبه
کرچکدن خادم اولان تسجیعاته واحیاناً سوق طبیعتله دوشه
بیلرسی دائرة احتمالدن بتون بتون خارج بولنمیان ترصیعاته شامل
دکلدر .

بوسجع وترصیع ذاتاً بیلمدیککز وعلی الخصوص سجع آره
صره سزکده واسطه تزین مقال اتخاذ ایتمه دیککز شیلردن
اولدیغی ایچون قاعده تعریف ایتمکسزین بویله بر مقدمه
سردنده بأس کورمدم . ایشته تعریف وتقسیمه ده شروع
ایدیورم :

—
- سجع -

(۱) سجع. اطلاق اولنازشی نثرده مخصوص اوله برق خلال

تراکب و عباراتاه فواصل کلامیه ده و یا بر برینه معطوف و اکثریا
بر لفظ ایله مربوط اولان جمله و فقراتک صوکلرنده واقع کلماتک
اواخری حروف و حرکات و سکناتجه متحد بولنمقدن عبارتدر.
اولکی صورتده اولان اسجاعه (سجع مطلق)، ایکنجیسینه
(سجع مقید) و یاخود (سجع ربطی) دیرز.

« دور استیلا » رساله سندن :

« فقط خصمیله چار پشمغه باشلار باشلامز سوق روز کار اجزای وجودینی
تارومار ایتدیکندن او آتشیاره جلادت یوق یره محو اولدی کیتدی. »
کمال

فقره سنده کی (روز کار - تارومار) سجعی مربوط و مقید
اولدیغندن یعنی (تارومار) دن صکره کلان (ایتدیکندن) کله سنی
(روز کار) لفظنه الصاق و الحاق ایدمه جکمزدن بوسجیع (سجع
مطلق) انواعندن دیمک اولور .

حال بوکه ینه « دور استیلا » دن :

« خلی سلطان اورخان ایسه اول جمله سنده بروسه نک بنیان مقاومتی زیر
وزیر و اوزمانه قدر رخس غزا اوزرنده بیقرار اولان سریر حکومتنه
بو شهر غرابی مقرر ایتشدرد. »

فقره سنده (زیر وزیر - مقرر) سجعی (ایتشدرد) لفظیله
بر برینه ربط و بند اولدیغندن بوده (سجع مقید) و نام دیگرله
(سجع ربطی) قیلندن اولمش اولور .

سجع مطلق ایچون بر قاقچ مثال :

« ای شکوفه کلزار ابوطالب (!) وای اسداه الغالب (!) وای مه تر (!) بهتر (!) »

اهل زمین وزمن (!) وای معدن جوهر حسین و حسن (!) هذافراق بینی
وینک . رأی عقدہ کشا و ضمیر عالم ارا کہ . . .
فضولی - حدیقۃ السعدا .

و بوسریۃ جلیله نک اصحابی نقاۃ (!) نخلۃ رواۃ (!) اجماعی اوزره موکب جلیل
القدر مهاجریندن ایدی . بودقیقه (!) حقۃ جوهریان سپرده برعقیقه (!)
درکہ . . .

سروسی

بوخبر (!) عم آور (!) سامعه کذار سید البشر (!) اولدقده صرأت ضمیر لرینه
وسیلۃ کدر (!) اولوب . . .

نابی - ذیل غیر

احکام عناصر ک جریانی (!) اجسام کشفه و لطیفه یه حلول ایدن بر قوت
کلیۃ فلکیه نک اثر سریانیدر (!)

سامی پاشا - رموز الحکم

وساثر (!) بوحوالیده داثر (!) ولانلر بر لرلیله محاربه ایتیمور لر . سوزه
کلنجه طالع غدار (!) حالانجی تکدیر و آزار (!) ایدیور دیور سکیز .
یوسف کامل پاشا - تلاق ترجمه سی

سجع مقید ایچون برقاچ مثال :

مراسم توقیر توقیرنده اہمال و تقصیر اولتیوب خلع فاخره (!) وانعامات
زاکخره (!) و ضیافات وافرہ (!) ایله ذوی القدر اوغلی طائفه سی مغتم اولدیلم .
و کراتله صحبت و استیناس صوری (!) و دفع توخش مہجوری (!) ایچون
تقد مجلس . . .

خواجہ تاریخی

الہی واقف کیفیت حال (!) و عالم دقایق افعال سن (!) بیلور سنکھ
سندن غیر ی معین و مظاهر م یوقدر (!) و اطراف جوائبده حاسد و معاند
چوقدر (!) عمیم مکار مکدن (!) و کریم صراحمکدن (!) توقع بودرکہ بوبنای

مجدد تعمیرنده (!) و بوملك مؤید تسخیرنده (!) الفاظ مرعانین جمیع مصالحم
مهیا . . .

فضولی - حدیقه السعداء

یکه سوار غالب علی ابن ابی طالب کراماه وجه ایتدی: یار سولاه
همکاران خدمت درگاه اولان یاران انجم نظامی مانند فرقدین دوکانه
معانق کردن اخوت ایتمکه دلشاد و خرم (!) و بوقولیکی نکایه اهل ایله
هم خوابه محنت و غم (!) ایتمش سز دیدکده . . .

سیرویسی

سپیده دم قطیفه بوغازی نام مردن کدر اولندقدده دیده اشتیاق پروره
بر بحر اخضر بیدار اولدیکه تحریک نسیم روح بخشادن صفوف امواجی سواحل
آفاقه پیوسته اولغله احاطه پرکار مدبصردن بیرون (!) و اندازه باصره
مساحه ساحه سنده کوتاه اولق مرتبه سندن افزون ایدی .

نابی - تحفة الحرمین

فقط توحید خدا (!) و لزوم بعثت انبیا (!) امرنده موفق اولورق
اختلاف عبارات ایله ادا ایتدکاری مألرک کافه سی متناسب و مؤتلف (!)
و کویا « جله نك مقصودی بر اما روایت مختلف » (!) حکمنده در .

سامی پاشا

بونلردن بشقه برده (سجع مفروق) واردرکه اوده سبک
مفصوله موافق یازیلان مقالاتده جاریدر . اشاعیکی مثاللرده
اولدینی کی .

امام جعفر صادقدن نقلدرکه افراد کریمه بش کشی به منحصر در .
بری آدم که بهشت فراتندن نالان ایدی . وبری یعقوب که یوسف هجرندن
کریان ایدی . وبری یوسف که یعقوب دردندن پریشان ایدی . وبری فاطمه
زاهرا که حضرت رسولک آتش فراتندن بریان . وبری امام زین العابدین که
قرق ییل واقعه کر بلادن صکره لایقطع سرشک افشان ایدی .

فضولی - حدیقه السعداء

مصرده اولان خاندان عباسی شعبه سنی اورته دن قالدیروب ملوک عثمانیه ی خلیفه انام (!) ایدن سلطان سلیمدر . حریمی زیر اداره یه الهرق ممالک عثمانیه یی قباله کاه اسلام (!) ایدن سلطان سلیمدر . کال - دور استیلا

جهاد اطاعتسزله عبرت ایچونسه توجیب (!) اولنور . چونکه عصیانہ حاضرلنن قوملر دیگر طرفده ینه اطاعتسز بر قومک جهاد سایه سندہ انقیادینی کوره رک قان دوکولیکسزین عرض تابعیت (!) ایدر . جهاد تعمیم دیانت ایچونسه تنسیب (!) اولنور . چونکه بردین تعمیم ایدنجه حرب و خصومت ، غرض و نفسانیت ، اختلاف مذاهب و ادیان مخاطره لری کلیاً بر طرف اوله رق عالمده صلح دائمی حکومت (!) ایدر . جهاد نشر معارفه خدمت ایچونسه تصویب (!) اولنور چونکه معارف منتشر اولدقجه مزیت حیات ایله حقیقت انسانیه هر کسجه معلوم اوله رق جهل کبی ، تعصیب ، کبی مغایرت جنسیت کبی ایجاب شر و خصومت ایده جک حالاتک جمعیات بشریه میانه سندن کیده کیده اندفاعیله افکار عمومیه کسب سکون و مسالمت (!) ایدر .

عبدالحق حامد طازق

- ترصیع -

(۲) عنوان بچمزمک جهت تانیه سی اولان ترصیع ایسه نظم و نثرده مشترک اوله رق بر مصراعی و یا خود بر جمله و یا فقردی تشکیل ایدن کلمه لرک ایکیدن زیاده سی دیگر مصراعده و یا خود دیگر جمله و فقرده مقابله لری بولنان کلمات ایله هم وزن و هم قافیه اولسندن عبارتدر .

نظمه مثال:

اجزای بشر جالب تعجیل فنادر
 ابقای اثر موجب تحصیل بقادر
 کمال

نثره مثال:

حقانیت نام جلیله مستعد اولان صوات و رجعتکده توفیق ربانی
 معینک - نفسانیت کام رذیلنه مستند اولان خفت و شدتکده قهر آسمانی
 قرینک اولور .

عبدالحق حامد

- شرائط تسجیع -

سجعتک مقبولی مردودندن فرق و تمیز ایتدیره جک قوت
 سار محاسن و تزینات اسلوبک کافه سنده حکمی جاری اولان
 ذوق سلیم اولدینی جهتله بوبابده انک زیاده انک مفتقر لطفی
 اولمقلغمز اقتضا ایدر .

بونکله برابر عامه جه مسلم و مقبول اولان آثار ادیبیه حقیقه
 مدار زینت بولنان اسجاعک موافقی معاینه و طبایعی تدقیق
 اولنجه بر طاقم شرائط استنباط ایدیله بیلورکه بونلره موافقی
 بولنه جق تسجعاتک اکثریت اوزره رهین مقبولیت اوله بیلیمسنی
 امید ایلدیکمدن شرائط مبحوثنک عرضنی دخی مناسب کوردم .
 بونلردن برنجیسی سجعتک طبیعی اولمسی، ایکنجیسی کثرت

استعمائیدن اجتناب ایدامسی، اوچنجیسی کیمت وطیبعهجه اسلوبک نوعیله متناسب بولمسی، دردنجیسی اسجاع مقیده ده جمل و فقراتک تطاولنه و یا خود بری دیگرندن حد اعتدالی تجاوز ایده جک صورتده قصیر اولسنه میدان ویرلامسی، بشنجیسی (سجج اندر سجج) ک ایکی مرتبه یی تجاوز ایتامسی ماده لریدر.

(۱) طبیعی اولان سجج تأمل و توقف ایتمسزین کندیکنندن وارد اولان و یا هیچ اولمزه تصنع و تکلف شائبه لرندن بری کوریناندر.

فقرات آتیه ده کی (پناه - استنادگاه) و (جسارت - شهادت) و (قائل - مائل) سجج لری بلا تأمل یعنی خود بخود وارد اولان اسجاع طبیعه دندر.

«ایشته بو حادنه اوزرینه صلاح الدینک جناب حقندن غیری برپناهی (!) و آنک احسان مخصوصی اولان خصائل ذاتیه سندن بشقه بر استنادگاهی (!) قالدینی حالده ینسه قطعاً فتور کتیرمه رک مکالمه یه کیرشمش و حرب و صلحه الح.»

کمال

§

«باخصوص که روم بطریقک دعوا یه جسارتی (!) و فاتح طرفندن کندیلرینه و یریلان امتیازاته ایکی اختیار یکچرینک شهادتی (!) اوزرینه خرستیانلر حقنده کی تدابیر احتیاطیه سنی ترک ایده جک قدر حقه قائل (!) و عدله مائل (!) اولان برذاتدن یالکرمذهب تعصبی ایچون...»

کمال

ینه کمال بکک «دور استیلا» سندن شو:

حتی احوال ملک تشریح عالمنده اعمال نظر ابدن بعض حکیم بوتجارب

ناقصه اوزرینه دولتر ایچون بر عمر طبیعی تصویر اتمشیدی. بو خیال هائلک حقیقتدن برائتی یعنی هر وجود سیاسیك بر حیات دائمیه به مظهریتنی الك اول اثبات ایدن آل عثماندر که دلائل متسلسله سنک مقدمه کبراسی محمد خاندرا!

فقره سنده کی (ملل - علل) و (برائت - مظهریت)
 و خصوصاً (عثمان - خان) سجعلرینی یوقاریکیلر قیلندن صرف کندیلکنندن کیش کی تلقی ایتمک طوغری اوله مز. شوقدر که سجعلر صنعندن بتون بتون بری دکلسده بتون بتون بری کورتمک مزیتته مالکدر.

افاده یی مبدأنده آلمش اولدینی خط استقامتدن انحراف ایتدیرمامک، لفظاً مطابقسنزلکدن سالم بولنمق وحشو، تکرار معنوی تتابع اضافات، غرابت، ربطسنزلق، معنائک لفظه تبعیتی کی نقایصدن هیچ برینی ایجاب ایلامک اسبجاج طبیعیه نک خواص متمیزه سننددر.

بو حاله کوره امثله آتیه ده کی سجعلرک - که هر بری شوتعداد اولنان نقایصدن بر ایکیسنی داعی اولمشدر - طبیعی اولدقلرینه و بناء علیه مردودیتلرینه حکم ایدرز :

«کمال بنده نوازی و مرامت (!) و فرط احیا سازی و شفقت (!)
 اقتضای عالیسی اوزره بودفعه نشان مذکورک برنجی رتبه نشان (!)
 درخشانیه (!) تبدیلنه ... عرفان پاشا

§

چند برف مضمحل (!) و شدت شنا متحمل (!) اولغله آفتاب عالمتاب (!)

ونیر اعظم زرین نقاب (!) برج حملدن رو (!) بلکه گوشه ابرو (!)
کوسترنجه . . .

لطائف انشا

§

مرهم جریحه فوآد (!) ومومیانخس داغ درون مخلص وفامعتاد (!)
اولان . . .

کنعان بك مرحوم

§

آستان بلند ایوان شهنشاهینک چا کراخصی (!) وعنایت علیای جهان احتوای
شاهانه نک چراغ مختصی «!»

وله

§

جناب مکرم لرینی طرفزدن استفسار امر محال وارسال اخبار رتبه
استحاله ده بر خیال ایکن بودغه پدر لريله ارسال تاریخ «؛» وبردغه دخی
پاشامن احمد افندی ایله ایصال سلام بی رخ «؛» اولنمشیدی .

ویسی

قریضه ذمت عبودیه «؛» وخطبه تسبیحات دائمیه من «؛» اولان تراید
عمر . . .

عرفان پاشا

§

حلیه اصابتدن عاری و اسلامیانه ناجسبان اولدینی غیر متواری اولان
عقل صرف ایله عمل «؛» واکثر عمللری دخی اغراض ایله معلل «؛» اولغله . . .
تاریخ عاصم

(۲) سجع طبیعی اولنجه او قدر چوق دوشوريله من کبی

کورینورسده تسجیع کلامی، قلمرینه طبیعت نایه اوله جق قدر،
اعتیاد ایدن ادباملکات مخصوصه لری سایه سنده بونک هر درلوسنی
بولمقدده دوچار تکلف اولزلر. شو قدر که کثرت اسجاع - طبیعی
دخی اولسه - اسلوبک اطرادینی و بوده ارباب مطالعه ایچون
کلالی داعی اولق مقرر وهله هر شیده چوقلق تدنی قیمته سبب
اوله جنی مسئله سی بوبابده بشقه جه ملاحظه یه شایاندر .

مثلا « دور استیلا » رساله سیله « امیر نوروز » ترجمه حالی
یان یانه کتیروبده معاینه و موازنه ایلدیکمز حالده البته ایکنجیسنی
برنجیسنه زینت و لطافت جهتیله ده مرجع بولورز . حال بوکه
برنجیسی ایکنجیسنک نصفدن دها کوچوک ایکن انده کی
اسجاعک عددجه اون ده برینی بریکنده بوله میز .

بر فقره ایچنده برجنسدن برچوق اسجاعک تعاقب ایتدیرلمسی
دخی افاده نک آهنکنی اخلال ایتدیکندن بونده ده توفی لازمدر
بو حقیقتی دخی شو مثال اکلا دیر :

« اول مظهر غضب (!) و منظر قهر رب (!) شرف حسب (!) و نسب دن (!)
محروم ایکن غلبه کوکب (!) مساعده سنه استناد ایله ترک ادب (!) و ادیسنی
مذهب (!) ایدینوب... »

خواجه تاریخی

آثار هزلیه و مقالات مزاحیه ده ایسه سجج بر ازا چوقده اولسه
بأس یوقدر . وحتی اومقوله شیر ایچنده پارلاق پارلاق، تحف

تخف اسجاعك تعاقب وتوالیسی افاده نك رونق و شطارتی تزئیده
خدمت ایده جکیچون مقبول عد اولتور .

مثال :

بعده صاحب لقب (!) کثرت سرور (!) و وفرت جبور (!) ایله اظهار
شور (!) و شغب (!) ایدرک خانه سنه واروب اهلی درد مند خاتونه تبشیر!
ولفظ اشک صیایه تبدیل اولندیغنی تقریر (!) ایدیجک عورت بر آه سوزناک (!)
چکوب اولاً ضیافت ایچون صرف اولنان نقدینه سنک عرضه تلف
اولدیغنه تأسغه :

«بیچاره قاطر مفتہ صاتدی سمریله»

دیهرک سینه سنی چاک (!) و ثانیاً تبدیل لقب بر فائده بی منتج اولمیوب همان
تجدید حماریت ایش املغه :

«سن ینه اسکی خرو اسکی پالان»

«چن آدم اوله جقسک حیوان!»

دیهرک چشم حیرت دیده سنی کره ناک (!) ایش و دیمش که ای
خر لایفهم (!) بو عقل قلیل (!) و بو اذن طویل (!) سنی اشک دک
بوندن بدتر یچه ورطه هوانا که القا و ایقاع ایده جکنده قطعاً شبهه (!)
قالدی. بونی ادراک ایتدکی که صیا دیدکبری خریچه رفته رفته پدر دراز
کوش (!) و مادر خراشیده دوشنک (!) خیر الحلیق (!) و کندودن اول
آرایش خندق هلاک اولان اسلاف مؤثر الشهیمتک مایه شان و شرفی (!)
اولوب هیچ اولزسه انلر ایله همرته و همنام اولق درجه سته وصوله
اشک اشک اوله جفی دلیل و بیانه محتاجیدر؟ ایکی سنه دن صکره ینه اشک...
ینه اشک...!

کافی مرحوم

(۳) انواع اسالیبدن هر درلو سجعده اک زیاده مساعد اولان

(اسلوب مزین) در .

(اسلوب ساده) بی‌ترین ایده جگ سجعلر آز اولمله برابر لفظاً
زیاده مأنوس ولطف اولمق اقتضا ایدر .

(اسلوب عالی) به‌کلنجه بونده دخی اقتضاسنه کوره قوللانماق
ولفظاً علوی اولمق شرطیه سجع بولنه بیلیرسه ده بوسجعلر شاید
برزینت حقیقیه مقامنه کچه میه جگ اولورسه افاده نك جدیدتی
وموضوع بحثك علویتتی اخلال ایتك مقرر در . بناء علیه
انواع اسالیب ایچنده سجع یاقمق خصوصنجه اك چوق احتراز
اوزره بولنه جغمز (اسلوب عالی) در .

سجع ایچون اسلوب ساده‌یه مثال :

«خاتم الانبیاء علیه اکل التحایا حضرت تبری جبرائیلک یوزینه باقدی . اودخی
(یارسول اهملاء اعلی سکا منتظر در) دیدی (انک اوزرینه اول فخر عالم
(یاعزرائیل ! کل مأموریتکی یرینه کتور) بیوردی . حضرت عزرائیل دخی
روح برفتوح محمدی بی قبض ایله اعلائی علیینه اولاشدردی . صلیاه علیه
وسلم . ایشته دنیانک حالی بودر : کشی نقدر یاشاسه انجای فنا درباق
انجق خدادر . بوقوناغه هر کون کلوب کیدن چوق اما دونوب کلان یوق .
وفاسز دنیا کیسه‌یه قالماز . دنیا وارلقی کسنه‌یه مال اولمازه .»

جودت پاشا - قصص انبیا

اسلوب مزینه مثال :

«بوجز یره نك سکنه ذ کوری دشمن کسب منفعت واطفال ونسای حریص
زیب وزینت اوله رق بونلرده کوردیکم نقصانی لطافت طبیعت دل محبت
موله محظر مباحدت اولدینی حاله رفیقلم بزم الفت وانسیته دعوت
ویوم مخصوصلرنده ، شکل بناسنده تمامی صنایع معماریه موجود و رصانت
ومتانت وکلفتمده مثل نظیری نامشهود اولان ، بر معبد مشید زیارتنه
دلالت ایتملرله کیدیلهرک درونی و بیرونی مشغول عبادت وپرستش پروبرنا

و نائوان و توانا ذکور و نسا ایله طولش و جوانب زواردن کردن و شاخی
 قوردله لر ایله مزین قرابین لایحضا تقدیم و اهدا اولمش اولوب میادین
 و زوایاده ایقاد اولنان بخوردانلردن صعودایدن دود عنبر و عود منتشر
 ایوان فلک کبود اولور و چابجا کف محناء ساقیات بنات زهره سماندن
 التون کاسه لرله حضاره باده کلکون صونیور کوردیکمده اورکدم ایسه ده
 یوحالت آهسته آهسته عروق و اعصابه سرایت یعنی برنهر سریع الجریانک
 ایچنه دوشمشده رسن زرین تار شعاع مهرجهانتابه صاریلوب ساحل
 نجات و سلامته چیقغه چالشمدن بیتاب اولان بیچارکان کبی بی کانه
 لذت ادب و فضیلت ایتکه باشلامتله...»

یوسف کامل پاشا - ترجمه تلاق

اسلوب عالی به مثال :

حکما دیدیکمز قدما ی اشراقیونندن یکدیگری ادراک ایدرک کلش و طریقه
 تلذذ و تلذله متسلسل اولمش یدی نفر مرد معارف اثر در . و متأخر لری
 (افلاطون) اولوب بونک دخی شاکردی (ارستطالیس) در . لکن
 ارستطالیس بعض مسائل فلسفیه ده تفرد و استادینه مخالفتله ترمدا یوب
 سلسله اشراقیدن منفک و مشائی گروهه رئیس نومسک اولدی . فقط
 مسئله توحید و تفریده اثر قدما دن جدا اولیوب موحد و امور معنویه بی
 معتقد در . منطقیاتی ابتدا قوه دن فعله کتورن و طبیعات و ریاضاته بیان
 واضح و یرن بو استاد صاحب نظر اولغله نامداشت معلم اول و فرو گذاشت
 اشهار مکمل اولدی . فلاسفه اسلامیه دن ابن سینا علیه الرحمه بو حکیم فهیمک
 فلسفیاتی منهجه اقتدا و تألیف کتب کثیره به اعتنا ایدوب بین العالم
 معروف و مستتنا اولمش در . آلهیاتده اولان تدقیقاتی شریعت و حکمتاه
 آمیخه و قالب اعتقاد اهل سنته ریخته در . نبوت حقه ده دیرکه : « عالم
 روحانیه و جسمانیه ده موجود اولان اجناس مخلوقاتک هر بی نوعی تیرینه
 مختص اولان خاصیتله یکدیگر نندن ممتاز در . و هر نوعک فعل و حرکتی عالم لریکن
 منشا ی اولان عالمک مقتضای طبیعتیدر . مثلا ملائکه کرام عوالم روحانیه

موجوداتی اولوب کثافتدن عاری اجسام لطیفه اولدقلرندن هر فعل و عمل لری
عالملرینک حال و شانی اولان روحانیت اثریدر. چونکه لطیف و کثیف
هر جسم وجهه پرورده سی اولدینی عالمنک ثمره سیدر. و ثمره شجرینک
طبیعت و خاصیتله متکیف و متخصص اولق ضروریدر. بوتقدیرجه کافه
اجسام مخلوقه منتمی اولدقلری عالملرک طبایع مخصوصه لری مزاجنده اولق
اقتضا ایدر .

سامی پاشا - رموز الحکم

شواوچ مثال - اسلوبک عمومیتی اعتباریله سدا جتنه، شعشعه سینه
شدتنه ، علویته کوره قوللانیله حق اسجاعک دخی لفظاً
لطیف ، پارلاق ، شدید ، علوی اولسی لزومنی ارانه ایچوندر.
بوندن بشقه شوده بیلنملی که سجعک بالنسبه اک چوق یاقشدینی
شیلر (مراعاة نظیر) ی، (تنسیق صفات) ی شامل فقره لر در .

مراعاة نظیر ایچون مثال :

عسا کر اسلامیة سرعسکرینک اسمی عبدالله بن سعد اولوب قلب لشکر
انکله معمور (!) ومیمنه جنود عبدالله بن عمر ایله منصور (!) ومیسره
عسکر عبدالله بن زبیرک قدومیله مسرور (!) ومقدمه جیوش دخی حضور
عبدالله بن عباس ایله پرنور (!) اولدیغندن محاربه مذ کوره (حرب
العباده) دیکله شهرت بولمش الخ ...

ضیا پاشا - اندلس تاریخی

تنسیق صفات ایچون مثال :

صالح یهودی اول فصاحتدن متأثر اولوب ایتدی : « ای عزیز! والدهک

کیمدر؟ اما حسن ایتدی : «صفوت خاندان رسالت ، قدوت دودمان نبوت ، صدف عفت وعصمت ، غره چهره علم وحکمت نقطه دائرة مناقب ومفاخر ، نغمه ناصیه محامد ومأثر ، مادر سادات ، مجمع سعادات ، شمع عرصه عرصات ، بتول عذرا یعنی فاطمه زهرا در .

فضولی - حدیقه السعداء

على العموم مواد رسمیه ومؤلفات علمیه ایله مکاتبات وخصوصاً اخوانیات سجک بالنسبه الك چوق یاقشمدينی شیلردر . تیاترو اویونلرنده ، مکالمه طرزنده یازیلان انارده ، عمومی نطقلرده ایسه سبجیع هیچ مناسبت المز .

(۴) اسجاع مقیده ده جل وفقراتک تطاولنه ویاخود بری دیکرندن حد واعتدالی تجاوز ایده جک صورتده قصیر اولسنه میدان ویرلامسی لزومنی مثال آتی ارانه ایدر : حد اعتدالی بیلدیره جک شی ایسه ینه ذوق سلیمدر .
مثال :

... بو واقعه مسرت افزادن عموم بندکان وابه دار ابتهاج ومسار (!)
وبتخصیص عدم لیاقت جهتیه مایوس وطبیعت بشریه اقتضاسندن اولان طول امل حکمنجه فرط آرزو واشتیاق ایله ما نوس ایکن محض نعمت غیر مترقبه اولق اوزره معیت علیه اصفانه لرله کامیاب اولان بو عید ذره مقدار خارج از حیطه تعبیر و اشعار سرور و منتدار (!) اوله رق مواطی...
عرفان پاشا

بومثاله (مسار) کله سنه قدر اولان فقره اون اون ایکی کله دن مرکب ایکن فقره متعاقبه مسجعه فقره اولیده کینک همان درت مثلی قدر کله دن ترکب و تطاول ایش اولسندن طولانی

معلق قالان (مسار) ك (اوله رق) كله سنه ارتباطی
تبشیرایدن (متدار) ه كنجه یه دكین مؤلم و دورادور برانتظارده
قالمقله بالطبع صنعت سجك ذوقه واریه میور !

بونك سبی ایسه فقرات کلامیه دن برینك اتقطاعی دیکرینك
اتقطاعه تعلیق ایدمك ذاتاً لسانمك شیوه سنه توافق ایتمدیکله
برابر برده فقرات مسجعه بیننده کی فاصله زمانیه نك اوزونانی
موسیقیده صباحلین نقصان بر اقلمش بر نغمه نك اقشاملین ا کمالی
کبی بر حکم آلمسی ماده سیدر ظن اولنور .

(۵) فقرات مسجعه اره سنه کیرن جمله لر بیننده دخی مسجعه
رعایتدن عبارت اولان (سجعه اندر مسجعه) - که بوندن بر بچق عصر
اوله کنجه قدر یازلمش شیلرده هیچ کورلمزکن انشای قدیم
مقطعك شمدیکی اسلوب مسلسلله تحولنده تحدث ایتمشدر - اگر
ایکی مرتبه یی تجاوز ایتمز و مسجعه اولان جمله لر اوزون دده اولمزسه
بأس یوقسه ده اوچ مرتبه سی - و باخصوص جمله لر مطول
دخی اولورسه - آهنگ افاده یی کرکی کبی اخلاص ایدر که بونی ده
مثال آتی افهام ایدر :

«الحاصل ذات ملك سمانی یالکیز کندم ایچون دکل بتون زمره
مستندان حقنده عالم معنادن مؤکل بر نصیر مشفق اولق اوزره بالنتقی (مشفق
بر خلق نافع همچو آب) وصف جمیلنی شان عالیترینه لاحق و صادق (۱)
و بوخصایص فطریه اوزرینه و طائف انسانیتی دها زیاده اتمام و ایفایه
موفقیت جلیله لرینی تسهیل ایده جك مراتب ترقیاتك منتها سنه قدر واصل
(۲) و تناهیدن مصون بر عمر جاوید (۳) و تجلیات الطاف مترادفه یه مقرون
بر فیض خاص عدیم الدید (۴) ایله ابدیاً مظهر شادی غیر منفصل (۲).

اولی دعاسنی استکثار مناقب جمیلہ لری وظیفہ سیلہ برابر ادارہ و تذکارہ
جدیر ولایت () بولہرق ...»

آثار جدیدہ عزت

فی الحقیقہ بودرلو تداخل اسجاع فضولیدہ ، ویسیدہ ،
ترکسیدہ یوقدر. و بو جہتلہ آثار قدما مسجعیتی اعتباریولہ
صکرہ لری اسلوب مسلسل اوزرہ یازیلان آثار مسجعہ یہ مرجح
عد اولتور .

ها کرچک اونو تیمہلم :

ترجہ الفاظ ایلہ یاییلان سجعلر ایچندہ کوزلی پک نادر درکہ
او نوادر دن بریسی وبلکہ برنجیسی شو فقرہ ادیبانہ در :

«خزان تقدیر حزین ایسه بہار اونستبدہ روح پرورد. وقتا کہ نیسان
حلول ایدر، ہرشیدہ بر بشقہلق کوریلور. ید قدرت خزانک زہری
روز کارلریلہ قورومغہ یوزطوتان آغا جلرک ہپسنہ روح سرپر. طراوتدن
برر تاج کیدیرر. ہر طرفدہ موج موج چیچکلر آچیلیر (!) ہر چیچکلدن
رنک رنک نورلر صاچیلیر (!) .»

سجع حقندہ یوقاریدن بری بیان اولسان قیود و شروط
ترصیع حقندہ برشی دیمکہ محل براقدی ظن ایدرم .

— بر استطراد —

انشا پردازان اسلافک و خصوصیلہ آنلرہ علی العمیا مقلد
اولان معرفت فروشان اخلافک تسجیع کلامہ ویردکلری اہمیت
وسائر صنایع بدیعیہ نک جملہ سندن زائد اولدیغہ میدانده بولنان

اثر لری شاهد در. شو قدر که بوحال عند القدا ادبایه مخصوص
بر عادت جاریه ایکن صکره لری الی قلم طو تاندرک جمله سیچون بر
علت ساریه حکمنی آلدیغدن مثلا دولتک ضبط وقایغه مأمور
اولان مورخ رسمیلره وارنجیه قدر عموم مؤلفلر هر نوع آثار
خامه لرنده و تألیفه الی ایرمیان صنوف کتاب ایسه آرد صره
مدید و منفرد واسطه عرض هنر عدایتدکاری خلوصنامه لرنده
سجسز بر جمله قاچیر مزاولمشلر ایدی. بونک دها زیاده رهین
غرابت اولان جهتی اسلوب قدیم مقطعلک شمیدیکی طرز مسلسله
تحوئلدن صکره دخی دوائر رسمیه دن یازیلان محررات عادیه ده
ینه بر آراق سجج التزام اولمش اولسی کیفیتدر.

حالبوکه سججک اسلوبجه مضراتی فائده سنه غالب یعنی ،
موضوعنک طبیعی مساعد اولوب اولدیغنه دخی باقلمقسزین ،
هر نه یازیلیرسه هر سطر نده بر ایکی سجج بولمسنی التزامدن لفظ
ومعناجه انواع تقایص و قبائح مترتب اولقله برابر الای الای
استعاراتک تعاقب وتوالیسندن تشکل ایدن اسلوب قدیم مقطعه
نسبه بسیط وساده عد اولته بیلان شمیدیکی طرز مسلسل ایچنده
کثرت اسجاعک هیچده یاقشمیدیغی وتکلفسنلک الیبوک مزیتی
اولق لازم کلان کتابت رسمیه ده ایسه سجج چوق دخی اولسه
ینه غریب کورندیکی جهتلرله کرک محررات رسمیه و کرک هر درلو
آثار ادبیه مزجه شو مانعه فصاحت و بلاغتنک تأثیرات مضره سنی
محو وازاله یه همت اربابنه واجب اولمشیدی.

عصر اخیرده بر برینی متعاقب مساند اقتداره کلان ومهارت ادبیه لرینه آثار قلمیه لری برهان اولان عاكف ورشید و رفعت وفواد پاشالرك باب عالیجه رسماً اجرا ایتدكلى تنبیات وتبشبات (*) و طرز جدید ادبك واضع اساسی ، شناسی مرحوم ایله ، معماری حسن طبیعی اوبنای مینه طرح آرایش وزیبایش ایدن ، کمال بلك دخی هوسکاران حسن انشایه قارشی خارجاً میدانه قویدقلى امثال ومواخذات سایه سنده سجع مراقی ارباب قلم اده سنده بر درجه یه قدر زائل اولدیسده مطلوب تمامیه حاصل اولدی .

بو کونکی کون مثلاً عاكف پاشانك ، الك اولکی لطافی ساده لکنه عائد اولان ، تبصره سنی - الك بیوک مزیتی هر فقره سنده بر ایکی سجعك اجتماعدن عبارت بولنان - معهود کهنه منشأته

(*) پدرم رجائی افندی مرحومك قلمه الدینی بر مسوده رسمیه نك کنارینه مشارایه رشید پاشا سرخله شو عباره فی یازمشیدی « تصویب وتسریب سجع لرینی برلشدیرمك ایچون مصلحت افاده صحیحه وسلیسه بولندن چیقارلقدن وعبارله تعقید اولنقدن ایسه ساده جه تعبیرات وحسن افادات طریق التزام بیورلسه دهها مناسب اوله جنی . »
اوزماندن بری ایسه « تصویب - تسریب » سجعك عموماً استعمالدن ساقط اولسی پاشانك کرامت قلمیه سنه عائد موافقیاتدن دلکسه غرائب اتفاقیاتدن عد اولنقه لایقدر .

برده علی العموم محررات رسمیه نك منقح وساده عباراتله موضع صورتده یازلسی وخصوصیه بولنده قطعا سجع التزام اولنماسی ۱۲۶۲ تاریخنده مجلس والایه تحت قراره التمشدركه بوقراری حاوی مضبطه صورتی ، محرری اولان ، رفعت پاشا مرحومك مطبوع مجموعه اثارنده مندرجدر .

رجحان مطلق ایله ترجیح ایدنلر عکسنی ادعا ایدنلردن البته
 دون وربط کلام کبی اگ عادی قواعد انشائی و بلکه اصول
 املائی اوکرنیمان برچو جونک پدربنه ویا والدهسنه برمکتوب
 یازدیغی زمان اگ اولکی همتی (درکار) ی (آشکار) ه سجع
 دوشورمک جهته معطوف اولدیغی کورمکه ممنون اولانلرایسه
 بو حالدن متأثر و محزون اولانلردن اه اعلم برقاچ قات افزوندر!
 مع مافیله بزده دخی امید اولندیغی وجهله بی غرضانه و کر چکدن
 ادبیانه و حکیمانہ مؤآخذات سایه سنده بر کره ذوق بلاغت و تمیز
 ادبیانه دینیلان شیلر حقیله انتشار و تعمیم ایدنجه او مقوله تکلفات
 زائده و تصنعات بلا فائده یه طرفدار اوله جقلرک النادر کالمعدوم
 و اسالیب و ادبیات عثمانیه نک نجابت و اصلته لایق محسنات معنویه
 و تزیینات صحیحہ لفظیه ایله فائده بخش خصوص و عموم اوله جنی
 بی اشتباه و بوکا ادبیات مزجه او وقت ایچنده وقوعه کلان ترقیات
 کلیه بر بیوک کواهدر .
 انتهى .

— وصف تحسینی —

وصف تحسینی دیدیکمز شی موصوفک تعیین ماهیتی ایچون
 دکل انجق تزیین افاده مقصدیه ایراد اولنان صفتلر، وصف ترکیبیلر
 و یا خود بونلرک مقامنه قائم اوله جق تعییرلر درکه قاعده زواندن عد
 اولنه بیلیرسه ده فائده ادبیه جه اهمیت مخصوصه بی حائر دلر .

عبدالحق حامد بکک « صحرا » سندن :

مثلا آفتاب (عالمتاب)

عزم مغرب قیلنججه، ظامت شب

چهره عالمه چکر پرده ؛

برسکوت (عمیق) اولور پیدا ،

صانکه خوابه واریر بتون اشیا .

عکس برف زمانه پرورده

کورینور وجه لیل (اسمرده)

نشیده سنده کی (عالمتاب - عمیق - اسمر) و صفلی و شیخ غالب

مرحومک « حسن و عشق » ندن :

بوشعر (تری) او قورکن اول ماه

برصوت (غریب) ایشتدی ناکاه

بر طوطی سبز آل (منقار)

بر شاخده ایلر آنی تکرار

کیم دختر شاه چین او خونریز

بو باغه کلور چو صبیح (کلبرز)

بیتلرنده دخی (غریب - سبز - آل منقار - کلبرز) سوزلری

تزیین کلام ایچون اختیار اولنمش اوصاف تحسینیه دن اوله رق

بونلر افاده دن طی اولنمق لازم کلسه معناجه واقعا بر نقصان

ترتیب ایتمز . شو قدرکه وزن عروضدن قطع نظر بونلرک شعریجه

حائر اولدقلری رنگ لطافت ، رونق تصویر دخی قالماز .

وصف تحسینی شعر مخصوص اتندن دکلدر . بونک نژده دخی

بک اعلا یا قشیدیغنی اشاعیکی فقره لردن اکلایه بیلیرز :

« هله کوشکی قوجاقلیه جق کبی اوزرینه مستولی اولان صالحم سکودایله

یا پرافرینک اره سنده کچمکده اولان انوار ماهات - بار حسرتله بلی بوکیش
سودازده در که یارینک قارشینده یابرجای قیام اوله رق پریشان صاچلرله
جمالتی نگاه استرقا بدن صاقلامغه چال شیر . لبال وصالده مشاطه حسن و آن
اولان ماه (منیر) ایسه او عاشق معشوق ادانک کیسوی (تارومارینی) شانۀ
الماس ایله طاریبور - تخیلیه وصف اولنسه لایق ایدی .

کمال - انبیا

انسانک (الدقیق) حساباتی - افکارک (الدعلوی) در جاتی تشریحاتیله ، تفصیلاتیله ،
کالیله تیاترو کتا بلرنده کوریلور ، افکارک شاعرانه و اقتدار ادبیانه تک از کزاده
مهارت نمای (کمال) اولدینی برلرتیاترو رساله لریدر . ایچنده او یله (فیضاقیض)
بهارلره تصادف اولنور که هیجان ایله چاریندی بر کوکل او تماشای (روح افزانک)
قارشینسه کچوب ده ساعت لرحه لذت لره صفالره غرق اولیق ممکن دکلدور .

ادبیات جدیده (برنازنین) دلربادر که غریبک کالات ادبیه سی استاد حکمتی
و شرقک همت و فصاحتی مشاطه حسن و آئیدر .

سامی پاشا زاده سزایی بک

هر حالده موصوفلرینک ملایمی بولسان احوالی مین اولیق
صفت کاشفهلری اولان (وصف تحسینی) لردن بشقه ادبانک
اره صره استعمال ایتدکلری برنوع و صفلر ده اواردر که ظاهرده
اوته کیلره بکزر سه ده بونلر تزیین کلامه عاندکل مجرد خیالده کی
غزابتی ، تصورده کی نکته و لطافتی کوسترمکه مخصوص اوله رق
بناء علیه افاده دن حذفلری بروجهله قابل اوله مز . نشیده
آتیده کی (مظلم - روشن - پر نور - خوشبو) و صفلری کچی .

مطلق بو برده اولسون زولم

خورشیدم ایشته قارشیده غارب

خورشید او لکن خورشید مظلم

مشرق قرارمش ، یا عقدہ مغرب
 ماتم لباسم عکسیلہ کلشن
 بر لیل ایسہ مدہ بر لیل (روشن)
 ہپ بشقہ بشقہ ازہار آچلمش
 نخل املی چشم نزارک ؟
 بکنزر شہابہ سنک مزارک
 دوشمش زمینہ نوری صاچلمش !
 کوکی یارلمش یارب نہ در بو ؟
 ازہار (پرنور) انوار (خوشبو !)

شعرده اکثریا اکل وزن ایله برابر نکیں قافیہ لر بولدی ریمق
 ونثرده ایسہ پارلاق پارلاق سجعلره مدار اولمق جہتیلہ لسان
 ادبمک لفظہ حقیقہ " پک فیضلی وسائط ترینیہ سندن بریمی
 اولان وصف تحسینی سوزجه مطلوب اولان اهنک سلاستک
 خصوصتہ دخی خیلیدن خیلی مداردر .

مثلا امیر نوروز ترجمہ حالتدن : « غازان بہادر - کہ زور بازو دہ
 زمانک فریدی ایدی » اثنای کیرودارده امیرہ راست کلہرک
 اندہ بولنان ویارم قنطار اغراغندہ اولان کرز (اہنینی) برشدت
 فوق العادہ ایله کوکنہ اوردیسہ دہ . . . « فقرہ سیلہ
 ینہ اوکتابدن : « غازی عظیم الماثر الینہ خدمت دینہ صالح
 بویلہ برواسطہ کچجہ ہان آنی ریاست ادارہ یہ کتیرمک وبارقہ
 افکار حق پرستانہ سنی ضیای مہر (منیر) کبی عالم بالادن نشر ایتمک
 تصورندہ بولندی « فقرہ سندہ کی (اہنین) و (منیر) وصف لری بولنمہ
 سوزک اهنک لطافتی بیاغی بتون بتون انتفاایدہ جک کبی کورینور .

اشاعیکی شعرلرده بولنان وصف تحسینیلردن بو حقیقتدها
واضح استنباط اولنور ظن ایدرم :

جهانبان یکانه آفتاب آسمان سایه
خداوند زمانه مسند آرای نکوکاری
بساط هفت اقلیمک چراغ عالم افروزی
سریر نه رواقک پادشاه ماه دیداری
خدییو نامور آرایش تخت سلیمانی
بیهانگیر مظفر صف شکاف رزم کراری
علی رزم و سلیمان کوبه سلطان عثمان کیم
روادر طاق عرش اوزره اصلسه تیغ خونباری
نفی

عالم حیات نو بولور جانلر باغشدر دمیدم
انفاس روح اللهدر کویا نسیم صبحدم
صحن فلکده جلوه کر طاوس زرین بال و پر
باغ جهان پر زیب وفر عالم کستان ارم
.....

مشکین نسیم اولدی هوا عنبر شمیم اولدی صبا
کلزاره کلسه غالباً اورمن خنتدن نافه دم
باد سچردن خوش نسیم خلق خداوند کریم
سلطان عادل خان سلیم شاهنشاه صاحب کرم
کیخسرو جمشیدفر جمشید کیخسرو کهر
دارای اسکندر ظفر اسکندر دارا چشم
خورشیدوش پر نور وفر ناهیدوش روشن کهر
کبوان صفت عالی نظر شاهنشاه انجم چشم
باقی

(وصف تحسینی) نك اك چوق استعمال اولندينى يرلر
تصاوير شاعرانه بي حاوی اثرلر درر.

— ایجاد و ترویج الفاظ —

ایجاد الفاظ تعمیرندن اکلايه جغمز معنی لغت کتابلرنده
اصلا یری بولنمیان کلماتی کیفی اوله رق یکیدن تشکیل واستعمال
ایتمک دیمک دکدر. آنجق کلامده اکثریا یکی ونکته لی برفکری
برطرز نوین وخوش آینده ایله بیان ایچون ترکیب وانشاسی
اعتباریله بتون بتون ناشینده تعیر ایراد ایتمکدر.

کندیلری ترکیب وتشکیل ایدن لغتله ذاتاً موجود وحقی
مأنوس اولوق اقتضا ایدن او درلو مرکبات محضاً صورت
ترکیه لری اعتباریله درکه ایجاده نسبت اولتورلر.

ایجاد الفاظک مقالات ادیبه بی نه درجه لره قدرشعسه دار
لطف ایلدیکی آشاغیکی فقره لردن آکلايه بیلیرز:

«امیر مجاهد بوهمت «تغیر ناپذیر» بینه نظراً جوهر صلابتدن مصنوع
برهیکل عنصری نه درجه نوادر روز کاردن عداوانسه روادرا!»
کمال - ترجمه حال امیر نوروز

«امیرک جلادت» رسم پسندانه «سینه برطاقم مهاجمات شدیدده دنصکره
غلبه محمود غازان طرفده قاهره قایدوخان فرقه سی هزیمت کلیه ایله
رجعت ایلدی.»

کمال - کذا امیر نوروزدن

« . . . و بر قوجه زور بازوی عرفانیله ایستدیکی شکله کتیرمک استعدادینی حائر اوله رق وجوده کلان فاع باروت کبی بر قوه «مقاومت سوز» ی طولیچلیق صنعتنده اجرا ایلدیکی تعدیلات و کالات ایله اساسجه نك هر نوعنه تفوق ایده جک برحاله طقوزنجی عصرده کتیرمشدی.»

کمال - جزمی

«بوملعونه ایسه دهها صاغ ایکن آرزوسنی جادیلره اسناد اولنان قان ایچمکه، جان باقعه حصر ایلمشدی. گاه پریشانک شاهانه جمال «عالم تسخیر» نی، نازنده ادای (روح ائتلافنی) کندی لطافت پڑمده سنه قیاس ایدر، عادل کرای نظرنده کنسینک اکا تفوقنی آخر خریفک اول بهاره رجحانی کبی محالآدن بولور و بو یأس ایله عمر کدشته سنک هر دقیقه سنی کندنجیه بر دوره ممت بیلیردی.»

«مخمرده مزارندن قیام ایدن (التفات پروردگان) الهی کبی تعریفی ناقابل بر شوق ایله یتاغندن فرلادی.»

کمال - جزمی

«اوجهته بر (خرم بهار سعادتده) کوکده انفلاق سحرک، یرده کشایش ازهارک لطائفیه خیالات عاشقانه سنه مستغرق اولمش برسودازده یه اوزاقدن آقوب کیدن چایلرک چاغلدیسی نصل کلیرسه پریشانده مجلسک محاوره سی او یولده تأثیر ایدردی.»

کمال - جزمی

«رنک طراوتی هاله ده پنبه لکنی کوسترن انعطاف ضیا قدر دلقرب بر لطافت - جاذبه جمال وزینت اندامی بارقه مهتابدن برالیه الجمال تصویری دوکلشده سمانک اک رنگین اک (نجم آلود) بر پارچه سنه بورنش طن اولنه جق قدر نظرربا بر بدیعه ایله قارشیسنه او توران پریشانی کورنجیه.»

کمال - جزمی

شومونه لردن آکلاشیله جنی اوزره ایجاد الفاظده بری معنایه،

دیگری لفظه عائد اولمق اوزره ایکی مزیت آرانیلیر : مزیت معنویه ، احداث اولنان ترکیب موجدینک فکر و مقصدینی دیکر مأنوس اولان تعیرات والفاظدن دها بلیغانه، دها پارلاق برصورتده مفید اولمندن ، مزیت لفظیه ایسه ترکیک لفظاً سهل و آهنگدار ورنکین بولمئسندن عبارتدر. بوحاله کوره کمال بک افندینک ایجاد ایتدیکی تعیر جملهسندن اولان « موانع بر اندازانه » ترکیب سهل التللف اهلدیغی ایچون قصورلی عداولتورلر. شوراسیده بیتمک لازمدرکه موقعنده اولیان ایجاد الفاظ بیان اولنان مزیتلری حائر دخی اولسه ینه مقبول صاییله مز.

اقتضاسنه کوره جابجا ایجاد الفاظ ایله ترین کلام ایتمک فوق العاده برذوق ادبه، اشیری بردقت افکاره، نهایت درجهده ظرافت طبعه، حسن خیاله مفتقردر .

ایجاد الفاظ طرز جدید ادبه مخصوصدر ظن اولمسون . آثار قدماده دخی مؤلفرینک اثر ایجادی اوله رق پارلاق پارلاق برطاقم تعیرلره تصادف اولتور.

از جمله نایبک فقره آتیه سنده کی « خداپسند » ترکیب موجدانه سی خصوصیه استعمال اولندیغی موقعه نظراً کندی کندیسه وصف اولغه لایق تعیرات نفیسه وسلیسه دن اولدیغی انکار اولنه مز .

«نوبت شهادت زیاد بن السکنه انتقال ایلدکده ستمکاران آهن دل اول نخل برومند ایمانی زخم تیغله آرایش فرش میدان ایدوب میوه پیش رس رأسین چیده انکشت شمشیر ایتمک صددنده ایکن اشارت سلطان رسالت

علیه الصلوة والسلامه بریچه چاڭکخیزان تیز دست اسلامیان کفاردن
 ربوده دوش اهتمام ایلدیلر . محبوب بارگاه قدس علیه الصلوة والسلام
 حضرتلری اول عالیخت مسعود العاقبتک سرسعادت مندین کنار مبارکته
 وضع ایدیجک دست نظره واپسین کلچین جمال «خداپسند» محمدی ایدرک
 سیر شکوفه زار نعیمه طیران ایلدی .

بوفقرده کوردیکمز «پیش رس» تعیری دخی اوزمانه نسبتله
 الفاظ جدیدهدن ایسه کهنه برفکری افاده یولنده ویاقتقسز
 برصورتده استعمال اولنمش اولدیغیچون حکملی عدایتدک .
 سامی پاشا مرحومک رموزندن شو پارچه ده کی (علین
 پرواز) دخی تعیرات جدیدهدن اوله رق کلامی خیلدن خیلی
 تزیین ایشدر :

« لکن انوار معارف توحید ایله قلبی معمور وانبساط صلاح وعفته
 هروقت وساعتی مسرور اولان پاکان درگاه آله عندالنوم وعندالانتباه
 فرشتهکان [علین پرواز] ایله همراز و همراه اولورلر .»

اثار شعریه نثر قدر ايجادالفاظه مساعددکلدر . بونکله برابر
 فضولی کبی تقی کبی ندیم کبی شیخ غالب کبی سخن آفرینانک
 اثرلری قارشیدیریه جق اولورسه زمانلرینه کوره برطاقم یکی تعیرلر
 کوریلورکه بونلر کندیلرینک اثر ايجادی اولدیغنه دها یوقاریکی زمانلر
 طوغری چیقلاذیغی حالده هیچ برشاعرك ویا منشیانک سوزلرنده
 کوریه مامسیله استدلال اولنور . اخلافه کوره ایسه اوتعیرلرک
 یکیلدی رفته رفته زائل اوله رق هله برچوغی بو کونکی کونده بین الادبا

عادتا تعیرات روز مره صرہ سنہ کچمشر . نته کیم کمال بک
افدینک دخی بعضیری ارانہ اولنان الفاظ موجودانه سندن بالنسبه
قدیم اولان برطاقی الحاله هذه تعیرات ما نوسه دن اولمشر .
فقط هر حالده فضیلت ایجاد اربانه عاندر .

وسط حالده بولنان شاعر لر ، منشیلر دخی بعضاً ایجاد الفاظه
قالقیشیر لرسده اکثریا موفق اوله مز لر . از جمله شعر ادن ثابتک
ظفر نامه سندن :

حشر درحشر صف بصف طور دیلر

حشر درحشر اوزکه دیوان ایدی

مصراع لر نده - شاعرک غالبایک بکنه رک - استعمال ایتدیکی (حشر در
حشر) تعیری برنوع اثر ایجاد صایلسه بیله یوقاریده بحث ایتدی کمز ایکی
مزیتک ایکی سندن ده محروم قالدق دن بشقه (حشر) کله سی ساکن
ایکن متحرک قیلنمق کبی برغلط تحکمی ایله ده آلوده بولنیور .
شیخ غالبک ایسه :

والحاصل اوچیش موج در موج

صد رنگه کلدی فوج در فوج

الوانله هرکروه یکتا

انوار مجسم ایدی حقا

پرتولری قیلدی رنگ در رنگ

انوار خیالی جنک در جنک

شعرندن برنجی و اوچنجی بیتلرده کی (موج در موج) - (فوج
در فوج) - (رنگ در رنگ) - (جنک در جنک) تعیرلریده اثر

ایجاد عداولت مقبجه ثابتك «حشر در حشر» ندن اهمیتلی دکسه ده
هیچ اولمزه بونلر اوتنه کی کبی مناسبتر و صغوق ده دکدر .
یکی برفکر افاده سیچون برکله بی لغتجه مقرر ویا خلقجه
معروف اولان معنایه ازچوق مغایر برمعناده استعمال ایتک دخی
ایجاد الفاظ توابعنددر .

(اوراق پریشان) ده مندرج : «صعوبت ایسه سلطان سلیم
کبی عظمتی صحیحاً عجایب عالمدن معدود اولان برتمثال تاریخینک
هیئت مجموعه سنی کوز اوکنه کتیرمکدر» فقره سنده و (طارق) ده
مندرج : «دمینکی لطیفه لر برطرف، قزم کرچکدن برتمثال
خوارقدر» سوزنده بولنان «تمثال تاریخی» و «تمثال خوارق»
ترکیبلی کبی. چونکه تمثالک هر کسجه بیلنان معناسی (صورت)
اوله رق بوراده ایسه لغتک بر بشقه فکر جدیدی متضمن اولدنی
محتاج اخطار دکدر .

یوقاریده کچن برمثالده کی «هیکل عنصری» ترکیبی دخی
بوقییلنددر . مؤاخذه ، هائله ، فاجعه ، حسیات کبی لغتله - که
زمانزده هربری بر بشقه فکرایله استعمال اولتمقده در - بتون
ایجاد الفاظه عائد اولور .

(۲) ترویج الفاظه کلنجه بوده ذاتاً مستعمل اولیسان
ویا خود مرور زمان ایله منسی واستعمالدن ساقط اولان تعیرات
و کلماتی بر صورت حسنه ده یکیدن استعمال ایله رواجیاب ایتمکدر .

مثلاً ترکسینک: «جیش عمرم کثیر الزحام آدمیان ساز
وسلب صورت و جثماندن عریان اولدقلری حالده...» عاره سنده
استعمال ایتدیکی (عمرم) تعیرینی بوقدر سنه لردن صکره کمال
بکک دخی بیت آتیده و بر صورت حسنه ده اوله رق استعمال
ایتمی ترویج الفاظدن معدود و بوتعیر جدید ایله شعرینک کسب
ایتدیکی رونق بیاندن مستغیدر .

بر حزب قلیل ایدی معینم

اعدا ایسه لشکر عمرم

بوندن بشقه بوکونکی کونده ادیب مشارالیهک اثارنده کورلمکده
اولان (صائل) کبی (بادره) کبی لغتله و براز و قندنبری عموماً
قوللانقده اولان (اتخار) کبی (عائله) کبی (تشریح) کبی
کله لر زمانمزده رواج بولش تعیرلردن دکیدر؟

ترویج الفاظ لزوم شریطه سنه موافق اولورسه نتیجه بخش اولور.
یوقسه لغت کتابلرینی قارشیدوب ده بر طاقم ایشدلماش سوزلری
هیچ بر لزوم دخی یوق ایکن استعماله قالقشماق فائده سزدر .

— خاتمه —

عجبا اول امرده برلسانک قواعد عادیه و ادبیه سی تعیین و تدوین
اولنورده صکره خلق او قواعد توفیقاً می سوز سویلر وادبا
دخی اثارینی اکا کوره می یازار؟ یوقسه ابتدا خلق برلسان ایله
متکلم اولور وادبیه سی دخی اولسانده اثارینی میدانده اثارده بعده

فصحانك طرز، تکلمندن قواعد لسان وادبانك آثار بدیعه‌سندن
دخی قواعد ادبی استنباط و استخراج اولور...؟

شبهه یوقدرکه طوغری اولان ایکنجیسیدر. بو حالد بزم
عثمانلیجه برسان ایسه انک حقنده دخی بوقاعدۀ طبیعی جاری
اولق و بناء علیه لسانمک صرف و نحوی و بیان و بدیعی (یعنی
بلاغتی) دخی کندیسندن چیقارملق لازم کلیردی.

ایشته مؤلف حقیر بو حقیقی دأمدار خاطر ایلمسندن طولاییدر
که - شوخاتمه ایله قسم اولی رهین تمام اولان - اثر ناچیزانه‌سه
درج‌ایتدیکی قواعد ادبی، آثار قلمیه‌لری ادبیات ملیه مزه بحق
شرف و یرن، اعظم ادبامک آثار بدیعه‌سندن اخذ و وضع ایدرکی
یازمغه چالشمشدر.

بودرلو قواعد ادبیه عربده ذاتاً یک مکمل اوله رق موجود
و مضبوط بولندیخی حالد بزم ایچون بونلری یکیدن یازمغه و بر
طاقمک اصطلاحات و تعریفاتی تغییره نه احتیاج وارایدی؟ دیانلره
جوابم شوندن عبارتدر: اوت بند کزجه احتیاج یک قطعی ایدی کاشکی
او احتیاجی کورمه ایدم ده یکیدن رشی یازمق ایچون بر چوقق تبعات
مزعجه ایله سه لرجه اوغراشه جفمه حاضر ترجمه سی موجود اولان
مطولی خلاصه ایله ایشک ایچندن چیقویره دیدم! لکن نظمده، فقط
تعقیده دوشولمامک و سوزک طبیعی لکنه دخی خلل گلامک شرطیه،
ایستدیکمز کی تألیف کلام ایدوب طوریرکن ارتق معانیده کی ذاتاً بش
یاشنده بر چوجمک ده یک اعلا تقدیر ایده بیله جکی تقدیم و تأخیر موافقی
اوزون اوزادی به تعیین وارانده کی عبثی دوشونن و بزم لسانده

کنایه تعبیرندن عمومیت اوزره اکلاشیلان معنی ساده جه مفهوم مخالفنی قصد ایله سوز سویلمکدن عبارت واکثریا تعریض ایله همپا کیدر بر قاعدهٔ بلاغت اولدینی حالدده بونی عربک قواعد بیانیه سندن اولان وبتون بتون بشقه بر ماهیتده کوستریلان کنایه یه حمل ایتمک طوغری اوله میه جغنی ملاحظه ایدن واستعاره بجئی اوقدر تقسیمات و تعریفات دخی بوغشمسزین بر عثمانلی چوجوغنک اکلایه جغنی کبی ساده ومطرد بر یولده اکلاتمق امکائی متفکر اولان وجناس کبی قلب کبی هیچ فائده سز برطاقم صنایع لفظیه یی، مجرد عربک بدیعنده بولندیغی وقدمای ابدادن بر چوقلرینک دخی برتهالک تام ایله قبول واجرا ایتدکاری ایچون بو کونده بلاقید و شرط عینیه وتمامله قبول ونقل ایدیویرمک، ادبیاتمک حال حاضرینه کوره، جا تراولسه بیله ثمره بخش اولور شیردن بولندیغنی تأمل ایدن والحاصل - عربجه دیمک اولندیغنی تسلیمده چاره سزک درکار اولان - عثمانلیجه نک قواعد ادبیه سی دخی کندی طبیعتنه، مزاجنه، حالنه کوره تعیین وتدوین ایدمک اقتضا ایده جکی اعتقادندن کندیسنی اله میان بر آدم ایچون بو یوله کیتمکدن بشقه چاره یوق ایدی .

بوفادادن اثر احقرانه مک حاشا مکملیتی، قصور سز لغتی، احتیاجه تمامیه موافق و یاسا ترامثالنه فائق اولدیغنی زعم ایلدیکم کبی بر حکم چیقارمق شیمه انصاف و مروته یاقشمز. بنده کز نهایت درجه ده عجز می ییلانلردنم. بو عجز ایله برابر لساتمک و خصوصیه ادبیاتمک قواعد و ضوابطنه دائر یازیله جق شیئک بو یولده اولسنی آرزو

ایدرم. ایسته بو آرزو نتایجندندرکه (تعلیم ادبیات) غالباً برچوق
افکاره کوره بتون بتون پریشان، احتمالکه بعض فکره کوره
اولدقجه مرتب بر صورتده میدانه چیقدی !

شمیدیلک بو بر چغیردر، فقط کرچکدن سرمایه دار علم
وادب اولان قلملرک مسلوک قدم اهتامی اولورسه ادبیاتمزی مرکز
کاله ایصاله قابل بر طریق اوله بیلیر امیدندیم .

نابجاعتصیب کی، عنادی مخالفت کی، اعراض واغراضدن بری
بر نظرله باقلدینی حالده تسلیمنده ترددایدلیه جک حقیقتلردندرکه
شیمدیکی حالده لسائمزیک قارمه قاریشق، ادبیاتمز ایسه پک مختلف
الاشکال بر حالده در. مع مافیله سائر ملل متمدنه کی بزده لسائمزله لایق
اولدینی قدر اهمیت ویررک اصلاح واکانه حکیمانه چالیشیرسه ق
عثمانلیجه فنون و ادبیات ایچون لک برنجی لسائزلردن معدود اوله جق
درجه ده حائر اولدینی استعدادک انارینی پک از وقتده اظهاره باشلار.
فقط برلسانک اصلاح واکالی تشبثات جسیمه دن برایش اولدیغنه
کوره بوبابده افرادک- اکثریا یکدیگرینه بکزه مز صورتده کی-
آمال و آراسی نتیجه بخش موفقیت اوله مز. بونک ایچون البته بر
انجمن دانشه لزوم قطعی کورینور. خصوصیه لسان بحثنده
اوله برهیئت علمیه نک مذاکره سنه معلق قالمش برطاقم مسائل
اساسیه واردرکه اعتقاد احقرانه مه کوره مسائل آتیه دنخی او جمله دندر:
(۱) لسان عثمانیده تداول ایدن کلمات والفاظ مفرداتیجه
علوم و ادبیات ایچون کافیمیدر دگیلدر؟

(۲) عثمانلیجه ایچون آریجه بر لغت کتابی ترتیبی لازم میدرد؟
لازم ایسه نه اساس اوزره یا بللدر .

(۳) روحانیاته، اخلاقیاته دائر بک چوق دقایق فکریه بی افاده
ایده جک تعبیر بولمقد ضرورت چکر کن مثلاً ارسلانک عربیده،
فارسیده موجود اولان اوتوزاییکی درلوا سمنی بلله مکّه دائماً محتاج
اولوب طوره جقمی بز؟

(۴) املا مسئله سی هر کسک کیفه می تابع اولوب کیده جک؟
وبونک ایچون قواعد مطرده تعینی قابل دکلدر؟

(۵) قاعده جه، شیوه جه، اصول بلاغتجه بر برینک عینی
اوله رق دنیاده ایکی لسان بولنه بیلیرمی؟ بر لسان دیگر بر لسانک
اصول فصاحت و بلاغتجه محکوم و فرمانبری بولندجه اولسان
ایچون ترقی ممکن اوله بیلیرمی؟

(۶) عرب و عجمک قواعد مخصوصه سندن بزده جریانی لابد
اولانلر هانکیلریدر. وبونلر ترکیه نك صرف کندی قواعد یله
مخلوطاً می تدوین اولنمیلدر؟

(۷) عربی و فارسی لسانلری عثمانلیلرجه اعتباردن بتون بتون
ساقطی اولمی؟

ایشته بونلر کی بر طاقم مسائل اساسیه تشکیلی ترقی جویان لسانک
جمله آمالندن بولنان، بر انجمن علمینک حل و حسمنه قالمشدر.
بنده کزک زرای مخصوصه کلنجه لسانمز مفرد اتجه هم ناقص، هم
زانددر. ناقصدر: اصطلاحات فنون یله برابر روحانیاته، اخلاقیاته
دائر بر چوق شیلری افاده ایده جک الفاظ و تعبیراتک بولنه مامسی

جهتیه زائده در: برطاقم حیوانات و اشیا نك هریرینه مخصوص
متعدد اسملر ، كلكلر بولنمسی اعتباریله .

بناءً علیه نواقصی عربی و فارسیده بولدیغمز حالده
یکیدن استعاره ایله اكمال ایدر و شاید بوله من ایسه ك کندیمز وضع
ایلرز. زوائده كلنججه انلریده كلدكلری یره کوندریرز.

عربی و فارسیدن آلدیغمز لغتلر تحدید و یکیدن استعاره
ایده جکمز شیلر علاوه اولندقدن صکره ترکیه سوزلرله مخلوط
اولمق اوزره برمکمل قاموس عثمانی ترتیبی اهم مهماندر .
املانك تسبیق و تقریری قابل و بونك خللدن محافظه سی و دائماً
مطر در حالده بولنمسی تدوینی اقتضاییدن برمکمل (قواعد عثمانیه)
ایله برابر، دیدیکم بولده، بر قاموس عثمانینك وجودینه وابسته در.
هر بر لسانك شیوه سی ، طرز بلاغتی ، اصول ادبیه سی
کندیسنه مخصوص اوله رق بونلرک هیچ بریسی دیکرینك عینی
اوله مدینگی کبی عثمانلیجه دخی طرز بلاغتی ، اصول ادبیه سی
اعتباریله بتون بتون بشقه بر لساندر . (بوکا ترکیه دیمیوب
عثمانلیجه دیدیکم ایسه عربی ، فارسی ، صرف ترکیه الفاظدن
ترکب و تشکل ایتمسندن و اصل کندی قواعدندن بشقه دیکر
ایکی لساندن اخذ اولنان برطاقم قاعده لره دخی تابع بولنمسندن
طولاییدر) .

بر لسان دیکر بر لسانك اصول فصاحت و بلاغتنه تابع و فرمانبر
اولدجه ترقی ایده من . بناءً علیه لسان عثمانینك ترقیبی دخی
کندی استقلال احرارانه سنه ترک ایله اولور .

عرب و عجمك بزده جارى اولان قواعدى تفريق و قواعد
ترکيه ايله مزج اولملى و عمومته قواعد عثمانیه نامى ویرلملى و دائماً
او حکمده طوتلیدر .

عثمانیلر ایچون عربی و فارسی تحصیل الزمدر . فقط بونلر
عثمانیجه بی تحصیله مدار اولور ديه دکل مستقل برلسان اولمق
اوزره جدی بریولده و بر اصول مطرده و مستحسنه تحتده تدریس
و تعلم اولمیلدر .

بيك شکر خدايه، قسماً ايسته
آمام اثر میسر اولدی .
اولدجه نظام بولدی حالى ،
تمثیلی دخی مقدر اولدی .
عجزم بوكاده اولوردی حائل ،
توفیق آله یاور اولدی .
اقدامی ایله ی مشید ،
کوچلکار اكا محقر اولدی .
ثانیسنه ده موفق اولسون
خامه م که بوكا مظفر اولدی .

- لاحقہ -

۲۸۳ نجی صحیفہ دہ کی (ادب کلام) بحثہ راجعدر .
 بعض کلمات و تعییرات ترکیہ اولور کہ صورت املاسی ہنوز
 تقرر ایتماشدر و یا تقرر ایتمش ایسہدہ کو چلکہ یازیلیر و اوقونور
 و یا خود دیگر الفاظ ایله داعی التباسدر . ایستہ اودر لو کلماتک
 و تعییراتک یرینہ - غریب اولماق شرطیلہ - عربی و یا فارسی
 کلمہ لر استعمالندہ بر بآس اولمدقندن بشقہ من جہتہ یعنی املاجه
 بیان اولنان محاذیرہ میدان و یرمیہ جکندن طولای فائدہ بیله واردر .
 مثلاً (یریندی) و یا دیگر املا ایله (یرینتی) لفظی ترجمہ بر کلمہ اولہرق
 اقتضاسنہ کورہ ہر یردہ ایراد و استعمال اولمسنہ (ادب کلام) جہ
 بر مانع یوق ایسہدہ صورت املاسی حقیقہ چاراشیق و سزعت
 و سہولتہ اوقونمسی مشکل اولدیغیچون حین اقتضادہ انک یرینہ
 اومعادہ مستعمل و مانوس اولان (ما کل) کلمہ عربیہ سنی ترجیحاً
 قوللانمق البتہ دہا مناسب و (اصطلاح پارہلق) کی محذور لردن
 سالمدر .

اتہی

شوبحث مهم، بالفعل معارف عمومیہ نظارت جلیہ سنہ رونق
 بخش استیہال بیوریلان، دولتلو مصطفی پاشا حضر تلیرنک بودفعہ
 یعنی اثر حقیرانہ مک طبعی قرین ختام اولدینی ائنادہ مخصوصاً
 واقع اولان اخطار عالی دقہ دانیلرندن مقتبس و مستفاد بولنمشدر .

قون ادیبہ دہ کی مہارت ذاتیہ و تعمیق و تدقیق مباحثہ کی قدرت کلیہ لرینہ، تاریخ بی نظیر عالیگری دخی عادلانہ شہادت ایدن ناظر مشارالیہ حضرت لرینک مؤلف حقیرہ شویہ بر اخطارده بولمیری ظاہراً تنزل ایسہ دہ معنائیہ کنڈیلرینک قدر عالی معارف و ریلرینی برقات دھا اعلا ایلیہ جک افعال مشکورہ دن عد اولنسہ لایقدر، چونکہ بو حرکت مشارالیہ حضرت لرینک (تعلیم ادبیات) ی۔ ازہر جهت دکر سز لکنہ دخی باقمسزین۔ کمال دقتلہ مطالعہ بیوردقلرینہ دلالت ایدرک بو مطالعہ نتایجندن اولان اخطار دقایق برورانہ ایسہ وطنہ خدمت املیلہ چیقاریلان بومقوله آتارک اصحابی تلمطیف و تشویق مقصدینہ عائد بومقصد عالی دخی قدر شناسلق کبی وطنپرورلک کبی خصائل جلیلہ یہ متہیدر۔

ایشته ہم مشارالیہ حضرت لرینہ قارشی وجیبہ ذمت اولان تمکرات مخصوصہ می علناً ایفاء ہم دھا اخطارسامی معارف و ریلرینک فائدہ سن ارباب مطالعہ یہ تعمیم ایچون شولا حقہ بی تحریرہ مبادرت ایلدم۔

استاد محترم عطفولو کمال بك افندی حضرت تیرینک
تقریضیدر

سوز نه قدر مؤثر بر بدیعۀ فطر تدرکه بونجه اقوام
فاضله نك معمورهٔ عرفان بشره یادکار ایتدیکی تأسیسات عالیه
و مصنوعات نفیسه دن بیکده برینک - انقلابات حوادث -
اعماق زمینده مستور اولان پارچه لرندن بشقه بر اثرینی
براقماش ایکن آثار ادبیه لرینک - بر طاقنی بتون بتون
محو ایدن - ظلم آتشری، جهالت طوفانلری بیله بر طاقنک
حتی بر حرفنی حافظهٔ انامدن ازاله ایده بامشدر.

سوز نه قدر مؤثر بر قدر تدرکه جهانک اک بیوک
علامه لرندن برینی «ظهور اسلامده سیف شریعتہ قارشی
طوران متعصین عرب حکم بلاغته مقاومت ایده مدیلر»
مألیه شاننه ستایشخوان ایلشدر.

سوز نه قدر جاودانی بر جوهر طبیعتدرکه بیت الهی
بر قاج کره تعمیر ایدلدیکی حالده اوزرینه تملیق اولنان قصائد

سبعه دن هیچ برینک بر بیتی تغییر ایدیه مامشدر.
 سوز نه قدر مقدس بر ماهیتدرکه موجودات ایچنده
 خالق موجوداتدن بشقه مخلوق اولدق بر شی وار ایسه
 اوده نوع کلامه داخلدر.

ایشته بو علویت اعتضاسندندرکه سوز دنیاده هر
 موجودک تعریف ماهیتنه واسطه منفرده ایکن کندی
 مزیتنک بحق تعریفندن عاجز قالیور.

او برخورشید روحانیدر: ابعاد مطلقه ذی حیاتی اولان
 فکر نامحدود بشردن ضیایاش اولدیغی عوالم تصور الوان
 کونا کونی، اشکال رنگارنگی ایله نگاه ابتصاره اظهار ایدر.
 لکن ماهیتنی اکلامق ایچون آینه نظر و دریای خیاله
 عکس ایتدیرلمک ایستندجه کورینان عینی دکل نورانیلمکنی
 بتون بتون غائب ایتمکله برابر شعشعه عالم آراسنده
 مجرد ایتش بر مضطرب سایه سیدر.

او بر رسام بدایعدر: بیک درلو خیالی لوحه لر اوزرینه
 بیک درلو نظری الوان ایله - محاسن طبیعتدن هانکیسنه

اولسه - بر صورت ویرر. حتی تمثالرینی عکس مشخص
 کبی معدوم ایکن موجود کو سترر. فقط کنیدی تصویر
 ایتک ایستدجه یالکز ظواهرینی تجسم ایتدیره بیلیر. معنویانی
 ینه بولندینی عالم بالای استنارده منزوی قالیر.

یا بوجوهر علوینک حقیقتنی تامیله تصویر و بلکه تصور
 قابل اولدیغیچون خواص و اوصاف ظاهره سنی تحریدن بتیریعی
 لازم کایر؟ بالعکس بو تحریری الزمدر، چونکه ادراک بشرده بر
 سیماشناسلق قوت غریبه سی واردرکه مجردات و روحانیات
 ایچون حاصل ایتدیکی فکرلری هب او قوتله اوصاف
 ظاهره دن استدلال ایدر. ولو اوصاف ظاهره نی اولسون
 عجا تامیله تعین و تدوین ایتک ممکنیدر؟ البته دکادر.
 نامحدود اولان فکرک آثارینه بر حد وضع ایتک نصل
 قابل اوله بیلسون؟ مع مافیله انواع مخلوقاتک کافه سی
 بیلنه مدیکه چون مناقب طبیعیاتی تقسیمات فنوندن خارج
 طوتمق لازم کلیه جکی کبی محاسن کلامک حصر و تعدادی

محال اولدیفیچون ادبیاته بر طاقم قواعد وضع ایتمکده
عبث عد اولنه مز .

اما دنيله جك كه : دنيايه بونجه مؤلفين ادب كلش ،
هيچ بری - او قویوب یازمق بیلدیکی مجهول اولان -
« اومروس » ویاخود « نابغه » کبی بر اثر میدانه کتیره مامش !
- عصر مزده پك كوزل مطول او قوده بیلیر بر چوق
ذاتلر وار ، ایچلرندن بعضیلری ادیبانه ایکی سطر بر تذکره
یازمغه وشاعرانه ایکی مصرع سویلکه مقتدر اوله میور ؟
بویله مصنفلرینه ، معلملرینه بیله افاضه اقتدار ایده میان
بر فنك تدویندن نه فائده حاصل اولور ؟

فی الحقیقه هر ادبیات او قویان ادیب اولمق لازم کلیمور ،
بلکه برنجی درجه لرده ادیب اوله رق یار ادیلانلر استعداد
فوق العاده سنك آثارینی ابراز ایچون ادبیات ایله اشتغاله
محتاج اولیمور . حتی کونش ظلمتدن طوغدینی کبی اکثر
اقوامك الك بیوک شاعرلری جهالت زمانلرنده ظهور
ایده کلشدر ، بونکه برابر شوراسی شایان دقتدرکه

بر وقت مثلاً انکثره ده فنون ادبیه حقیقه مدون دکل ایش،
 ایچلرنده «شکشیر» کبی دنیا به مثلی پک نادر کلانلردن
 بر شاعر ظهور ایش؛ فقط زماننده آنجق بر قاچ ادیب
 ده وار ایش. شمدی فنون ادبیه مدوندر، آرلرنده
 بر «شکشیر» یوق؛ ایکن بر قاچ بیک مؤلف وار.

کمالات فکریه بی و او قوتله ترقیات عالمی بودرجه به
 کتیرن خاصه اصحاب ذلمک فوق العاده اولمسیله برابر ندرتی
 دکل فوق العاده اولمسیله برابر کثرتیدر.

نه حاجت! لسانزده دها بر قاچ سنه اول ادبیات
 طرز حقیقیسنه میل ایتدی، طبیعتیه مطابق بر قاچ مثال
 میدانه کلدی. شمدیکی اثرلرده کوریلان لطافت وخصو-
 صیله او آثار لطیفه بی میدانه کتیرمکده اولان سهولت
 محتاج تعریف دکلدر.

ملک ادبیاته اولان قابلیت کلیه سنی طریق استکماله
 سوق ایچون لازم اولان اسبابک بریده قواعد ادبک بزه
 مخصوص بر طرزده تدوینی ایدی، مزیاتنی افهامه نامنی

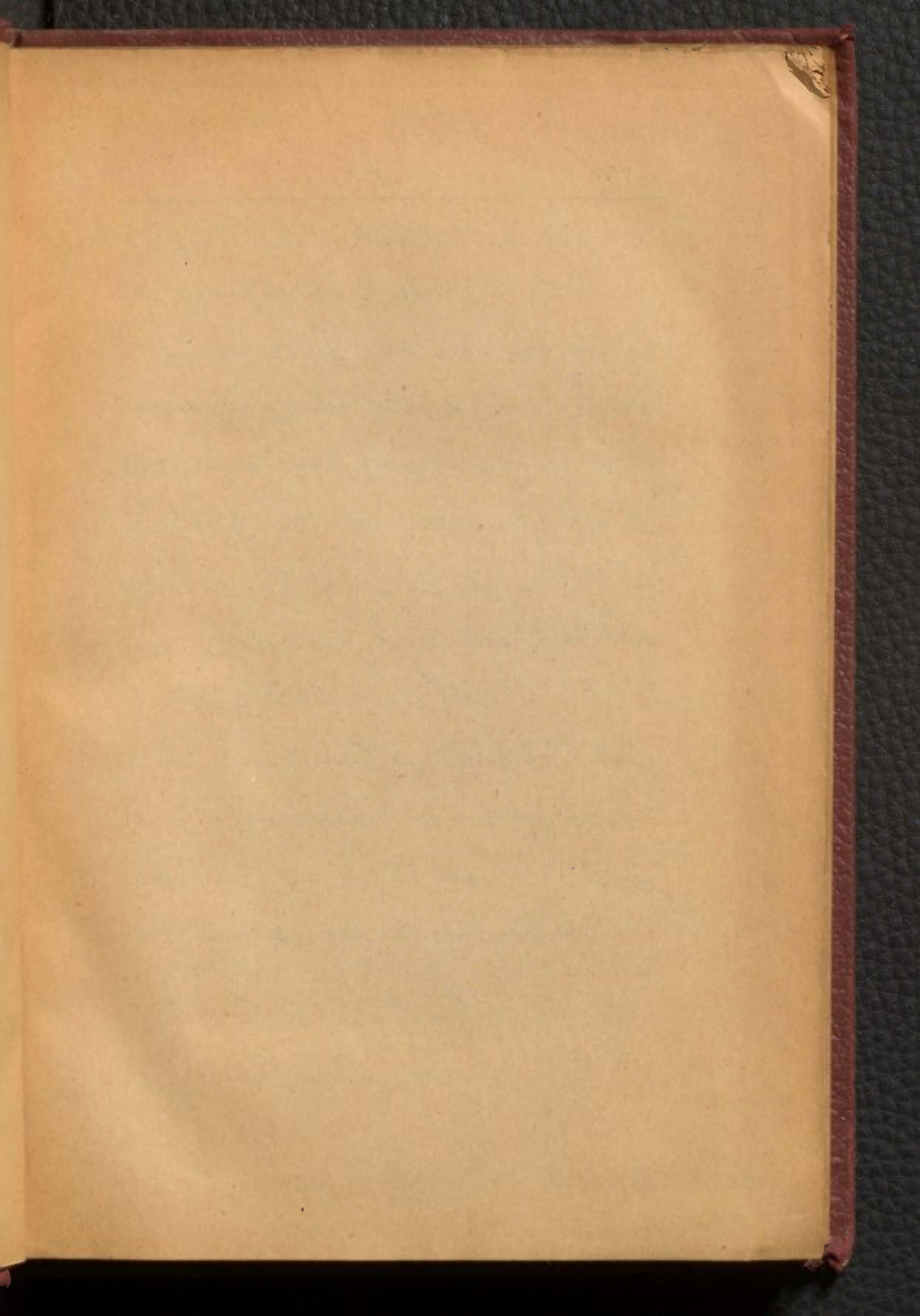
ذکر ایتک کافی اولان ادیب معرفت پرور اکرم بک
تعلیم ادبیاتنده احتیاجی ایفا ایلدی .

مؤلف اثرینک برنجی اولدیغندن و اوجهته نقصانندن
بحث ایدیور. فی الحقیقه اثر لسانزده برنجیدر. و اوجهته
نقصانی دکل حق تقدم کبی بر فضلی واردر. مع مافیہ احتمالکه
نقصانی ده بولنه بیلیر. فقط بر ملتده ادبیات کبی اکثر
قواعد زمان و مکان ایله تبدل ایدن بر فنی تدوین ایتمکده
موجود اوله بیله جک نقصانینه بشقه بر لساندن ترجمه ایتمکده
کوستریله جک کمالاته غبطه رسان اولور.

تعلیم ادبیات نورسیدگان معرفته نه قدر بیوک بر خدمت
ایسه من غیر استیصال منسوبلرندن عد اولندیغم طرز جدید
طرفدارلرندن بر برادر وجدانک محصول عرفانی اولدیغی
ایچون نفسمجه دخی او قدر معتنا بر مدار مفخر تدر.

خالق لوح و قلم سعینی مشکور ایتسون.

نامق کمال

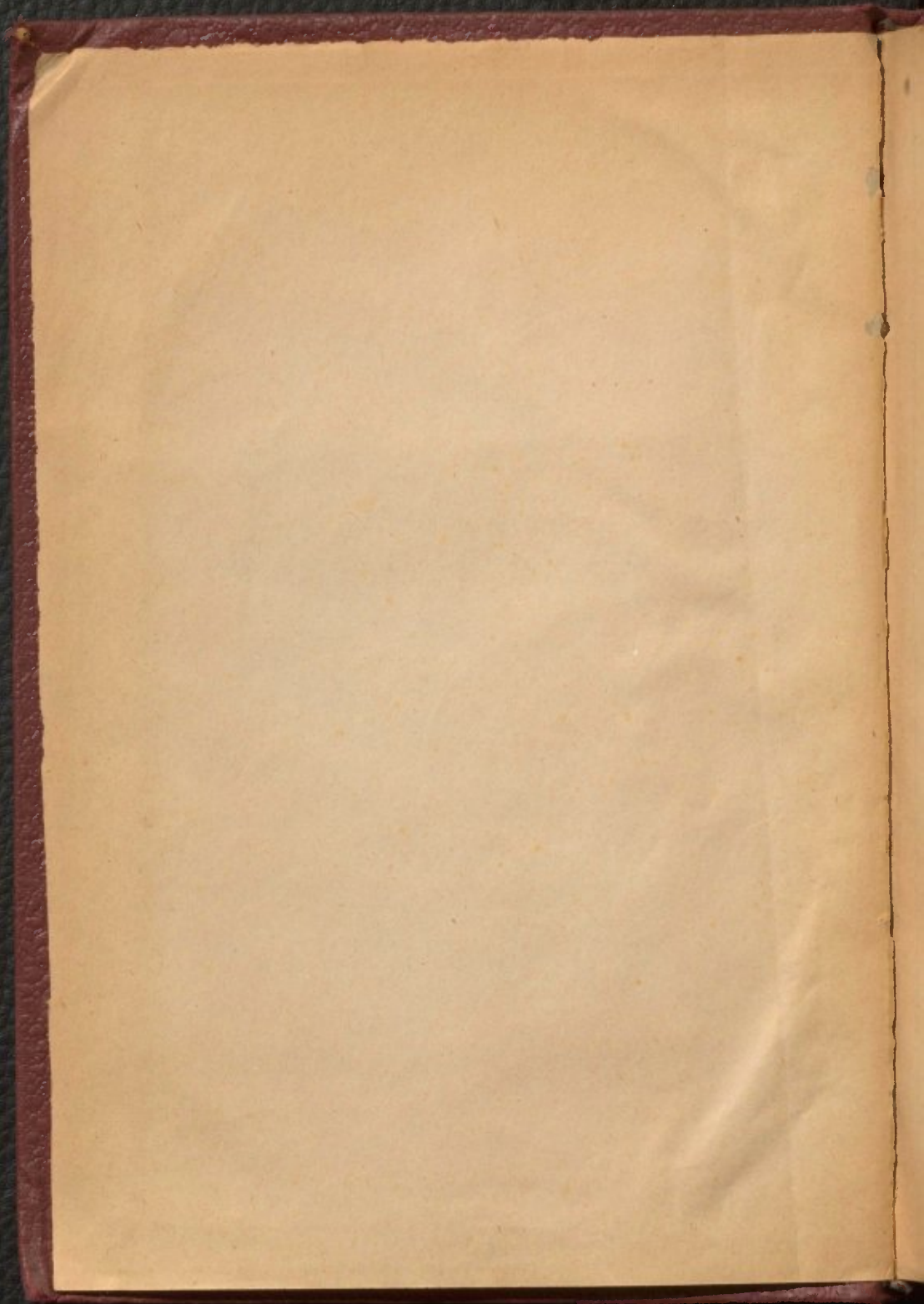
برنجی قسم

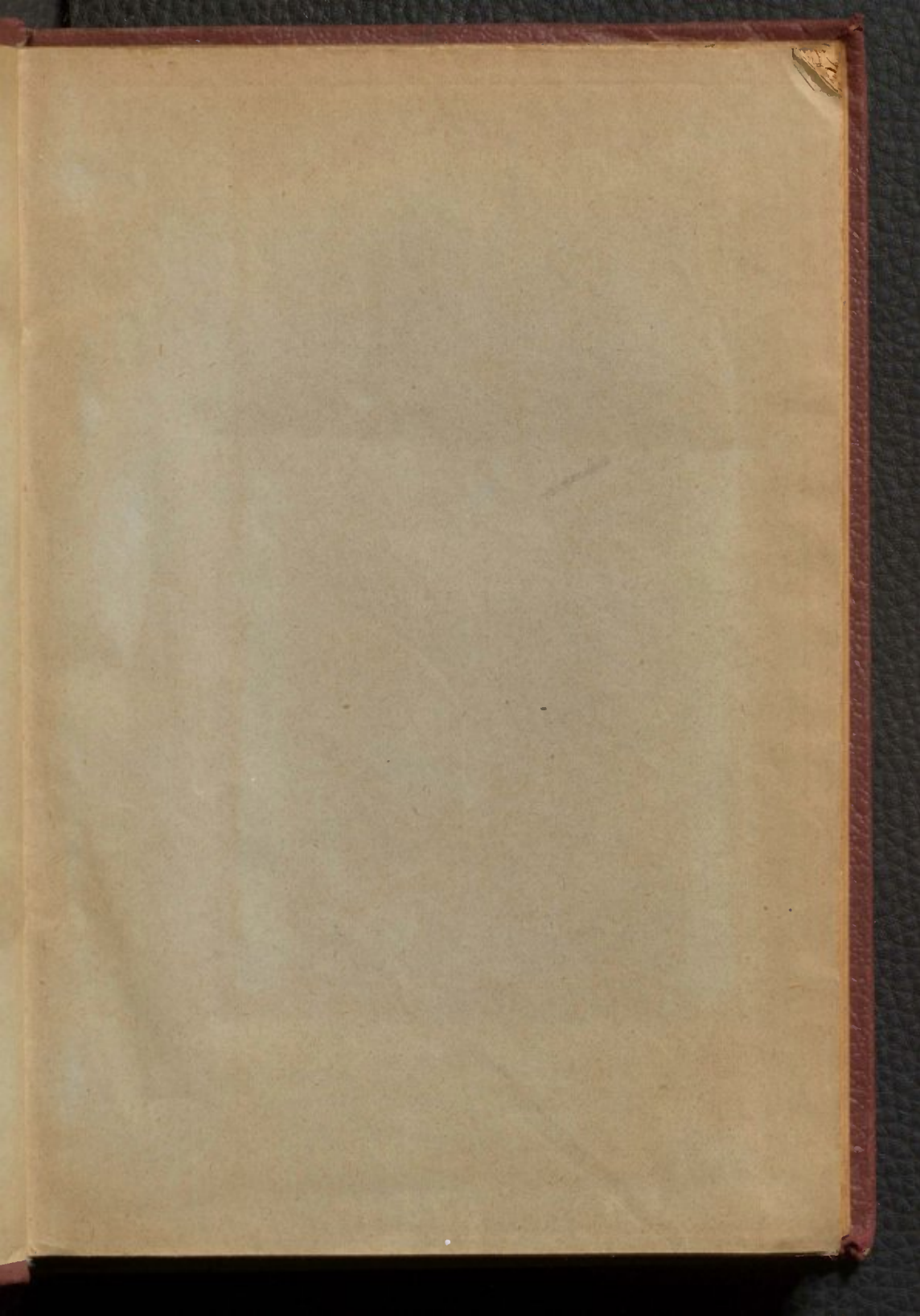
اعتذار و اخطار

سہو ونسیان، کہ برلازمہ بشریتدر، ہم کبی سرمایہ سی
عجزدن عبارت اولاندر ایچون مطلق الوجوب اولور.

بو حقیقتی سویلکدن غرض (تعلیم ادبیات) ک مندرجاستندہ
آزیحق دقتله اصلاح ایدیلہ بیلہ جک برطاقم آجیق یا کلشلقره میدان
ویرلدیکنه اثرطبع اولندقدن صکره واقف اولدیغی عرض ایتمکدر.
ازجمله ۷۸نجی صحیفهده عالینک. « آثار بحرینک . . . دیرک
باشلایان عبارہ سنک اوراجہ هیچ مناسبتی یوق ایش و ۸۲نجی
صحیفهده، فتح ایله قوللانیله کلان، (اساس) کلمہ سی مفرد
ایکن سہو (اولاد - عجائب) جمعری آره سنه قونلشدر.
کتابده ترتیب سہوی اوله رق (صلحاء بنت ایوب) یرینه
«صلحاء بن ایوب» و (سایبان) یرینه «سایبان» یازلمق کبی غریبه لردن
ماعدن نقطه و حرف و حتی کلمہ زیادہ سی و تقصانی قیلندن دها
برخیلی خطاظر موجود ایسه دهه سیاق و سباق ایله بیلنیر،
آ کلاشلیبر شیلردن اولدیغیچون ارانہ سنه حاجت کورلمدی.

مقدمه ده بحث اولنان مطالعات و منتخبات ادبیه ایله بعض
تراجم احوالی حاوی (ذیل تعلیم ادبیات) ایریجه چیقارلمق اوزره
در دستدر .

67

C